

Vol 18 - 1941

109.2
4

1092
4

శంభుదాసు గారి ::

:: నందిక ౧

ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వము

వీనిలో 'అ' మొదలు 'అశ్విక్' వరకును గ
సమస్త విషయములను గురించిన వ్యాసములు గ
ఏకవర్ణ, ద్వివర్ణ, త్రివర్ణ చిత్ర పటములుగూడ
అనేకము జతపరుపబడి యున్నవి
నంపుటము 1-కి వెల 10-0-0

ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచిక

అము ద్రిత గ్రంథముల పట్టిక
వెల రూ. 1-0-0

పారిభాషిక పదకోశము

ఆధునిక శాస్త్రములకు సరియైన తెలుగుపదములు
వెల రూ. 1-4-0

ఆంధ్రగ్రంథమాల, పోస్టుబాక్సు 212, మదరాసు.

257/43

భారతి

(6)

న చిత్ర మా న పత్రిక

1092/4

సంపాదకుడు :

శి. శంభు ప్రసాద్

సంపుటము ౧౮, సంచిక ౧

ప్రకటన

ఈక్రింది కనిబరచిన నెంబర్ల వారికి ఈ నెల భారతి (1941 సం. జనవరి నెల)లో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ వత్తికను పంపుచుందుము. అట్లు కను యొద్దనుండి 30-వ కేది లోపుగ సొమ్మురానిచో సహజభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1941 సం ఫిబ్రవరి 10-వ కేదిని రూ. 6—4—0 లకు వి. పి. పంపుచున్నాము. కావున తా మెప్పటివలెనే వత్తికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన త్రార్చుతులు. ఒకవేళ కనుకీ వత్తిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియ జేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నాపుడుము.

A 10. H 71, 72, 74. K 11. N 4. P28. R 24. S 28, 30, 33, 36, 37, 39, 79, 95, 97, 98, 99. V 13, 32. Z 3.

భారతి-అష్టాదశ సంపుటము. భా - ౧.

వ్యాసముల అకారాది సూచి

	సం.	పుట
అగ్ని వీణ—శ్రీరంగం వారాయణబాబుగారు (ప)	౧	౪౮
అభాగిని—చిలుకూరి శేషగిరిరావుగారు (క)	౨	౨౨౯-౨౩౦
అమరమూర్తి డాంట్—చాపరాల సత్యనారాయణగారు	౨	౧౫౭-౧౬౦
అమృతకణములు—సన్నిధానం సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు (ప)	౬	౬౯౭-౬౯౮
అలకౌనగరమార్గ నిర్దేశము—హరప్రసాదశాస్త్రిగారు	౧	౮౧-౯౪
అవును - అవే—పన్యాల వెంకటరంగ నాథరావుగారు (ప)	౨	౨౦౫
ఆంధ్రభాషావాఙ్మయములు : ప్రాకృతసంపర్కము—శోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు	౧	* ౪-౮
ఆధునిక భారతమున నాత్మత్యోతి—సిద్ధేశ్వరానందస్వామిగారు (వి. త.)	౩	౩౪౬-౩౪౯
ఆనతి—పుట్టపర్తి వారాయణాచార్యులుగారు (ప)	౩	౨౦౭
ఆప్రేమ—జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు (ప)	౨	౧౫౬
ఆముక్తమాల్యదకర్త ఎవరు?—ఓరుగంటి నీలకంఠశాస్త్రిగారు	౪	౩౯౩-౪౦౦
ఆముక్తమాల్యదకర్త కృష్ణరాయణ—చిలుకూరి వారాయణరావు గారు	౫	౫౧౯-౫౨౫
ఆనలింఠలు, తుమ్ము, దగ్గు—చేటూరి శంకరశాస్త్రిగారు (వి. వి.)	౩	౩౭౩-౩౭౬
ఆకాశ్యము—కొత్త సత్యనారాయణచౌదరిగారు (ప)	౧	౭౨
ఆశ్వాసాంతం—రుక్మిణీనాథశాస్త్రిగారు (ప)	౧	౧౧౬
ఆత్మరాపరిణయము : తిక్కనతత్తరపాటు—శోరాడ రామ కృష్ణయ్యగారు	౫	౫౨౭-౫౩౪
ఏదంక ఎంతపనిచేసింది?—మంచాళ శంకరీదేవిగారు (బాలా)	౩	౩౬౩-౩౬౪
ఎదురుపడకలు—రా. సీ. ఆంజనేయశాస్త్రిగారు (క)	౫	౫౩౫-౫౪౧
కరకుంజములు—అనిశెట్టి సుబ్బారావుగారు (ప)	౨	౧౬౪
కర్మసిద్ధాంతము : భౌతికవిజ్ఞానము—వసంతరావు వెంకటరావు గారు	౩	౩౫౩-౩౬౦
కళ-పాండిత్యము—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౩	౨౮౮-౨౯౦
కళలు : వాటివల్ల ప్రయోజనం—కొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తిగారు	౩	౨౮౧-౨౮౬
కవిత్వము : సంఘము—జి. వి. కృష్ణరావుగారు	౪	౪౨౨-౪౨౪
కాగితపువ్వులు—ఇ. పరస్వతిగారు (క)	౫	౫౮౩-౫౮౬
కారాగారకవాటము—కవికొండల వెంకటరావుగారు (క)	౩	౩౬౯-౩౭౨
కాశీదాసుని ప్రేమకథ్యము—బి. లక్ష్మీనారాయణరావుగారు	౩	౨౬౫-౨౮౦
కావ్యాల పేర్లు—జమ్మలమడక మాధవరామశర్మగారు	౬	౬౪౩-౬౪౮
కీ. శే. న్యా. సుబ్బారావుపంతులుగారు—నందూరి బంగారయ్యగారు (కల)	౨	౨౫౫-౨౬౦

నాదకర్త—జి. వి. కృష్ణరావుగారు	౫	౫౯౪-౫౯౫
నిజమేనండ్లోయ్ శ్రీనాథమహాకవి వర్ణించిన విద్యుద్దీపాలు— గొబ్బూరి వెంకటానంద రాఘవరావుగారు (వి. వి.)	౨	౨౧౪-౨౨౦
నెడుద్దిరాయతామ్రపట్టిక—నెలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు	౬	౬౯౯-౭౧౩
పంచలంఠ్రము—చిలుహరి నారాయణరావుగారు		
వేంకటాచార్య నారాయణకవులుగారు	౬	౬౨౭-౬౩౨
పత్రికా 'సంపాదన'—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	౫	౫౪౨-౫౫౦
పరిష్కృతితాలు—నోరి నరసింహకాశ్రిగారు (క)	౧	౨౭-౪౦
" " " " " "	౨	౧౦౯-౨౦౪
పళ్ల పండగ—తేకుమళ్ల కామేశ్వరరావుగారు (క)	౩	౩౩౭-౩౪౪
పిద్దివాడు—వేంకట వీరరాజుకవులు (ప)	౪	౪౬౩
పెంపకము—పిల్లలమర్రి వెంకటహనుమంతరావుగారు (క)	౫	౫౦౭-౫౯౦
ప్రకృతిపరిశీలనము—కొంఠూరు వీరరాఘవాచార్యులుగారు	౨	౧౩౩-౧౪౦
ప్రతిభ—కొంఠూరు వీరరాఘవాచార్యులుగారు	౧	౪౧-౪౭
ప్రేమిడెంటు రూజువెట్టు—కొత్తపల్లి శ్రీరామమూర్తిగారు	౨	౨౨౧-౨౨౮
ప్రేమచిత్రాలు—తేకుమళ్ల కామేశ్వరరావుగారు (క)	౬	౬౩౩-౬౪౨
తానీపలసముద్రము—విశ్వనాథసత్యనారాయణగారు (ప)	౧	౩
భారతీయ వైద్యపుపుట్టుక—చక్రవర్తి రామానుజాచార్యులుగారు	౧	౧౦౯-౧౧౫
మధురవ్యభ—'సముద్రుడు' (ప)	౪	౪౪౭-౪౪౮
మధురతె—పాటిబండ మాధవశర్మగారు (ప)	౧	౨౫-౨౬
మన గేయసాహిత్యం—ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	౫	౫౭౭-౫౮౨
మనసుహాభాగ్యం—(వి. వి.)	౪	౪౮౩-౪౮౪
మాంచాల—రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు (ప)	౧	౧౫-౧౬
మాదోరబాబు—యనిమాడికొండ నరసింహారావుగారు (క)	౪	౪౨౫-౪౩౦
మా విద్యార్థిదశ—నాటికవిత్వం—చెళ్లపిళ్ల వెంకటకాశ్రిగారు	౫	౫౫౧-౫౫౮
" " " " " "	౬	౬౫౯-౬౭౧
మెరుపుపాపాయి—మంచాళ శంకరీశ్వరిగారు (బాలా)	౨	౨౪౩-౨౪౪
యద్ధివిమానములు—సింగిరి వెంకటరామయ్యగారు (వి. వి.)	౫	౬౧౫-౬౧౯
రాజరాజు—శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రిగారు (నా)	౧	౪౯-౬౦
" " " " " "	౨	౧౭౩-౧౮౩
" " " " " "	౩	౩౦౫-౩౨౦
" " " " " "	౪	౪౦౧-౪౧౪
" " " " " "	౫	౫౫౯-౫౭౬
" " " " " "	౬	౬౭౩-౬౮౩
రామాయణములోని వీణ—చంగోలు వెంకటరంగయ్యగారు	౬	౬౫౧-౬౫౨
రూపాయికథ—బి. యస్. నరసింహాచార్యులుగారు (కల)	౪	౫౧౩-౫౧౫
'రెంటికిం తెడిన రేవడు' కొడవంటి శంకరనరసింహాచార్యులుగారు	౪	౪౩౭-౪౪౦
రెంటికిం తెడినరేవణ—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రిగారు	౫	౫౯౭-౫౯౮
లోకోభిన్నరుచి—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	౬	౬౮౫-౬౯౦
వాక్పతిరా తెలిసిన కవులు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రిగారు	౨	౨౫౦-౨౫౨

విజ్ఞానలోకంలోని కొన్ని వింతలు—పు. వెం. సు.	౬	౬౯౪-౬౯౬
విష్ణు పురుషము—వెదురుమాడి వెంకటకృష్ణారావుగారు (ప)	౧	౧౦౫
విమర్శ : కవిత్వము—బొడ్డుపాటి కుటుంబరాయశర్మగారు	౪	౪౪౧-౪౪౬
విమానయుద్ధము—సింగిలి వెంకటరామయ్యగారు	౬	౬౯౧-౬౯౪
విశ్వమాపనధి: ఇంద్రచర్య సమర్థన—బులుసు సీతారామ శాస్త్రిగారు	౧	౬౫-౬౬
విశ్వామిత్రరావు, తనలో—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	3	౨౯౮-3౦౪
విశిష్టాద్వైత పరామర్శ—పూర్ణానందగారు	౧	౧౦8-౧౦౮
వైరివాగన్న—శివరాజు వెంకటసుబ్బారావుగారు (క)	౧	౯-౧౪
వేదాంతదర్శనము : కుర్మాద్వైతము—పూర్ణానందగారు	౧	౬8-౭౧
“ : ద్వైతాద్వైత వాదము—పూర్ణానందగారు	౨	౨౦౬-౨౧౨
“ ఆదిత్యభేదాభేదభావము—	౪	౪౬౫-౪౭౨
శివాజీగడ్డం—చిలుకూరి శేషగిరిరావుగారు (బాలా)	3	3౬౪-3౬౬
శృంగభంగము—జలమాత్రం రుక్మిణీవాళాశాస్త్రిగారు (క)	౬	౬౫3-౬౫౮
శ్రీ తల్లాప్రగడ సుబ్బారావుగారు—దిగవల్లి వెంకటశివరావుగారు	౫	౬౦8-౬౧౪
శ్రీనాథుడు : కర్ణాటభావ—కుంమారి ఈశ్వరదత్తుగారు	౪	౪౧8-౪౨౧
సంహిత - సంధి—నక్కలంక శ్రీనివాసరావుగారు	౨	౧8౧-౧8౨
సాత్రాజితీయము—ద్వివేది మారిగారు (ప)	౬	౬8౧-౬8౨
సామగానవిచారము—హరి నాగధూషణంగారు	౫	౫౯౯-౬౦౬
“ “ “ “	౬	8౧౫-8౨౪
సామరస్య - చైతన్యము—పూర్ణానందగారు	౪	౪౮8-౪౮౮
సాయణభాష్యపర్యాలోకన—జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారు	౨	౧౬౧-౧౬3
“ “ “ “	3	3౮౦-3౮౨
సాయణభాష్యపర్యాలోక వానంతరము—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	3	388-3౮౦
“ “ “ “	౪	౪౮౫-౪౮౬
సినిమా సన్నాహం—వారణాసి సీతామహాలక్ష్మిగారు (క)	౧	౬౧౬-౬౮
సుఖదుఃఖాలు—పిల్లలనుజ్జీ వెంకటహనుమంతరావుగారు (ప)	3	3౬8-3౬౮
సౌందర్యము—శేకుమర్ల కామేశ్వరరావుగారు (క)	౪	౪౮౯-౪౯౪
స్వతంత్రం ?—స. పరంతపక (కల)	౪	౫౧౧-౫౧౨
స్వామి !—వావిలాల సోమయాజులుగారు (ప)	3	3౪౫
స్వామి వారాయణమహారాజు—తాడేపల్లి శ్రీరామలుగారు(కల)	౧	౧౨౯-౧3౦
వారిధిట్టు—నేలటూరు వెంకటరమణయ్యగారు	౧	౧8౬-౧౪
హిందూముసల్మానుసమస్య—చిలుకూరి వారాయణరావుగారు	౪	౫౦౫-౫౦8

జరాభారము

[చిత్రకారుడు: శ్రీ దాసరి వీరయ్య]

సంపుటము 18
సంచిక 1

భూ ర తి

విక్రమ శుక్లము
జనవరి 1941

స్వవిషయము

భారతి యీ సంచికతో పదిహేడేండ్లు గడచి వచ్చెనిమిదవ యేట ప్రవేశిస్తున్నది.

కాగా, ఇది భారతికి పుట్టినిరోజు పండుగ. ఈ శుభావసరంలో అది ప్రకృతి సహజమైన కోరికగా కొత్తకొత్త విలాసాలతో, నవ నవోన్మేషములైన రూపరేఖలతో అలంకరించుకొని, విగ్రహపుష్టికి తోడు విషయ పుష్టినికూడా ఇతోధికంగా సంతరించుకొని ఆంధ్రమహాశయులను మినుమిక్కిలిగా ఆప్యాయపెట్టవలెనని సంకల్పించుకొన్నది. చిరాయుస్సంపాదకమైన ఆశీస్సులకోసము ఆంధ్రమహాజనులను ఆర్థిస్తున్నది

...

భారతి ఇన్నేండ్లుగా కాలవాహినిలోని అనేక అంతరాయాలను ఎదుర్కొని, నిబ్బరంగా నిలిచి, తొలినాటి ఆ ఏకైక లక్ష్యంతోనే ఆంధ్రమహాజన సేవ, ఆంధ్రసారస్వత సేవలు చేస్తున్నదంటే అందుకు మాపాఠకుల, మారచయితల అవ్యాజ ఆదరాభిమానాలే

కారణమని మనసువిడచి చెప్పతున్నాము. ఇందుకు వారికి మా కృతజ్ఞతా వందనాలు సమర్పిస్తున్నాము. ఇదివరకే కాదు, ఇప్పుడే కాదు, ఏనాటికీగూడా ఆ ఆదరాభిమానాలే మాకూ, మాభారతికీ ఏడుగడ.

...

ఒక యేడు గడచి యింకొక యేడు పుట్టి వచ్చడల్లా స్వవిషయాలను పాఠకుల మ్రోల ఏకరువుచెట్టడము ప్రతికలకు పరిపాటి యయిన విషయము. సంప్రదాయాలను సం త్యజించడము శ్రేయస్కాములకు ధర్మము కాదు మఱి.

...

కాలవాహినిలో ఒకయేడు గడవడ మున్నా, కొత్తయేడు పుట్టడమన్నా రెండూ సహజసిద్ధమైన విషయాలే. ఈపరివర్తనము నాటక రంగముమీద ఒక అంకము పూర్తియై ఇంకొక అంకానికి తెరలేవడము లాంటిదే. ప్రకృతి నియమమే అది. కాని ఆ కొత్తఅంకము ప్రేక్షకులకు ఆప్యాయంగానే ఉంటుందో,

అన్యథాగానే ఉంటుందో ఇదమిథంగా చెప్పడానికి ఎవరికీ అలవికాని పని.

కాగా : మనము చేయగలిగినదల్లా ఒక్కటే. ఫలితాలతో ప్రమేయం పెట్టుకోక, కేవల శుభాకాంక్షతో కర్మల నాచరించడమే. అనుకొన్నవి అనుకొన్నట్లుగానే ఫలితాలు కలుగునని పూచీ దొరకడము దుర్లభమైనపని. ఈ రీతిగా అనుకొన్న పనులు అనుకొన్నట్లుగా జరగక కార్యవైఫల్య మేర్పడినప్పుడు ఆకార్య వైఫల్యము ఆరోచరమైన ఏదో ఒక మహాశక్తిచర్యగా భావించడంకద్దు. అలాగ దైవికశక్తిదానిని అంటగట్టడంకంటే ఆకార్యసాధనలో మనము తొక్కిన పోకడలే, మన మనునరించిన పద్ధతులే లోపభూయిష్టములేమోనని యెందు కనుకోరాదు? నిజానికి, మనలను కార్యరంగానికి దించే కోరికలనుబట్టి, ఆదర్శాలను బట్టి మాత్రమే స్థూలంగా మన కాశలాన్ని గాని, మన ప్రజ్ఞాపాటవాన్నిగాని నిర్ధరించడానికి వీలులేదా.

ఎవరికివారు గడచిపోయిన తమతమ కార్యకలాపాలను కాస్త టిపికతో సింహావలోకనం చేసుకొంటేనూ, ఆత్మావలోకనం చేసుకోగలిగితేనూ ఈసత్యం నగ్నంగా గోచరింపకపోదు. కాని యీ ఆత్మావలోకనం చేసుకొనేవారెంతమంది ఉంటారు?

కాబట్టి మేముకూడా ఈపత్రికా నిర్వహణలో ఎన్నో పొరపాట్లు చేసి ఉంటామని ఒప్పుకోకతప్పదు. ఆ నిర్వహణకార్యక్రమంలో ఎన్నో లోటుపాట్లు ఉండితీరతాయని కూడా అంగీకరింపక తప్పదు. అప్పటప్పట మా వ్రాతలుకూడా ఏలవలేకమో మా పాఠకులనూ, మా రచయితలనూ నొప్పించి యుండనూవచ్చు. కాని ఒక్కసంగతి మాత్రము నిజమని హృదయస్ఫూర్తిగా చెప్పతున్నాము. ఆ పొరపాట్లు కాని, ఆ లోటుపాట్లుకాని, ఆ నొప్పింపు వ్రాతలు కాని మేము హృదయపూర్వకంగా, చేయదలచి చేసినవిమాత్రం కావని చెప్పతున్న మా మాటలను మా పాఠకమహాశయులును, మారచయితలును విశ్వసించగోరుతున్నాము.

... ..

ఇన్నాళ్లుగా మాపట్లనూ, మాపత్రికపట్లనూ చూపుతూ వచ్చిన ఆదరాభిమాన నచాకారాలనే ఇకముందు కూడా చూపుతూ ప్రండవలసిందని మారచయితలనూ, మాపాఠకులనూ సాంబలిబంధంగా కోరుతున్నాము.

నూత్నసంపత్సరంలో నకలాంధ్ర ప్రపంచానికి సుఖసంపదలను ఆకాంక్షిస్తున్నాము.

బానిసల సముద్రము

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

బానిసగూడెముపజ్జను
పయోరాశి యెందులకో
పయోరాశి వీచివాత్స
పరువులిడుట యెందులకో.
బానిసతన మొకడు పదలి
బహుచర్యావిషయంబులు
కవనము, దేవుడు, సంఘము, జ
గత్తు నడిచెడు వ్యవహారంబులు.
సాయంవాహ్యాళి యిట్లు
చర్యాలుబ్ధులకును బానిసలకు
రివ్వమందు జలధివాత్స
కవ్వించెను వాదినోలే.
అతడు పైనికప్రతినిధి
ఎదురులేని హిరణ్యాక్షుడు
సదురులేని కంసరాజు
చెదురు లేని దశకంఠుడు.
భార్యతోడ వాహ్యాళికి
వచ్చెను, పయోరాశివాత్సకు
విచలత్సికతామయధూమ్యకు
ప్రతినిధి సతిపై ప్రణయమొ!
ఒక్క పెరి గాలి వీచి
చిక్కపట్టుకోసీయక

పెళపెళ నాయమ చీరయు
నగిలెను తెరచాపవోలే.
బానిసతనమునుగూడ పటా
పటా బ్రద్దలుచేసెడి
ప్రకృతిసిద్ధ మైన వాంఛ
పరిమళించె వారికనుల.
అంతట ప్రతినిధి కన్నుల
అగ్గిలేదు-బుగ్గిలేదు
ప్రక్కను వ్రేలాడుకత్తి
పరపర గొంతులు కోసెను.
పాతిక ముప్పది కవముల
ప్రవహించిన నెత్తురుతో
బుద్ధి వచ్చినట్లు గాలి
నద్దమణిగి యూరకుండె.
గంట కడచె మరల నల్లై
గాలి ధురాగతి వీచెను.
కవనము, దేవుడు, సంఘము, జ
గత్తు చర్యాసంగతి సాగెను.
బానిసగూడెముపజ్జను
పయోరాశి యిందులకా
పయోరాశివీచివాత్స
పరువు లిడుట యిందులకా.

ఆంధ్రభాషా, వాఙ్మయములు

ప్రాకృత సంపర్కము

నన్నయ్యకు పూర్వము
ఆంధ్రభాషా, వాఙ్మ
యములే లేవా?

ఆంధ్రభాషయంత
యు - దేశ్యముతో
నహి - సంస్కృత
ప్రాకృత జన్మమేనా?

(శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య)

మనదేశమునకును, నందరి జనులకును నాంధ్ర, తెలుగు అను రెండు నామము లగపడుచున్నవి. అట్లున టకు గారణమేమి యని కొంతనిచూరింపవలసియున్నది. ఈరెంటిలో నాంధ్రమను చారిత్రకనిదర్శనములను బట్టి ప్రాచీనముగా గనబడును. 'తెలుగు' అంతకుంటే ప్రాచీనము కాకపోదు గాని తగిన సాక్ష్యాన్నిదర్శనము లగపడవు.

ఆంధ్రులు వికీర్యుర్రాహ్యుల కాలమునాటికే దేశీయులను నవార్యజనుల సంపర్కము గలిగిన యాచ్యులలో నొక తెగగా నుండినట్లు గనబడుచున్నది. వీరు కృష్ణాగోదావరీ మధ్యదేశమున నెలకొని యొక మహా సామ్రాజ్యమును స్థాపించి హిందూదేశపాలకు లైనారు. కృష్ణానదీ ప్రాంతమునందలి అమరావతి, జగ్గయ్యపేట మొదలగు ప్రదేశములందును, పశ్చిమదేశమున నాసిక్ ప్రాంతమునను గల శాద్ధనూపములు, కాశవములు మొదల గువలియే యీ యాంధ్రరాజులు మహావైభవమును చాటుచున్నవి. ఈ మిత్రజాతియును నాంధ్రుల మహావైభవముతో నూడిన పాలకత్వము మూలముననే యీదేశమునకు, ఈభాషకు వాడేరు గలుగుట తప్పింపినది.

కాని యాకాలపు టాంధ్రరాజుల కాశవములన్నియు ప్రాకృతముననే యాంధుటచేత ఇప్పటి మననాంధ్రము ఆ కాశవముల ప్రాకృత రూపమేనా యని సందేహము కలుగకమానదు. అట్లే లిలినవారును గొందఱు కలరు. కాని మన తెలుగుభాష

వాప్రాకృతముతో బోల్చిచూచినచో వీని కేదిగనున సన్నిహితసంబంధము నున్నట్లుగపడదు. ఆంధ్రరాజు లాకాలమున ప్రాకృతభాషకు దేశమున గల ప్రాబల్యము చేత దానినే రాజభాషగాను, మరభాషగాను నుపయోగించి కాశవముల నందు రనింపించియుండులేగాని, విశ్వకర్మవారమున నీదేశమునందలి జనులుగాని, యారాజులుగాని ప్రాకృతభాష నుపయోగించి రనుట యెంతమాత్రమును సంభావ్యముకాదు. అప్పటికే ఆంధ్రద్రావిడములు ప్రాకృతములకంటే భిన్నభాషలుగా న్దలంపబడిన వని భరతుని నాట్యశాస్త్రమును బట్టియు కుమారీలభట్టు తంత్రవార్తకారులను బట్టియు తెలియుచుచేయున్నది.

కుమారిలు డాకాలమున సంస్కృత వైయాకరణులు పొంపు, చోర, నయగు మొదలగు ద్రావిడభాషాపడమలకు సంస్కృత పుర్వస్థులను కల్పించి యొట్లు అర్థకల్పనము చేయుచుండిరో చూపుటయేకాక, రాజన్ శబ్దము ఆంధ్రమున సంస్కృతమునందువలేగాక క్షత్రియవర్గముగానూడ వ్యవహరింపబడు చుండెనని చెప్పి, వీనిని స్థైర్యభాషలుగా గ్రహించుటచే నిది ప్రాకృత వికారములని యాకని కాలమున నలంపబడినది చెప్పట కవకాశ మెంతమాత్రము నగపడదు.

కాని నన్నయకాలమునాటిను 'తెలుగు' ఆంధ్ర పరముగా వాడబడినట్లు కానరాదు. రాజరాజభారతమును నెనునన రచింప ను నుటయు, నన్నయ "దేవంగువన్ మహాభారత సంహిత

తనవంతుడ" వనుటయు తెల్లంచేత. అయితే ఇంతకాలమునండియు దనుగుభాష లేదనుట యుక్తము కాదుగదా. క్రీ. శ. 2-వ శతాబ్దినుండి ఇది చాళుక్య వోళరాజుల కాసనములలో గావనమృతమయ్యెను, అంతకుబాధ్యతకాసనములు తెలుగున లేకుండుటచేత ను, ఆకాలపు కాసనములన్నియు ప్రాకృతసంస్కృతము లందే యుండుటచేతను మన ప్రాచీనలక్షణకర్తలే గాక, ఆధునికభాషాపరిశోధకులలో కొందఱుకూడ ఆంధ్రము సంస్కృత ప్రాకృతభాషా భవమేగాని తద్వచభిన్నంబున స్వతంత్రభాష కాదని తలచుట కవకాశ మేర్పడినది. ప్రాచీనలక్షణకర్తలు తత్వము తద్వచవ్యతిరేకమన 'దేశ్య' మనునది కొంత గలదని యైన దనియింటి దాక్షరు చిలుకూరు వారాయణరావు ప్రభృతులను వాంఙభాషా చరిత్రకారులు, ఈదేశ్య మనునదికూడ సంస్కృతప్రాకృతవ్యతిరేకమే కాని నేటికొదనియు, దక్షిణదేశమున ప్రాకృతభాషాయాపములు కాని స్వతంత్రభాష లనవని లేనేలేదనియు నిరూపింప యత్నించియున్నారు. ఇట్లు తెలుగుతోబాటు తత్వ భాషయును లనదనిన తమిళకన్నడారులను నితర దక్షిణదేశభాషలుగూడ ఆర్యభాషాయాపములేగాని, దేశీయములను స్వతంత్రభాషలు కావనవలసి వచ్చుచున్నది.

క్రిస్తు కకప్రాచారంభకాలమునకే తొల్కాప్పియ వార్ మొదలగువారిచే వ్యాకృతమై, నిత్యప్రాచీన వాఙ్మయముతో గూడి భిన్న సంప్రదాయములుగల తమిళమునకును, వాకాలపు ప్రాకృతములకును సాజాత్య సంబంధమును కల్పించుట కేవలసాహసముగా గవభవక మానదు. క్రీ. శ. ఏడవశతాబ్దికి బూర్వ మాండ్రమున కాసనములు లేకపోవుట ఆభావమే లేదనుటకు గార గముగా తేల్చువారి వాదము కేవలనిరూధారము. అట్లే కానిచో క్రిస్తుకకప్రాచారంభకాలమునందలి కాసనము లన్నియు ప్రాకృతముననే యుండుటచేత వాకాలమున సంస్కృతభాష లేకమున లేదనవలసియుండును గదా, వాస్తవమున కాకాలమున తాద్యుతమునకును, ప్రాకృతభాషకును ప్రాబల్యము హెచ్చుగా నుండుటచేత నితరభాష లడుగంటినవి. లేదా, మరల వానికి

రాజావలంబనము కలుగునట్లును మఱుగునడియున్నవని చెప్పవలసియుండును. ౪-వ శతాబ్దినుండి సంస్కృత కాసనములును, 2-వ శతాబ్దినుండి చోడరాజుకర్మరాజుల యవలంబనమున తెలుగునందలి కాసనములును పొడ నూతనొచ్చినవి.

కాని ప్రాకృతభిన్నమును, దేశీయమును మన వాంఙభాష స్వరూపదిహ్నములు 2-వ శతాబ్దికి పూర్వమే అప్పటి సంస్కృత ప్రాకృతకాసనములలోని దేశీయములను గ్రామసామయులలోన, మఱి యితర పదములలోను మనము నుద్రించుట కవకాశము లేక పోలేదు. ముఖ్యముగా దక్షిణదేశభాషలకు ప్రత్యేక ములు, సహజములును నై, ప్రాకృతభాషలలో అనాటికి బొత్తుగా లేనివను ౧౦ కార, శబటరేఫలతో గూడిన పదము లనేకము లాప్రాచీనకాసనములలో గాన వచ్చుటయే యాభాషల ప్రత్యేక వ్యతిరేకమును నిరపజుచుచున్నది. క్రీ. శ. ౬, 2 శతాబ్దులకు పూర్వ మునను, దరువారేమగూడ వాగరలిపిలో వ్రాయబడిన సంస్కృతకాసనములలో నీదేశమునందలి గ్రామసామ ములను తేర్కొనవలసినవృత్తు సంస్కృతభాషలో లేని ౧౦ కార అకారములు వాగరలిపినడుము ప్రతేక మెట్టవలసినవిచ్చినది. నన్న పార్థుని కాలమున కేభాషలో 'అ'కార మంతరించి తర్థస్థానమున 'డి'కారము నిలిచిన దని యాయాపదముల వ్యవహారమునుబట్టియు, తమిళకన్నడములలో వాచర్ల మే యింకను నిలిచియుండుటనుబట్టియు మనము గ్రహింపవచ్చును. తమిళమున 'తిరునానక్కప్ప' కాసనము క్రీ. శ. ౪-వ శతాబ్ది వాటి దలి తలంపబడుచున్నది. అందు 'ఏంబత్తేలన' అనుపదము 'అ' కారముతో గూడినది. తరువాతి తెలు లో 'ఏబదియేడవ' అను పద్యముగలదై యున్నది. ఆనంది గోత్రవాడగు అత్రివర్మ గోరంట్లతామ్రకాసనమున క్రిష్ణదేజ్జాతలమునందలి 'తాద్రికొన్డ' అనుగ్రామము 'పేర్కొనబడినది. ఇది ఇప్పటి గుడివాడతాలూకాలోని 'తాడికొండ' గ్రామము. రెండవ సింహవర్మ యిచ్చిరెడ్డి పాలెపుకాసనములలో 'విజువట్టిగ్రామము' పేర్కొన బడినది. శివస్కందవర్మ (II) ఒంగోడుకాసనమున 'కర్మతామ్మ'మందలి 'పెనుకపట్టు గ్రామము' పేర్కొన

బడినది. విమనుస్థి చీపురుపల్లి, తిమ్మపురంకాశనము లలో 'పటాభివచన' అనియు, 'కొ లోచనంకొన్ఘ గ్రామస్య' అనియు వ్రాయబడియున్నది. విక్రమేంద్రవర్మ చిక్కుళ్లకాశనములలో "తెందుకూరవాస కారోరేగోన్ఘంశామగ్రామం దత్తం" అని యున్నది. ఇట్లే నన్నయకు బూర్వమున గల కాశనములు పెక్కింటిలో చోళ, పుటోలు, మిస్సి - మొదలగుపదములనేకములు 'అకారపహితములు గలవు. ఇట్టివి వందల కొలదికట్టములు ఇతర ద్రావిడభాషాపదములతో సహా తీయములై కనబడుచుండ నిదియన్నియు ప్రాకృతభవము లనుట యుక్తముగా గనబడదు. ఇంతేగాక వాగాన్ఘసంధసమీపమున దొరకిన యిహ్వగులవాటి ప్రాకృతభాషనములలో 'మహారెలవర' శబ్ద మొకటిరుదముగా వాడబడియున్నది. ఇది తమిళమునదలి 'తలై వర' శబ్దమునకును, తెలుగు 'తలవరి' (తలారి) శబ్దమునకును సంబంధించినదే యైనచో నానాటికే దేశభాషా శబ్దములు ప్రాకృతమునను గానవచ్చుచున్నవని తలంపవలయును.

శ్రీ. శ. రెండవశతాబ్దివాటి 'టాలియా' యను యవన దేశీయుడు 'ట్రీలింగా' అనుదేశమును తేక్కనియుండుటచేత నాకాలమున కాంధ్రదేశమున కీపేగు కూడ కలదని మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

ఈకారణము లన్నిటిచేతను దక్షిణదేశభాషలన్నియు గుత్తరహిందూస్థాన భాషలనలెనే ప్రాకృత భవములని తలచుట యుక్తముగా గనబడదనియు, వా వాదమును బురస్కరించుకొని యీ భాషలలోని నూలభాతువులను, శబ్దములను, వ్యాకరణ ప్రక్రియనంతను, క్రియారూపములు, విభక్తి రూపములు మొదలగు వానిని సంస్కృత ప్రాకృతములనుండియో, అది సాధ్యము కానపు డాధునిక ఉత్తరహిందూస్థానభాషల నుండియో యేర్పడినట్లు చూపయత్నించుట కొంత హాస్యాస్పదముగనూడ గవ్వడుననియు నెంచదగియున్నది.

దక్షిణదేశ భాషల పరస్పర సంబంధమును గూర్చి పోత, కార్టెన్సెల్లు, గ్రియర్సన్ మొదలగువారిది వరలో విశేషపరీక్షను చేసినారు. ఈభాషా కుటుం

బము స్వతంత్ర కుటుంబముగా నెంచబడవలయు నను భావ బుట్టినట్ల నేర్పడియున్నది. కాని త్రాడ్యరు నారాయణరావుగారి వాదముప్రకారమిది మరల నార్య భాషావర్గములో చేర్చబడవలయుండును. వారివాదమును బురస్కరించికొని ఆంధ్రభాషాచరిత్రము విషయమై చేసిన యపారమున పరీక్షనును ఆంధ్రలోకమే గాక యితర దక్షిణదేశభాషా పండిత లోకమంతయు గూడ గ్రహింపవలసిన యావశ్యకత యెంచేనియు గలదు. సంస్కృత వ్యాకరణఫక్తి ననుసరించి, తత్సాదృశ్య ప్రభావమున ప్రత్యయంత భాషాదృశ్యభవముండి తమదృష్టిని మరల్చుకొనలేక తాదైవ్యము పండితులనలెనే మన డాక్టరుగారును కు, కు, కు, కు మొదలగునవి భాతువులపై వచ్చు ప్రత్యయములు సంస్కృతమునందలి 'కృ' మొదలగు భాతువులను చేర్చుటచే నేర్పడిన వినియు, నింక వితరక్రియా ప్రత్యయములు, విభక్తి ప్రత్యయములు మొదలగున వన్నియుగూడ సంస్కృత ప్రత్యయములనుండియో, ప్రాకృతాధునిక భాషాదుల ప్రత్యయముల నుండియో యేర్పడినట్లును జూపయత్నించివారేగాని, యీదక్షిణదేశ భాష లింకను 'సంక్లిష్టపదరూప భాషలుగానే' యున్నవని గ్రహింపవలెను. ఆర్యభాషాతత్వ దృష్టితో చూచినపుడు ప్రత్యయములనలె గనబడు ద్రావిడభాషలలోని రూపములన్నియు సంస్కృతాదులలోవలెగాక చాల వేరుగులభిన్నముగ ప్రత్యేకపదములయొక్క యరణ్య రూపము లనియు, నవి సంకేతమాత్రములుగాక ప్రత్యేకము నర్థవత్తులేయనియు, ఇంచుక పరిశీలించినచో, మనము గుర్తింపగలుగుదుము. సంస్కృతభాషా వ్యాకరణముల ప్రభావమునబట్టి యీ దక్షిణదేశభాషల సహజస్థితి మునుగుడిపోయినట్లునున్నది. ఆశబ్దకాలము, వ్యాకరణపద్ధతి, సంకేతములు నిందును ప్రవేశింపజేయబడుటచే నీభాషల సహజపరిణామక్రమమును జాపు మార్గము మరుగుపడిపోయినది.

కావున నార్యభాషాసంప్రదాయమార్గమున వదలి, ద్రావిడభాషాసంప్రదాయదృష్టితో నాంధ్ర భాషాపరిణామక్రమము నశ్వేషించినగాని ఈభాషయొక్క ప్రాచీనచరిత్రమును మనము గుర్తింపలేము.

ఇట్లు ఆంధ్రభాషాచరిత్ర దక్షిణదేశభాషాసంప్ర
వాచానుభూతులుగా రచించబడవలసియున్నది. దేశీయ
పదముల వ్యుత్పత్తిక్రమమును బెలుపు నిఘంటువునూడ
సత్యవశ్యకము. దేశీయపదజాలమును ప్రోవుచేసి, వాని
నితరసన్నిహితభాషామూలములతో బోల్చిచూచినచో
నీభాషల పరిణామక్రమమును బెలుపు స్వరసూత్రముల
(Phonetic laws) నేర్పాటుచేసికొనుట కవకాశము
కలుగును. సంస్కృతపదములు తెలుగులోనికి వచ్చు
నపుడు గలుగు నికారములను వివరించుట ఆంధ్ర
లాక్షణికులలో గొందరు యత్నించిరిగాని, దేశ్యపద
ముల వ్యుత్పత్తినిగాని, వాని పరిణామక్రమమునుగాని
పాఠించుటకు వలయు ప్రయత్నము జరిగినట్లగపడదు.
కావున, నితరదక్షిణదేశభాషల సహాయమున భంజో
వ్యాకరణపదపరికరాదుల విషయమున వాంఛభాష
లోని దేశ్యరూపమును విదూరించవలసిన యావశ్యక
త కలదు. శ్రీశ్రీకాపురాధీశ్వరుని యుదారపోషణ
మున తెలుపవచ్చునట్లు సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు
వీకార్యమున జోడ్పడవలసినదే. అందు సహాయ
ప్రావిడభాషాపదము లచ్చటచ్చట జూపబడినను,
తత్సమతద్వచనాద్యములకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యము
జూపబడినట్లున్నది. ఈనిఘంటువు త్వరలో పూర్తిగా
తెలుపడి యాంధ్రభాషాభివృద్ధికి జోడ్పడు నని
యాశించుచున్నాను.

మన దేశమున నీభాషాతత్వపరిశీలనమును ప్రారం
భించినవారిలో ప్రధానముగా శ్రీ క. వి. లక్ష్మణ
రావుగారిని, శ్రీ గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారిని
నేర్పొకవలసియున్నది. లక్ష్మణరావు గారచిర
కాలములోనే గడించుటయు, శ్రీరామమూర్తిపంతులు
గారి పరిశ్రమ యాంధ్రభాషాచరిత్రనిర్మాణమునందు
కంటే భాషాసంస్కరణమువిషయమున ఎక్కువశ్రమ
మగుటయు తటస్థించుటచే నపారమున వానుహసీయుల
భాషాపాండిత్యమునకు దగిన ఫలితములు చేహారక
పోవుట ఆంధ్రలోకముయొక్క దురదృష్టమే యన
వలసియున్నది. ఇటీవలనే వీరునూడ దివంగతులయై
రనుటకు దుఃఖింపని ఆంధ్రభాషాభిమాని యుండడు.
అనుహసీయుని కార్యదీక్ష, తాను నిర్వహింపదలచిన

పనినిగూర్చిన వ్యక్తోచ్ఛాసము, అపారమున భాషా
పాండిత్యమునకు జోడు ఆధునికభాషాతత్వపరిశోధనా
పద్ధతులయందు నిరూఢప్రజ్ఞ, భాషాభిమానమును
మించిన దేశాభిమానము, ఆధునికపరిస్థితుల కనుకూల
మున దేశభాషావాఙ్మయశీతులనుసంస్కరించుటయందు
తీవ్రాభిలాష, భారతాశక్తి, వాదపటిమ మొదలగునవి
ఆయన యుపన్యాసములకు వినువారిని ముగ్ధులను నేయక
మానవు. మన దేశములో భాషాతత్వ పరిశోధన విష
యమున నీ మహనీయు జోక గూఢనయుగమును స్ఫూరిం
చినా దనవచ్చును.

ఆంధ్రభాషా వాఙ్మయము లభిదీపస్థితిలో నున్న
సమయమున వాని యధ్యుదయమునకు జోడ్పడిన విదేశీ
యులలో చార్లెస్ ఫిలిప్ బ్రాన్ దొరగారిని పేర్కొ
నక తప్పదు. ఆయన అనేకపండితుల నాచరించి, వారి
సాయమున భారతాద్యనేక గ్రంథముల పాఠములనేర్చి,
నిర్ణయించి ముద్రింపించి ప్రకటనచేసివాడు. ఆంధ్ర
భాషకు వ్యాకరణము, నిఘంటువు మొదలగువానిని
రచించి, కానన సంచయముచేసి, ఆంధ్రభాషకు మహో
పకారము చేసిన విదేశీయపండితు డీతడు.

ఇటీవల బయలుదేరిన కాననములపబట్టి ఆంధ్ర
భాష, ఆంధ్ర వాఙ్మయము నన్నయరోడనే బయలు
దేరిన నన్నవారి కాదయు ఖండింపబడినది. శ్రీ లక్ష్మణ
రావు గారు కానన పరిశోధన విషయమునే గాక
ఆంధ్రప్రావిడములకు గల సంబంధమును బ్రతిపా
దించయత్నించినారు. ఆంధ్రభాషాచరిత్ర నిర్మాణము
నకు ప్రాచీన కాననములను నేకరించుట అత్యవశ్యకము.
ఈవిషయమున రాజమహేంద్రవరములోని ఆంధ్ర
చారిత్రిక పరిశోధకమండలివారు, తెలింగానా లక్ష్మణ
రాయ పరిశోధకమండలివారు, ఆంధ్రసాహిత్య పరి
షత్పత్రిక, భారతి, తిరుపతిదేవస్థానమువారు చేయు
చున్న భాషాసేవ కాంఠముల తన్నిర్యాపకులపట్ల
కృతజ్ఞాలు కాకతప్పదు. వీని సహాయమున నన్నయకు
పూర్వపు ఆంధ్రభాషావాఙ్మయస్థితిని దెలిపిజానవల
యును. వైవవాఙ్మయమునను, పాల్కురికి గ్రంథము
లను బెలుపబడిన బానుదెనును, సామాన్య జనవ్యవ
హారమున పాటల గూపమున నుండిన వాఙ్మయకాళ

లను నేకరించి వాని తత్త్వమును, ప్రాచీనతను గని పెట్టి, ఆంధ్రవాఙ్మయముయొక్క ప్రాచీనస్థితిగతులను, ఇతర దక్షిణదేశవాఙ్మయములతోడి పోలికలను నారయ వలయును. చారిత్రకవిధానముతో గూడిన నూతన దృక్పథముతో భాషాచరిత్రము, వాఙ్మయచరిత్రములు రచింప బడవలసియున్నవి.

నూతన చారిత్రక పద్ధతుల పాహిత్యవిమర్శనము కూడ కొంత కొనలుపాగుచున్నది. శ్రీ పీఠేకలింగం పంతులుగారి నూతనవియోగమునకు చారిచూసిరి. నూతన పద్ధతుల పాహిత్యవిమర్శనమునకు చా. సి. రామలింగా రెడ్డిగారి కవిత్వతత్త్వవిచారము, వంశూరివారి వాఙ్మయచరిత్రము మొదలగునవి చారిత్రీకరించి, సమగ్రమగు ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రవిరచనమున కొంద్రవిశ్వవిద్యాలయము ప్రోత్సహించుచున్నది. విశిలీయున్న తాళపత్ర గ్రంథములలోని పాఠము లన్నిటితో సమగ్రమైన భారతము - వస్తువు భాగమైనను - పుష్కప్రకటనము నొందవలసియున్నది. శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు

ప్రారంభించినదియు, శ్రీ దేశోద్ధారకులు డి. కే. వాళ్ల క్వరరావుగారి యాదరమును బడసి పెంపొందినదియు నగు ఆంధ్రవిజ్ఞానపర్వస్వమును పూర్తిచేయు భార మాంధ్రులపై గలదు. ఆంధ్రభారవ్యవహారిక ప్రకృతిగ్రాస్త్రవిజ్ఞానమునుగూర్చిన గ్రంథముల చే పెంపొందింపబడవలసియున్నది. ఆంధ్రవాఙ్మయమున నూతనయుగ మారంభమైనది. నూతనభావములు, నవ్య కవిత్వ యనేకరీతుల బొడనూపుచున్నవి. వానిని మనము నిరసించరాదు. నులుము గ్రహించి యానందింపవలయును. వీరిమండియే యుత్తరీంధ్రములు బతులుచేరును.

ఆంధ్రభాష్యభ్యుదయమూచనలు పొడకట్టుచున్నవి. "పురాణమిదేవత సాధు సర్వం." ఇది యొక సుఖి యుగము. పూర్వోత్తరసమస్త కదృష్టి పెంపొందవలయును. అట్టిదృష్టి నొసగి ఆంధ్రులందరు దేశ భాషాభ్యుదయమును, ఆంధ్రరాష్ట్రమును పాధింప గల్గుటకు దగిన యుత్సాహమును భగవానుడు ప్రసాదించుగాక!

వెట్టి నాగన్న

[కథానిక]

(శ్రీ ఇవరాజు వెంకటసుబ్బారావు)

[“స్థాపితమైన ఆస్వాదంకర్లు ఆహారంబునందే వ్యాధి” — ఆహార ప్రాసన]

సాయంత్రం నాలుగింటికి మామూలు ప్రకారం చక్రాలబండితో సుకుంటూ, ఏభమ్మట అమ్మకానికి బైలుదేరాడు నాగన్న. అది వొచ్చేపాద్యే బళ్లతోనూ, కార్లతోనూ రద్దీగా వుండే బజార్లాంటి వీధి. అందులో అమ్మకాని కమర్చిబడ్డ దుకాణాలు లుండడమేకాకుండా, కొనుక్కునే వాళ్లు కావడంవున్న ఇట్లుకూడా వున్నాయి.

“పటకాలు, జోళ్లు, బోపీలు, కర్ర సామాన్లు, చైనాబొమ్మలు...” అని పాడు కుంటూ, నాగన్న రోడ్లమీద నడిచేవాళ్లనీ, అరుగులమీద కూలపడ్డవాళ్లనీ ఎరుగున్న వాడవడంవల్ల వాళ్లకేసి తల పంకిస్తూ, “ఏవన్నా కొంటారా” అనే ప్రశ్నార్థకమైన చూపులు చూస్తూ నడవడం మొదలెట్టాడు. నాగన్న పాట విశ్వమూ పటకాలతో ప్రారంభమవుతుంది. మిగతా వస్తువులు వొకటి రెండుమాత్రం ఆకర్షణకొనడం వుంచి, వాటిని గురించి తగ్గుకంతంలో చివ్వర పాడతాడు. ఆపాటలో అప్పుడప్పుడు అతనిదగ్గర లేని సామానుల తాలూకు నామాలుకూడా వినిపిస్తాయి.

“పటకాలు, జోళ్లు, బోపీలు, చైనా బొమ్మలు, జర్మనీసామాన్లు...”

నేడు యూరపులో జరిగే మహాసంగ్రామాన్ని గురించి నాగన్న కేవలం తెలియదని చెప్పొచ్చు. జర్మనీసామాన్ల అమ్మకంలో ఆపారమైన ఆకర్షణకత్తులున్నాయని మొదలే తెలియదు.

చైనా, జర్మనీలు నాగన్న దృష్టిలో తన పాటకు కొత్త లయ కల్పించాయి. మళ్లీ మార్చి పాడాడు.

“జర్మనీసామాన్లు, చైనాబొమ్మలు, పటకాలు, జోళ్లు.”

ఇంతలో గర-న నంబరు డాబాలోంచి బైటిష్టు జాక్ భార్య వేరీ పిల్లాడికి పటకాలు కొనడానికి బైటికొచ్చింది. బండిలోంచి వో పటకా చేత్తో తీసుకుని “ఎల్లా యిస్తావ్?” అంది.

“ఆరగాలు”

“ఇచ్చే మాట చెప్పు”

“మీ రెప్పదేనా లేరమాడారా? ఏదో బీదవాళ్ల-యద్దంబోజులు...” అన్నాడు నాగన్న. అప్రయత్నంగా దృష్టిని రక-న నంబరు పోలీసువైపు మరలుస్తూ, రక-న నంబరుపోలీసు లారీ, రిక్సాల వెనకాల మాయమయ్యాడు.

“ఊడు, సైజు సరిపోతుండేమో చూసి వస్తా” అని మేరీ పటకాతో లోపలి కెల్లింది.

నాగన్న వెనకాలనుంచి “కదులు” అని వో శబ్దం వినిపించింది.

నలభైయేళ్లనుంచి నాగన్న చేనే పని కడుగడమ! ఇంటినుంచి ఇంటికి, వీధినుంచి వీధికి, ఊరినుంచి వూరికి కదిలికదిలి, నాగన్న ముసలికాళ్లు కదుములు కట్టాయి. ఆశబ్దం దగ్గరికి వచ్చింది మళ్లా “కదులు” అంది. నాగన్న వెనక్కి తిరిగిచూశాడు. ఆకన్నానికి నవ్వు కర్త రక్త-వ సంబరుపోలిను.

ఇంతలో మేరీ వచ్చి సైజు కుదిరిందని, డబ్బుకోసం మళ్లీ లోపలి కెల్లింది. చిరిగిన లాగూ ధరించిన వో ముసలాడు నాగన్న బండిని కుతూహలంగా పరీక్షించి “ఈపటకా యెంత?” అన్నాడు.

“ఇప్పుడే ఆవిడ ఆరగానికి తీసుకుంది. ఇంకా నాలుగురోజుల్లో కొత్తరకాలు తీసుకొస్తా - మంచి చైనాబొమ్మలు, జర్మనీ సామాన్లు...”

నాగన్న భుజంపైన బరువైన హస్తం వాలింది. దాని యజమాని రక్త-వ సంబరుపోలిను.

“కదుల్తావా, కదలవా?” అన్నాడు శాంతిపోషకుడు.

“కదుల్తా, బాబుగారూ...ఆవిడ డబ్బులివ్వంగానే. కదల కేంకేస్తానూ...”

“కాదు, ముందు కదిలి మాట్లాడు. నడిరోడ్డుమీద నీకు అమ్మకం యేమిటి?”

“కోంపడకండి. ఇంకెన్నడూ రా నిల్లా. మొన్నదినం అమ్ముకుంటి నీడ, ఆ పోలీసా

యన యేమీ అనలేదు వరిగందా, పావలా యెట్టి పటకా కొన్నాడు.”

“అవన్నీ అనవసరం. ముందు కదులు.”

“డబ్బులు తీసుకోసేదయ్యా. సీక్కుడా కావాలంటే వచ్చా యిత్తా”

“డబ్బుల్ గిబ్బుల్ జాంతావై. కదులు. ఇంకా యేమున్నాయ్, అమ్మకానికి?”

“మీ నోటంట సల్లంగా రావాల మాట. అల్లా అడగండి. భలే భలే చైనా బొమ్మలు, జర్మనీసామాన్లు...”

“ఏవీ చూపించు”

“ఏంటి?”

“అనే”

“అంటే?”

“అనే సామాన్లు” అన్నాడు రక్త-వ సంబరుపోలిను. ‘జర్మనీ’ అన్న పేరు ఉన్న రించడానికి అర్హత లేదని పోలిసుకి తెలుసు. అతను ఆపేరు అనడంలో చూపిన అయిష్టాన్ని నాగన్న గుర్తించకపోలేదు. యుద్ధపు రోజుల్లో ‘జర్మనీ’ అనడంలో ప్రమాదం వుందని రక్త-వ సంబరుపోలిను వడ్డ బాధ వల్ల గ్రహించుకున్నాడు. అతని కింతటి గ్రాహ్యకర్త నిచ్చింది పాండిత్యం కాదు; అది సామరత్వానికి సహజమైన మూఢదృష్టి.

“అవేనా? అనేం లేవండి. ఇదిగో ఇది చూశారూ?” అని కంగారుపడుతూ, పోలీసుల కాకర్ల గేయమైనవి తుపాకీలుకదా అనుకుని, బండిలోంచి పిల్లలు పేర్చుకునే తుపాకీని వైకి తీసి పోలిసుకి అర్పించుకున్నాడు.

పోలీసుసంశయం స్థిరపడింది. గూఢ చారుడో, ద్రోహా—నాగన్న యీరెండింటిలో యెవడో వొకడు. ర౯-వ సంబర పోలీసు ఆ పనిలోకి యుద్ధపు అవసరాన్ని బట్టి కొత్తగా ప్రవేశించాడు. అతను పోదాచేసి కనిపెట్టిన యీ నేరానికి గవర్నమెంటు అతని ప్రవకారాన్ని గుర్తించి ఆదరిస్తుంది. అంచేత “కడులు జైలుకి” అన్నాడు.

నాగన్నకి మరి చలించింది తాత్కాలికంగా.

“ఎందుకు?”

“ఈ తుపాకీ జర్మనీదేనా?”

“ఈ తుపాకీ జర్మనీది; యీ బండి జర్మనీది; నేను జర్మనీవాడిని; నువ్వు జర్మనీవాడవు; మనమంతా జర్మనీవాళ్లం...” అంటూ రామదాసు జైలులోని పున్నాదంలా మొదలెట్టాడు నాగన్న.

ర౯-వ సంబర పోలీసు నోటుబుక్కుపైకి తీసి,—

“సి.పేగు?”

“జర్మనీ... కాదు, ప్రంశం. ఆ, నాగన్న”

“పద జైలుకి”

“ఆగవయ్యా. పిచ్చాడిని పట్టుకు మహాదబాయిస్తున్నావే? వాడి మొహం వాడి కేం తెలుసు, యేదో అమ్ముకునేవాడు! ఆ మాటకొస్తే నీకునుట్టుకు యేం తెలుసు?” అన్నాడు ధీమాతో వొక మధ్యవర్తి. అప్పటికప్పుడే నాగన్న బండిచుట్టూ కేక లేస్తూ అమ్ముకునే ఎవమండుగురు పిల్లలు, నలుగురు మ సలాళ్లు, యిద్దరు ముష్టివాళ్లు మూగి యెగతాళిగా చూస్తున్నారు యీ

దృశ్యాన్ని. ఏఫిలోజరిగే నాటకం చూడడానికి అన్నిరకాల మానవులకూ సమానమైన సరదా, పుత్సాహం వుంటుంది. రోడ్డు మీద హత్య, డీక్కోడం, మాటలపోటీ, కొట్లు తగలడం, కారుకింద పైకిలు పడడం—వీట్లో యేది జరుగుతున్నా ధర్మాత్ములు యివ్వబాయ్యే పైపాలని సహితం ఒడులుకుని, చూడడానికి ముష్టివాళ్లు యెగబడతారు. ఇల్లాంటి ఘట్టాలు లేకపోతే చాలామందికి కడుపునిండదు.

నాగన్న నిర్దోషిత్వాన్ని సమర్థించడాని కొచ్చిన మధ్యవర్తిని అంతా ఆశ్చర్యంతో చూశారు. సంబర ర౯ మల్లా నోటుబుక్కు పైకితీసి, మధ్యవర్తిని పేరు చెప్పమన్నాడు.

“రాసుకో, చెవతా. మధుకరం, స్లీడర్” అని అడ్రస్సుతోనహా సెలవిచ్చాడు.

“మీరుకూడా పదండి” అన్నాడు సంబర ర౯.

“ప్ర”

“డబ్బులు తీసుకోసండి... మరి నాబండి విషయం?” అన్నాడు నాగన్న, పోలీసు అతన్ని భుజంపట్టుకు లాక్కెడుతుంటే.

నాగన్నని ఆరాత్రి జైల్లో వుంచారు. మర్నాడు ఉదయం స్లీడరు మధుకరం అతన్ని సమీపించి, జరిగిందంతా అనత్యం లేకుండా చెప్పమన్నాడు. నాగన్న అంతా చెప్పాడు.

“నాడగ్గర దాచి లాభంలేదు. ‘నాకు జర్మనీ అంటే ఇష్టం’ అని అన్నావా లేదా?”

“రామరామ!”

“ఫత్! నోరుమూయ! అన్నా నని బిచ్చకో”

“అసంజే?”

న్యాయవాదినహితం అని వుంటాడని నమ్ముతూంటే అతను కాదని యెల్లా అన గలడు? నాగన్న మొదట ‘జర్మనీ’ అన్న పేరు వో పెధవావిడదగ్గరనుంచి విన్నాడు. అవిడ యెప్పుడూ “జర్మనీ సిల్వర్ సామాన్లు వున్నాయా” అని అడిగేది. బిచ్చకు స్త్రీ లోకం కల్పించిన ‘జర్మనీ సిల్వర్’ అన్న మాట యిప్పుడు నాగన్న పికముందు పురితాడై కని పించింది. పైగా స్త్రీజరు తను అని వుంటా డన్న వాక్యం అనకుండానే అన్నట్లు వోప్స కోటంలో వుండి న్యాయమంతా. అతనికి మెల్లిగా న్యాయం బోధపడుతోంది. ఏ నేరం చెయ్యకపోవడం, కోర్టులో చేశానని వోప్స కోవడం, చెయ్యలేదని న్యాయవాదులు వాదించడం, అతన్ని విముక్తుణ్ణి చెయ్యడం— యిదీ అతనికి బోధపడ్డ న్యాయం, అంచేత వోప్సకున్నాడు.

ఆదినం నాగన్న కేసు విచారణ ఆరంభ మైంది. రూ.వ సంబంధపాలిను జరిగిందంతా చెప్పి, నాగన్న తనని యెగతాళిచెయ్యడం కోసమే తుపాకీ చూపించాడనీ, మేరీతో “యన్డంబోజులు” అని అన్నా డనీ నిదర్శ నాలుగా చెప్పాడు.

చివరికి నాగన్నని చెప్పమన్నారు.

“నువ్వు మేరీతో యెందుకన్నావ్?”

అన్నాడు కిరీటంతరపు న్యాయవాది.

“ఏమని?” అన్నాడు నాగన్న.

“అదే”

“అంటే?”

“నువ్వు యేది అనడంవల్ల యిక్కడి కోర్చానో అది”

“నే నిక్కడి కెందుకోర్చానో యింత వరకూ నాకు తెలియదు. ప్రొద్దున్న మా మధుకరంగారు చెప్పినదాకా...”

అంతా మధుకరంకేసి చూశారు. మధుకరం నాగన్నకేసి చూసి “తప్పు చెప్పిద్దు” అన్నట్లుగా వేలు ఆడించాడు. నాగన్న మాట్లాడలేదు.

కిరీటంవైపుస్టేడరు మే జి స్ట్రీటు కే సి “చెప్పనా” అన్నట్లుగా చూశాడు. మే జి స్ట్రీటు తలవంకించాడు.

“నువ్వు ‘నేను జర్మనీవాడను’ అని అన్నావా లేదా?” అని బిగ్గరగా అడిగాడు.

“నేను, నేను జర్మనీవాడను అని అన్నాను. నేను...” అని నాగన్న తబ్బిబ్బుపడ్డాడు. అస లతని పుట్టేళం “జర్మనీవాడను అని అన లేదు” అని అనాలని. కోర్టువాతావరణంలో క్రోహాలు, నొంగలు — ఏళ్ల చేతకూడా నత్యం చెప్పించే కక్తి వుంది.

అంతా బిగ్గరగా నవ్వారు. యథార్థం బ్రటపడింది. నేరం స్థిరపడింది. శిక్ష: అయిదు రూపాయలు జల్మానా, తొమ్మిదిదినాలు జైలువాసం.

౨

నాగన్న తొమ్మిదిదినాలు తన సామాన్ల బండి యేమైందా అని ఆలోచించుకుంటూ గడిపాడు. స్టేడరు మధుకరం చాలా జాలి గుండెకలవాడు. నాగన్నకి అయిదురూపాయలు ధర్మంచేశాడు, జల్మానా యిచ్చుకో లేదని.

“ఐలే, నా సామాన్ల బండిగతి?”

“దానికేం, అది ఊమంగా వుంటుంది”

“బాబూ, మీరు చేసిన మేలుకి దండాలు.

కాని నేచేసిన నేరం యేంటుండీ? ‘జర్మనీ వాణ్ణి’ అంటే తప్పేంటుండీ?”

“ఓస్, నీకు తెలియనట్టు! ఏడిశాన్. ఇంకెప్పుడూ అట్లా అనకు. ఇదే నేరం మల్లా చేస్తే నిర్ణయంలేకుండా శిక్షవిధిస్తారు.”

ఇంకా నాగన్న సంశయం తీరలేదు. అతను చేసిన నేర మేమిటో యింతవరకూ బోధపడలేదు. కాని అతని దృష్టిలో న్యాయ వాదులు చాలా మంచివాళ్లుగా తోచారు.

3

తైలువానం పూర్తిచేసి నాగన్న మల్లా తనబండి సామాన్లతో వీధులమ్మట కదలడం మొదలెట్టాడు. కాని అతను తైల్లో వున్న పదిరోజుల్లోనూ పరిస్థితులు మారిపోయాయి. అతనికి అమ్మకాలు తగ్గాయి. అతని సంపాదన రోజుకి అణలోకి దిగింది. ఒక్కొక్క రోజున అతి లేదు. లోకంలోని భనమంతా యేమైందా అని నాగన్నకి పెద్ద అనుమానం బయలుదేరింది.

“పటకాలు, టోపీలు, పిల్లలసామాన్లు...” అని మల్లా పాట సాగించాడు. ఈసారి పాటలో మాధుర్యం, లయ లేవు. కైపిష్టు బాన్ భార్య మేరీ గుమ్మంలో నిలబడింది.

“అమ్మగారూ, నా కివ్వల్సిన ఆరణాలూ యిప్పిస్తారా?” అన్నాడు నాగన్న దీనంగా.

“నీకు నేనేమీ యివ్వక్కర్లేదు. తైల్లో కావరంవుండే దొంగచచ్చినాడికి అమ్మకం యేమిటి, పో” అని తలుపు ఘడియేసింది.

అప్పటికి సాయంత్రం నాలుగైంది. వర్షం ప్రారంభించింది. నాగన్న పోతూంటే వీధివెంబడివారంతా అతనికేసి ఆశ్చర్యంగా చూడడం మొదలెట్టారు. అతడు రోపి. నేరస్థుడు, తైలుతో పరిచయం వున్నవాడు. ఇంకేం కావాలి జనానికి? వీధులో అంత కంటే కుతూహలమైన వ్యక్తి వుండవోడు. చిరిగిపోయిన చొక్కావ్యక్తి నాగన్న బండి లోంచి ఒకటోపి తీసి నెత్తిమీద పెట్టుకుని “టర్ టర్” అని నడిచాడు. నాగన్న బ్రతుకు పేళనకొంద మారిపోయింది. పేళన యెంతై నా భరించొచ్చు, అమ్మకా లుండి నాలుగు రాళ్లు గడించుకుంటే.

సాయంత్రం ఏడుగంటలు కావొస్తోంది. నాగన్న అణకాను చూసి వారంతా అణలు కావొస్తోంది.

అతనికి జీవితంమీద విరక్తి వుట్టింది. స్వేచ్ఛమీద గురితప్పింది. అతను తైల్లో గడిపిన దినాలే హాయిగా వున్నాయి. నమ యూని కింత అన్నం పెట్టేవాళ్లు. ఎవల్లా అతన్ని చూసి ఆడేపించలేదు. కావలా వాళ్లు అప్పుడప్పుడు అతన్ని చూసి తల వెంకించి ఊమం తెలుసుకుంటూ యెంతో పరిచయం చూపించేవాళ్లు. నర్సవిధాలా తన ఈ బ్రతుకుకంటే తైలుజీవనం పుత్తమమైంది. వైగా తైలుశిక్షపొందడంకంటే యీలోకంలో అతనికి సులభమైన కార్యం వేరే కనిపించ లేదు.

అడుగో ఎదురుగుండా రోడ్డుమధ్యలో నిలిచివున్నాడు గిడవ నలబరుపోలిను. నాగన్న అతని దగ్గరగా నడిచి—

“నేను జర్మనీవాడిని. ఏం చేస్తావా చెయ్యి” అన్నాడు.

గి.ఎ.వ సంబరపుపోలీసు మాట్లాడలేదు.

“నాబండిలోవి జర్మనీసామాన్లు, నేను జర్మనీవాడిని. కాబట్టి నన్ను జైల్లోపెట్టు. నాపేరు రానుకో” అన్నాడు, మళ్ళీ నాగన్న.

గి.ఎ.వ సంబరపుపోలీసు బిగ్గరగానవ్వాడు.

“చాలానేరా నేషం. నీలాంటివాళ్ళని నేను చాలామందిని చూశా. పో, అమ్ముకో” అన్నాడు గి.ఎ.వ సంబరపుపోలీసు.

ఈ పాడుప్రపంచంలో మనకి కోరుకున్నా అన్యాయం జరగదు.

మాం చా ల

(శి రాయప్రోలు సుబ్బారావు)

ధీరభృంగము తొంగిచూడని
తీయనంపగి మొగ్గతీరున
పగలు రేలును నెట్టుచుండెను
పడతి మాంచాలా.

కొమ్మ లన్నియు పల్లవింపగ
కూయు కోకిలపాటకాండ్రను
ఆలకించియు చెమ్మగిల్లవు
అతివనదీప్రాయపువగల్.

స్నానచందనకుండమాలా
శయనలీలాసుఖమయములగు
గ్రీష్మసాయంసమయములు తొణి
కింప వాచెలిరాగముగా.

కన్నె తొలకరివిభ్రమములకు
కట్టు తెగి తబ్బిబ్బులాడుచు
మింటబాతెడి ఘనుల చాపల
మంట దింతయు కామినిగా.

మైల విడిచిన నల్లకోకను
మఱుల మెఱిసెను పూలచుక్కలు
నాది నా దని దిడ్నితంబిను
లూది లాగగ నలుకొనల్.

ఎంత వేదిన తెల్లవాఱక
యెదుగు కార్తికరాత్రులేమో!
కాలహతకుని చేతిపాశము
ఖాల పోలిక కనబడెగా.

నాగులేటి తరంగమంగళ
నాదముల శ్రుతి మాఱిపోయెను
ఎన్నఁదెఱుగని కళవళము దం
డెత్తె నాయమచిత్రముగా.

నిదురయందును సుంతచెఱగని
నిండుకుంకుమపువ్వుతలకము
ఉన్నవో లేదో యటంచును
ఉలికి చూచెను అద్దముగా.

‘వీరవనితల పనులుబొందెకు
నేయుత్రుంపు’ లటన్న సామెత
మాటిమాటికి స్మృతిపథంబున
కాటువేసెను ఆయమగా.

కోటబురుజాలపై నగారా
గాటముగ మ్రోగెను యథావిధి
వీట నందడిమాత్ర మతిశయ
విహ్వలంబుగ వినబడెగా.

వీరకర కంకణ ఝణంఝణ
భూరిరణ కింకిణీ ధణంధణ
నింగి అరవగ నేల మొరయగ
నగడె పో అంతంతకుగా.

ఆత్మలో ఆరాటమున కపు
దామహాత్మ్యోభంబు తోడుగ
పైపజాలక తొంగి చూచెను
చాన కిటికీముఖములగా.

రంగురంగుల రంగవల్లిక
 అంగణంబుల దీర్ప రొకరును
 విడు లన్నియు చిన్నవోయిన
 విధముగా నపు దగపడెన్.

ప్రాక్కువాసిని సమయబంధము
 ప్రయ్య రక్తము చించె ముఖమున
 సూర్యచంద్రుల రాకపోకల
 సుడిపడెన్ భవితవ్యముల్.

అడలు హృదయము నాపుకొందును
 అరివ ప్రాతర్విధివిధానము
 లాచరింప విశాలమణిసా
 ధాంతరాళములకు జనెన్.

* * *

బ్రహ్మనాయని శూరవర్ణము
 పట్టె వీరస్వర్ణహర్ణము
 భూమి క్రక్కినభంగి కారెను
 పూడి ముగ్ధను నెత్తుటన్.

కంచురథములు కుంగిపోయెను
 గండుగుట్టము లలసి మ్రొగెను
 మేటివిలుకాం డెగిరిపోయిరి
 గోట మీటినతీరునన్.

విధి విశ్వంఖల దుర్విపాకము
 వృథివి నెవ రెదిరింపగల్గిరి ?
 ఎఱుకముందట విల్లు లేవక
 వెఱగుపడెనట క్రీడియున్!

వ్రాలియార్చిరి రెడ్డినాయకు
 రాలిసైనికు లుక్కుమీఱుచు
 బ్రహ్మనాయని కార్మగల్ తెగి
 పడిరి కొండలకై వడిన్.

చేరె మాచర్లకు పరాజయ
 శిథిలవార్తలు మెల్ల మెల్లన
 కాకులైనను తెచ్చునట దు
 హ్మ-లకరినోదంతముల్.

హరి భట్టు

విద్యానగర చక్రవర్తులగు శృష్టాచ్యుత
రాయలకు సమకాలినుఁడే కాని యంతకు
ముందువాఁడు కాఁడు

(శ్రీ డా. నేలటూరు వెంకటరమణయ్య

హరిభట్టుకృతములగు పెక్కుకావ్యములు లభ్యము
లైనను, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు వార
సింహపురాణమును ప్రకటించుటకును వారని కాల
మును నిర్ణయించుటకుఁ దగిన యాధారములు కొరక
వాయెను. ఏతత్కారణముననే కందుకూరి వీరేశలింగం
పంతులుగారి తనవికాలము వెలుంగఁజాలక వాపట్లాడి,
అచ్చకవిఁ డనువాతివాఁ డని తాత్కాలికముగ నిర్ణ
యించుకొనిరి: "అచ్చకవి యా గ్రంథములనుండి
(అచ్చటికిలభ్యమైన వరాహ, కుత్స్య శురాణములనుండి)
లక్ష్యములను చేకూరకపోవుటచేత వీకవి యతనికిఁ దగు
వారి నున్నాఁడేమో యని యూహ కలుగుచున్నది.
కాఁబట్టి తగిన యాధారములు కొరకుకలుకును మన
మిప్పటి వీకవికాలము ప్రస్తుతము గలఁడు-న నంవర్తక
ప్రాంత మని భావించెను." *

వారసింహపురాణవీకయందు లభ్యమైన
నూతన చరిత్రాంశములను బట్టి వీరేశలింగముగారి
యూహా పరిమైనది కాదని నిశ్చయమగుచున్నది.
ఈవిషయమును బట్టించి శ్రీ. శే. పీఠేటి వెంకటరామ
కావ్యగారు కవికాలము ప్రీ.శ. ౧౫-వ శతాబ్దోత్తర భాగ
మని నిర్ణాంతీకరించియున్నాడు. "గనుక...హరిభట్టు
౧౫-వ శతాబ్దియందు ఉత్తరభాగమున నున్నవాఁ డగు
టకు సంభావము లేదు. అట్లునచో వీకవి క్రీస్తువ్రతన

రాయల రాజ్యారంభకాలమునకు ముందే యట్లసాని
పెద్దవామాత్యునికంటెఁ గొంతెము పూర్వముగానో,
సమకాలమువాఁడుగానో యుండి యాధునిక కవుల
కాదియందుఁ జేర్చఁబడుటకు బదులుగా మధ్యకవుల
కాదితో, పూర్వకవులకుఁ గడవటతో చేర్చఁదగినవా
డగును"†

వెంకటరామకావ్యగారి కాలనిర్ణయమునూడ
నంగీకరింపఁదగినది గాదు. వారసింహపురాణ వీక
యందు వచించఁబడిన యంశములు హరిభట్టు వెంకట
రామకావ్యగారితో నిర్ణయింపఁబడిన కాలమునకంటె
దనువాతివాఁడని తెల్పుచున్నది. వీకయందలి యంశము
లను మొదట సంగ్రహముగాఁ జూచుటవలన రెండువార
నది హరిభట్టుకాలనిర్ణయమున కట్లు సాధవము లగునో
తెల్పెదను.

హరిభట్టు భారద్వాజగోత్రజాతగు రామలిద్ద
వృణీ మహాదేవుడు. హనుమత్కృతాక్షులబ్ధ వనప్రసాద
పరాజి సారస్వత చంద్రనామాంకుడు. అద్భ
ఘంటావధాన వర మే కృతుఁడు. ఇతఁడు
భాగవతపురాణమందలి యేకాదశవాచకష్టంభము
లను చెదిరించెను. వారసింహపురాణోత్తరభాగము
వాంఛికరించెను. కాని యాలెండవగ్రంథము పెద్దది
నిన సంకీర్తనమాయకయే యాతఁడు మృతి నందినట్లు
కోరుచున్నది. విలస, గృతిపతియగు ప్రాసంగంతి

* ఆంధ్రకవుల చరిత్రము, పుట 374.

† వారసింహపురాణము (ఆం. సా. ప. సంఖ్య ౧౨): సంపాదకీయాపోహితము, పుటలు ౧౫౧౦.

రంగమంత్రి పారిభట్టసుమానుజుడు రాఘవమనీషిని
దన కొలువునకుఁ బిలువవంపి మీ రేండ్రియను

“పారిభట్ట నిధివిద్యాధిపతురామ్యుండు
రాజమాన్యుఁడు కవిరాజుమఱుఁడు
నారసింహపురాణసారస్థ్యభాగంబుఁ
తెదలువాడై న మొదలు నేయఁ
బ్రతిభ దరుకొత్త నుత్తరభాగ మిప్పు
దండ్రభాషను వచనకావ్యం బావర్చ
నావ్రబంధంబు నాశేర వంకితముగ
నీవు గావింపవలయుఁ గన్పంద్రగణ్య!”

అని కోరినది. పారిభట్టే యపుడు సజీవుఁ డైయుండినఁ
దక్కొల్లగ్రంథమును నారేది కుమారునిఁ దన కంకిత
మిమ్ముని రంగమంత్రి యడిగియుండఁడు. అంకిత మొక
ద్యులును గ్రంథాంతరే యున్నఁడు గాని యికరుఁడు రచి
యించవలసిన యవసర ముండదు. కావున ప్రాణగంటి
రంగయ రాఘవమనీషిని గ్రంథమును దన కంకిత
మిమ్ముని కోరుటకుఁ బూర్వమే పారిభట్ట ముగివంచె
నని తెలుఁచుట పతుంజనముగ నున్నది.

రంగమంత్రియభిప్రాయము వెరవేర్చ రాఘవ
మనీషి యంగీకరించి పీఠికను రచియించి యాతని
కంకిత మొనర్చెను. స్వనిరచిత పీఠికయందు రాఘవ
మనీషి కృతిపతిపూర్వోత్తరము నిట్లు వర్ణించియు
న్నాఁడు:

వన్ద్యగోత్రమున ప్రాణగంటి తిప్పన పుత్రైను.
అతఁడు ప్రాథరాయల దండాధీశుఁడు. ధైరవాంబ
యం బాతనికి కొండన, నాగన లను విరువురు పుత్రు
లుద్భవించిరి. వీరియందు పెద్దవాఁ డను కొండన
మల్లుడు నుద్వాహము చేసికొని యామెయందు నరసన
తిమ్మన లను పుత్రులఁ బడసెను. నరసన తిరుమలాం
బను వరించి యామెయందు తిమ్మయ, వెంగళప్ప,
ఓబయ, రంగయ, కొండయ లను నేపురు తన
యలఁ గాంచెను. తిమ్మయ లక్ష్మీకూంబను
తెండ్లాడి సింగన, మాదవలను గనెను. వెంగళప్ప

తిమ్మకూంబున ధర్మపత్నిగఁ జైకొనినది. వీరికి మూరసది
పుడు పుత్రులు. ఓబయ గోపకూంబను వివాహమాడి
యామెవల్లఁ జెన్నన, తిమ్మన లను కొడుకులను పొం
చెను. రంగయ దండవాఘుఁడు. ఇతఁడు నందెల
చినయోబనాథుని మంత్రి; నారసింహ పురాణ కృతి
పతి. ఇతని భార్య హనుమను, కొండయ రంగాం
బను వరియించెను. ఈ యొకరురు పోదరుల పినతండ్రి
యను తిమ్మన పారిభట్టైను. అతనికి అక్కకూంబ
యందు తిమ్మయ, అప్పయ, నరసయ, తిమ్మలయ
లను వలువురు పుత్రులు జన్మించిరి. ఇంతవఱకును
ప్రాణగంటి కొండయకంకితము వర్ణింపఁబడెను.
ఇంక నీతని యనుజాఁడను నాగనసంతతివిరూర్చి చెప్ప
వలసియున్నది. ఇతఁడు జీవమును తెండ్లిచూడెను. వీరి
పుత్రుఁడు చెన్నయ. ఇతఁ డొక దొడ్లకది. పెక్కు
గ్రంథములను రచించె. అందు నారసింహపురాణ
మును ద్విపదగా రచియించి యహోబలపతి కంకిత
మిచ్చెను. బాలభారతియు నాంధ్రభాషయందు
వ్రాసెను. సాధరిణిరతియును జక్కుల కథగఁ జెప్పెను.
మఱియుఁ పెక్కుకృతులను రచించి నరసింగరాఘలచే
నగ్రహారములను, వివిధార్థములను గొనెను. ఇతని ధర్మ
పత్ని కొండయ. వీరికి నరసన యను కుమారుఁడు
గల్గెను.* (ఈ వంశీకృతులు వివరముగా ప్రక్కపుట
యందు చూడఁబడియున్నది).

నారసింహ పురాణరచనాకాలవిగ్గయ సంద
ర్భమున పై వంశీకృతులందుఁ జేర్కొనఁదగినవారు
ముగ్ధులే. ప్రథమఁడు వంశకర్తయను తిప్పన. ఇతనిఁ
గూర్చి రాఘవమనీషి యిట్లు వ్రాసియున్నాఁడు:

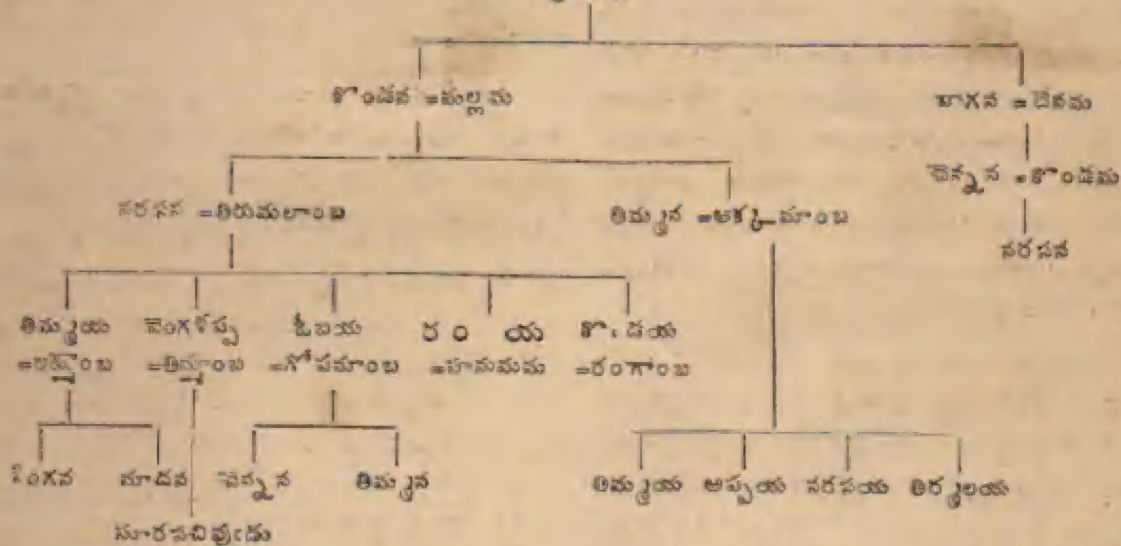
“అనుంత్రిండుఁడు ప్రాథరాయవృందం
దాధిశంపత్కళా
సామగ్రి నివలన్ది మల్లి నుమభా
స్యశీర్తిరిమ్మూర్తి ను
ద్రామాసాధ్యమహామహాత్మ్యమున నం
ధాముక్తి దోక్తై నా
చామాధుర్యమునం బురావిభులకోఁ
జెప్పించు వర్చస్వి యై”

ఇందువల్ల ప్రోలుగంటి తిప్పన ప్రాథరాయని సమకాలీనుడనట నిశ్చయము. ఈ ప్రాథరాయలే విజయనగరమును శ్రీ. శ. ౧౪౨౨-వ సంవత్సరము మొదలుకొని ౧౪౪౩ వరకు పాలించిన ఇమ్మడి ప్రాథ దేవరాయలని వెంకటరామకృష్ణలింగవారు వచించిరి. * కాని ఇది సంశయస్పదము. ఏలనగా విజయనగరమును ప్రాథరాయనామాంకితులగు రాజులు నలుగురు రాజ్యము చేసినట్లు తెలియుచున్నది. వీరియందు మొద

కారులందఱు నిలిచిన ప్రాథదేవరాయలని యందురు. మాండవవాడు ఇమ్మడిదేవరాయని కుమారుడగు మల్లికార్జునదేవరాయలు. ఇతఁడు శ్రీ. శ. ౧౪౪౪ మొదలుకొని ౧౪౬౫ వరకు రాజ్యమునర్పినట్లు తెలియుచున్నది. పెమ్మకాసనములయందు ఇమ్మడిప్రాథదేవరాయలనియును, గొన్నిటియందు ముమ్మడిప్రాథదేవరాయలనియును జేర్కొనఁబడి యున్నాఁడు. వాలవవాడు విజయనగరమున శ్రీ. శ.

[ప్రోలుగంటివారి వంశవృక్షము]

ప్రోలుగంటి తిప్పన
భార్య: ధైరమ

టివాడు ఇమ్మడి హరిహరరాయల పుత్రుడగు మొదటి దేవరాయలు. గొన్ని కాసనము లీతని ప్రాథదేవరాయలని జేర్కొనఁచున్నది. † ఇతఁడు శ్రీ. శ. ౧౪౦౬ మొదలుకొని ౧౪౨౨వరకు రాజ్యమునర్పెను. తిండవ వాడు శ్రీ. శ. ౧౪౨౨ మొదలు ౧౪౪౩ వరకు నేలిన ఇమ్మడిదేవరాయలు. ఇతఁడు పెమ్మకాసనములలోఁదన పేరు ప్రాథదేవరాయలనియును, ప్రాథప్రతాపదేవ రాయలనియును జేర్చుకొనియున్నాఁడు. ఆధునికచరిత్ర

౧౪౪౬ ప్రాంతమున నిమ్మడి విదూహాక్షరాయల యనంతరమును, సాశ్వగుండి వరసంహరాయలకుఁ బూర్వమును రాజ్యమును పాలించిన ప్రాథరాయలు. ప్రాథరాయనామధారులగు నీవలుగురురాజులం దెవ్వరికి ప్రోలుగంటి తిప్పన సమకాలీనుఁడో నిర్ధారించుకొనఁ బడిన యాధారములు వారసంహరాయలనుఁ గానరావు. కాని యాతఁడు శ్రీ. శ. ౧౫ వ శతాబ్దము చివర నుండెనేమో యనునూహ పొడముచున్నది.

* వారసంహరాయ సంపాదకీయాపోహితము, పుట ౯.
† M. E. R 899 of 1926

ఇతనికి బాధ్యతవరముచాడును, వారసింహపురాణకృతి పతియు నగు రంగమంత్రి శ్రీ. శ. ౧౫౫౦ ప్రాంతమున నుండెనటకు బలవత్తరమైన పాత్రయు గలదు. తరము నకు ౨౫ సంవత్సరముల చొప్పున లెక్కచేసి పరిగణించిన నిరసికాలము శ్రీ. శ. ౧౪౫౦ మొదలు ౧౪౭౫ వఱకుని లేలుచున్నది. కావున నిరసి పను కాలముడు ముమ్మడి ప్రాథమికరాజ్యపర వాచాంకితుడైన మల్లికార్జునదేవరాయ లనును.

ద్వితీయుడు ప్రోలుగంటి తిప్పనామాత్యుని పాత్రుడు చెన్నకపిండ్రుడు. అతడు పెక్కు గ్రంథములను రచించి నరసింగరాయల మెప్పు వడసి యారేదివల్ల అగ్రహారములను, వివిధాధ్యములను గొని పట్లు వారసింహపురాణపీఠికయం దున్నది; కాని యా నరసింగరాయ లే నరసింగరాయలో? విజయ నగరమున శ్రీ. శ. ౧౪౮౫ మొదలు ౧౫౦౯ వఱకును నలుపురు నరసింగరాయ వామధారులు రాజ్యము చేసిరి: (౧) పాశ్వనుండి నరసింగరాయలు. ఇతడు శ్రీ. శ. ౧౪౫౦ ప్రాంతమునఁ జంద్రసిరిగడ్డ యొక్కను. ౧౪౮౫-౪ సంవత్సరమున విజయనగరమును పరిపాలించుచుండిన ప్రాథరాయని విజయనగర సింహాసనము వాక్రమించుకొని ౧౪౯౦-౪ సం. పర్యంతమును పామ్రాజ్యము చేసెను. (౨) తరువాత నిరసి కుమారుడగు నిమ్మడి నరసింగరాయుడు సింహాసనము నధిష్ఠించి ౧౫౦౫ పర్యంతము ప్రభుత్వము సల్పెను. ఇతడు బాలుడు; రాజ్యాంగమును నడపుటకుఁ దగిన శక్తి లేనివాడు. కావున (౩) సర్వసేవాధిపతియగు నరసానాయకుఁ డీతనికి ప్రతిగ రాజ్యముఁ బరిపాలించుచుండెను. నరసానాయకి నరసింహరాయఁడన్న నామాంతరము గలదు. (౪) ఇతడు శ్రీ. శ. ౧౫౦౩ లో కలలోకప్రాప్తుడు కాఁగా నిరసి

పెద్దకుమారుడు ఇమ్మడి నరసానాయకుడు రాజ్యాధికారమును వహించి ౧౫౦౪-౪ సం. ఇమ్మడి నరసింహరాయని వధించి, వీరనరసింహరాయఁ డను నామమును వహించి పట్టాభిషిక్తుడై ౧౫౦౯-౪ సం. వఱకును రాజ్య పాలనమొనర్చి పరలోకగతుఁ డాయెను. ఇట్లు శ్రీ. శ. ౧౪౮౫, ౧౫౦౯ సం.ల మధ్య విజయనగరమున రాజ్య పాలన మొనర్చిన నలుగురు వరసింగరాయలలో చెవ్వరు చెన్నకపిండ్రున కగ్రహారాధికముల నొసంగిలో కను గొనుట ముఖ్యపాత్రయు గాదు. కాని చైనాదెప్పినట్లు ప్రోలుగంటి తిప్పన శ్రీ. శ. ౧౪౫౦ - ౭౫ సం.లమధ్య నుండెనను విషయ మంగీకృతమేని యారేది మనుమఁ డగు చెన్నకని శ్రీ. శ. ౧౫౦౦-౧౫౨౫ ల మధ్య జలమెనట యసమంజసము కాఁబాలదు. *

ద్వితీయుడు వారసింహపురాణ కృతిపతి యగు రంగయ. ఇతడు నందల చినయోబళరాజునకు మంత్రి. ఈ యోబళరాజు వారసింహపురాణ పీఠికయందు ఇట్లు ప్రశంసింపఁబడియున్నాడు :

“నీ. తన మండలగ్ర మద్దంధారీయందల
 భూధరంబులకు దంభోళిగాఁగఁ
 దన కృపారవము బాంధవసేవకాఁగి
 ద్యావపీఠకు వసంతంబుగాఁగఁ
 దన చక్కదనము కాంతామనకృందకాం
 లేములకుఁ జంద్రకోదమునుగాఁగఁ
 దన నీతివర్తన భావజీభవార
 కంబుల కభ్రాగమంబుగాఁగఁ
 చెలసె నేరాజు నముద్రగ్రులపముగ్ర
 కమకళరృదభువనకమలపెరగి
 యతఁడు నందల నరసింగయంతరంగ
 తామరసహేళి చినయోబళరాజు”

* పండితులయ భుట సింగయలచే వీరచింపఁబడిన నరసాపురాణ పీఠికయం దొక నరసింహానిజయ పురాణమునకు నరసానాయకుడు గృతిపతి యైపట్టు తెల్పియున్నాడు :

శ. శివాజీరవీదాని, కౌటగరికి చివయమరికి వరలక్ష్మిక
 యొగ నరసింహవిజయపు, రాణ కథారమణబాసురాగస్థితికా.” (మదః ౧. ౪౨)

కాని ప్రోలుగంటి చెన్నప్రధాని గ్రంథమునకుఁ గృతిపతి యహోబలపతి యగుటచే నిది చెందును సర్వేపై గ్రంథమిది లేలుచున్నది.

ఈపద్యమువల్ల ప్రోలుగంటి రంగమంత్రి శేఖర
ప్రభులగు చినయోబాభూషాలుడు సంకలపరసింగరాజు
కొమారుడని తెలియుచున్నది. మరియు,

"అతడు హావరిచినయాభరావని
బహుళసామ్రాజ్యభారేయమహిమనిపుఁ
విపులరాహ్యకౌటోపవిశతభుజగ
సార్వభౌముండు రంగయపచివళునుడు."

—వారసిం. ౧౭౫౧.

"హావరిచినయాభశతమ
ధావల్లభమంత్రివర్య" (౧:౨౩౨)
"హావరిచిన్నయోభశత
రాధిపశేఖర నైవ్యసాల" (౨:౨౦౩)

ఈపద్యములు చిన్నయాభశతమహిమనకు
హావరిచినయాభకుఁ డెను వామాంతర ముండె నని
తెల్పుచున్నవి. సంకలపరము ఆరవీటి బుక్కరాజు
కొమారుడని రింగరాజుతో వారంధ మాయెను.
రింగరాజువంశజలే సంకలపాత్రురి. రామరాజీయమున
నిట్లు చెప్పియున్నది:

"నీ. ఆ బుక్కరాజేంద్రుఁ డబ్బళిదేవి బ
ల్లాదేవి యను పతులను వరించి
అబ్బళిదేవియం వాత్సలాలను రింగ
విభుఁ డాదిగాగను నేనక్కఁ గాంచి
సంకల యెవఁగ వా నందను లాపురిఁ
దనుకును నిజరాబధాని గాఁగ
శేనుమఁ గులము సంకలపేర భర్తరిఁ
దవరఁగఁ బుత్రహిత్రాధివృద్ధి
తే. నతిశయిల్లిరి... .."

కావున బుక్కరాజురింగరాజునకుఁ బూర్వము
సంకలపరము లే దనుట తెల్లము. ఆరవీటి బుక్క
రాజు సాగున నరసింగరాయల పనుకొనినడు.

"నరవాధముని సాశ్వ నరసింహరాయ
నరవళుం డెయి బుక్క విమలధీనుఁ డలరి."
అని బాలభాగవతమందును,

"అతఁడు దను మన్నపురినుని యఖిలదిశలఁ
తెలగి పొగడ సాగున నరసింగరాయ
రాజ్య సంస్థాపకుం డయ్యెఁ బ్రాధి వారి
వీటి బుక్కనశేంద్రుఁ డుద్ధాటికారి."†

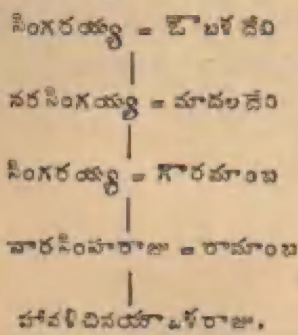
అని రామరాజీయమందును నతఁడు సాశ్వ
నరసింగరాయల తెలికాఁడనియును, రాజ్యప్రతిష్ఠాపకుఁ
డనియును తెల్పుచుడియున్నది. సాశ్వనరసింగ
రాయలు శ్రీ. క. ౧౮౫౦ మొదలు ౧౮౫౦ వం
కును బుద్ధగిరియందును, విజయగరమునను దొరతన
మునరైనని మైనఁ జెప్పి యున్నాను. శ్రీ. క.
౧౮౬౨-న సంవత్సరమున గజవతి కపిలేశ్వరుండు చక్షిణ
చేశముపై దిగ్విజయయాత్ర వెనలి చంద్రగిరి మొదలైన
పెక్కు దుర్గములను స్వాధీనపఱచుకొనెను. కాని
యచిరకాలముననే యొడ్డెనైవ్యములను నరిమి
చేశమును సాశ్వనరసింగరాయలు మరల స్వాధీ
నము జేసుకొనెను. అర్రీటి బుక్కరాజు నరసింగరా
యల రాజ్యమును స్థాపించిన దీపదర్శమున నై యుండి
వలయును. కృష్ణరాయల రాజ్యాధిపేక మహాశ్వర
మును బాడవచ్చిన రాజులలో "చక్కెర విల్కాని
చక్కందనము గల్గుచొక్క మావార్సీటి బుక్కరాజు"
లిక్కడని కుమారపూర్వటి తన కృష్ణరాయ విజయమున
ప్రాసీయున్నాడు. ఇది విశ్వపనియముగాదు. ఏలకగా
వార్సీటిబుక్కరాజు మనమఁడగు రామరాజుతిమ్మ
రాజు మీరవరసింహరాయల సేవాధిపతి. మరియుక
నునుమఁడగు రామరాజు శ్రీరంగరాజు కుమారుఁ
డగు నళియరామరాజు శ్రీ. క. ౧౮౫౨-న సంవత్సర
ప్రాంతమునఁ గృష్ణరాయల పుత్రులయగు తిరుమలాంబ
నుద్వాహము జేసికొనెను. అప్పటి కాలఁడు యానన
వంటుండు. తత్పూర్వ మాతఁడు గోలకొండ కుతులు
కాపీరాజ్యస్థాపకుఁ డగు మల్లాను కుర్చీగుతులుకా
పాని కొల్యవఁ గొంతకాల ముండెను. ఇతని యాధి
పత్యమున మండిన యొకానొక దుర్గమును గృష్ణరాయ
లాడిదికొనఁగా కుతులుకా కీరనిమై గలుపింది

హావలి చినయకాబకరాజు గావించిన దానములను బెలుపు శాసనములు

ప్రస్తావన	ఫలము	కాలము	చారిత్ర
౧. స్థానికవిక్రీతిలు సం. ౧౫ పుట ౩౮౮	సిరువొళ్ల గ్రామమునకు సంబంధించిన కేవలపురము పొనుమంతరా యని యాలయమునందు.	శా.శ. ౧౮౬౯ వలంక	సంకల సింగరాజు వరసింహరాజు చిన అపులకరాజు
౨. " " పుట ౪౧౬	సిరువొళ్ల ప్రాంతకోటకు పూర్వ భాగముననుండు వెణుపుకట్టకుపశ్చిమమునందు నృసింహదేవాలయమున.	"	"
౩. " " పుట ౪౧౮	యజ్ఞగుంటకోటలోని చెన్నకేశవ స్వామియాలయమునకు నెడుట అరుగువం చారుకునుకలుగ పరిచిన చారిపటకమొద.	"	"
౪. " " పుట ౪౨౦	సిరువొళ్ల తాలూకా యజ్ఞగుడి దిన్న గ్రామమున వేంకటేశ్వరుని దేవాలయముందు.	"	"
౫. " సం. ౧౬ పుట ౪౨౧	సిరువొళ్ల తాలూకా యాచాడి యగ్రహారముమధ్య ఉప్పనీళ్ల బావి యొద్ద.	"	"
౬. " " పుట ౪౨౮	క. దువోలుసీమలోని గాడిదనుళ్ల అగ్రహారమున కే వస్వామియాలయ ముద్దగర.	"	"
౭. " " పుట ౪౨౯	సిరువొళ్ల సీమలోని వల్లంపాడు గోపాలస్వామి దేవాలయ సమీపమున.	"	"
౮. " " పుట ౪౩౦	సిరువొళ్ల సీమయందలి పేరూరు విఘ్నేశ్వరాలయ సమీపమున.	"	"
౯. " సం. ౧౫ పుట ౪౩౩	మీఁది యాపహాజకముందు.	శా. శ. ౧౮౭౦ కీలక	"

తన కొలువునుంచి వెడలనవలెను. అటువరవాత రామ రాజు విజయనగరమునకు వచ్చి రాయలను మెప్పించి యాతని మాఁకు వివాహముజేసు. కావున, భూరధూర్వతీవరచమను విశ్వసిందినవో వార్వీటి బుక్కరాజును, నారసి మునిమనుమడగు అలయరామ రాజును సమకాలికులుగా నుండినని యొప్పుకొన వలసివచ్చును. బలవత్తరమైన పాశ్చాత్యుల లభ్యమగు వఱకును వీరి సమకాలీనము వంగీకరించుటకు వీలుకాదు. ప్రస్తుత మార్వీటిబుక్కరాజు క్రీ.శ. ౧౪౫౦-౬౦ ప్రాంతములందు ప్రబలుండెయ్యుండి, పాశురవరసింగరాయలకు రాజకార్యములందు బాసబయ్యయ్యుండెనని తలచుట సమంజసము. నందెలవంశ విూతనినాఁ డభ్యుదయమగుటచేతఁ దద్వంశకర్తయు, వీతని పుత్రుఁడగునగు సింగరాజుపట్టిక పెరిగి పెద్దవాఁడయి యుండినట్లు కోఁచెడిది. కావున నందెల వంశము క్రీ. శ. ౧౪౭౦ సం. ప్రాంతమున వంతురించెనను తెలుపు వాస్తవమునకు దూరము గాఁజాలను.

ఈవలె చినయాభళరాజు నందెలవంశకర్తయైన సింగరాజున కైదవతరమువాఁడైనట్లు సింగళి నూరవారుని కళాపూర్ణోదయమువల్లఁ తెలియుచున్నది. అందలి వంశవృక్ష విది. *

ఈవలెచినయాభళరాజు సదాశివరాయల రాజ్యారంభదశయందు సిరిపొల్ల, కోవెలమంట్ల సీమలను

పాలించుచుండెను. ఇతని దానములను వెల్పుకావనములు పెక్కు కావనమృచున్నది. ప్రక్కపుటలోని బాపితాయంచు వానినిఁ బొందుపఱచియున్నాను.

ఈ తొమ్మిది కావనములవల్ల నందెల ఈవలె చినయాభళరాజు కా. శ. ౧౪౬౮-౭౦ (క్రీ. శ. ౧౫౪౭-౮—౧౫౪౮-౯)సంవత్సరములయందు ఇప్పుటి కర్నూలు మండలంత్తగ్రతములను సిరుపొల్లకోయిల మంట్లసీమలపై నధికారము సల్పుచుండెనని తెలియుచున్నది. తరువాత నెంతకాలమునఁ జేఁచు నీచిందియుండెనో చెప్పటకు వీలుకాదు; కాని యాతఁడు యుద్ధమున విహారుఁడాయెను. శ్రీ శైల పరిసర దేశముపై దొరతనము చేయుచున్న వెలుగోటి గనితిమ్మనాయనితో వీతనికి వైరము పొందఁగి యితఁ డాతనిఁ గడవచున వధించెను. తండ్రి పగచీపుటలై తిమ్మానాయని పుత్రుఁడగు నాయనప్ప చండ్రు వచ్చి చినయాభళరాజును బరిమార్చెను. వెలుగోటివారి వంశావళియు దీవిషయము జక్కఁగ వర్ణింపఁబడియున్నది:

“అలవునఁ దాళజంఘులను
 హైహయములఁ గ్రువఁజేఁద్రువుతునికొ
 వారి సగరుండు భార్గవుఁడు
 ద్రోణతమాజుఁడు ద్రుంచినట్లుచి
 హ్యలముగ పోతువంశజుని
 యావలి(లి)యెఱకరాజు వాటిలో
 నదిగి వధించె దండ్రీపగ
 కై భలి మావెలుగోటినాయఁడుకొ,
 ఆరడియెఱ నృపాలుని
 వావడినేనాయనయ్య యసిధార చెగక
 గా వడినీ రంభ నైకొనె
 యావడిసీయంగ దివిజ లక్కడ చెదరక.” †

కాని ఈతని కావనములు క్రీ. శ. ౧౫౪౮-వ సం. మునకుఁ దరువాతఁ గాన్పించుటలేదు. విశిష్టాక్షర

* కళా. ౧ : ౨౪-౪౦.
 † వెలుగోటివారి వంశావళి, పుటలు ౨౫౪-౨౫౫.

వాచేఁబరిచివచ్చుతమై మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ చారిత్రకశాఖ నెం ౬ ను బుల్లెటికొగఁ బ్రకటింపఁబడిన వెలుగోటివారి వంశావళి పీఠిక ౪౯-వ పుటయందు ఈవడి యాభళరాజును వెలుగోటినాయనయ్యక్రీ.శ.౧౫౪౬-వ

అయిన నితర దేవునిమ్ముట అధికకాలమువఱ నెవఁడు
దైయించుచేసె యనునంజేసఁడు పొడముచున్నది.

ఇంతమఱకును వారసింహపురాణ కృతివలె
జేరిన హాసవియోజనరాలా కాలమున, జరిత్రమును
జల్పించితిని. ఇతర కృతివలెకాలమును తెల్పు నితరా
ధారములను విచారించినవలసి యున్నది. కా.క. గురజాడ-న
సంవత్సరమువఱ సరియైన కోభకృతు సంవత్సర మాఘ
శుద్ధ గిరి లు వాడు హాసక వివయోజన రాలామొక్క
వివరేంద్రియైవ యోజనయ్య మహారాజానా రొడిచివ
దైత్యవాగ్రహారధర్మకాపవమున నితర దొక కృత్తివ్యా
మిగఁ జెక్కవఁజెడియున్నాడు. ఆకావన మిది:

“స్వస్తి విజయభూమి కాలివాహన కోం
బలు గురజాడలు అను నీటి కోభకృతువామసంవత్సర
మాఘశుద్ధ గిరి లు... శ్రీమద్రాజాధిరాజ రాజవరశే
త్యర శ్రీ వీరవ్రతాప శ్రీ వీరసహావధేవ మహారాయలు
గారు వజ్రసింహాసనాధులై పృథ్వీపాత్రాజ్యం
చేర్చిపుండగా పోమవంశోద్భవులైన ఆరేయనగో
త్రులయిన శ్రీమక మహామండలేశ్వర సంపల సింగ
రయ్య జేవ మహారాజులుంగారి పుత్రులయిన ఆవుల
శయ్యజేవ మహారాజులుంగారు శ్రీ మరకాపుర రాన్న
శేఖర పెరుమాళ్లకున్న శ్రీదైత్యులకున్న యిచ్చిన ధర్మ
కావనక్రమ మెట్లన్నను శ్రీ సదాశివజీవ మహారాయ
లుంగారు మాకు వాయంకరానకు పాలించ నవధరిం

చిన కొచ్చర్లకోట నీమకు చేరిన రత్నపాడున్న
అందులో పల్లెలు.....పహిరత్తైన గ్రామాలకు
చతుస్థిమకున్న అోపైన రత్నపాటిసీమకు ప్రతి
వాసులైన ధర్మపతిరాజపురం గుంపుత్తి సంఖ్యలు
గంకి శ్రీ దైత్యరామలకు అనుభవశక్తు కృత్తులు
ఎం. వావాగోత్రమాత్ర వావా కాభాగ్యయను లయిన
శ్రీ దైత్యర చక్రవర్తులకు వృత్తులు... ద్రోలుగంటి
రంగయ్యవృత్తి గ....” *

కావున వారసింహపురాణకృతివలె యన ప్రాణ
గంటి రంగయ్య శ్రీ. క. గురజాడ-న సంవత్సరమున
వంశలసింగరాజా కొమారుడును, హాసక వివయోజన
రాలావకు వివరేంద్రియమ నను యోజనరా దోషంజే
యగ్రహారమును గొనిన ప్రతిగృహీతిలలో నొక్కడని
తేలుచున్నది. మఱియు నితరకు శ్రీ. క. గురజాడ-న సంవ
త్సరమున నెదువొళ్ల, కోయిల్ కుంట్లసీమల జేరిన వివ
యోజనరాలాన కమాత్యుడుగ నుండెగాన, నితర
దంభవలకు సతీపుణ్యయ్యుండె వనుట నీశ్చయము.
ఇరఁడు వారసింహపురాణమును రాఘవమనీషిచే శ్రీ. క.
గురజాడ-గురజాడ సంవత్సరముల మధ్య సంకరముగొని
యుండెనని తలఁచకయ్యను. అప్పటికి మరెట్లు కాలగి
నంది యుండుటచేత వారఁడు విద్యావగరచక్రవర్తులకు
కృష్ణామృతరామలకు సమకాలీనుఁ దైయండె నని
నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును.

సం. మందు కథించెనని వ్రాసియున్నాడు. వా కప్పు డివ్యావమునం దుచాపూర్వములైన కావనముల యునికి
తెలియదు. కావున వైకావాపూర్వమైన ‘అలపులదాశజంఘలు’ ననుపద్యమునకు నుండని ‘అరయకా నిపుయ
వాలుశేంద్రుడు’ (అ. 3) అనుపద్యమునందు చెప్పఁబడిన పరాధరసంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ ౪ సోమవారము
వాడు వాగాల్లమనికొండయొద్ద జరిగినయంధముననే యావడియోజనరాలా మడిగెనని తలఁచి యిట్లు వ్రాసితిని.
శ్రీ. క. గురజాడ, గురజాడ సంవత్సరములవాటి యోజనరాలా కావనములు వైయోహా సరియైనదికాదని తెల్పు
చున్నది. కావున వాగాల్లమనికొండ యంధమునకును, వాజనరాలావకును సంబంధమున్నట్లు కావరాదు.

* పూర్వ చరిత్రలు. సం. ౧౩ (మరకాపురకావనములు. కె. ౩౧ దు). పుటలు ౨౦౧-౨౦౨; ౨౦౩

మ దు వ్ర త

శ్రీ పాటిబండ మాధవ శర్మ

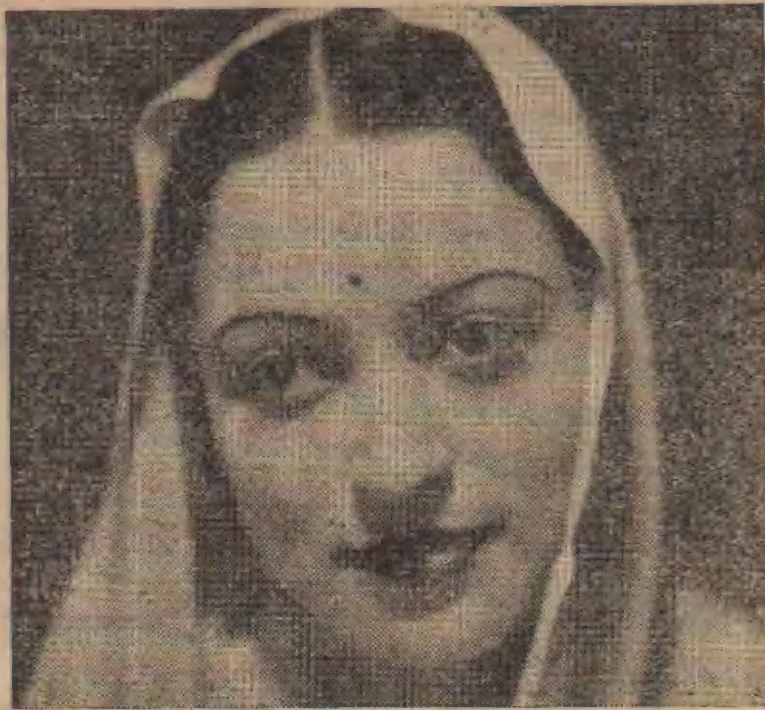
ఓ కవిరాజమిత్ర ! నిలుమోయి నిమేషము ; నీ వియోగపుం
గాకలలో గుమారిలెడు నా నికుచేద యెడంద, నార్తి శు
ష్కాకృతిఁ జిల్కరించెదపు గ్లావవతంస శిరఃప్రసూత మా
ధ్వీక ధునీనికాళ భవనీయ మనోహర గానవాహినుల్.

ప్రాస్వతరమ్ము నాయుపు రహస్త్వప దీర్ఘతరమ్ము నైన ఈ
నశ్వరమైన జీవితమునకా మృత మొక్క యుగమ్ముగాగ న
ప్రాస్వర మాతృకాయిత భవస్మృదు గాన సుధాప్రవాహా న
రస్వము నారగించు ప్రబలత్వర వేగెద నీకునై ప్రభూ !

నీయెడ రక్తరాలను, పుసితను, నేను పతివ్రతం జామీ !
నాయెడ నిట్టి వైరము గొనందగదో హృదయ ప్రభూ ! సుమ
శ్రీ యెడ నాహరించి భ్రమరించెడు నో మధుద్విగ్ధమూర్తి ! ఆ
నీ యెడలోన న న్నొదుగని మొక్కయింత తరించిపోయెడ !

నిగనిగలాడు నీలముల నిగ్గులు జగ్గులు నీను నీ గరు
ద్యుగళము క్రింద దారెడు మహోత్సవముకా గరుణించి నాథ ! ఈ
మొగిలులు గ్రమ్ముకొన్న యహముకా మధురింతువు గాని ఈ నభో
గగన పభాంచలమ్ములు వికాసిలజేతువుగాని రాగదో !

తెక్కకు తెక్క హత్తి విహరింతము కాదు మొయిల్లలోడ సాం
పెక్కిన ఈవియత్తటము లెక్కి, మనఃప్రియ రాగదోయి నా
చక్కికి ; ఈ రహోమయ తృషాశరధిక తరియింపజేసి నీ
యమ్మన జేర్చు మీ మొగిలుటంచుల జీవము లుజ్జగించెడ !

ము ఖి లా వ ణ్య ము

ఏ స్త్రీ చర్మమైతే ఆరోగ్యముగాను, శుభ్రముగాను, ఘృష్ణదళక మృదుత్వము పొలియున్నదో, ఆమెను, ఒకరహస్యమైన మనోహరత్వము ఆవరించి యుండును. ఏసాములుగాని, పట్టువస్త్రములుగాని శ్రేష్టమైన ఒడ్డుగగుర్పాటు నొసర్చు మృదువైన చర్మముతో ఉమానము కాసేరదు. గాలి, ఎండలచే చెబ్బతిన్న చర్మము ఆకర్షణముగ నుండనేరదు, ఎందుకన చెర్మముయొక్క రంధ్రములు బొత్తిగా పుర్రపరచకపోవుటచేత.

చర్మమువాడకుండా, లేతగానంచుకొనుటకు ప్రతి ఒక స్త్రీ బాగైనదివడ నవసరము. పొండ్లు క్రీమ్ సీసాను కొనుడు, మీ చేళ్ల చివరలలో క్రిమును, మీచర్మముమీద రాయుడు. మృదువైననుష్టతో నులుపుడు, మరియొ కొద్దిగా తేలేక్రిమును తేలికగా పూసి, రాత్రంతయు ఈ వాణ్యమైనపదార్థము ఉంచుడు. ఈ మోస్తరగా ఒక 15 రోజులు రాత్రులయందు వాడుడు. ఆప్పుడు మీ చర్మము మృదువుగా లేతగా ఉన్నట్లు మీకు తెలియగలదు.

పగలు, గాలి, చుమ్ములనుండి రక్షించుటలో శ్రేష్టమైనది పొండ్లు వ్యానిసింగ్ క్రీమ్.

పొండ్లు క్రీములు అన్ని గొప్ప ప్రోత్సహనాలతో దొరుకును లేక పొండ్లు, పి. సి. బాక్సు 144, బొంబాయికి వ్రాయుడు

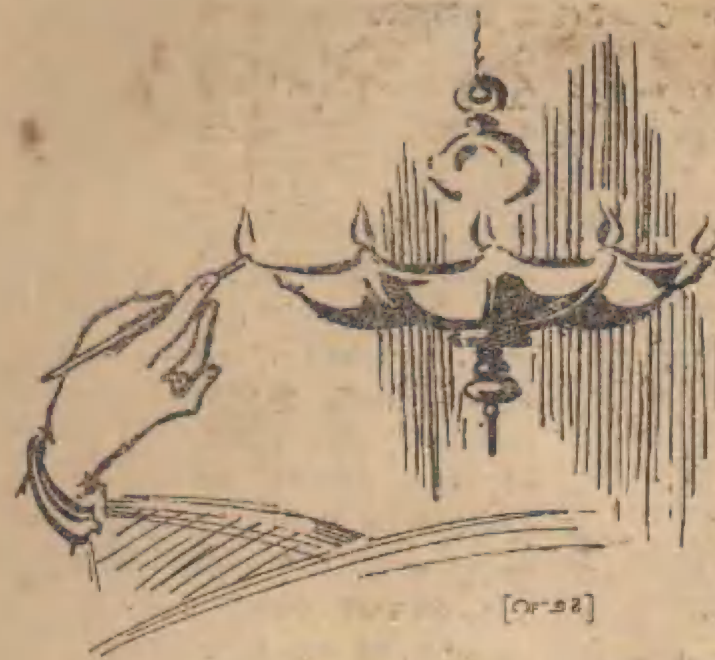
పొండ్స్ క్రీమ్

పరిక్షా ఫలితాలు

(శ్రీ నోరి నరసింహశాస్త్రి)

[౧౯౨౭]

౧

కాలాన్ని అనుసరించి కష్టసుఖాలు మారిపోతూ ఉంటుంది. పురాణాదులలో వివేక సురుకులాల నిజంగా ఎప్పుడైనా మనచేతలో ఉంకిఉన్నట్లుయితే వాటిల్లో చదువుకొనే విద్యార్థులకు వివిధయాలల్లో ఎక్కువ ఉత్కంఠ ఉండేలా! బహుశా వాళ్లలో ఛాందసు లైవాళ్లు తమ సురువులను, సురుపత్నులను సమిక్కులే పుష్పదులు ఎకాలాన అందించి సంకోచపెట్టేయత్నించేవాళ్లు. కాని ఆలోచించగా ఆకాలంలో చెప్పకునే చదువుకంటే సురువులను చూసి నేర్చుకొనే చదువే ఎక్కువై ఉండేదని తోస్తుంది. అప్పుడు రోమను గ్రీకు బ్రిటిషు హిందూ రీయా, వర్ణు బాగ్రఫీయా, షిక్స్పియరు మొదలైన ఇంగ్లీషు పుస్తకాలా ఏమీ లేవుగా? అప్పటికి కాలి బాసాదులుకూడా పుట్టలే దనుకుంటాను. కాబట్టి అప్పటికి సంస్కృతభాష నేర్పడానికి ఉన్న వాలు నైపు పుస్తకా లేవో కాస్త చదువుకొని ఏ చేదాంత కాస్త్రంలోకో దిగేవాళ్లు. అందుకల్ల సామాన్య విద్యార్థులను చదువుకొనే వేళలకంటే తీరిక వేళలే ఎక్కువ ఉండేవి. సంకల్పరం సంకల్పరయా పరీక్షలుండేవి కావు. ఆ సురుకులాలలో చాలులే కాక బాలికలు

కూడా ఉండేవాళ్లు. అందరికీ ఆశోగ్య మెక్కువ. వామ చూడగా అటువంటి అనూయితులైన బాలురూ బాలికలూ కలిసిఉంటే స్వచ్ఛమైన ఆదామ హవ్యల ప్రణయములతోనూ, రత్నంబంధమైన ఆంధో భవములతోనూ కాలము గడచిపోయే దని తోస్తుంది.

అటువంటి హృదయపరీక్షల బాగలతో చలించిన సురుకుల విద్యార్థులు అవారోగ్యవంతులైన ఈ కాలపు విద్యార్థులు పడే పరీక్షల ఆదుర్దా చూస్తే నవ్వుకపోదు. కామినీ కాంచనములు లభించడములో వినియోగించవలసిన శ్రమ అంతా నిస్సారపు పరీక్షల కోసము వినియోగించే యువకులను చూస్తే ఎవరికి మాత్రము నవ్వురాదు! మహాదుర్గములు అనలగా శేదించే శత్రువులను నాటకకాలపై ప్రయోగిస్తే ఎట్లా నుంటుంది!

ఎవ రెంత నవ్వుకున్నా సరే, ఈకాలపు విద్యార్థికి లోకములో ప్రప్రధానమైన పదార్థము 'పరీక్ష.' ఎవరైనా కొంచె మారోగ్యం గలవాళ్లు ఏ చిన్నదాని కంటూపాతముకోసమూ సంవత్సరపు మొదటికోసాలలో అప్పుడప్పుడు విగలచెంట్ల తారాడినప్పటికీ పరీక్షెన్ని ముందు సమస్తమైన ప్రేమేంధవములూ భిస్యమైపోతవి. పుష్పబాణుడు పడగల ప్రయాస అంతా

పది ప్రకృతినిధులుగా వ్రాసిన మైన కన్యకల స్వార
యాలను సాధించి రవ్యంత ద్రవంపడేనే సమయానికల్లా
నీ పరీక్షి వస్తుంది. వెంటనే ఆవిద్యార్థి పరుగెత్తుకొని
పోయి ధీప్తిపాడు. పరీక్షకు చదువుకున్న విద్యార్థి
గదిలోనికి మువ్వకుడు పోయినాడా, మల్లీ అతనికి
పురాణ కాలంలో కివుడు రెపన్ను చేసుకుం
టున్న వనంలో అడుగుపెట్టినరోజు తలపుకు రావల
సిందే. అందువల్లనే ఈకాలమంతా శేలన మైపో
యింది. పరీక్షగా కావలె సంతే యశైయేర్లు దాటిన
వాళ్లు చిన్నరసంలో నీమేమి విద్విరక్తిపలు చేసేవారో
అడిగిచూపండి!

ఎట్లాగో, పరీక్ష రైపోకవి. రిజల్టు వచ్చే
రోజులు వస్తవి. ఇక ఆరోజుల్లో రైలు స్టేషనుకు
పరుగెత్తేవాళ్లు, రైలు రేని డిజ్లలో ఎంతెంత
చూరమో అందు కని పడిచినచ్చేవాళ్లు అందరూ
సామాన్యంగా చూసే విషయమే. మరీ నా చిన్న
తనంలో చిత్రచిత్రాలుగా చెప్పకునేవాళ్లు. పరీక్ష
తప్పిన కొడుకులనుచూచి కొనిలించుకొని కల్లీదండ్రులు
బాపురని వీడకడమూ, బానిలో పడతా నని పరుగెత్తు
కొని పోయే పిల్లవాణ్ణి నలుగురూ బలవంతాన పట్టు
కొని ఆపడమూ జరుగుతుండేది, కొద్దికాలము కింద
టనే మృత్యువు ప్రవేశించిన ఇంటికీ, కొద్దిగా పరీక్ష
తప్పిపోయిన పిల్లవా డున్న ఇంటికీ ఎక్కువ భేద
ముండేది కాదు. ఉన్నా రెండవరకము ఇట్లే
ఎక్కువ భయంకరతగా ఉండేదేమో! నానికీ తన
పట్టుగానే ఆరోజుల్లో పరీక్ష తప్పవమునూడా భయం
నిర్లప్రాయంగా ఉండేది. పెట్టికొనివెనుకు పది
సార్లు, పదిహేనసార్లు చెల్లి తప్పినవాళ్ల కథలు వినే
వాళ్లము. ఒకాయన పదిహేనోసారి పరీక్షకు చెల్లి
ప్రాయమవాడుట. అది ప్రాయమవట్లు రేలిన మాడన
నాటికే ఆపరీక్ష కద్దులేటి మల్లీ పరీక్ష పెట్టినట్లు కలుగు
వచ్చింది. మల్లీ పరీక్షకు చెల్లివాడు. కాని ఒకసారి
ప్రాయమవడి మల్లీ ఒకసారి ప్రాయకావడము ఆయన
ధీరోదాత్తతకు కళంక మని జీవితకాలంలో ఆయన
ఆపరీక్ష మల్లీ ప్రాయ కానేరేడు. ఇప్పుడు పెద్దపెద్ద
ఉద్యోగాలు చేస్తూ పేదవాళ్లను తేణించుకొని తింటు

న్నవాళ్లు కూడా ఎవ్వడో ఒకసారి ఇది అనుభవించి
ఉండకపోరు.

తైత్తవులకు ఒక నమ్మక మున్నది. లోకము
సమాప్తి ఐన తర్వాత సమాధులలో నిద్రిస్తున్న ఆత్మల
పన్నింటినీ గాలియేలు తన కట్టతో తట్టి పైకి పిలు
స్తాడు. శాంషకోవలలోనూ, అరణ్య వృక్షముల
లోనూ, ఎడారి ఇసుకలలోనూ, నదీ జలములలో,
సముద్రతీర్థములలో, భస్మరాజులలో, కాస్త్రీయ
సమాధులలో, ఎక్కడెక్కడ నిద్రిస్తున్న ఆత్మలూ
అన్నీ దేవుని ఎడటికి వచ్చి విచారణకోసము నిలు
స్తవి. దేవుని పక్కనే భావసహస్రోజ్వలమైన సింహాస
నముపైని ఆధిష్టించి నీకుక్రిస్తు దేవునికి ఎవరు తైత్త
వులో, ఎవరు కాలో నిరూపించి చెప్పకూ ఉంటాడు.
అందులో తైత్తవు రైవవాళ్లను కార్మిక స్వర్ణములోకి,
రక్తినవాళ్లను గంధక వృథిలో నిండిన వరకకోగము
లోకి తీసుకొని పొమ్మని దేవుడు తీర్పు చెప్పతాడు.
ఆ తర్వాత దేవుని కప్పుకూ తీరకే. మల్లీ లోచక
దేవు డింకోసారి లోకాలు సృష్టించాడా, తైత్త
వుల దేవుడు మన బ్రహ్మదేవు డాతాడు. కాని ఇదంతా
అప్రమత్త ప్రశంస. ఆరోజు పేరు తీర్పు (జడ్జిమెంటు)
రోజు. మన విద్యార్థులకు పరీక్ష ఫలాలు తెలిసేరోజు
తైత్తవులకు జడ్జిమెంటు రోజునంటిది.

౨

నేను కాస్త ఆరోగ్యవంతులలో ఒకణ్ణి. కాబట్టి
ప్రతి పెద్ద పరీక్ష దుడయాత ఒకటన్నా చేసి
కాని దాచేవాణ్ణిగాను. అట్లాగే నేను ఇంబరు రెండవ
సారి పేక్షకు వెళ్లినప్పుడు విద్విరి మొకటి జరిగింది.
ఆరోజున రిజల్టు వచ్చిన నని విని నేను రైలుస్టేషనుకు
బయలుదేరినాను. ఆరోగ్యవంతుణ్ణి వివా మనసులోని
అదుర్దా క్వరము తెప్పిస్తున్నది. పైకి నత్తయలుగు
పెట్టుకొని నిశ్చలంగా ఉన్నట్లుగానే వెళ్లుకున్నాను.
ఎందుకు! అప్పటి వాణ్ణితినే రకభద్రాస్తున్న ఇప్పటి
క్లితి కొంతవరకు అనుకరిస్తున్నది.

నేను ఇంటికీ తిరిగవచ్చేటప్పటికి కాస్త తూర్వ
కాలపుదైన వాభార్య వారాక కాదుర్దగా ఎదురు

చూస్తూ వాళ్ళిలో నిలచుచు ఉండవలయును అట్టిర్య
పట్టాను. కాని అప్పటికే పరీక్షాఫలితము చూ ఇంట్లో
తెలిసిందట. ఆసంవత్సరము మాకు దూరపుబంధువైన
వా స్నేహితుడొకాయన పరీక్షకు జల్లి వాడు. నేను
బయటికి వెళ్లిన కొద్దసేపటికే ఆయన జాట్లు విరియ
బోసుకొని చెమటలు కారునంటూ, హింసాను లేరుములే
పారిపోతున్న పేరపోతువల్లే మా సందు చివర కనపడి,
వాణ్ణి ఎదురుచూస్తూఉన్న వాభార్యకు నేను
ప్ర్యాసయిన సంగతి పెద్దగా అరిచి చెప్పినాడుట. నేనిం
టికి రాగానే ఇది చెప్పి వా భార్యకూడా నవ్వింది.
“అయ్యో, నీకు తెలిసింది ఇంతేవా! అస లరనికి
ప్ర్యాసయినట్లు నిన్నరాత్రే స్నేహితు డొకడు పెరి
గ్రాము ఇచ్చినాడట. అయినా, భయముతో వణు
కుతూ, ఇవ్వాలే పొద్దున పొప్తాఫీసుకు వెళ్లి పేపరు
లీసుకున్నాడుట. అతను పేపరు చేతుల్లో చట్టకుం పే
రుపానుపయంతలో సముద్రమీద బోనెవల్లే అది ఎగు
రులాడిందిట. ఇక నెంబరేం కనపడుతుంది! నెంబరు
కనపడక అతను తండవాలాడుతూఉంటే ఎవరో
పక్కనున్న వాళ్లు అరనికి నెంబరు చూసి కొత్త కాం
త్రిపడేవాడుట” అని చెప్పి మా వాళ్లను మరింత
నవ్వించినాను. పక్కనున్న మా అమ్మగారు బోప
పతి “అట్లా ఒకరిని పోన వేయనూడదురా వాయ
వా” అనేసరికి నేను మరింతపాట్లకు చేసేట్లు నవ్వినాను.

మల్లీ, వి. ఏ. పరీక్ష మూడవసారి ప్ర్యాసయి
నాను. అప్పటికి అట్టోబరు పరీక్షకు వెట్టినారు కాబట్టి
రెండోసారి ప్ర్యాసయినా, మూడోసారి ప్ర్యాసయినా
ఫేదమేమీ లేదని మూడోసారి ప్ర్యాసయినాను.

ఆరోజున వంటచేస్తూ, నన్ను “రిజల్టువచ్చి
నయ్యా” అని అడుగుతూన్న వాభార్యవద్దకు వెళ్లి
నెమ్మదిగా నేను ప్ర్యాసయినా నని చెప్పినాను.
వాభార్య నన్ను “నిజమేవా” అన్నది. నిజమేనని
జవాబు చెప్పి గదిలోకి స్నేహితులతో మాట్లాడిదానికి
కాంతంగా వెళ్లి నాను. ఎక్కువ సంతోషం కనపరీస్తే
స్నేహితులు నవ్విపోతారని వా బ్రహ్మాండమంతా
కురుగుకురిచిన సంగతి వాభార్య కేంతెలుసు! ప్ర్యాస
కొకపోయినా వేమినికి అట్లా చెప్పినానని అనుచు

నించి వాభార్య ఇంతలోకే అక్కడికివచ్చిన మాఅమ్మ
గారితో కూడా — రివ్యూకే నవ్వుబాట్లవుతుండేమో
అనే భయంతో — నేను ప్ర్యాసయినసంగతి ప్రకంపించనే
లేదట. తనకు సంతోషవార్త వెంటనే వినిపించలేదని వా
భార్యవూడ మాఅమ్మగారికి రివ్యూకే బోవమోదా కొత్త
వచ్చి ఎన్నార్లదాకానో సాధించింది. కాని ఏదిఎట్లా
ఉన్నా ఆపరీక్షలన్నీ నవ్వులతోనే పూర్తిఅయినవి!

ఇవ్వాలేపొద్దున్నే నాదిన్న స్నేహితుడైన చంద్ర
శేఖరం మాఇంటికి వచ్చినాడు. అతను నిన్నరాత్రి భోం
చేసిన రివ్యూకే మా ఇంటివద్దనే ఉన్న ఒక స్నేహితుని
ఇంటికి కలుగ్గకు వెన్నెట్లో పీకారనవచ్చినాడు. నేనూ
వెళ్లి కానీపు మాట్లాడి ఇంటికివచ్చాను. కాని చంద్ర
శేఖరం చాలాసేపటిదాకా మాట్లాడుతూ అక్కడే
ఉండి చివరకు పొద్దుపోయిందని అక్కడే సడకుని
నిద్రపోయినాడుట. అందువల్ల పొద్దున్నే వచ్చిన చం
ద్రుణ్ణి చూస్తే నాకు ఆశ్చర్యంతో కూడిన సంతోషం
కలిసింది. పొద్దున్నే మాఇంటికివస్తే అతను వరీపడికొం
డన్నాకానిది ఇంటికి వెళ్లుతాడా! కొంతసేపు బహి
రులో తిరుగుతూనూ, కొంతసేపు ఇంటివద్దర కూర్చుని
మాట్లాడుకున్నాము.

చంద్రశేఖరం సగంవరకూ మాత్రమే వ్రాసినకక
ఒకటి వానద్దఉన్నది. అతను ఇంటికి వెళ్లబోయేటప్పుడు
దానిని అతని చేతికిచ్చి “చంద్రా, నీ వీకథ ఇవ్వాలే
పూర్తిచెయ్యి. మీపరీక్ష రిజల్టు రాకముందే ఇది
పూర్తి అవుతే బాగుంటుంది!” అన్నాను.

“ఇప్పుడు నేనది వ్రాయలేనండీ! అంతగా బలే
మీరే అదిపూర్తిచేసి మీపేర ప్రచురించుకొండి”
అన్నాడు చంద్రుడు.

“ఎచ్చే! నీకథ పూర్తిచేయగలవని ఒకా
దైర్యమున్నదికాని వాకథలు నాకులేకనా!” అన్నాను.

“ఏమోనండీ పిచ్చికథ!” అని విసుక్కున్నాడు
చంద్రుడు.

“ఇంతమాత్రానికే ఇంత విసుక్కుంటే ఎట్లా
గోయి? ముందుముందు నీకథలతో తెలుగుదేశమంతా
తల్లకిందులు చేయదలచుకుంటూ ఉంటే!” అన్నాను.

"మీ రెప్పుడూ ఇట్లాగే అంటారు. నా కాళ్ళకి లేచు" అన్నాడు చంద్రుడు.

"నీకేం తెలుసుకోయి!" అని నిశ్చలంగా అన్నాను.

"అయితే ఈకథ బాగుంటుం చంటారా?"

"అద్భుతంగా! ఇవ్వాలే సాయంత్రానికి నీ విడి పూర్తిచేయాలి! వ్రాసివ్రాగం. రెండుమాడుపొద్దు చదివి కాని వైస వ్రాయమొదలు పెట్టవోకు! లేకపోతే అశుభపడుతుంది" అన్నాను.

"సరే, చూస్తానులేండి" అన్నాడు చంద్రుడు.

చంద్రుడు చూస్తూ నువ్వే చూసినట్లే నని నాకు తెలుసును. కాబట్టి నే నామాటలకు సంతోషించి "సాయంత్రం నీకోసము ఎదురుచూస్తూ ఉంటాను" అన్నాను.

"చూస్తూ ఉండవచ్చు" అన్నాడు.

పొద్దింకేం దని ఇంటికి బయలుదేరుతూ చంద్రుడు నన్ను బయలుదేర నున్నాడు. చంద్రుడి ఇంటికి, మా ఇంటికి మైలుమార్గం ఉంటుంది. మా ఇల్లకు గుమారు మగ్గలలో వేపచెట్టుకంటి ఉన్నది. ఎప్పుడూ అక్కడిదాకా ఒకరి నొకరము పంపుకొని కాస్త మచిలీ చేసి మా మా ఇల్లకు వెళ్లే మామూలు. ఆ చెట్టు కింది పంలేన మురిపిపొరిటివాళ్లు మా వుపయోగార్థమే కట్టించినట్లు లోతుంది.

కాని ఇవ్వాలే మా ఇంటికి నాకు కొయిది చెప్పిన ఆచార్యులుగారు వచ్చిఉన్నారు. అప్పుడాయన సంధ్యావందనము చేసుకుంటూఉన్నా త్వరలోనే పూర్తిచెయిందికాబట్టి అప్పటికి నే నింట్లో ఉండకపోతే బాగుండ దని ఇవ్వాలే నేను నా స్నేహితుణ్ణి మా వేపచెట్టుదాకాకూడా పంప దలచుకో లేదు. ఐనా, వాణ్ణికి రాగానే చంద్రుడు "ఇవ్వాలే మీరు నన్ను చాలామార్గం పంపించవలసి ఉంటుంది!" అన్నాడు. ఆచార్యులుగారిని విడిచిపెట్టి నేను రావడం బాగుండ దని చూస్తూఉన్నా, అతను ఇట్లా అడిగినా చేయని నవ్వుకున్నాను. కారణ

మేమీ లేకుండానే అత డట్లా తెలివికమ్మనగా అడిగినా దని తెలుసును. కాని నాలుగా "ఓ! నీవు రమ్మంటే ఎంతమారం పడితే అంతమారం వస్తాను. అవసరమైతే మీ ఇంటిదాకా కూడా వస్తాను" అని, ఆలోగ్గువంతుణ్ణి కాబట్టి ముందు సంగతి ఆలోచించుకోకుండా బయలుదేరినాను.

కాస్త మారం వెళ్లి నామీ లేదో, ఒక కుట్టువా డెరువుపడి "చంద్రేశ్వరం! ప్యాసయినావా?" అని అడగిందిగా అడిగినాడు. మేమిద్దరమూ పొద్దువ బజారంతా తిరిగినా ఇంటికిరెట్టు వచ్చినట్లు మాకు తెలియనేలేదు. అక్కురచానివల్ల అది తెలుసుకొని వేపకు వచ్చే దగ్గరచోటికి బయలుదేరినాము. అది మా మచిలీ వేపచెట్టుకు సమీపంలోనే ఉన్నది.

చంద్రుడు వణకపోగినాడు. అతన్ని చూస్తే నాకూ కాలు నిలవలేదు. నాపరికరెట్టు చూడబో రేంటున్నాడెప్పుడూ ఇంత ఆశ్చర్యము నేను అనుభవించి ఎరగను.

చంద్రుడు నాలుకంబిడ చేయిచేసి "చూశారా! నే నివ్వాలేపొద్దుటినుంచి ఇంటికి రాకపోవడానికి కారణం పరికర తప్పడమే అనుకుంటారు మావాళ్లు!" అన్నాడు.

"అనుకుంటేమాత్రం నీ చేయి లోపం! నీ వంత బాగా చదివినప్పటికి మీవాళ్లు నీవు చదవక సంకల్పర మంతా పాడుచేకావనే ఉద్దేశంతోనే ఉన్నారా! ఏంజేస్తాను! ఐనా ఇవ్వాలే నీ వింటికిపోయి ప్యాస యిన కథురే చెప్పుతావుగా!" అన్నాను.

"అందుకుగాను, చూడండి! ప్రతిదీ ఇట్లా వస్తున్నందుకు చెప్పుకున్నాను. నేను పరికరపొగ్గు కాకపోవడము నిశ్చయం లేండి!"

"పిచ్చా ఏమిటి! నీవు పరికర తప్పడ మెట్లా సాధ్యమవుతుందోయి! అన్నిటికంటే బాగా చదివిన ఫిజిక్సులోనేగా నీవు తప్పతా నని భయపడేది!"

"ఎంతబాగా చదివితే మాత్రం! చదువును చూసి మాడ్కులిస్తారా? నేనెంత అసహ్యంగా చూశా నో మీకేం తెలుసు!" అన్నాను.

“నీ వెంట బాగా బ్రాబావో నీకేం తెలుసు! నీ కష్టమూ అదైర్థ్యము లేనిది?” అన్నాను. కాని మాటబట్టో కనపడే అదైర్థ్యము నాలోకాని, అతని మాటబట్టో కనపడే అదైర్థ్యము అతనిలో గాని లేవు. అతనికి ఆరా ఉన్నది. నాకు అదైర్థ్యమూ ఉన్నది.

ఇంతలోనే పేపరుండీవోలు సమాపించినాము. అప్పు డకస్తామ్రుగా చంద్రుడు జేబులోనుంచి అసం పూర్ణమైన తన కథకాగితాలు తీసి చింపబోయేవాని వలె పట్టుకొని “నేను పరీక్షపాఠముకాకపోలేనా, ఇది ముక్కలు ముక్కలుగా చింపివేస్తాను” అన్నాడు. అ కథపేరు ‘విషప్రయోగము.’

నేను నవ్వి “అది మాత్రము వద్దు. ఇరవైపార్లు పరీక్ష తప్ప నన్నా తప్ప కాని అంతచక్కని కథ నీవు చింపితే నేను ఓర్పులేను” అన్నాను.

“మామ్రాకుండీ!” అన్నాడు.

“తెలిసింపా ఏమిటి? ఎవరిని రక్షించడానికి?” అని కోపపడ్డాను. ఇతను పరీక్ష తప్పతాడేమో, కథ చింతితాడేమో అనేభయం ఆనమయంలో నాకు మాదా రాక ఉడుకున్నది కాదు. ఐనా నేను దగ్గర ఉంటే అతను కథ చింపకుండా చేయగల వని నాకు అదైర్థ్య మున్నది. నా వాక్చతుర్థ్యమంతా అతని యెడల ఒక వేళ నివృత్తియొజ్జవమైనా, ఆరోగ్యవంతుణ్ణి ఐదే నా భుజబలమేమై పోతుంది! చంద్రుని కథను రక్షించగలి గినట్లే అతని పరీక్షాఫలితాన్నిమాదా నా వశకర్తవి చేసుకోగల కత్తి ఉంటే ఎంత బాగుండేది!

3

ఇంతవరకూ విన్నవార్లకు యెఫ్.యల్.క్లాసులో ఉన్న నాటో, ఇంటరు క్లాసులో ఉన్న చం ద్రుడికి ఇంత స్నేహ మెట్లా అయిందో చులకనగా తెలుస్తుంది. కథలు గ్రామస్థ పిచ్చి నాటో, వ్రాయగల పిచ్చి అతనికి ఉన్నదాయో మరి! ఇంత పుస్తకమైన విషయమే అయినా అట్లా అనుకొని నాస్నేహితులు గాని, అతని స్నేహితులుగాని సరిపెట్టుకొని ఉరుకుండే వాళ్లు కాదు. “చంద్రుడి కష్టమూ తెట్టపాపాలు”

అని ఏమేమో అతని స్నేహితులు అతనిని ఎక్కిరించే వాళ్లు. నా స్నేహితులలో చాలామంది చంద్రుణ్ణి నా కంటే ముందటినుంచీ ఎరుగుదురు. వాళ్లంతా ఆరిన్ని ‘ఏమిరా’ అని పిలుచుకుంటూ కుట్టువాణ్ణిగా చూసి వాళ్లు. ఎవరన్నా కొత్తవాళ్లు చంద్రుణ్ణి చూపించి ఇత నెవరని అడిగితే “ఇతనా, తెలుగుదేశములో కథకు లలో అగ్రస్థానము అలంకరించబోతున్న చిన్నవాడు” అని అత్యాదరంతో పలికేవాణ్ణి. ఆమాటలు విన్న నా స్నేహితులకు కన్నెడ్డగా ఉండేది. వాళ్లను నే నెప్పుడై నా పొగడిన పాపానపోయి ఎరగను, పాపము! “చంద్రు డికి ఆసలే ఆహంకారంఉంటే, నీవు ఇట్లా పొగడితే ఇంక అతను బాగుపడతాడా! కుట్టువాణ్ణి పూర్తిగా చెడగొట్టవలయున్నావా ఏమిటి?” అని ఒకస్నేహి తుడు నాతో మాటిమాటికి అంటాఉండేవాడు.

దీనికి పూర్వగాథ ఒకటిఉన్నది. ఒకసారి చం ద్రుమ, నేనూ చెన్నపట్టణం వెళ్లుకూ రైలులో ఇదీ అదీ మాట్లాడుకుంటున్నాము. అప్పు డేవోమాటల సందర్భాన చంద్రుడు “ఈ లాకారేజిలో ఉన్న మొద్దు ది. ఏ.ల కంటే నేను కనాకష్టముటండీ!” అని అనడము పక్కనే మాచునిఉన్న ఆ స్నేహితుడు విన్నాడు. మొద్దు ది. ఏ. లలో ఒకడైన ఆ స్నేహితునికి ఎక్కడ లేని కోపమూ వచ్చి ఏదో మాటచేసుకున్నాడు. కాని నేను మృగ్య అడ్డముతెగిరి “మేము విడిగా మాట్లాడుకుం టున్నమాటలు వివడము మీకు భర్త్యముగాదు. ఒకవేళ విన్నా ఆవిషయము తర్కించగూడదు” అన్నాను. నాసలహా అర్థముచేసుకో గలవాడే అవుతే చంద్రుని మాటల కఠారికి కోపము వచ్చేదేకాదు. చెన్నపట్టణం వెల్లివర్రావుక అతనికి తెలిసిన లాకారేజివిద్యార్థుల కంద రికి ఇది చాటించినాడు. వాళ్లది లాకారేజివిద్యార్థుల నందరినీ తిట్టిపట్టుగానే భావించి చంద్రకేళురారికి కాస్తీ వితే బాసుండు నవకునేవాళ్లు. “అతను ఈ సంవిత్సరము తప్పిలేనన్నా కాస్త పొగరు తగ్గతుం డేమో” అనేవాళ్లు. ఆమాట తెప్పడైనా నాచెవుల బడితే నేను నవ్వి “మీ కందరికి ఆకుట్టువాడిమీద ఇంత ఆకారణమైన ఆగ్రహ మెందుకండీ! ఐనా మీ రెంత తిట్టినా అతను పుట్టుకానులో డిప్లొమెంట్ సహా ప్యాసవుతాడు. తప్పదు!” అనేవాణ్ణి.

“ఎందుకులే, అత న్నని ఏమిలాభము! ఇంకేమి సుత్రా అతన్ని పొందుచేస్తున్నది!” అనేవాళ్లు వాతో కాస్త స్వతంత్ర మున్నవాళ్లు.

అమాటలకు నేను మరింత నవ్వేవాణ్ణి. వాళ్లకు మరింత రోషము వచ్చేది.

ఈ సంవత్సరము పెండ్లిదండ్రుల చంద్రుణ్ణి అప్పుడప్పుడు కలుసుకొని ఆదరంగా మాట్లాడుతుండే వాణ్ణి. అతనిలో ఏమిటో వన్ను ఆకర్షించింది. ఎంత ఉత్సాహంగా మాట్లాడుతూ ఉన్నా ఇంత కొద్దికాలం లో అతనితో ఇంత గాఢస్నేహము కలుగుతుందని అప్పు డెప్పుడూ నే ననుకోలేదు. వాకే ఆకర్షణకు లేవ్వంది. ఇప్పుడు చంద్రుడితో ఒక్కరోజు మాట్లాడకపోయినా ఏవో కొరతగానే ఉంటుంది. అప్పుడు ఎంత అనురాగమున్నట్లు మాట్లాడుతూఉన్నా ఇంతరికే వచ్చినవర్తకం అతన్ని, అతనితో మాట్లాడిన మాటలకు పూర్తిగా మునిచిపోయేవాణ్ణి. కాని అప్పు టికే నాన్నే హితులకు నేను అంతవిన్నవాడితో అంత ఆదరంగా మాట్లాడడ మేమిటని ఆకర్షణగా ఉండేది.

కాని చంద్రుని స్నేహితులకు గాని, నాన్నేహితులకు గాని, మా ఇద్దరినీ ఏమాత్రమైనా ఎరిగిన వాళ్లకు గాని చంద్రుడు విజ్ఞోరియూహాస్త్రలు విడిచి పెట్టి వాతో నేరే గదిలో ఉండడానికి వచ్చినప్పుడు కఠినమంత ఆకర్షణం మరెప్పుడూ నేను నూడలేదు. మేము పూటకుంటింటికే భోంచేయడానికి వెళ్లివచ్చుకు కొత్తరోజుల్లో “ఏమిందీ చంద్రకేళురంగారూ, అంతా హాస్టల్లో ఉండటానికి ప్రయత్నిస్తూఉంటే మీ రది విడిచిపెట్టి హోటల్లో మాతోపాటు అరెస్టు పడటానికి వచ్చా రేమిందీ?” అని చిత్రవిచిత్రాలుగా అడగేవాళ్లు. వాళ్లలో కొంతమందికి ఆకర్షణమూ, ఎక్కువమందికి హేళనా, ఏవో కొద్దిమందికి ఈమధ్య చారమూ. వాళ్లప్రశ్నలకు తగినట్లుగానే చంద్రుడు కూడా “ఓ, పిచ్చిపుట్టి వచ్చావండీ” అని విమనుగా జవాబు చెప్పేవాడు. ఇంకా పట్టుదల కాస్త ఎక్కువ గలవాళ్లు “ఇదేంపిచ్చి అండీ” అంటే “ఏమిందీ, పిచ్చి అని చెప్పాలా?” అనేవాడు.

ఈ సందర్భంలో పూర్వకాలం చెన్నపట్టణములో విద్యార్థులకు విజ్ఞోరియూ హాస్టల్లు స్వర్ణతల్లి మైనదని చెప్పకపోలే ఎందుకు వాళ్లంతా అంత ఆకర్షణపడ్డారో చాలామందికి అర్థం కాకపోవచ్చును. మారు సంవత్సరాలు పట్టణంలో విద్యార్థిగా గడిపిన వాకే చంద్రుడు హాస్టల్లు విడిచిపెట్టి వచ్చిన కొద్దిరోజులదాకా అక్కడ సమస్తమైన వసతులూ ఉంటవని తెలియదు. తెలిసినట్లయితే అతన్ని హాస్టల్లు విడిచి రానిచ్చేవాళ్లేకాదు. అది ఇబ్బాజిగింది.

మేము దసరా పెంపుల్లో మాతోను వచ్చినప్పుడు ఒకనాడు సాయంత్రం చంద్రుడూ, నేనూ కలుసుకున్నాము. అప్పుడు ఆ సంగతులూ ఈ సంగతులూ మాట్లాడుకోవడంలో చంద్రుడు “ఈ మధ్య వికల్పాలు కొన్ని వదిలివే నండోయ్!” అన్నాడు. నేను కాస్త సంతోషమందాపే వత్తుతో రల ఎత్తేట పుటి కట్టా “నా కొక్కటే వచ్చలేదు నుమా!” అనికూడా చేర్చివాడు. ఇట్లా మాట్లాడి ఎడటివాళ్లకు నీరాకు పరచడం చంద్రుని కథాగదము. వా కది ఎండు వల్లనో సంతోషం కలిగించేదేకాని చాలామందికి ముజ్జే కోపం తెప్పించేది కాదు. అదిగాక నేను వ్రాసినవి ఇతరుల దాక్షిణ్యం వినడానికి నేను పెండ్లిదండ్రుల అలవాటుపడిఉన్నాను. కాబట్టి చంద్రుడు పఠికన అమాటలకు నేను మరింత నవ్వుతూ “అట్లాగా, సంతోషమే!” అని నిశ్చలంగా అన్నాను. ఇంకా కొంత నేపు వన్ను ఉడికించలేనని చూసేవాడు గాని అతని కది సాధ్యం కాలేదు.

ఆ సాయంత్రం వన్ను విడిచి వెళ్లేలోపల అతను “నేను హాస్టల్లు విడిచిపెట్టి విడిగా ఉండామని చాలా రోజులుబట్టి అనుకుంటున్నాను. వాడ్లకు కివ్వాలి ఉత్తరంకూడా వ్రాసేవాను.” అన్నాడు.

“మంచి పని చేశావు!” అన్నాను. చెడ్డపని చేశావని స్నేహితులగుయంలో నానోట సామాన్యంగా రారు.

“ఇతే నేను చేసినది తొందరపని కాదంటారు గదా!” అన్నాడు.

“పాడుచోస్తలు విడిచి పెట్టడము తొందరపని పట్టా అవుతుంది!” అన్నాను.

“ఎలే మరి మన మిద్దరమూ ఒకచోటనే ఉండా మా? అందుకు మీకు అభ్యంతరం లేదుగదా!” అన్నాడు.

నా కప్పుడు చెన్నపట్టణంలో గడిలేదు. గది కొత్తగా మల్లీ వెనుకొకరల కాబట్టి సంతోషం లేకుండా “అభ్యంతరం లేకపోవడమే కాక నీ వున్న చోట ఉండడానికి నాకు సంతోషంకూడాను” అన్నాను, ఇంగ్లీషు వాక్యాల కోరలే నమసరించి.

అప్పుడు నామనస్సులో హస్తలంటే వందల కొద్దీ పిల్లలు మందలుమందలుగా ఉండే స్థలమనీ, తోజా రాత్రి తొమ్మిదింటికి బండిఖానాలోని ఖయ్యీలవలె వారు హజరుచెప్పకుంటూ ఉండవలెననీ, చదువు సంధ్యా లేక అల్లరిచేస్తూ కాలము వెళ్లబుచ్చే స్థలమనీ అభిప్రాయమే కాని అక్కడ ఉండే సౌకర్యాల విషయం నాకు బాగా తెలియదు. ఒకచోట కొన్ని సౌకర్యాలు ఉన్నా ఏమాత్రపు ఆత్మనారదము గల వాళ్లయినా అక్కడ ఉండలేరని నా నమ్మకము.

చంద్రశేఖరం హస్తలు విడిచి వచ్చిన కొత్తరో జాల్లో అతనిబంధువోకాయన చోకనాడు నాతో విజ్ఞా రియాహస్తలు సౌకర్యాల సంగతి మాట్లాడినాడు. మొదట ఆమటలను నేను పూర్వ చేసినాను గాని ఆయన చెప్పేటట్లు కొద్దీ ఆవిధంగాకూడా కొంతమంది అనుకోలేదుకు అనకాక మున్నదని తలచి ఓసికతో దిన్నాను. “అక్కడ కావలెమటే అల్లరిచేసేందుకూ పిల్లలు దొరుకుతారు. ఎప్పుడన్నా చదువుకోవలెనని బుద్ధిభుట్టి గదిలో పోయి కూర్చుంటే ఆటంక పెట్టేవాళ్లండరు. రీడింగురూముకు మనచేతులతోగాక అమెరికానీ, ఇంగ్లండునీకూడా మందిమంచి పుస్తకాలు వస్తవి. లైబ్రరీ మంచిది. ఇక అక్కడ ఉండే విద్యార్థులు! ముందుమందు చేతిలో పైకి వచ్చేవాళ్లు చాలామట్టుకు అక్కడే ఉంటారు. వాళ్లతో సంభాషించడమే ఒక గొప్పచదువు! ఇంత ఎందుకండీ! అక్కడ ఒకవంతుకైనా మున్న తర్వాతనేగా చాలా పెద్ద వికాసమూ, స్వతంత్ర బుద్ధి ఏర్పడవి! ఇక స్నానానికి భోజనానికి ఎంత

పరిశుభ్రంగా ఉంటుంది! గదులలోకి గారి కాస్త తక్కువ వచ్చినా వరాండాలోకి వచ్చి కూర్చుంటే సముద్రపు గారి రివ్యూరివ్యూమని కొట్టుకూ ఉంటుంది. విద్యార్థుల కంట హస్తసంస్థలము ఇంకొకటి లేదండీ!”

ఆయన నాతో అట్లా మాట్లాడడానికి కారణం చంద్రశేఖరాన్ని హస్తలు విడిచేటట్లు చేసినందుకు సమ్మతి కోపపడడానికిని నాకు తర్వాత తెలిసింది. దీనికి ఏరో హస్తలుసంగతి లోకంలో ఎన్నో ఇతర విషయాలవలెనే మాట్లాడినా డని నే ననుకున్నా గాని వాటికీ, చంద్రుడు హస్తలు వదిలడానికి ఉన్న సంబంధం నాకప్పుడు తెలియ లేదు. చంద్రుణ్ణి హస్తలు విడిచేటట్లు చేసింది నే ననే సంగతి నాకు తెలియనప్పుడు అందుకని న న్నాయన కోపించవలె నని ప్రయత్నిస్తున్నాడని నాకేం తెలుస్తుంది! ఆరోజుల్లో ఒకటిరెండుసార్లు ఆయన చంద్రునితో “మీ నాన్నగారికి వ్రాస్తా” నని చెబించి నాకుకూడా నని నాకు చంద్రుడు ఎన్నాళ్లకో చెప్పినప్పుడుకాని ఆయనమాటల అర్థం నాకు పూర్తిగా పొడకట్టనే లేదు.

ఆ చంద్రుని బంధువు హస్తలలో కొత్తగా ఉండి ఇంటికి వెళ్లిన తోజాల్లో వాళ్లనాన్నగారు ఇల్లొకటి పెద్దది కట్టించవలెనని ఆలోచిస్తూ ఉన్నారట. “నాన్నగారూ, ఇళ్లు చూచుకుంటే కట్టగూడదండీ, ఇవన్నీ ఏమి ఇళ్లు! విజ్ఞా రియాహస్తలువలె ఉండవలె గాని” అని పదేపదే చెప్పకూ ఉండేవాడని ఈమధ్య నే నాకు చంద్రుడు చెప్పినాడు.

8

దసరా పంపులు చెల్లిపోయినతర్వాత నేనూ, చంద్రుడూ కొత్తగా గదులు తీసుకోవలెనని ప్రయత్నిస్తే మంచి వెక్కడా సందర్శించలేదు. చివరకు కట్టపడి పెదకి ఒక్క ఇంట్లోనే విడివిడిగా గదులలో ఉండామని రెండుగదులు తీసుకున్నాము. కాని హస్తలులో నలుగురితో కథలు చెప్పకూఉండే చంద్రుడు విడిగా గదిలో ఒంటరిగా ఉండలేకపోయినాడు. అతను స్వగ్రామం లోకూడా ప్రశ్నకించి తనకు గది ఉంచుకోక వంట ఇల్లే తన ప్రధానమైన గదిగా ఉంచుకొని ఇంట్లో

నాల్గో కళ్లు కప్పుకూ చదువుకునేవాడు. ఇది నేను చెబునే కనిపెట్టి చంద్రుణ్ణి నాగరిలోనే వచ్చిఉండమని, అతను మొదట ఉన్న గదిలో కూర్చున్నాను. నిద్రించి ప్రవేశపెట్టినాను.

కొద్దిలోకాలలోనే ఈరకంగా ఉండడానికి చంద్రుడు అలవాటుపడ్డాడు. హాస్టలులో ఎన్ని సౌకర్యాలు ఉన్నా ఎప్పుడూ పురుషవిద్యార్థులనే మాత్రా నాల్గోనే మాట్లాడుకూ ఉండడంవల్ల మనుష్యులకు మోటుదనమా, సంకుచితదృష్టి అలవాటవుతుంది. దూర భేషములో చదువుకోదానికి వెళ్లే విద్యార్థులు చిన్నవాళ్లైనా ఇంటికవలె ఉన్నట్లు ఉండే చోట ఉంటేనే బాగుపడతారు కాని, వాళ్లు అనభవము లేని వాళ్లు కావడంచేత ఏమి చెడిపోతారో అనే భయంతో హాస్టలులో దిగబడింది రాత్రిల్ల బయటికి వెళ్లకుండా ద్వారాలు మూసి స్వేచ్ఛను బుద్ధిస్తే బాగుపడరు. మరీ పనివార్లవుతే తప్ప కాస్త బుద్ధివికాసము కలిగినవాళ్ల విషయంలో ఈ నియమాలు పరిష్కరదంగా పనిచేయవలె. కాస్త చెప్పిలలో సముద్రతీరాన కూర్చోవలెనని బుద్ధివుట్టివచ్చుతో, నీమూలో నాలుకానితో బెల్లవలె ననుకొన్నప్పుడో కారణాలు చెప్పి ముందుగానే చీటి తీసుకుంటేనేగాని బయటికి వెళ్లే దిలులేదంటే విద్యార్థులే చానికి లోన పనుపాయాలు కల్పించుకుంటారు. హాస్టలు రెండవ అంతస్తుమీది నుంచి గేటుగోడమీదికి దిగి అక్కడినుంచి కిందికి దిగడానికి ఉన్న దోవ ముగువుగా కనిపెట్టుతారు. ఇంత స్వల్పవిషయాలలో దొంగతనానికి పాల్పడడము ఎంత ఘోరమైన విషయమో ఆ విద్యార్థుల కప్పుకు తెలియదు. ఒకసారి గోడమూకిన విద్యార్థి రెండవసారి జంకడు. ఈవిధముగా చాలామంది మొద్దుదారిపోతారు. కాని కోమల ప్రకృతి, వ్యతంత్రబుద్ధి, ఆత్మగౌరవమూ కలవాళ్ల కిది నిట్టెను. హాస్టలునిడివివర్యాల రకరకాల జమలను మాత్రా వాళ్లతో మాట్లాడుకూ ఉండడంవల్ల చంద్రుడు చెన్నపట్టణంలో మనుష్యులూ ఎరగని కొత్త మనస్సవ్యభ్యుత్థము అధిగమించినాడు. దేహసౌకర్యాలు కాస్త రక్కువైనవప్పటికి

తాను హాస్టలు నిడివిపెట్టి రావడం మంచిలే వివదని తెలుసుకున్నాడు.

చెన్నపట్టణంలో అతనికి మనుష్యులూ ఉండే కలదిన్న అరమ్మి నిడివిపో సాగింది. అతనికి నెమ్మదిగా చిన్నతనములోని చిద్రితావధివాలు కన్నులకట్టివట్లు జ్ఞాపకము రాసాగినవి. మేమిద్దరమూ సాయంత్రం సముద్రతీరానికి పికారువల్లనవ్వకు తాను చూసేదీ, చిన్ననీ, అనభవించిననీ అద్భుతసందర్భములు ఒక్కటొక్కటే చెప్పసాగినాడు. అతనికి ఏవిషయమైనా స్పష్టముగానూ, మధురముగానూ చెప్పే శక్తి ఉన్నది. అతనిమాటలు వింటూఉన్న కొద్ది నా కఠినమీద ఆదరము అధికమైనది.

మరీ ఒకరోజున అద్భుతమైన స్వాదభవము చెప్పినాడు. ఆరోజు నాకెన్నటికి మరుపుకురారు. ఆ సాయంత్రము అతనిమాటలు విన్నతర్వాతనే నాకతని మీదఉన్న అనురాగము గాఢమైనది. ద్రియమిశ్రులైన ప్రతివారికి తమమైత్రిచరిత్రను మనోవిధిలో పునఃపున్వితేషుకొని ఆలోచనము చేసుకుంటే అటువంటి సాయంత్రమో, మధ్యాహ్నమో, రాత్రినూ, ప్రాతః కాలమో జ్ఞాపకము రాకపోదు.

అవాటి సాయంత్రం ఇద్దరమూ కుక్రంగా స్నానంచేసి సముద్రతీరాన పికారువల్లన ఎక్కువ మంది లేచిప్రవేశించుకొని అక్కడ మార్పున్నాయి. మా మాటలలో మాకు కాలగతి తెలియలేదు, చెప్పిల చలనలు లుకుకున్నది. ఎదుట సమీపంలోనే సముద్రము మనోహర భయంకరములైన గాఢతెన్నతనలో నీన మెనరీంచుకున్న ఘోషశ్రుతితో మాకు ప్రకారి మారుతున్నది. నెమ్మది నెమ్మదిగా జమలు తగ్గిపోతున్నాయి. మేము మాట్లాడుకూనే ఉన్నాము.

చంద్రుని కఠని అనభవము స్పష్టంగా జ్ఞప్తికి రాగా మృదులంగా వర్ణించ సాగినాడు. ఆ సందర్భంలో చంద్రుని ప్రవర్తనలోని కోమలతకూ, ఉదాత్తతకూ నాకు విస్తరయానందములు ఉద్భవించినవి. అది జరిగినరోజు అతని మనస్సులో పారివచ్చుకు అతని వికార శేత్రములలో సమస్తమూ ప్రతిఫలించగా పాడుతా

రము పొందుతున్న యోగీశ్వరుని సేత్రాబ్జములవలె అరవికన్నులు మూతవమైన దివ్యకాంతు రీనివది. ప్రకృతి మధురమైన అరవి కంకష్యరము మరింత మధురమై పంగీభవ్యనివలె నాకు చివవచ్చినది.

కథ విని నేను ముగ్ధుడనైనాను. అరవి మధురానభవమా, ఆ మనోహరభావములూ అరవి దివ్య యూర్తితో ఏకమై నాశ్చర్యము మంతరిసి ఆవరించి నన్ను ధిమ్మించినది. ఇప్పుడెప్పుడైతే చంద్రుని ప్రవర్తనము కష్టముకలిగింది నాకు కోపము రాబోతున్న సమయంలో ఆరోజుపాఠ్యం శ్లాఘము వస్తుంది. నామవస్తు నీ రవుతుంది. ఇ దళరికి తెలుసును ! చంద్రుని కపాంకారం అభివృద్ధి అయ్యేట్లు చేతున్నావని నన్ను చూపించే ప్నే హితుని కిదుతా నేను ఎప్పుడూ చెప్పేదను. చెప్పినా అరవి కటువంటి అనభవము లేకపోలే అర్థమవుతుందా? అరవికి అర్థం కాకపోతే నన్ను విద్వివానికింద కట్టి ఆవహాసము చేస్తాను.

చంద్రుడు కథ చెప్పడము పూర్తి ఐన తర్వాత ఇద్దరమూ కొంతసేపు మాట్లాడలేదు. ఇట్లా ఎవరిభావముల సంప్రద్యతతో వాళ్లము కొంతసేపు నిశ్శబ్దముగా ఉన్నతర్వాత నేనే ముందు మాట్లాడినాను.

“నీ విశ్వాస నాకు చెప్పినది చెప్పినట్లు వ్రాస్తే అర్థమైనదేకథ కొరకుందని నీకు తెలుసువా?”

అప్పుడత నేనీ ప్రశ్నలైర మీయలేదు. అరవి మానమే పలుకులకంటె ఎక్కువ వివరముగా మాట్లాడినట్లయినది. నేను మానంగానే ఉన్నాను. అప్పుడు పొద్దుపోయినది తెలిసి విశ్శబ్దముగాలేచి ఇంటికి వెళ్ళుటచేరినాను.

అట్లాగే కథలు చెప్పకుంటూ పాఠ్యంశ్రమలు పికారు పెట్టుకూ ఉండేవార్యము. నాలుగురోజులైన తర్వాత చంద్రుడు “నాకు కథ వ్రాయనలె నని ఉన్నది. మీరు సహాయము చేయవలె. మునుపు కాస్త వ్రాస్తూఉండేవాణ్ణి రెండీ!” అన్నాడు.

చంద్రుడు లోగడ కథలు వ్రాస్తూ ఉన్నాడన్న మాట నమ్మకపోయినా అరవి కథనకర్త విషయమున నాకు సంపూర్ణ విశ్వాసము కలిగి ఉన్నందువల్ల “మును

పెప్పుడూ నీవు వ్రాయకపోయినా ఇప్పుడు వ్రాస్తే బాగానే ఉంటుంది” అన్నాను.

ఆరాత్రే భోంచేసిన తర్వాత కూర్చొని కథా పరిధానము ఆలోచించినాను. మేమిద్దరమూ చురుకుగా ఆలోచించిన కారణాన త్వరలోనే అనుసంధానం పూర్తి ఐనది. తెల్లవారుజామున రెండు గంటలకే నిద్రపోగలిగినాను. అట్లాగే ఇంకో నాలుగైదు రాత్రియు కూర్చున్న తర్వాత అరవి కథ వ్రాయడము పూర్తియింది. అతను వ్రాస్తున్నంతసేపూ వన్ను నిద్ర పోనిచ్చేవాడూ కాదు, చతుర్రోనిచ్చేవాడూ కాదు. మాటిమాటికీ కాస్తవాని చదివి చినిపిస్తూ ‘బానున్నదా’ అని అడుగుకూనూ, ఏదన్నా నేను సలహా ఇచ్చినప్పుడు నిరుత్సాహపడుకూనూ, అడుగడుగుకూ ఏదో ప్రశ్ని చేస్తూనూ—ఈవిధంగా వ్రాసినాడు. కాని మొత్తం ప్రమ ఫలించింది. కథ చాలా బాగా ఉన్నది. అయ్యాల్యరత్నాన్ని కనుక్కున్నందుకు గర్వముతో మాడిన సంతోషము నాకు కలిగింది.

ఆకథ అచ్చుకావడానికి కాస్త ఆలస్యమే ఐంది. కాని నా కథల దురదృష్టము అరవి కథనుకూడా వెంటబించలేదు. అరవి కథ అచ్చయిన వెంటనే ముద్రాపైస వండికులు, సహృదయులు నాన్ని పొగడినారు. బహుశా ఆపూర్వాపుగారు “ఇంత మంచి కథ ఇప్పటికి తెలుగులో చదవలే”దన్నారు.

ఆకథ వ్రాసిన తర్వాత నాకు పూర్తిగా తృప్తి లేక మాడుపాట్ల తిరగ వ్రాయించినాను. చంద్రుని మొదటి కథలోకి నూ ఇద్దరిలో ఎవరి ఆశ్రద్ధవల్లనూ ఏమాత్రము లోపమా రానూచిదని నా ఉద్దేశము. కాని అంత ప్రమ పడ్డప్పటికి ఆకథ చదివినవార్యకు ఆశ్రమ ఏమాత్రమా కనపడదు. అటుకు లనేచి లేకుండా బంగారు కమ్మిపోసేట్లు పాఠీగా వచ్చింది. జరి అచ్చయిన తర్వాత ఒకవిద్యాంశుడు చదివి ఆనందము పట్టలేక మాగడికి వచ్చి “చంద్రశేఖరంగారూ, మీ కథ బాగున్నదని చెప్పడానికి వచ్చినానండీ” అన్నారు. అప్పుడు మాటల సందర్భంలో ఆయన “ఈకథ తప్పక మీరు కూర్చున్న వారు కూర్చున్న పాఠాన పూర్తిచేసి

వాక లేవకుండా వ్రాసిఉంటారు. లేకపోతే అంత బాగా రావడానికి ఏలులేదు" అన్నారు.

పక్కనున్న నీ నందుకొని "చంద్రా, నాకు బాగా జ్ఞాపకం లేదు. ఆకళ నీ చెంతసేతులో వ్రాశావు?" అన్నాను.

చంద్రుడేమి జవాబు చెప్పకలేనో తెలియక మాట్లాడలేదు.

"అవును, జ్ఞాపకం వచ్చింది. పొద్దున భోజనం చేసి వచ్చి కూర్చొని ఒకపూటలోనే వ్రాశాడు. మధ్య చేను కాఫీతానుదాము రమ్మని బలవంతం చేస్తేకూడా విడుక్కుంటూ ఒక్కసారిమాత్రము అట్లా వచ్చిపట్టున్నాడు" అన్నాను నేను.

"అవును కాబోలు, నెవరికీ జ్ఞాపకం!" అన్నాను చంద్రుడు.

ఆ వచ్చిన పెద్దవునిపి తనజీహ నిజమైవందుకు సంకోషించి చెల్లి పోయినాడు. అటువంటి వాళ్లకు నిజము చెప్పి వాళ్ల నిశ్చితార్థిప్రాయాలను మార్పుచేయడానికి ప్రయత్నంచేసేకంటే వాళ్ల ఉద్దేశాలతోనే కుట్రంగా ఉండనీయడము మంచిదని వాకు అనుభవము వల్ల తెలిసినవచ్చింది. చంద్రు డాకళ వ్రాయడానికి ఎంత కష్టపడ్డాడో తెలుస్తే ఆయన కా కథమీద గౌరవము పోవడమే కాకుండా ఆ పిమ్మట చంద్రుడు వ్రాసే కథలను "ప్రయత్న పూర్వకంగా వ్రాసేవట్లు పుష్టం గా కనపడుతున్న" వని చూపించేవాడే. నీ నవిధమడ ననే ప్రతీతికలవాణ్ణి ఐనప్పటికీ ఇటువంటి అబద్ధాలు అవసరమైతే చాలా మాట్లాడుతూ ఉంటాను.

౫

చంద్రుడు కళ ఒక్కటి చక్కగా వ్రాసినతర్వాత వా కతని యెడల గల ఆదరానురాగములు అతిశయించినవి. నాకు గల ఊహ అంతా ఆతనికథల మీదనే ఉపయోగిస్తూ వచ్చివందున నేను కథలు వ్రాయడం మానివేశాను. ఆలోచించిన కొద్దీ చంద్రుని కథలు పెరిగిపోతున్నవి. అతన్నీ అత నెప్పుడు వ్రాస్తాడా అని అతనికంటే నాకు ఆదుర్దాపిక్కుపై

నది. మొదటికళ వ్రాసిన ఉత్సాహములోనే ఇంకా రెండుకథలు వ్రాసినాడు. కాని ఆ రెండు వ్రాయడము పూర్తి అయ్యేసమయానికి అతని మనస్సులో అధమపక్షము పాతిక కథలన్నా అట్లాదుతున్నది.

కాని త్వరలోనే మరకథలు ఆవలసి వచ్చినవి. చంద్రుని దరఖాస్తు పరీక్షలు నెలరోజులలోకి వచ్చినవి. అతను వావలె ఆరోగ్యవంతుడు కాదు కాబట్టి పరీక్షలంటే అతనికి అతిభయము. పరీక్ష దగ్గరకువస్తామంటే బహుశ్రద్ధగా చదువుతాడు. స్వభావ కిద్దముగా చురుకుడనము గలవాడు. అందువల్లనే అతను ఫస్టు క్లాసులో రావడమేకాక కొన్నిటిలో డిప్టింక్షను కూడా తెచ్చుకోగలడని నే ననుకోవడము అతనిమీద సామన్న అభిమానకళమచేతగాదని అంటాను. పరీక్ష రోజుల్లోనే కాక వట్టిరోజుల్లోకూడా బాగ్రత్తగానే చదివేవాడు. చివరకు కథలు వ్రాసే రోజుల్లోకూడా అందులో కాలము వృథాఅవుతున్నదని ఆవార తక్కువ నిద్రపోయి చదువుతూ ఉండేవాడు. దరఖాస్తు పరీక్ష నెలరోజుల్లోకి వచ్చివప్పటినుంచీ చంద్రుడు వాతో "ఏమీ చదవలేదండీ!" అని మాటిమాటికి అంటూ వచ్చినాడు. వాకందుకు ఆశ్చర్యము వేయడమేకాక "బాగ్రత్తగా చదువుకుంటున్నా ఇట్లా అంటాడేమి" అని విసుగుకూడా వుట్టసాగింది.

"మీవల్లే చదివితే మొద్దులుకూడా ఫస్టుక్లాసులో ప్యాసు కావలె"వని ఎన్నోమాట్లు అన్నాను. అతని మనస్సు శాంతంగా ఉన్నచోలలో "నిజమే, ఒక్క కమిస్ట్రీలోతప్ప మిగిలినవాటిల్లో డిప్టింక్షను రావచ్చు. కమిస్ట్రీలోమాత్రము ఎప్పుడూ వల్లనేస్తుంటే తప్ప మార్కులురావు" అంటాడు. "ఫెజిక్కు కష్టమంటారే కొంతమంది!" అని నే నం "అతేమున్నది?" అనేవాడు. కాని అత నిట్లా శాంతంగా ఉండే సమయాలు అరుదు. ఎంత చదివినా తృప్తిలేదు. చదివినచే చదివి అలిసిపోతాడు. "దరఖాస్తు కట్టనియ్యకపోతే నవ్వుబాట్లు కాదండీ!" అని రోజుకొక్కసారైనా అనేవాడు. అతని అనైర్యానికి నాకు సామాన్యంగా నవ్వు వచ్చేది కాని కోపముకూడా రావడం కద్దు. ఒకసారి నేను కనురుకుంటే రెండుమూడు రోజుల

దాకా అమాట తిరుగ అనేవాడు కాదు. కాని అతని మీద ఒక్కసారి కనురుకుంటే మళ్ళీ అతను తన భయము చెప్పేదాకా నేను పక్కాత్తైవ పడేవాణ్ణి. అతని కథల ప్రకారం చివర దానియగుండా చేయబడినాను. అతనే ఎప్పుడన్నా నన్ను పంతువ పెట్టడం కోసము ఆ సంగతి ఎల్లీవా "దరఖాస్తు పరీక్షలు కానియ్యి" క్రిష్ణుడును నెలవుల్లా కావలసినన్ని కథలు వ్రాయవచ్చును" అనేవాణ్ణి. దీనికి పికారు ఒంటరిగానే పోసాగినాను.

అతని దరఖాస్తు పరీక్షలు పదిహేను రోజులలోకి వచ్చినవి. ఆరోజు సాయంకాలము అకస్మాత్తుగా చెమ్మపట్టణపు వర్షాకాలపు మబ్బు గాఢంగా పట్టింది. ఆకాశము ఉరుముతూ నన్నింటికి చేరుకోమని తొందరపెట్టుతున్నది.

గదికి వెళ్లేటప్పటికి మూర్ఖాస్తమావము కాకపోయినా చీకటిగా ఉన్నది. చీకటిగా ఉన్న ఆగడిలో ఒకమూల చంద్రుడూరకే పండుకొని ఉన్నాడు. వెళ్లగానే నే నాశ్చర్యంతో "చదువుకోకుండా అట్లా పడుకున్నారే?" అన్నాను.

"ఎందుకూ చదువు?"

"నీ మాటలు నా కర్థంకావడంలేదు. ఈ ఉరు వచ్చినది చదవడానికి కాకపోలేదు రెండుకు?"

"అర్థ మయ్యే దేమున్నది? ప్యానుకొనిదానికి చదువెందుకండీ!"

"ప్యాను కాకపోవడమేం? ఇవ్వార్ కాఫీహోటల్లో మామూలుకంటే పావుగంట ఆలస్యమై కాలం వృథావందా ఏమిటి?" అని హేళనగా నవ్వినాను.

చంద్రుడు మాట్లాడలేదు.

"మాట్లాడవేం?"

"నన్ను చూస్తే మీకంత నవ్వులాటగా ఉండేం? డి. ఏ. ప్యానెన రివ్యూ ఆంధ్రయినా నవ్వవచ్చు."

"డి. ఏ. రివ్యూపప్పుడుకూడా నే నేడవలేదు"

"ఇప్పుడు ఎవ రెదుస్తున్నారే?"

ఆరోజు నానవ్వులాట అతని కెండుకో కోసము కలిగించింది తెలుగుకొని కొలాయివద్దకు వెళ్లి కాన్లు కడుక్కొని అతనివద్దగరుపోయి కూర్చున్నాను. నా ముఖాన నవ్వుపోయింది.

కొంతసేపటికి చంద్రుడు "ఏమండీ, నేనింటికి వెళ్లుతా!" అన్నాడు.

"పరీక్ష లిక పదిహేను రోజులేగా ఉన్నది! ఈమధ్య చెళ్లకపోలేనేం? ఈకాడ్మికోజులూ మీ వాళ్లను చూడకుండా ఉండలేవు?"

"మావాళ్లను చూపిరావలె నని కాదు. ప్యానుకొనిదానికి ఇక్కడ ఉండడ మెందుకు, దండగ!"

"నీకు కేంట్లో ప్యానుకొనని అర్థైర్థము?"

"అర్థైర్థము కాదు, ఇదా నేను ఫీజుక్కులో ప్యానుకొనడము ఉత్తమాట!"

"కెమిస్ట్రీ కష్టముపోయి ఫీజుక్కులోకి వచ్చిందా?" అనేప్రశ్న పెదవులమీదికి వస్తూఉండగా చిరునవ్వు రాక రిప్పింది కాదు. ఆ ప్రశ్నమూత్రము నానోట ఉచ్చరించలేదు.

"అట్లా నవ్వుతా రెండుకు, మీకు సిచ్చా? నవ్విలే నాకు కోసం. మీ రడగలోయే ప్రశ్న నాకు తెలుసు. కెమిస్ట్రీ ఈమధ్య రాగా వదిలినాగా! చదవకపోలేమూత్రం ప్యానుమార్కులు రావనా?"

"బలే ఫీజుక్కులోనేనా ప్యానుమార్కులు రావిడి?"

చంద్రుడు డొక్కతడం సం దేహించి, కోపంతో దిగ్గరగా "ఎట్లా వస్తవేం, ఫీజుక్కు లెక్చరరుతో పోట్లాడిలే?" అన్నాడు.

ఇంత కాంతస్వభావుడూ, చదువుమీద ఇంత శ్రద్ధగలవాడూ లెక్చరరుతో ఎట్లా పోట్లాడినాడా అని నాకు తెలుసుకోవలెనని కుతూహలం కలిగింది. చివరకు విచారించగా, ఆరోజున ఎక్స్పిరిమెంటుచేసి చూపగా లెక్చరరు అత పది కాపీచేసినాడని అనుమానించివట్టూ, అందుమీదట ఇతను "నేను కాపీచేసేవాణ్ణి కాదు. ఈకాన్స్ట ఎక్స్పిరిమెంటుకే కాపీచేసే సీదానికి

పాల్పడవలెనా?" అని కలుపుగా అన్నట్లు, ఆయన ముఖము చిట్టించినట్లు లెవరించి.

కథ అంతా విని "ఇంతేకదా!" అని ఘక్కున నవ్వినాను. ఘక్కుమని నేను నవ్వటప్పటికి చంద్రుడికి అరికొనిమంట వెత్తి కెక్కింది. అతనికి కోపము వచ్చిన కొద్దీ నా నవ్వుకు వైంది. నానవ్వు మరీ ఎక్కువైన తర్వాత అతనికి కోపము వారిందింది. "మీ రట్లా నవ్వుతుంటే నాకు కష్టంగా ఉంటుందండీ!" అన్నాడు.

ఆ మాటలకు నాకు బాలివేసి "పిచ్చి కేళరం, ఇచ్చాళ బయటికి పికారుచెట్టుదాం రా! కాస్త నశిచి నస్తే నీధియం తీరుతుంది. నీతో పికారువెల్లి చాలా రోజు లైందిమాదాను" అన్నాను.

"మీరు చెల్లండి, నేను రాలేను"

"నేను చెప్పినాను కొబట్టివా కాస్త ఇవ్వా లిటికి రా! పరీక్ష పోయేది పోనీపోతుంది, కులాసాగా వినా ఉండువుగాని!" అని బరిమాలినాను.

"పరీక్షతప్పితే నామర్దా కాదండీ! రోకాన్ని మర్రి ఎట్లాచూస్తాము?"

"ఆ స్థిగంతా తప్పేదాకానే. ఒకనిది తప్పిన తర్వాత అంతాపోతుంది. పొసిడ్డి లోకము నుననేమి చేయగలరు!"

"నాకు పైర్యంకోసము మీరట్లా అంటారు లెండి!"

"పైర్య మేమిటోయి? వృక్షగా నీమీద టీచరు అనుమానపడి అనుమానకరంగా మాట్లాడడం వాగున్నది కాని, నీవు విడుగుగా మాట్లాడడం తప్పుయిందే! ఇంతమాత్రానికే తప్పిస్తాడటోయి! బాగా చేపరుచాస్తే ఎంతకనిజింటే మాత్రం టీచరు ఎవరికోసం మార్కులు వేస్తాడు? నామా ఇందులో కొంత స్వానుభవ మున్నదిగా!"

"ఏమో మరి! మా కాలేజీ సంగతులు మీరేం తెలుసు?"

"మీ కాలేజీ సంగతులు తెలుపుదువుగాని లే" అని బలవంతాన లేచిపో నిలచోచెట్టి బుజుమీద

ఉత్తరీయంచేసి అరసితోకలిసి ఆరోజు పికారు వెల్లి నాను.

మా అదృష్టవలన ఆరోజు వానరాలేదు. ఇంటికి వచ్చినతర్వాత చంద్రుడు యథాప్రకారం చేరువు పొందినందుకు నాకు సంతోషమయింది. ఆపైన ఎప్పుడు చూసినా పామాస్యంగా అతని చేతిలో ఫిజిక్సు తుప్తకా యంటూ వచ్చినది.

అతని ఇక పరీక్షలు నాలుగైదురోజు లున్న వనగా నాకు తీవ్రంగా జ్వరము వచ్చింది. స్వగ్రామం బయలు దరినాను. చంద్రుడు తీరిక చేసుకొని నన్ను పంప దానికి ప్రేమనాదాకా వచ్చినాడు. అక్కడ చాలా ఆచరంగా మాట్లాడుకున్నాము. చాలాకాలము కలిసి ఉన్న మేమితులు విడిచివెళ్లిపోవును అనుభవించే కష్ట మునభరించి నాము. కైలు కదలబోయే సమయంలో నేను "పిచ్చిధియం పెట్టుకోక చేపర్లు బాగా వ్రాయ! మన దీరు వచ్చేటప్పటికి నీవు కళకళ లాడుతూ ఉన్న ముఖంగో నాకు కనిపించవలె! నా జ్వరం ఇంటికి పోగానే నయమవుతుంది" అన్నాను.

"దరఖాస్తు పెట్టివేనా? పై పరీక్ష కనలు భయపడను. అందులో ఫస్టుక్లాసు తప్పను" అని చంద్రుడు ఉత్సాహంగా పలికినాడు.

నేను మా డొరు వచ్చిన కొద్దిరోజులకే అతను ఫిజిక్సు చేపరు పాడుచేచాడనీ, దరఖాస్తు కట్టించరని విసులువడుతున్నాడనీ తెలియవచ్చింది. చివర కొక రోజున చంద్రుడి దగ్గరనుంచి ఉత్తర మిట్లా వచ్చింది:

"నన్ను దరఖాస్తు కట్టి విచ్చారు. కాని ఫిజిక్సులో వచ్చేటప్పులో బాగ్రత్తగా ఉండవలెనన్నారు. మా టీచరుల కని సంగతి మీకు చెప్పలేదా?"

చంద్రుడు స్వగ్రామము వచ్చిన తర్వాత "నీవు ఫిజిక్సు చేపరు చెడగొట్టదాని! కారణమేమిటి?" అని అడిగినాను.

"ఏమో!"

"బాగా చదవలేదా?"

"నేను చదివిపట్టు ఎవరూ చదివి ఉండరు"

"ప్రశ్న లెట్టా ఉన్నది?"

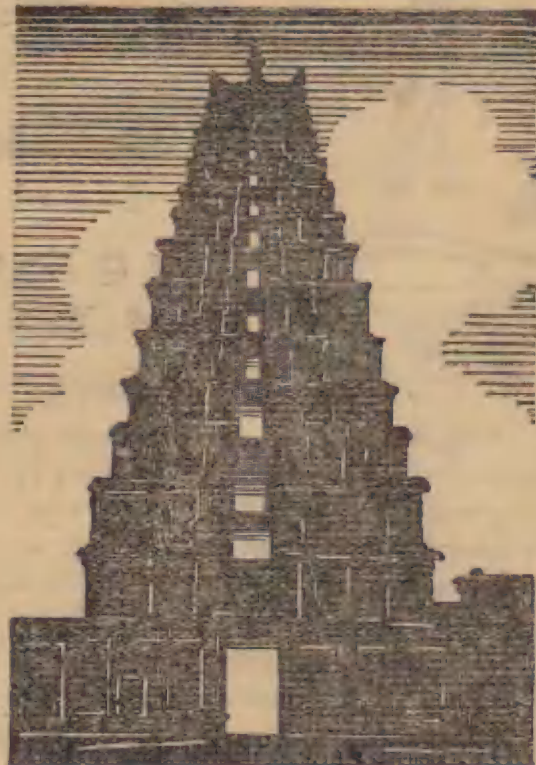
"అన్నీ తెలిసినవే"

"ఎదో!"

"ఎదో" అనే ప్రశ్న నాకు జవాబిచ్చినాడు.

అంతా అవ్యక్తంగా ఉన్నది. మనుష్యులు తన్ను
ని! అతీతమైన శక్తి ఏదో ఆ బుద్ధివాని బలహీన మన
స్సును స్యాధీనపరచుకొన్నట్లు నాకు తోచింది.

(నళేషము)

We're Good for you

ఇందులో:

ఆవుపాలు
శుభ్రమైనవెన్న
తేనెయు కలవు

సి. సి. రస్కులు ప్రీతిగా నుండుటయే కాకుండా వీటిలో నుడి
గోధుమలు శుభ్రమైన వెన్న, తేనె మరియు ఆవుపాలు మొదలగు వ్యతః శ్రేష్టమైన
ఆహారములు నాల్గొకటవు. యీ నుడిగోధుమ వీడిలో పుష్టికరమైన పదార్థములు,
విటమిన్లు, శరీర వయవములకు వలయు ఖనిజ లవణములు కలవు. గట్టిగానుండును
వెన్న మరియు ఆవుపాలు ఎముకలను వృద్ధిచేయుటలో శ్రేష్టమయినవి.

ఇంతవరకప్పుడు రస్కులు యామాడిరి శ్రేష్టమై ఆరోగ్యకరమయి పుష్టి
నిచ్చు పదార్థములతో తయారుచేయబడలేదు. మీరు ఆ కరకరలాడు ప్రతి
ముక్కయు రుచిగా నుండును. మీరు దానిని తిరి ఆనందించినచో అది నమలుటకు
రుచిగా నుండి నోటి ఆరముతో కలసిపోయి ప్రకృతి కిద్దముగా ఆహారము జీర్ణ
మగుటకు తోడ్పడునని మీరే తెలుసుకొందురు. కరకరలాడు నమలుటకు ఆనం
దమును కలగజేయు యీ సి. సి. రస్కులు ఆసుభవయోగ్యములు.

ఆంధ్రజిల్లాలకు ఏజెంట్లు :

కోరమండల్ & వెనెన్ సులర్ (టేడర్స్, కాకినాడ.

చిత్తూరు, దత్తమండలములకు ఏజెంట్లు :

శ్రీమతి ఎ. రుక్మిణి, సరస్వతిపురం, రాజంపేట.

ప్రతిభ

ఉత్తమకావ్యప్రభు కావ్యదీపికాని ప్రతిభాసరస్వతితోడి నెయ్యము మిక్కిలియుగా నుండవలయును. శబ్దోద్భి, కాస్త్రపరిజ్ఞానులకన్నను వచనభాష్యమకావించి యైన ప్రతిభయే మధురకవిత్వారహితమన నిర్మాణమున కృతకృత్వక నాపాదించగలదు. ప్రతిభ సర్వంకమ; పుష్కలైక్యములను సరకుకొనక, కవిప్రకరుని ప్రకృత్యుపాసనాబలమును బట్టియు, సౌందర్యనిర్వర్ణనాలోచనకేను బట్టియు నయ్యది యట్లగంగాప్రవాహమువలె బాలుబాలుచుండును. ప్రతిభాసవంతుడైన కవిచంద్రుడు పుష్కలైక్యతై ప్రాచులూడ నక్కఱలేదు. అతనికి ఇష్టావ్యవధిపై వదలకొని నెయ్యపుఁదోబుట్టువు కాగలను. అవిరతప్రయత్నముండుటంబట్టి శబ్దోపస్థితియు సంభవించు, భావనాబలమువలననే సమనోపార భావములకు లలితోచిత శరీరములను సృష్టించి కవి కావ్యసంపాదములోఁ బ్రజాపతిత్వమును బడయును; సర్వజగదారాధ్యములై యాచంద్రతారకము నెలఁగులు వెలార్చు కావ్యములు లను బ్రపంచించును.

శేర్పరియఁ గళాభిజ్ఞుడు వను చిత్రకారుడు రంగులు లేవని చదికిలఁబడెడు, తన పెట్టెలో నున్న కర్ణములనుమాత్రము కేళించి చిత్రమును తీర్చి, లోకోత్తరప్రతిభాపాటకమును బ్రదర్శించును. జీవకళలుట్టిపడు నాతని హస్తమునుండి బాలుబాటిన గూచిత్తువును గళాజీవవికాసభోధలఁ గుండువడ దని వొక్కి చెప్పెదను. పదాబుగన్న మేల్మీబుగారము లభింపలే దని స్వర్ణశబ్ది తన సృష్టిచాతుర్యమును వక్షునర్మకొని లేతులు పికిరికొనుయఁ గూర్చుండునా? తక్కువనన్న సరకుతోనైనను జీవమణులకు మనోపారావాసములను గల్పించి తన కళారత్నము దీర్చు

శ్రీ కొండూరు
వీరరాఘవాచార్యులు

కొనునుగాని. అట్లే జరామరణములు లేని అమృత మయభావము లూగు హృదయపాత్రిక గల కవియు స్వప్రతిభామాత్రసాహాయ్యమునఁ గావ్యసామ్రాజ్యమున సార్వభౌముడై ప్రకాశించగలఁడు. అతఁడు నిరంతరము గ్రంథశీటకమై కోశముల నశ్వేషింపవక్కఱలేదు. పదాచంబరభ్రాంతి యాతనికి మూఁకము. అనల్పమగు పుజనాచార్యురి అసమగ్రమైన సాధన సంపత్తితోనైనను గార్యసాధ్యము బొందుననుట రూఢి. అట్లయిన నిర్మితమస్తుసౌందర్యము కొలుంతకుఁ దానిచ్చువని శంకింపఁజనదు. అట్టి కొలుంతలను గూరనీక కాపాడుచది ప్రతిభ యని కాధారము. ఇయ్యది పాండిత్యనూషణ మని సహృదయులు తలంపవలదు. ప్రతిభాపుష్కలైక్యములో గరిష్ఠస్థానమును ప్రతిభా ప్రాచీనాలంకారికులు నిచ్చియున్నారు.

“అపుష్కలైక్యతో దోషః
శక్త్యా సంప్రియతే కవే,
యస్త్యశక్తికృతస్తస్య
న యుటి త్యవధానతే.”

—స్వవ్యాలోకము.

అపుష్కలైక్యమైన కవిదోషము ప్రతిభాశక్తిచే దిరోహిత మగును. ప్రతిభాచారిద్ర్యమున శేర్పరు దోషుల నెనువంటినే ప్రకాశిత మగును. పెక్కురు విద్యత్కైశుల రచనములయెడ ప్రతిభా చారిద్ర్యశక్తి దోషము మున్నట్లు మనుమున్నది. సర్వంకమ మగు

త్యుత్పత్తి లేకున్నను ప్రతిభావశమనఁ దమకృతులను నిరవద్యములుగను, ప్రభావంతములుగను జేసికొన్న కవి ప్రవరులనుగూడ మన మెఱుంగుదుము గదా! పరిశుద్ధ మగు నవతరజియైనను పేర్పరితనము, నిర్మాణకౌశలము లేని శిల్పికిఁ జిక్కిన నది యందమైన నగ కాఁబాలువా? కావున బొల్లింటి స్థావరము ప్రతిభచే యడలు నిర్వివాదము.

సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి సల్పఁబారిన విద్యామిత్రులం బోలు కవులు ప్రతిభాకాలులు. వారికి కాస్త్రకావ్యాద్యజేతలుమఁచే గల్గిన వైపుటి, లోకజ్ఞతమాడఁ జేసారిన బంగారము పరిమళించినట్లే యుండును. ప్రతిభా త్యుత్పత్తులను, జ్ఞానవిజ్ఞానములను సాంకేతికముగాఁ జేసికొన్న కవులును కొందఱు కలరు. అల్పస భాగ్యులైన పిరిది లోకము నుద్దపట్టుట కష్ట మనకతీతము. పిరి రచనములు వాచామగోచరములై, స్వర్ణసౌందర్యమును స్రవ్యునించువలె ప్రాకృతితీరునీపుట కైమాద్దుల నందుకొన్న సంగతి మనకు విదితమే. నరక లోకమును స్వర్ణఖండముగ మార్చిచేయుటకున, విషములో నమృతమును జరియఱుటకును, చైరీపీరునిలో న్నేహపారమును జిలుకరించుటకును, అస్తమానమున నర్జునదళులేఖలను దిద్ది నర్మజీవితకాండ్యము నుపక్రమించుటకును, ప్రళయకాలభీమగిరిధర్మదృశ్యములో సృష్టిసౌందర్యమును వ్యాఖ్యానము నేయుటకును, నర్నాకాలనవాంబుడగజ్జారావములో నునుపురకోకిలా లాపముల వాలించుటకును, ధయంకరనజ్రపాతమున నురునిరకాంతిసంచేతమును జాటుటకును, ప్రబ్బలదనల కిలలో శిశిరచందనచర్చ నందుటకును పిరిలే సమర్థులు.

తమ కావ్యమధుసాత్రికలను అనామ్రాతప్రస్థములతో నలంకరించుకొని, అనావిధ్యరన్న మాలికలతో భావతీజేరిని బూజనల్పకొన్న కవిమార్గవ్యులు గవ్యులు. పరిణతప్రజ్ఞాపాటవమున కల్పబ్రహ్మయియై, సంయోగ వియోగములందును, అమపహితాద్వైత దాంపత్య భర్తృరహిత్యములను కరుణారసము తరంగిత మైనట్లు వెలయుచిన కవిమూర్తులు సాహితీసామ్రాజ్య చక్రవర్తులు. తమ వాన్మయోద్యానమునందే జేత

తరువుల నెల్ల వాటుకొని, విశ్వములోని సుందరమును జాలము నెల్ల విరియఁజేసికొని, సాటిరచయితలకు లోరిన పూలమొక్కలను 'నల్లై' చేయు కవితాగవ్యులు విశ్వసామ్యులు. ఇట్టివారి కావ్యములు గోళ్లతోగిల్లని చిగురుటాకులు కాదా మఱి! వారి సంవిధానములు విప్లవమవహము లనట యబ్బుర మెట్లు? ఆ రస ప్రప్టల కావ్యకాదంబరీమత్తుల కాహారములు రుదంప వనుట పొల్లువోని మాట. ఇక పిరన్నతో, అఖండ పుణ్యములరాములై, అమేయ ప్రభాపుంజనుల నీను సాహితీదివాకరులై శతకతాల్పలవాటి తమస్సుల నడంచు సారస్వతజ్యోతులే!

పిరి దృష్టి త్రికాలవ్యాపిని. పరువాలగు లోకము లలోఁ గల రహస్యములను నోరూఁచ దించుటకే గాదు, మన కన్నులయెదుట ప్రత్యక్షించుటకును పిరు కెత్తులు. విశ్వసౌందర్యార్చనము చేయు పిరి చేతము లకుఁ జొరరాని చోటు లేదు. స్వర్గరంగములో నొప్పదము వెంట్రు దివ్యాత్మకోవ్యత్యము, భోగిలోక మున మోయు చిలువచెలువల వలపులినొత్తు మధుర గానము, స్థావరజగదులోని భౌతికాధ్యాత్మిక సౌందర్య రసపూరము ప్రతిభాన్యకు లైన ఈ కవిద్రవ్యులకు దవ్యులని కావు. ద్వంద్వప్రపంచమున అద్వయవాసంద ప్రధానమున రససృష్టి యన్న పిరిజే సుని!

"నాన్మషిఁ గరుతే కావ్యం" అన్న గభీరమాక్తి లోని పరమార్థము మృదుకాదు. నూత్నైషిక గల కవి—కాలత్రయ పరీక్షితయై సమయ రమణీయతను నిశ్రింది లోకుల మెప్పు లందుకొను కవయిత—నగ్గ సేయ వస్తువృద్ధయమునఁ జొరఁదాటి, యద్దాని చాహ్యంతస్సౌందర్యలేఖలను బురుషార్థప్రబోధకముగ దిద్ది తీర్పు కవిధ్వజము—విషదబహుళమును, విరచనీరస ప్రచురమును నగు ప్రాణిలోకమునకు అవ్యయరస భావ మానురీధురగ్గత నాపాదించు కవిబ్రహ్మ ఋషియే కాదు, ఋషీంద్రుడు నగుట తథ్యము.

ఇస్కట్టునఁ గేవలము ముక్కు మాసికొని కూర్చొని, భౌతికభోగములను మనసా చింతించు తపసిని ఋషియని భ్రాంతిల్లుట చెల్లదు. మిథ్యావాదులకు నితప్రజ్ఞ తమ భగవానుఁ డంగీకరింపలేదు. "చర్యగూ

తాత్పర్యమును బట్టి "అని నితలా యుగిగలమును బ్రశ్నించియున్నాడు. ఇది జన సామాన్య మెఱుంగలేని రహస్యము. ఎవడు భావనా శక్తి సంపన్నుడో, ఎవడు విజ్ఞానసాగరపారంగతుడో, ఎవని హృదయము నిర్మలమయ్యె లోకేంద్ర నిరూప ప్రదానమో, ఎవని యంతరంగము నిస్తరంగ ప్రాదమువలె నిర్భయమై ధ్యానే కాగ్రమై విశ్వసంచారము చేయునో అట్టివాడు భోగియయ్యును యోగియే! కర్మకుడయ్యును ఋషియే!! ఇట్లని యశేషకవి ప్రపంచమును ఋషులని నే ననను. కారణమిది లే కొలదిమిది మాత్రమో వైతరగనికిఁ జెందద రని ప్రామాణ్యము నిర్ణయించియున్నాడు. మనము వారి కావ్యమణులను బరిశీలించు పరీక్షకులమే కాజాలిన నవ్వాని యక్షయసౌందర్యము మనకు గోచరించును; తద్రచయితల ఆర్థకళావైద్యగ్రు మనకుఁ దెల్ల మును. వారి ప్రతిభాపాటము హృదయాహ్లాది కాఁ గలదు.

ఆహ్వాదనమధురమైన రసము, ఆలోచనామధురమైన భావము, శ్రవణరమణీయమైన రచనము ప్రతిభావంతుని లేఖనిమండి నిర్వహితములై వెలువడుచుండును. భావుకజగత్తునకు కర్ణ్యనిత్రమును గన్నులఁ గట్టి, లోకోత్తరరచనానిష్ఠాసభింకుల వినిపించి, సమస్తంగ భావతరంగజోలికల మాత్రయ, విరచద్య రసామృతపూరమునఁ దనియించుట కొక్క ప్రతిభా యుతునికే పాధ్యము.

నిశితమైన ప్రతిభ భృంగియై కుసుమకుమారుల హృదయమును రాగరసముల సౌవ్యకుండఁ బ్రావలించు; రాజహండ్లియై మిన్నన కుటికి తళతళల మెఱయు తారకామణుల యాత్మరహస్యముల వారయఁగలదు; నిత్యద్యేగమునఁ బయనించు సౌకర్యై అంబరయంతి తరంగమాలల సౌవ్య వారాన్నిధిని అంఘించి, ద్వీప ద్వీపాంతరాళసౌందర్యము నాహరించుకొనఁగలదు; దివ్యపరిమళలహరియై గంధరహస్యనితోఁ గలసి, విశ్వవిశ్వ విహారము చేయఁగలదు; ఉదయాస్తమయములలోని సంధ్యాకోభలలో కూలికయై వింతవింతరంగులు సవరింపఁగలదు; విశ్వనియంత ప్రకృతిలో నిరర్థకముగా

నడయాడుట కది యమేయశక్తిసంపన్నము. "అచ్చపు బుద్ధికి లే వగమ్యములో" అని కవిచంద్రుఁ కూరక వచించియున్నాఁడా కుటి? అట్టి ప్రతిభను దక్క గొన్న మనీషి యెంతలేని పనులను చేయఁజాలడు! జగదీశ్వరునికి బంటుకనము నెఱసి, యాతనిసూడఁ దనబంటుగా నొనర్చికొని, తోడుతోడుగా పృథివా మహాత్వముం బ్రకటించును. ఆర్థరచయితలలో పెక్కు రట్టివారేకదా.

ప్రతిభాధురంధరులైన యార్థకవుల రచనలు సౌందర్యమారములు, శోభారహితములు, భావపుష్టిని బరాధూలేములైనవి యని కొందఱి తలంపు. కాని యివి పరిజ్ఞానకూన్య మగు మాట; యథార్థమును కళా భిజ్ఞులేలేని పలుగాఁపలుకు. అవంతభావామృతసాగరమును పుకీలిలించిన ఆర్థరచయితలు నవ్యసాహసరము (ఇంతకన్న నుక్కుప్తవస్తువు లేదుగనుక నియ్యదియే పునఃప్రయోగకరణ్యము)సొలికి, స్వార్థహరిష్యమాషి. తమలను మానవచేతములఁ బ్రయోగించి, అసర్థభావ రత్నరాజులచే వారి హృదయంతరాళములను వెలిఁగించివారు. అంతర్వృష్టిగల పాశకుడు — పొల్లునకు పొల్లు, గింజలకుగింజలు నేరికొనఁగల పతిక — రచయిత్వమనోబుజుమగువును సుత్తుకబంటిగా జాజ్ఞుకొనఁగల చతువరి వారి హిమాలయోత్తుంగభావగాంభీర్యమును, భాగీరథీవారనిర్మలతత్వరహస్యమును దర్శింపఁగల్గును; దర్శించి, దశేంద్రియవృత్తులు నిగృహీతములగుడు, నివాతశివోపమతాంతరంగమున నిర్వికల్పానందైకమాత్రుడై, మధుమత్రమబ్బదముభాతి రిన్మయూఁడనును. పృష్టిసౌందర్యము నెఱుంగని మోక్షునకు, విలయహస్యము నెఱుంగని స్వాధ్యాంధునకు, జగత్కిర్రపూలతోటలోని అంటుమొక్కలను అద నెఱిఁగి తన యంతరంగ మను పూలతోటలో నాటుకొనలేని 'యంబ్రహ్మకు' ఆర్థభావధిని మురికికొలువ యైన కొవచ్చును. ఉదాత్తభావోపాసకులకు, మన్నత సౌందర్యరాధకులకు మాత్ర మది హిమంతయనుండి వెలువడిన జాహ్నువియే యనుట యాధి.

వైదికయుగమువాటి సాహితీస్వప్నమైన మహర్షులు కవులు, ఆమహనీయుల సామగాన మాధుర్యము

లందును, ఋషిర్వాగీశులయందును గవిత్వాననం
కులు చెల్లివారిని. సారస్వత కేదారముల భానసస్వ
సమృద్ధము లావర్తినవి. మహాత్మ్యపూర్ణము లైన
వారి మాటలలోని యర్థగాంభీర్యము శేటికిని భాష్య
కౌతులచైకత్వికముల కగమ్యమై వెలుగుచున్నదిగా !

ప్రత్యక్షస్ఫూర్తదర్శము, ప్రాతస్సాయంసమయ
ముల వింతకాంతుల నీనుచు విశ్వకర్తగభీరహృదయ
ముందోలె నాధ్యాత్మిక గుప్తమావిభూతిని మెలయు
చున్న యసారపారావార శోధ, నక్షత్ర తారా
గ్రహము లను రత్నములను బొదిగిన పరమేశ్వరుని
వికాసించుననుబంధోలె నొప్పదమునెలపు గగన
కాంతి, పంచభూతముల భూతస్పృష్టిసమర్థమైన యాత్మ
సత్తైదికములుల హృదయములను చూడగొన, నెన్న
న్ని మాత్రములలో కవితాపాండిత్యవిభూతులను దిద్ది,
అద్భుతతత్వరహస్యముల నావిష్కరించి, యమ్మహా
నీయులు మనకుఁ దారకమార్గమును జూపలేదు? ఒక
సారి తైదికపాండిత్యరంగమును తొంగిచూచినచో
నద్దాని తాత్వికగుప్తమావిభూతి హృదయంగతము కాఁ
గలదు.

హారమును నిహదచేష్టితమునకు మనసు కరగి
పలికిన వాల్మీకికిఁబింద్రుని హెచ్చరిక రసభావతరం
గితమై, రామాయణరచనాప్రేరకమై తరువాతికవి
వలంకులకు మార్గదర్శక మైనది. బహుళవాచ్యయ
నిర్వారయైన వ్యాసమునీంద్రుని వాణి ప్రతిభతోడి
శీఘ్రమునఁ దెదర్చుమై మన కొరవడులు దిద్దినది.
పూవులు మంత్రేద్రవ్యులచే సంగృహీతమైనది వేదచతు
ష్టయముకాఁగా, ఒక్కరివిద్రవ్యచేత భారతేతిహాసము
సంకలితమై పంచమవేదప్రఖ్యాతి నందిన దన్నచో, అతని
ప్రతిభ యంత యనవద్యమో, అఖండమో, పరిపూర్ణ
మో పరిశీలించుట. ఒక్కణ్ణోకములో వియుతు రత్నా
ర్థమును శతసహస్రణ్ణోకములందు ప్రపంచించుటమన,
శతసహస్రణ్ణోకపరిమితార్థమును ఒక్కణ్ణోకపాదములో
నిమగ్నులుటమన సమర్థమైన ప్రతిభను గ్రహనముచేసి
కొన్న యామునికవిసహస్ర సామ్రాజ్యములోని
యధికారులే యనంతరకాలిన కవిశిరోరములు. భావత

రామాయణప్రశేతల ప్రతిభాగౌరవము వర్ణించుట
కి నిన్నివ్యాపమునఁ దావు చాలదు. నమోస్తాభ్యామ్.

అర్చకవుల వాచ్యమోద్యావములో అధ్యాత్మిక
వసంతవిభూతి మెండు. అంతర్వైశ్రయన కంఠటి మహా
త్తరమున వాలోచనాంజనలేఖను దిద్దికొన్నను గోచ
రముకాని గభీరాధ్వనిధు లందు నిశీప్తములు. అది
యాధ్యాత్మికమో, భౌతికమో నుజులింప నలవిగాని
యీంద్రజాలము నందు లేకపోలేదు. ఉన్న సేమి? మరు
మరీదికం గాంచి జలద్రవావా మని విజ్ఞాఁడు తలంపనట్లు
తదర్థరహస్యమును తత్వచ్చక్రములను క్లౌషావాదకము
కాదు. తొంగలాంతరును గాంచి కొఱివదయ్య మని
యులికిపడు మందుఁడు, పులిచేసగానిఁ జూచి
భూరవాక్యప్రమని భీతిల్లు పిటికి, పుత్తిని గాంచి రజత
మని మోసించు చెనఁటి మునియతమునకు విపరీతార్థ
మును గల్పించిన కల్పింపవచ్చును. అట్లునవంకటి
శివజానురంధరుఁడు, మేధాశాలి కృష్ణమునీంద్రుని
సాంఖ్యసిద్ధాంతమును, కర్మజ్ఞాపరాధ్వాతమును యథా
స్వరూపముగఁ దెలివొనలేక పరిమథుఁడై నెవో నిత
రులగతి యేమి? కాని అట్లునుని యజ్ఞానము మంచుపార
నంటిది. శ్రీ కృష్ణకృపాతపమున నయ్యది పటాపంచ
లైనది. అతఁడు రత్నార్థముకొలఁతై “శిష్య స్తేహం
కాశి మాం” అన్నాఁడు. ఇతరుల యజ్ఞతాపరోధ
మట్టిది కాదు; ప్రయోజనమార్త పటలముందోలె దట్ట
మైనది. విలయవాత్య ప్రసరించినఁ గాని యది చెల్లా
చెదరు కాదు మాత్మముగా జిజ్ఞాస యెవర్ని
సత్యము వెలుగుట కి జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధులు యత్నిం
పరు. అహంకారదృష్టితోఁ జలలోకము నేయు
వాటితో సత్కార్యము దాగుదుమూఁత లాదును గదా.
అట్లునన మన్న శీతప్రజ్ఞత, సమృద్ధలిప్తి, నిశ్చిప్రత
లరంజితఁగాని, నిర్వికల్పతపస్సు, నిర్మలజిజ్ఞాసలు చేహ
రీరఁ గాని మన మార్గ వాచ్యయమును బరిశీలించుట
కర్తవ్యము గాదు. లేకున్న నడుగడుగునకును విమోహి
తులమై బహుధా విప్రతిపత్తులకు నుజి కాకలగినరే.
అద్వితీయమును నాధ్యాత్మికసౌందర్యవిభూతిని దిద్దిన
అర్చప్రతిభ అంతలంకలకు ముఖసాగ్యము కాదనట
నిక్కము.

రచయితయొక్క లోకోత్తరప్రతిభను హృదయంగమమొనర్చుకొనుటకు ద్రష్టిష్ఠమగు హృదయ సంస్కార ముండవలయును. తన సంస్కారముకొలది పాఠకుఁడు విషయావగాహన చేసికొనఁగలఁడు. అక్షరరమ్యత పెట్టినమాత్ర, శబ్దార్థపరిష్కార ములవలనంత, శతార్థికగ్రంథములను ప్రైవేటు జరిపినతోడ, వ్యాకరణమాత్రములను, శబ్దకోశములను జ్ఞప్తికోశమున భద్రపరిచినంత కవిమానసము చిక్కుననుట కల్గి. రాజహంసలైన పరిశిలకే మధురభావక్షీరము లభించును. పెరివారు రూపహమ్యమున మురియు కొంటె కొంగలవలెఁ దత్వార్థపరిష్కారము గాక తన్నుకొనవలసినదే. ఉత్కృష్టరచయితల రచనములు వారికి 'మూకపద్ధింధాభ్యాసనములు.'

భవభూతికవిచంద్రుని వాణిని సమకాలికులెందఁడయ్యచేసికొనిరి? ఈమధ్య నొక గాయకశిరోమణి కాశిదాసమహాకవిలో కర్కశతిభ కొలవడిన దన్నాఁడట. తిక్కవభావస్ఫుటి ముస్థులకు వదువదు లెందలు? పాతరాజు త్యాగభవ నిధానమును సుద్రుపట్టిన మనీషుల సంశ్లియెంత? వీరబ్రహ్మగురుని సామనీయమువంటి దేశికవిలలోని తత్వప్రబోధమున కెన్ని మానసములు మేల్కొన్నవి? జేమనముని యాటవలదుల గానమాధునిని జాతీయ రసికకోటి యొక్కది? వీరి రచనములు ప్రభాకలితములు, ప్రతిభా సమన్వితములును కావని యేసహృద యుఁడును చెప్పఁజాలఁడు. అయిన జేమి? కప్పకు పద్యసారభము రుచించునట్లు, లలితవిజ్ఞానమునకు వానపాము తలయూప నట్లు, ప్రావృష్టలదగర్జానివదమునకు కాకి మాయలు చెలఁగనట్లు అనురూప సంస్కార కూశ్యములైన యొడఁదలు అమేయ భావభాండారము గోచరమైనను స్పందింపవు. ప్రతిభాగురువుల వాఙ్మయసాగరమును మన కొంచెపుబుద్ధితోఁ ద్రచ్చఁ బూసుకొనుట మానికతో రత్నాకరమును గొల్పుటవంటిది. ఈ యసమర్థప్రయత్నములన సారస్వతారిబునిధి నుండి యెప్పురి ముడయించుటకు మాటు హాసాలము పుట్టును.

ఉదాత్తరచనమును గాంచి యుద్విష్టారముకి మొదటి కారణము సంస్కార- సామర్థ్యములు కొలవదుట యని చెప్పికొంటిమి. ఒండొక్క కారణవిశావ మనుయ. మత్సరగ్రమ్మఁడైన తోడ్ గుణములకును దోషలోపణమునే చేయును. ఒకప్రక్క వైజయగా హృదయము భావరసకల్లోలినలో మునుకలు ఇట్టి సత్యార్థప్రకటనమునకు తహతహపడుచున్నను, అనూయూపిశావ మావహింప కాన్యార్థేష్టలచేతన, మాటల చేతను సాటివాని రచనమున కవనణమునే యాపాదింప దుమ్మని దివుగునుండును. క్షపరిస్థితులు మహాకవులనుపైత మెదుర్కొనకపోలేదు. రచనములో గుణమున్న లోక మేల తలయూప దని సామాన్యముగాఁ దలంతుము. కాని పెద్దల యనుభవములో నిది వ్యత్యస్తమైనది. భర్తృపారికపింద్రువంతటివాఁడు "హాద్ధాలో మత్సరగ్రస్తాః" అని యేల విలపించెను? "ఉత్పత్స్యతే మమ హి కోపి సమావగ్గా" అని భవభూతి యేల భవిష్యదేవత వారాధింపవలసివచ్చెను? "నారికేళఫలపాకమునఁ జరియైన భట్టపార్శ్వని కవితాను సంధనలు సోమరిపోతులు కొందఱయ్యు లొనని కొని యాడ నేరకుంట" మన మెఱుంగనిదా? అంతాఁడ యేల? "ఏగతి రచియింపలేని సమకాలమువారలు మెచ్చరేకదా" యని వ్రాసికొన్న చేమకూరపాకము నేటికిఁగదా లోకమునకు రుచించినది! ప్రత్యుదాత్తరచయితయెడను నిట్టి యాడిపోతలు లేకపోలేదు. అందుల కజ్ఞతానూయలే కతములు.

ప్రతిభాఘ్నుల రచనలలో శబ్దార్థములను మాత్రము పెట్టికొనుట అంబునిధిని దటిసి కాకినిపుల నేరికొనుటవంటిదే. ఉదాత్త గంభీర భావములు, ఉత్తమ మానవ జీవితరసాస్వములు, పరాపర ప్రకృతి తత్త్వమర్మములు ఉజ్జ్వలమణులవలె వాఙ్మయఁబుధిలో నలరారుదుండ, ప్రాథమికబోధ్యములైన శబ్దార్థములకు మాత్రము మురిపెదరా? విశ్వప్రకృతిలో నంత ర్యామియో భ్యాసగమ్యుండై దివ్యలీల నెఱుపు జగన్నాథుని వదువున మహాకవులవాణిలో నంతర్దర్శితమైయున్న విమలభావరాశి వారాధింపలేని పతితపతన ప్రమాదము నింద్యమని మహాత్తరు లనుచున్నారు.

శత్రువులు లేండు మహనర్థశీల్యం స్వార్థములై యే గమ్యార్థప్రకాశమునఁ జరితార్థము లగునో, అయ్య నయో సకల సత్త్వవికాసోపనివద్భూతమైన పరమార్థము, ఇటు వినుఁడు.

“స్వార్థ స్తద్వ్యక్తిసామర్థ్య
యోగీ శబ్దశ్చ కర్తృన,
యత్నతః ప్రత్యభిజ్ఞేయా
.....”

—ధ్వన్యాలోకము.

కామ్యములందు నహ్నివలె వెలుగు సర్వప్రధాన మగు నాయర్థమే (దీనిని వ్యంగ్యమునీ జైయాకరణము, నాలంకారికులు నడిచియున్నారు) వాచ్యమో పాపకునకు విజ్ఞేయము. తాదృశభావవ్యక్తికరణమర్థ మగు నొకానొక శబ్దముమాత్రమే భావ్యమానము. ఈ వియమానుసారముననే మహాకవుల వాణి నవగాహింప వలయును. వారి గ్రంథజాలము నర్థము చేసికొనవలయును. లేకున్న విమర్శవాతూలము చెలరేగి, బుద్ధిని శంకాసంకుల మొనర్చి యడుగడుగునకును బ్రమాదము నానహిల్లఁజేయును. “సంశయాత్మా వినశ్యతి”.

నేఁడు భారతరామాయణములమీఁదఁ గురియుచున్న విమర్శల నక్షణము మన మెఱుంగుదుము. ఇందుకుఁ గారణము కవిహృదయము బోధపడమియే యనుట నిక్కము. మనకు సంబంధించిన దేశకాల పాత్రావస్థలతోడను, విజ్ఞానాభిరుచులతోడను ప్రాచీనులను బోల్చిచూచుకొనుట విమర్శకుఁ డగని లక్షణము. ఏయే తత్వప్రయోజనమునగుర్చి మహర్షుల యుద్ధింభములను రచించిరో, అందు ఇతివృత్తమున కెంత ప్రాధాన్యమో, భావమున కెంత ముఖ్యతయో మనము గమనింపవలయును. భారతేతిహాసముచే కాంత రసమును, మోక్షపురుషార్థమును బ్రతిపాద్యములైనపుడు, రామాయణముచే మానవుని విహితానుష్ఠిత పరమధర్మమును, అధ్యాత్మికతత్వమును బ్రతిపాద్యములైనపుడు అట్టివానిని కేవలము చారిత్రిక దృష్టితోఁ జరికించి యవి శుచ్ఛము లనుట యజ్ఞానము కాదా? గ్రంథకర్త రామాది శబ్దములచే విజ్ఞేయములైన విశేషార్థ

ములను భావింపక, గ్రంథములోని యితివృత్త ముద్రాసమునుడు, ప్రధానిభూతమైన పరమార్థమును విస్మరించి, నిమగ్నియై దృష్టిని భారతీయ సాహిత్యాత్మ సామత్కారము నొందిన ప్రజ్ఞాశాలి నిరకంపఁడా?

చరాచరప్రకృతితో నైకమైపోయిన భారతీయకవుల ప్రతిభ అనిర్వచనీయము. మాంసపింఛమైన శరీరమును, నశ్వరభోగముల ననభివంప సాధనములైన యింద్రియములను, మనోవికారములైన కామక్రోధాదిగుణములను ఆత్మికమింది, అంతర్దృష్టయై సర్వకారణుఁ డగు పురుషోత్తమునితో దివ్యతీలలు నెఱవిన యీ ప్రతిభ సాటిలేనిదై తనరారినది. కావుననే వారి యాశ్రమవాదీకలందు మృగములును సహజాన్యోర్యవైరములు నీడి, స్నేహభరితములై బుండ్లనుచోదర్పముల ననుగమించినది. ఇదములైన వనస్పతులును, తదితర లతానికుంజ ద్రుమములును ప్రైశీకగుణలు నెనవేసికొన నాశ్రమస్థ ధర్మచారులతో నైక్యమంది, యాగంతుకతోటినినూడ నునితరీతి నారాధించినది. చేతనాచేతనములను చరికరించుకొన్న సంయమింద్రుల ప్రతిభామహత్త్వ మట్టి!

పుట్టికొక్కులవంటి రచనములు ప్రతిభానర్హిచాణులవండి విపరీతముగా పొలుచుంపవచ్చును. గంటకు నూరుపద్యములు కల్పనచేసెడి కవులెందఱు లేరు? వారి రచనములందు నిలువగల పర కెంతవిక్కుము? అయ్యది సామాన్యజనతాపౌఠయములందుమాత్రము తాత్కాలికముగా నానందము చింది, మెఱుపుతీగలవలె మఱుగుగముననే యాంభ్యమున ముంచినేయును. నక్షత్రములతోలి ప్రకాశిం రచనములు చేశకాల పాత్రావస్థలను లెక్కనక యుగయుగములవలకును వెలుగుచుండును. కాళిదాసభరతుత్తామల రచనములు పాశ్చాత్య విద్యద్వంద్యుల నెందు కాకర్షించినవి? మేల్పియరు, మిల్లనుప్రభృతుల వాణికి మన మేలతైవారము చేయుచున్నాము! పారశీక కలింద్రుఁడగు ‘ఉమరఖయ్యాము’ కవితాసౌందర్యము నాస్తికవాదధూయిస్త మయ్యును సర్వప్రపంచము చేశల తేశలు పెట్టించుకొనె? ప్రాస్యవారి నవల

లెందు క్రోధములైనవి? ఆధునిక జగత్తున రవీంద్రుడు, రెహమానుజుల రచనములకు విశ్వమానవ హృదయ మేల స్వాగత మిచ్చినది? ప్రతిభతోడి పెద్ద జీవముననే గదా వారి కట్టిపడెనై లభించుట !

దౌదితీయతమైన కల్పనము గాని, అత్యుత్తమ రసరామణీయకముగాని, అతిలోక భావమాత్ర నిర్మాణముగాని, హులంకమరిమర్మగాని, మహాత్మర వర్ణనముగాని, గరిష్ఠాదర్శనమైగాని, తత్తత్పాత్రల హృదయావస్థానికై ప్రకటనముగాని, అమైక్తికముల యనుయాయ ప్రదర్శనముగాని, చేతనాచేతనగత పరస్పరాలోపణముగాని, జీవమానవాదివాదాప్రాణిసంతతుల జహువిధ తల్లినిరూపణముగాని, సత్యచరిత్రల సముచిత సందర్శనముగాని, ఉపదేశార్థ ముద్దిష్టమైన

మృహకళనము గాని (చరిత్రము మృమయైనను లక్ష్యము తత్వార్థముకొసము గావున నిరూపిత నివయము మహాత్మరమగుదు నిదియు పూజనీయము), విశోధ కథాకలాపముగాని, ఉత్తమ నివయ ప్రశంసగాని, ఉద్దిష్టదేవతాస్తుతి గాని, ఏదైనను పరిచయ భావుల చిత్తములకు నచ్చునట్లు కళాభరితముగఁ దీర్చుటకు ప్రతిభాధుర్యులకే చెల్లును. సమున్నత భావవిహీనమున కాగనీ, అత్యుహృదయ మను వికాలసేత్రమును నిష్ఠి, విశ్వ విశ్వముమీఁదికి వికాల రమణీయమగు తమదృష్టిని బలపి బిక్షించు నీ కవితామలకు సాక్షాత్కారముగాని వస్తువు లేదు; గోచరము కాని రహస్యము లేదు. అమాననిర్మాణకళలమును హస్తగత మొనర్చుకొన్న వీరి సృష్టిమాట యింకఁ జెప్పాడి దేమి?

అ గ్ని వీణ

శ్రీ శ్రీరంగం నారాయణబాబు

శబ్దార్థం
వాంఛించే
ఛాందసులం
అర్థ మనర్థ మని
అనుభవమే నగ్నంగా
అలాపన చేస్తానంటే
మూగవాని నాల్కంటాం
ఏం
ఏమంటావు ?
గాలికి గలగల
మ్రోగే పండుటాక!
... ..
తెగిపోయిన
వీరుని
తలకాయ
ఖండించిన కోడిబుట్టి
గాలికి
క్రిందపడి
గింజకొనే
పండుటాకు

ఒకనాడు
జీవుల బ్రతుకులోని
పచ్చన
రాగాలాపం చేస్తే
తలలాపిన కవులు
జీవనతీరం
చేరిన యిల యీనాడు
జర నోట్లో కేకేస్తే
జడుసుకొని
దీనుల్లా
దిక్కులుచూస్తూ రెంగుకు?
బ్రతుకంటే
చీకటిలో
దీర్ఘమైన చావు!
చచ్చి,
బ్రతుకు
మృత్యువులో
వెలుగున్నది
మూర్ఛన తేయర వీణ!

—'మృత్యువ్యతి' అంటే.

రాజరాజు

[చరిత్రాత్మక నాటకము]

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

మొదటి రంగం

అది పాఠశాల.

అప్పటికి చాలుగు గడియల పాఠ్య మంత్రమే వుంది.

పైరి వల్లని ఆకాశం. కింద విసిరిజలగంభీర మైన ఆఖండగోదావరి.

ఆ గోదావరిలో, ఆ ఆకాశం వొడుగుకుంటూ, నల్ల కాంపురాళ్లతో నిర్మితమై, త్రుక్కు కొండలవంటి బురుజులతో, రాజమహేంద్రపుర దుర్గం యొక్క పశ్చిమప్రాకారం, కుహానమండ్రంలో బ్రహ్మాండమైన పోడల వరసలాగ భయంకరం అయిన్నీ చూడ సొంపుగా వుంది.

అద్దరివి, వికాలమైన యిసుకతిప్పవీడ, వందల కొద్దీ యువకులు చేరి, రకరకాల ఆటలు ఆడుకుంటున్నారు.

అక్కడ కోసున్నర చెడల్పు వుండిమ్మీ, అది పోల్లున నూనం కనక, అరకో పెను చెడల్పువమాత్రమే నీరు ప్రవహిస్తోంది.

యోమ్యురి విసురుతూ వున్న పైరుగాలికి వదిలంతా తరంగకల్పాలం అయిపోయి వుంది.

పొరులలో అనేక వృక్షులవాయూ, అనేకరకాల వాయూ, అనేకతాపాతులవాయూ వందల డింగీలలో పుయ్యాల బాగుతూ వదివిపోదం చేస్తున్నారు.

ఆ డింగీల రైరచాపలు తెల్లని మేఘశకలాల లాగ పెరుస్తూ గోదావరి కొక విహితవశోధ కూరు తున్నాయి.

ఆ డింగీల మధ్య, వొకటి రెండు మదపు పేమనులు ఈతా లాడుతూ, తొండాలతో నీళ్లు చిమ్ముతూ, డింగీలలో వున్నవారికి దడా పండడి కలిగిస్తున్నాయి.

కోటికి పుత్రరావ పరిచారకులు వదిలో సుర్రాలు కడుగుతున్నారు.

కోటికి దక్షిణాన, స్నానాలు చెయ్యడానికి, సంధ్యావందనాలు చేసుకోడానికి విడివిడిగానూ, జంట జంటలుగానూ, గుంపులుగుంపులుగానూ బ్రాహ్మణ మూగుతున్నారు.

నీలాటికెపు లన్నీ చించలతో వచ్చే పోయే జవరాళ్లతో కిక్కిరిసి వున్నాయి.

నీటిలో వున్న పడమటి బురుజులు తొమ్మిది చింటిలోనూ వదిమిదానివీడ, పట్టగోడకి ఆనుకుని,

రాజరాజనరేంద్రుడూ నన్నయభట్టా కొంచెం యెడం
యెడంగా తూర్పుమొగాలుగా నుంచుని వున్నారు.

రాజా! పుత్రరావ, కొంచెం ముందుకి, అట్టే
ప్రధానంలో వొకడైన మహారాజయ్య నుంచుని
వున్నాడు.

రాజరాజా చేతిలో కొన్నీ, నన్నయభట్టా
చేతిలో కొన్నీ, మహారాజయ్యచేతిలో కొన్నీ చిత్ర
పటాలున్నాయి.

అప్పటికి, పటాలన్నీ చుక్కరూ వొకమాటు
తిరగబెయ్యడం అయిపోయింది. రాజా కోరికమీద,
మల్లీ వొక్కొక్కటే సవిమర్శంగా చూస్తూ నన్నయ
భట్టా మంచిచెడ్డలు వివరిస్తున్నాడు.

రాజరాజా—(నన్నయ చేతిలో వున్న
పటం చూస్తూ) ఆకళ్లు ఎంత ఆకర్షకంగా
వున్నాయో చిత్తగించారా?

నన్నయ—చిత్తం మహాప్రభూ! ఈ
కళ్లల్లో మంచితేజ స్సుంది. ఈ చూపులు
అతినిశితా లయి వున్నాయి. నివానించగా,
యీ రాజపుత్ర, పురిమిచూసి యెలాంటి
వారిని కూడా నీరుచేసెయ్యగల దని తోస్తూ
వుంది.

రాజరాజా—ఇంకా సెలవిప్పించండి.

నన్నయ—ఈ యువతి కామిని అని
నిష్కర్షగా చెప్పవచ్చు.

రాజరాజా—అది సరే. ఆకనుదమ్ములు
మహాలక్ష్మీవిలాసమందిరా లనడాని కేమ
యినా ఆక్షేపణ వుందా?

నన్నయ — (పటం కేసి చూస్తూ
వుంటాడు)

రాజరాజా — ఆప్రూవిలాసమూ, ఆ
సుదురూ, ముఖ్యంగా ఆచుబుకమున్నూ
చిత్తగించండి.

మహారాజయ్య—భట్టా ర కు ల వా
రింకా ఆ కనుదమ్ముల విషయం—(అడ్డో క్రి)

రాజరాజా—(ఊరుకోండి అన్నట్టు తల
పూచి మహారాజయ్యని వారిస్తాడు)

నన్నయ — (మహారాజయ్యకేసి చూ
స్తూ) ఏమి సెలవు?

మహారాజయ్య—నా జిజ్ఞాస తీరవారే
విన్నవించుకుంటాను. ముందు, ప్రభువువారికి,
ప్రూవిలాసాదికం వివరించండి.

నన్నయ—చిత్తం. (రాజాతో) మహా
ప్రభూ! ఈ ప్రూవిలాసం అనన్యసాధారణం
గానే వుంది. అయితే, ఇందులో వేసకతీత
యెరగని పట్టుదలా, విరామం యెరగని కనీ
ద్యోతకం అవుతున్నాయి.

మహారాజయ్య—(డిలిక్కిపడతాడు)

రాజరాజా—సెలవిప్పించండి.

నన్నయ—విశాలమైన యీ అలాటం
అసాధారణమైన కల్పనాకక్షిని స్ఫురింపజేస్తూ
వుంది.

మహారాజయ్య — (రాజా కేసి
చూస్తాడు)

రాజరాజా—చిత్తం.

నన్నయ—మలచినట్టున్న యీ చుబు
కమే మొగానికి చక్కని కళ కూర్చింది.

రాజరాజా—దానిపల్ల నే ఆమొగానికి,
యిందాకా నేను మనవి చేసిన ఆ ఆకర్ష
కత్వం యేర్పడింది దని నావుద్దేశం.

మహారాజయ్య—(నన్నయతో) ప్రభు
వువారు—(అడ్డో క్రి)

రాజరాజు—(మల్లీ చూపులతో మహా దుద్రయ్యను నిషేధిస్తాడు)

మహాదుద్రయ్య—చిత్తం మహాప్రభా!

నన్నయ—(మహాదుద్రయ్యకేసి ఓర చూపులు చూస్తూ శిరఃకంఠం చేసి) తెలిసింది. అవగాహన అయింది. నీలినవారి దృష్టిలో యీమె వరణీయ అని ప్రశ్నపట్టింది. (రాజుతో) ఇక వివరాలు చూడవచ్చునా?

రాజరాజు—చిత్తం, చూడవచ్చు.

నన్నయ—(ఓటం తిప్పి నెనకవేపున చూస్తూ) జక్కలదీవి మంజులేశ్వరులు రామ భద్రరాజులుంగారి కొమార్త చిత్రాంగీ దేవమ్మగారు—(అని చదివి, రాజుతో) మనవి చెయ్య మని సెలవా?

రాజరాజు—అభ్యంతరం యేమి?

నన్నయ—(ఒక్కమాటు కళ్లుమూసు కుని ఆలోచించి) మహాప్రభా! ఏవిధంగా చూసిన్నీ యువరాజులుంగారి గాంభీర్యం నే నంతమాత్రమూ నమస్వయం పరుచుకోలే కుండా వున్నాను.

రాజరాజు—చిత్తం.

నన్నయ—వారి హృదయం యెదట వొక్కొక్కప్పుడు నవనీతం అతిశయనం అనీ, వొక్కొక్కప్పుడు వ్రజం అతిమృదులం అనీ అనిపిస్తూ వుంటుంది.

రాజరాజు—చిత్తం.

నన్నయ—మరిన్ని, వా రొక్కొక్కప్పుడు ఎంతో ఆశగా వుంటూ హఠాత్తుగా నిర్లిప్తు లవుతారు. విరక్తులుగా కనపడుతూ వొక్కొక్కప్పుడు గభీ మని ఆశాదృష్టులు పరుపుతారు.

రాజరాజు—చిత్తం.

నన్నయ—అదలా వుండగా — ఈ రాజపుత్రిని చూడగా, పాండవపట్టమహిషి త్రాపదీదేవమ్మవారు నాకు స్ఫురణకు వస్తూ వున్నారు.

రాజరాజు—ఇది అపూర్వ మైన సంగతి.

మహాదుద్రయ్య — అంతమాత్ర మే కాదు— (అర్థోక్తి)

నన్నయ—ఇంకేమి సెలవు?

రాజరాజు—(మహాదుద్రయ్యతో) మీరుండండి. (నన్నయతో) తమ అభిప్రాయం సెల విప్పించండి.

నన్నయ—(ఒక్కమాటు మహాదుద్రయ్యకేసి కొంచెం చురుగ్గా చూసి, తరవాత రాజుతో) మనవిచేసుకుంటాను. మనవిచేసు కుంటూనే వున్నాను.

రాజరాజు—అమ్మవారికీ, యీరాజ పుత్రికీ పోలిక యేమిటి?

నన్నయ—పట్టుదలా, కనీ ఈమెకి చాలా యెక్కువ అని చెప్పినప్పు డింకా వివరాలు అవశ్యకమా? మనవి చేసుకోవాలికి నాకేమీ ఆక్షేపణ లేదు కాని— (అర్థోక్తి)

రాజరాజు—సెల విప్పించండి.

నన్నయ—(మల్లీ వొకమాటు పటం చూసి, మహాదుద్రయ్యకేసిన్నీ చూసి, ఉద్రేకం అణచుకుంటూ రాజుతో) త్రాపదీదేవమ్మ వారి నిమిత్తాన రక్తనదులు ప్రవహించాయి. కురుకులం నిర్మూలమే అయిపోయింది.

రాజరాజు—(ఉలిక్కిపడి మహాదుద్రయ్యకేసి చూస్తాడు)

మహారుద్రయ్య—(రాజుకేసి చూస్తూ) భట్టారకులవా రిప్పుడు పూర్తిగా కవితా సమాధిలో పున్నారు.

నన్నయ—(మహారుద్రయ్యతో నిక్కచ్చిగా) కనకనే నే నలా చెప్పగలిగాను. తమరు సరిగా గుర్తించారు.

రాజరాజు — (మహారుద్రయ్యతో) అదే కాదూ వారికి మహర్షి పదవి సమకూర్చి పది? (నన్నయతో) తమరు మహాభారతం తుట్టంగా పోశీలించి వుండడమూ, నాజన్మ సాఫల్యం నిమిత్తం తమ రిప్పు డది ఆంధ్రీక రిస్తూనే వుండడమూ—ఈ నన్ని వేళం తమ కలాంటి స్మరణ కలిగించి వుండవచ్చు. అయితే, నేను తమంత నిక్కచ్చిగా మనవి చేసుకోలేను; గాని ఈ రాజపుత్రి ప్రవృత్తి పురుషుణ్ణి వ్రతుకెత్తిస్తూ దనదానికి మాత్రం యేమీ సందేహం లేదు. ఆపురుషుడు నిగ్రహశక్తి లేనివాడయితే తమరు సెలవిప్పించింది కొంతవరకున్నా సంభవించకా మానదు.

నన్నయ — కృతార్థుణ్ణి. ఏలినవారున్నా అలాగే భావించడం—(అర్థోక్తి)

మహారుద్రయ్య—కాని భేదం మాత్రం స్ఫుటంగానే కనిపడుతూవుంది. ప్రభువువారూ, పురుషుడు నిగ్రహశక్తి లేనివాడయితేనే అది అలా సంభవిస్తుం దని—(అర్థోక్తి)

నన్నయ—విన్నాను. ఇప్పుడు మెచ్చుగానూ బోధపడింది. కాని వాకరి నిగ్రహానుగ్రహ సామర్థ్యాలను బట్టి మారిపోయేదయితే అది ప్రవృత్తి అనిపించుకుంటుందా?

రాజరాజు — (మహారుద్రయ్యకేసి చూస్తాడు)

మహారుద్రయ్య — (రాజుతో) మనవి చేసుకుంటాను మహాప్రభూ! (నన్నయతో) అయితే, ముందు తమ వాకటి ఆలోచించగోరుతున్నాను. ఏమిటంటే? ఆరాజపుత్రి ప్రవృత్తి అలాంటిదే అని వాదానికి స్థిరపరుచుకుందాం. అయితే, ఆమెను చేపట్టే రాజపుత్రుడు ఎలాంటివారినిన్నీ లోపు చేసుకోగలవాడయితే అప్పు డేమి చెప్పవలసి వుంటుంది?

రాజరాజు—(నన్నయకేసి ఉత్సాహంగా చూస్తూ శిరస్సు వంకిస్తాడు)

నన్నయ—(మహారుద్రయ్యతో) తమ పూర్వపక్షం సుసంగతంగా లేదు. ఎంచేత నంటారా? “ఈమె ప్రవృత్తి యెలాంటిది” అని మన జ్ఞాన. “ఏమవుతుంది?” అని కాదు.

రాజరాజు—పోనీ, వారి సందేహం కూడా కొంచెం తీర్చించండి.

మహారుద్రయ్య—(నన్నయతో, అంజలి బంధంగా) అదీ నాప్రార్థన.

నన్నయ—(రాజుతో, తాపీగా) చి-త్తం. అలాగే మహాప్రభూ! (మహారుద్రయ్యకేసి చూస్తూ, దృఢస్వరంతో) బలీయా లైన రెండు ప్రతికూలశక్తులకు ఏకత్రాసున్న సంఘర్షణ తటస్థపడితే, అక్కడ, పర్యవసానం, అతిదారుణంగా వుంటుంది; గాని వాటిలో వాకటి రెండోదానికి లొంగిపోవడం అంటూ కలగదు.

రాజరాజు — (మెరుపుకొట్టిన ట్టు మహారుద్రయ్యకేసి చూస్తాడు)

మహారుద్రయ్య—(చెయ్యాలలా పూపుతూ రాజుతో) వారి కలా తోచింది.

నన్నయ — (మహారాద్రయ్యతో, కొంచెం చురుగ్గా) మరి తమకు?

మహారాద్రయ్య — (రాజుకేసిచూస్తాడు)

రాజరాజు — అలాగే కావచ్చు; కాని, మహాకవి! మనం విషయదూరులం అయి పోతున్నాము. ఈ రాజపుత్రికలలో, అబ్బాయికి, అనురూపురా లేవతే అని కదా మన జ్ఞాన?

నన్నయ — మన మిష్ట దాషినిలోనే నిమగ్నులమయి పున్నాము కాదూ మహాప్రభూ?

మహారాద్రయ్య — (రాజుతో) నా దొక్క మనవి.

రాజరాజు — చెప్పండి.

మహారాద్రయ్య — ఇది విషయమూ విషయాంతరమూ అన్నది వ్యర్థచర్చ.

రాజరాజు — ఏమి?

మహారాద్రయ్య — నీనికి ప్రయోజనం?

రాజరాజు — అంటే?

మహారాద్రయ్య — చిత్రపటాలకోసం వెళ్లినవారిలో యికా యిద్దరు రావలసే పున్నారు.

రాజరాజు — అయితే?

మహారాద్రయ్య — వారు కూడా వచ్చి, వారు తెచ్చిన పటాలన్నూ పరిశీలిస్తే కాని మనం నిష్కర్షగా యేమీ తేల్చుకోవానికి ఏలు లేదు.

రాజరాజు — (ఆలోచిస్తున్నట్టు, మహారాద్రయ్య భావం గ్రహించినట్టు నటిస్తూ) అవునవును.

మహారాద్రయ్య — భట్టారకులవారికి మాత్రం యిది తెలివందా?

నన్నయ — (తల పంకిస్తూ మహారాద్రయ్యకేసి చూసి పూరుకుంటాడు)

రాజరాజు — (నన్నయతో) ఏమి సెలవు?

నన్నయ — ఏవిషయమై మహాప్రభూ?

రాజరాజు — మహారాద్రయ్యగారు చెప్పింది — (అర్థోక్తి)

నన్నయ — విన్నాను. అయితే, యే విషయమైనా అమాత్యులకు తోచడంలో విశేషం వుంది.

రాజరాజు — తమకూ నాకూ కూడా అది — (అర్థోక్తి)

నన్నయ — తెలివనే తెలుసు మహాప్రభూ! ఆవిషయం తమకున్నూ మళ్ళీమళ్ళీ సెలవిప్పించాలా? కాని రామభద్రరాజులుంగారి కొమార్త ప్రవృత్తి నిర్ణయించడం వొకటి, యువరాజులుంగారికి వధువును నిర్ణయించడం మరొకటి. అక్కడక్కడ అభిప్రాయం కొంచెం భేదిస్తూ వచ్చినా, యిప్పటిదాకా, మనం కొందరు రాజపుత్రికల ప్రవృత్తిని గురించి వొకవిధంగా పరిష్కారం చేసుకునే పున్నాము; కాని రామభద్రరాజులుంగారి కొమార్త విషయం ఆలోచనలో వుండగా అమాత్యులవారు విషయాంతర ప్రస్తావనకి దింపారు. అది విడిచిపెట్టడానికి ఏలులేని సందర్భాలున్నూ వారు కల్పించారు.

మహారాద్రయ్య — సత్యం సత్యం. చర్చ అంటే నాకు చాలా వుబలాట మనీ, అది

వుంటే నాకు సిద్ధాహారా లక్కరలే దనీ ప్రభువువారికి తమకిన్నీ తెలిసిందే.

సన్నయ—అయితే, ప్రభువు ఒకానొక విషయమై ఏకాగ్రంగా పర్యాలోచన చేస్తూ వున్నప్పుడేనా తమ పుబలాటాలు?

మహారుద్రయ్య—అది కాదు, తమరు—(అర్థోక్తి)

సన్నయ—తమ రింతకు ముందు వాడిన మాటల్లో వున్నదదే. ఇప్పుడు వేరే మాటలు వాడబోతున్నారేమో?

రాజరాజ—ఏది యేమయినా మనం మళ్ళీ దారిలోకి రానే సచ్చాము కదా? (మహారుద్రయ్య కేసి కొంచెం చురుగ్గా చూసి, మళ్ళీ సన్నయతో) అప్రస్తుత ప్రశంస లనుకున్నవాటికి తమరు ప్రత్యుత్తరా లివ్వడం మాత్రం యెందుకూ?

మహారుద్రయ్య—నేను మనవి చేసుకునేది—(అర్థోక్తి)

రాజరాజ—(మహారుద్రయ్యతో) భట్టా రకులవారు సెలవిచ్చే పర్యవసానం మనం ఆలకిద్దాం.

మహారుద్రయ్య—దాని కేమి ఆక్షేపణ? వారి ప్రసంగం యెవ రడ్డుకోగలరా? కాని మళ్ళీ ఆసంగతే అందుకుండా మంటే సోమయాజులవారి కనుష్ఠానసమయం ఆసన్నం అయిందికదా?

రాజరాజ—(సూర్యబింబంకేసి చూస్తాడు)

సన్నయ—(తానున్నూ సూర్యబింబం చూసి) మహారుద్రయ్యగారి సమయస్ఫూర్తి యిప్పుడే కా దెప్పుడూ అసాధారణమే. అది

వాక్కొక్కప్పుడు ఆవర్తాలు కల్పించి—నరే, యీవిషయం మళ్ళీ ప్రస్తావనకు వచ్చి నప్పుడు చూసుకుందాము.

రాజరాజ—(మహారుద్రయ్యతో) ఇంతలో యిది తేలేదన్నీ కాదు, తేల్చడానికి వీలూ చాలదు. (సన్నయతో) తమరు—(అర్థోక్తి)

సన్నయ—నా కిప్పటికి సెలవు దయ చేయించండి.

రాజరాజ—చిత్తం, ఇంకొక్క క్షణంలో మేమున్నూ బయలుదేరతాము. ఏమి మహారుద్రయ్యగారూ! భట్టారకులవారి నిమిత్తం రథం సిద్ధంగా వున్నదా?

మహారుద్రయ్య—(కిందికి చూసి) చిత్తం, రథమూ పాలకీ గూడా సిద్ధంగా వున్నాయి. వారి వుత్సాహం యెలా వుంటే అలా దయచెయ్యవచ్చు.

సన్నయ—(చిత్రాంగి పటం రాజరాజ కడదించి, తక్కిన పటాలలో కొన్ని మహారుద్రయ్య కిచ్చి) వీటివిషయం పరిష్కారం అయిపోయింది. (మరికొన్ని పటాలు మళ్ళీ వుంచి) ఇక వీటివిషయం తేల్చవలసి వుంది.

రాజరాజ—చిత్తం. మరి మాకు సెలవు దయచేయించండి.

సన్నయ—చిత్తం చిత్తం, సెలవు. (వెనక్కి వెనక్కి నడుస్తూ బయలుదేరతాడు.)

మహారుద్రయ్య—(వెంటవెడుతూ) ఉదయం తమ అనుష్ఠానం ముగిశాటప్పటికి దర్శనం చేసుకుంటాను.

సన్నయ—చిత్తం చిత్తం, నిరీక్షిస్తూ వుంటాను.

మహారుద్రయ్య—సెలవు.

సన్నయ—సెలవు.

(సన్నయ వెళ్లిపోతాడు. మహారుద్రయ్య రాజరాజు దగ్గరికి వస్తాడు)

రాజరాజ—(చిత్రాంగి పటంచూస్తూ) ఏమి చూడమూ? ఎంత రాజసమూ? ఇంతటి తేజశ్శాలిని యితవరకూ మర కళ్లబడలే దేమీ? (పక్కగా కిందికి చూస్తూ) తక్కిన వన్నీ మహారుద్రయ్యగారి కిచ్చి, భట్టారకుల వారు, ఈ వొక్కపటమూ మన కిచ్చా రేమీ?

మహారుద్రయ్య—(శన యథాస్థానం లోకి వచ్చి) ప్రభూ!

రాజరాజ—(మెరుపుకొట్టిన ట్టు) ఆయితేనూ? భట్టారకులవారి ధోరణి మీకు వచ్చినట్టు లేదే?

మహారుద్రయ్య—చిత్తంచిత్తం, శమరు సెల విప్పించింది చాలామట్టుకు సత్యమే.

రాజరాజ—ఇవాళ వారు బాగా పుద్రిక్తులైనారండీ.

మహారుద్రయ్య—కారణం—(అర్థోక్తి)

రాజరాజ—ఆ, కారణాని కేం వుందీ? రథం వెళ్లగానే అలా భారతరచన కట్టిపెట్టి యిలావచ్చి వుంటారు. వారి చిత్తం పూర్తిగా ప్రకృతిస్థం కాకుండానే మల్లీ పటాల పరి శీలనలో పడవలసివచ్చివుంటుంది.

మహారుద్రయ్య—అలాగే తోస్తోంది మహాప్రభూ! ఆయితే, నిజానికి, భట్టారకుల వారు గొప్పపండితులే. మహామేధావులే. కవి సార్వభౌములే. అనుభవసంపన్నులున్నూ.

అయినా, వారి నిర్ణయం నాకు ప్రమాదపతి తంగా కనపడుతోంది.

రాజరాజ—మొత్తానికి తొందర లేక పోలేదు.

మహారుద్రయ్య—ఇప్పటివరకూ మన చేతికి వచ్చిన పటా లన్నీ చూడగా—(అర్థోక్తి)

రాజరాజ—ఇక రావలసినవి మనం యెరగనివి టండీ?

మహారుద్రయ్య—కనక జక్కులదీవి రాజపుత్రిక మాత్రమే సర్వలక్షణసంపన్న అని నానిశ్చయం.

రాజరాజ—అదే నేనూ అంటున్నాను. భట్టారకులవారన్నూ యిందు కంగీకరించక పోలేదు.

మహారుద్రయ్య—వారేం సెలవిచ్చినా ఆమెని తిరస్కరించడం జరుగుతుం దేమో అని నామనస్సు గజబిడి అయిపోతోంది. మహారాజులకు పుండవలసిన పొంకం అంతా ఆమెలో మూర్తీభవించివున్నది.

రాజరాజ—(సాలోచనగా పక్కకి చూస్తూ, తల పంకిస్తూ) మహారాజులకు పుండవలసిన పొంకం: (పటం చూస్తూ) నిస్సందేహంగా. (మహారుద్రయ్యతో) ఈమె చతుక్యమహారాణి కావాలి. అయితేరాలి. ఇదేనా మీనిష్కర్ష?

మహారుద్రయ్య—చిత్తం చిత్తం, అంతే మహాప్రభూ!

రాజరాజ—మీరు చెప్పింది సర్వా ర్థనా యుక్తంగా వుంది; కాని భట్టారకుల వారి మాట అంటే అబ్బాయికి వేదవాక్యమే.

వారికి నచ్చనిది అతనికి కరిహార్యమే. మరి దారి?

మహారాజుడ్రయ్య — అబ్బయిగారు వల్ల కాదనడం — (అర్థోక్తి)

రాజరాజు — (అలోచిస్తూ) అత నలా అంటాడనే నిష్కర్ష. ఏమీ సందేహం లేదు.

మహారాజుడ్రయ్య — కీరకంఠులైన అబ్బయిగారు వల్ల కాదంటే, సర్వవిధాలా అర్హురాలైన త్రిభువనసుందరి — (అర్థోక్తి)

రాజరాజు — ఈమె త్రిభువనసుందరే. లోకైకసుందరే. ఎవరు కాదనగలరూ?

మహారాజుడ్రయ్య — చిత్తం చిత్తం, అలాగే, ఆమె చతుక్య మహారాణి కానూ దదని యెవరూ అనగలిగిన్నీ ప్రపంచకూడదు.

రాజరాజు — అది నిశ్చయమే. (కిందుగా చక్కకి చూస్తూ ఆలోచన సటిస్తూ) పోనీ, యీమె పట్టమహిషి కాకపోతే ఆ దోషం పరిహారమైపోతుం దేమో ఆలోచించండి.

మహారాజుడ్రయ్య — (మహాత్పాహంతో) బాగుంది. ఇది చాలా బాగుంది మహా ప్రభూ! ఎక్కడికి వెళ్లినా యిది తిరుగులేని ఆలోచన. మరిన్నీ, భట్టారకులవారు “ఈమె కామిని” అని సెలవిచ్చారు. కామిని భోగిని కావడమే ధర్మం.

రాజరాజు — అవును సుమండి.

మహారాజుడ్రయ్య — శ్రీకృష్ణులవారికి సత్యభామా దేవమ్మగారు — (అర్థోక్తి)

రాజరాజు — (ఉప్పొంగుతూ) సెబెన్! నాకున్నా అదే తోచింది. రుక్మిణీదేవమ్మ

గారు సాక్షాత్తు ఆ శ్రీ మహాలక్ష్మీదేవమ్మ వారే కనక వారిని గురించి ప్రస్తావించడానికి మనం అనర్హులం. ఈ కారణంవల్లనే వారి అంతఃపురికవిలాసాలు వర్ణించడానికెవరూ సాహసించ లేకపోతూ వచ్చారు. కాగా, యిక సత్యభామా దేవమ్మగారి విషయం. నిశానికి, వారివల్లనే శ్రీకృష్ణులవారి రసికత సార్థకం అయింది. శ్రీకృష్ణులవారి దక్షిణనాయకత్వం కూడా వారివల్లనే రూఢమై రవబంధురకున్నా అయింది.

మహారాజుడ్రయ్య — సత్యం సత్యం. ఇందులో ఇంకొక విశేషం కూడా వున్నది మహాప్రభూ! అదేమిటంటే? సత్యభామా దేవమ్మగారివల్లనే శ్రీకృష్ణులవారికి లాగే, శ్రీకృష్ణులవారివల్లనే సత్యభామా దేవమ్మగారికిన్నీ విశిష్టత యేర్పడింది. తండ్రిగారామెని అకూరులవారికో, కృతవర్మశతధన్యులలో వొకరికో యిచ్చి ఏవాపాం — (అర్థోక్తి)

రాజరాజు — (చెవులు మూసుకుని) శివశివా!.....అది తలుచుకుంటేనే — అలా అనుకుంటేనే శరీరం జలదరిస్తోంది. (గాభరా సటిస్తాడు)

మహారాజుడ్రయ్య — శృంగారరసంలో ప్రపంచుకున్న నిగ్గంతా ట్టుణ్ణంగా గుర్తించగలిగినవారు కనక, దానిమాధుర్యం అనుభవించగలిగినవారున్నా కనక తమరు — (అర్థోక్తి)

రాజరాజు — అలా అన్నారు గదా? అయితే, (చిత్రాంగి పటం చూచిస్తూ) ఇలాంటి త్రిభువనసుందరిని ఏలుకోవా లంటే ఎంత పాండిత్యం — ఎంత రసికత — ఎంత

అనుభవం కూడా వున్నవాడు కావాలో
(సాకూతంగా మామూ తల యెగరవేస్తాడు)

మహారాజు—(ఏదో నిగూఢవిషయం స్ఫురించినట్టు చకితుడై) అబ్బాయిగారి పాండిత్యం హద్దులేనిదే. సందేహం లేదు కాని—(అగ్లోక్తి)

రాజరాజు—ఇందులో యింకో సంగతి కూడా వుంది మాశారూ?

మహారాజు—సెలవిప్పించండి.

రాజరాజు—సత్యభామా దేవమ్మగారిని తప్పించి చూపండి. శ్రీకృష్ణులవారి ఆంధ్రపురంలో గాఢాంధకారం తప్ప — మరేమయినా—(ఊరకుంటాడు)

మహారాజు—అవునుమహాప్రభూ! సామాన్యసంసారి ఆంధ్రపురానికి దానికి భేదంలేదు.

రాజరాజు—దీన్నిబట్టి చూస్తే భట్టారకులవారు సెలవిచ్చిన పోలిక కూడా పూర్వవత్తం అయిపోతూ వుంది.

మహారాజు—నిజమే. జక్కులదీవి మండలేశ్వరుల కొమార్తెగారిని చూస్తే సత్యభామాదేవమ్మగారు స్ఫురణకు రావాలి; కాని ద్రౌపదీదేవమ్మవారు కాదు.

రాజరాజు—అదీ మాట. వెగా, శ్రీకృష్ణులవారు, సత్యభామాదేవమ్మగారి నిమిత్తాన, అరసికుడూ—అంటే అనర్హుడూ అయిన శతధన్యుడై సంహరించి కూడా వున్నార; కనక, యిక్కడ, భట్టారకులవారు తెచ్చిన రక్తనదుల ప్రస్తావనకు విప్రతిపత్తి యేమీ లేదు.

మహారాజు—అవునుమహాప్రభూ!

రాజరాజు—ఇదంతా చూస్తే, రామభద్రరాజు కూతుర్నిమాత్రం విడిచిపెట్టడానికి ఏలులేడు.

మహారాజు—ప్రధానమైన విషయం అదీ. నా ఆందోళన తీరింది మహాప్రభూ!

రాజరాజు — కనక అలా యేర్పాటు చేతాం. భట్టారకులవారిని ఈవిషయమైన మన మిక శ్రమపెట్టవలసిన అక్కర కనపడదు.

మహారాజు—ఇంకెందుకూ? ఈ విషయమై మల్లీ వారికి ఆవేశం కలిగించడం యెందుకూ? అయితే, తక్కిన పటాలు మాత్రం వారు పరిశీలించవలసే వుంటుంది.

రాజరాజు — కనక (చిత్రాంగిపటం తప్ప తన చేతిలో వున్న తక్కినవి అతని కందిస్తూ) ఇవిన్నీ జాగ్రత్త చెయ్యండి.

మహారాజు—(అవి పుచ్చుకుని) చిత్రం.

రాజరాజు — ఇక మనమున్నూ వొక మాటలా నదికేసి వెడదాం.

మహారాజు — దయచెయ్యండి.

(మహారాజు కిందికి చూస్తాడు. చంటి మల్లప్ప అనే భటుడు పైకి వస్తాడు. వాడు మహారాజు మనిషి. అతని కాంతరంగిబుడున్ను. మహారాజు పటాలన్నీ మల్లప్ప కిచ్చి “వగరికి పడ” అంటాడు. “చిత్రం” అని వాడు వెల్లిపోతాడు. రాజా మంత్రీ అడుగుల్లో అడుగులు వేసుకుంటూ, బయలుదేరతారు.)

రాజరాజు — (గభీ మని అగి) మహారాజుగారూ!

మహారాజు—(అగి) చిత్రం మహాప్రభూ!

రాజరాజు—చక్రవర్తుల ప్రవృత్తికి, తదితరుల ప్రవృత్తికి అంతరమూ, భేదమూ వున్నాయంటారా లేవంటారా మీరు?

మహారుద్రయ్య—అయ్యో లేకేం?

రాజరాజు—తప్పకుండా వుండటారా?

మహారుద్రయ్య—ఊడితీరాలి. లేక పోతే యెలాగా? ఆనికేసం వుండబట్టే కాదూ “నా విష్ణుః పృథివీపతిః” అనడం?

రాజరాజు—మరిన్ని చక్రవర్తుల యితీ వృత్తాలే కదా కవులకు వర్ణించతగ్గవి?

మహారుద్రయ్య—తదితర్ల యితీవృత్తాలూ వొక యితీవృత్తాలేనా? ఎంతమాటా?

రాజరాజు—అవునుకదా? అయితే, రామభద్రరాజు కూతురువంటి దేవేరి లేని చక్రవర్తి యితీవృత్తంలో జటిలమైన ఘట్టం వొకటయినా వుంటుంది టండీ?

(“మహాప్రభూ” అంటూ మహారుద్రయ్య, “ఆ” అంటూ రాజరాజు గంభీరంగా చూసుకుంటారు.)

మహారుద్రయ్య—(అలా గంభీరంగానే చూస్తూ సాలోచనగా) అలా సెలవిప్పించారా?.....బోధపడ్డది..... బాగుంది... (స్ఫుటంగా) దివ్యంగా వుంది మహాప్రభూ!

రాజరాజు—(ఉల్లాసంతో) బాగా అవగాహన అయినట్టేనా?

మహారుద్రయ్య—క్షుణ్ణంగా అవగాహన అయిపోయింది మహారాజాధిరాజా! తమ వృద్ధేశమూ, సంకల్పమూ అనితర దుర్లభంగా వున్నాయి సరసాగ్రేసరచక్రవర్తి! కాని వొక్క మనవి.

రాజరాజు—ఏమంటారు?

మహారుద్రయ్య—ఇవాళకీ నదీవిహారం వద్దు.

రాజరాజు—అలాగే చేతాం.

మహారుద్రయ్య—నగరికే వెళ్లిపోదాం. లేకపోతే విలాసభవనోద్యానం—(అర్ధోక్తి)

రాజరాజు—అది బాగుంది.

మహారుద్రయ్య—దయ చెయ్యండి.

(ఇద్దరూ మహోల్లాసంతో వెళ్లిపోతారు)

రెండో రంగం

రాజరాజునగరిలో వొక గది.

రత్నంగి పరిచారిక గారి, రాజరాజు పరిచారిక చిట్టి యెదురెదురుగా నుంచుని వుంటారు.

గారి—నరే మరీ. అంత బడలిక అయితే యేం చేస్తామూ?

చిట్టి—అంతా యంతా కాదు బడలిక, ప్రభువు ఈరాత్రి భోజనం చేస్తా రని తోచదు.

గారి—అబ్బా!

చిట్టి—మధ్యాహ్నం అలా పవ్వలింది లేచారు, ఇలా పటాల పరిశీలన ప్రారంభించారు. కొంతనేపటి కిక్కడ శ్రాంతులై బురుజుమీదకి వేంచేశారు. మరికొంతనేపటి కిక్కడ శ్రాంతులై, అనుష్ఠానసమయం కావడంవల్ల భట్టారకులవారిని పంపిసి విలాస భవనోద్యానంలోకి దయచేశారు. అక్కడ కూడా యిప్పటిదాకా పటాలు చూసిచూసి, యిక భరించలేక, కొట్టేసిన పాములాగ,

యిప్పుడే చలవరాతిన్న మీద నడుం వాల్చారు.

గారి — ఇలాంటి స్థితిలోనుటమ్మా నేను రాయబారం తెచ్చాను ?

చిట్టి — మహారాజయ్యగారు కూడా భోజనానికి వెళ్లరుట. వారికి, యిక్కడే ఫలహారం సిద్ధం చేయించి వుంచమని కూడా సెల వయింది.

గారి — న-రి !

చిట్టి — “ఈస్థితిలోనా చిట్టి?” అన్నరు ప్రభువు. నిజంగా నాకు చచ్చినచా వయి పోయింది.

గారి — కాదుటమ్మా ?

చిట్టి — కనక, యీసంగతి మహారాణీతో మనవిచెయ్యి.

గారి — మంచిదమ్మా మంచిది.

చిట్టి — నాలుగుదినాలకి మళ్లీ యివాళ మహారాణీని సేవించుకోగలుగుతా ననుకున్నాను ; కాని పెట్టిపుట్టలేదు. చాలా కించపడిపోతున్నాను.

గారి — ఏంచెయ్యనూ ? నాకూ ఇదే తటస్థించింది కాదూ ?

(గారి వెళ్లిపోతుంది. ఒక్క నిమిషం అలాగే నుంచుని, చిట్టి, వొక ఆడుగు వేళాటప్పటికి అన్నపూర్ణ అనే మరొక పరిచారిక యెదురుపడుతుంది.)

అన్నపూర్ణ — రహస్యం కామోను.

చిట్టి — అక్షరాలానూ.

అన్నపూర్ణ — అయితే, శిలాక్షరమే అన్నమాట.

చిట్టి — కాని, నాకూ నీకూ వున్న అనుబంధం తాత్కాలికం కాదుట ?

అన్నపూర్ణ — కాకే ? కనక యిప్పుడే చెప్పేస్తావు.

చిట్టి — నేను నీకు మట్టుకే చెబుతాను.

అన్నపూర్ణ — అంచేత అప్పటికీ అది రహస్యమే.

చిట్టి — నువ్వు మరొకరికీ, అదిన్నీ యింకొకరికీ చెప్పడం జరుగుతుంది కాగా, అప్పటికీ అది రహస్యమే.

అన్నపూర్ణ — సందేహమేం ?

చిట్టి — ఇది యిక్కడ యిలాంటి స్థితిలో వుండగా వార్త మహారాణీకి చేరుకుంటుంది.

అన్నపూర్ణ — చల్లగాను.

చిట్టి — అవును. అప్పటి కిక్కడ మన వాళ్ల కందరికీ తెలిసిపోతుంది.

అన్నపూర్ణ — చెప్పే దేమిటి ?

చిట్టి — ఇంతలో, అక్కడ కూడా యిది యిలాగే వనకలిసిపోతుంది.

అన్నపూర్ణ — పరిపాటే కాదూ ?

చిట్టి — అప్పుడు దానిపేరు ?

అన్నపూర్ణ — బహిరంగ రహస్యం.

చిట్టి — అదిగదీ మాట.

అన్నపూర్ణ — మరి విఘ్నేశ్వర పూజ కానియ్యి.

చిట్టి — మహారాణీ వర్తమానించారు.

అన్నపూర్ణ—రాత్రి దయచేస్తామనీ.

చిట్టి—అవును; కాని ప్రభువు బడలి కగా వున్నాడు.

అన్నపూర్ణ—అదేమిట?

చిట్టి—బోలెడు చిత్రపటాలు వచ్చాయి కాదుట?

అన్నపూర్ణ—అయితే ?

చిట్టి—కన్యావరణం అంటే యేమనుకున్నావు మరి?

అన్నపూర్ణ—సాంతాని కయితే — (అధోక్షి)

చిట్టి—కాత్రం చెప్పినట్టుంది నీ మాట.

అన్నపూర్ణ—ఏమమ్మా?

చిట్టి—మరొకరికోసం అయితేనే బడలిక మామ్మా.

అన్నపూర్ణ—మరి సాంతాని కయితే?

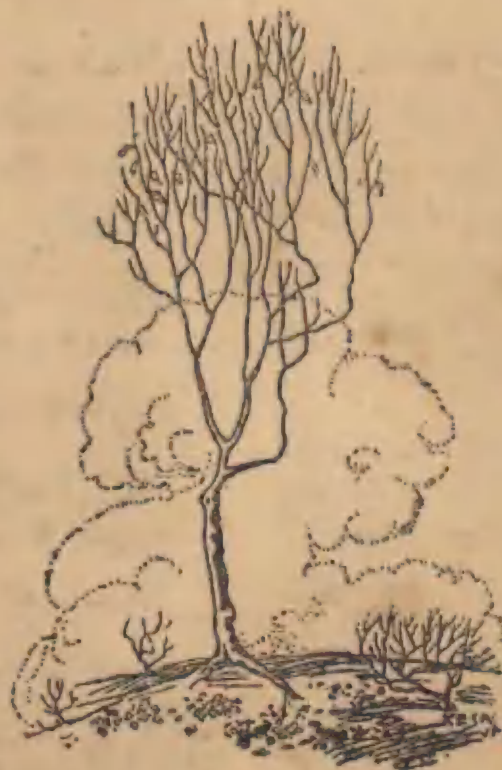
చిట్టి—నిరహమే.

అన్నపూర్ణ—సెబాస్! అయితే, అది మాత్రం కలక్కుండా వుండేట్టు చూడు.

చిట్టి — అవతల మహాద్రవ్యంగా రుండగా, యివతల నీవల్లా నావల్లా యేమవుతుందీ?

అన్నపూర్ణ—అవునేవ్! కాని, చివరి కేమయినా మన కొకటే. కనక, స్నానాలూ, స్నాన ప్రయత్నాలూ చేసుకుందాం తొరగా రా.

(ఇద్దరూ వెళ్లిపోతారు.)

సినిమా సన్నాహం

[కథానిక]

“కమలా!”

“వస్తున్నా!” అంటూ కమల మేడమీదనుంచి రింగురింగున వచ్చి తలుపు తీసి “ఏమండీ, హే హే హే, కుర్చీ వదిలి పెట్టేదా అప్పుడే ఇవ్వకో? ఆళ్ళర్యం!” అన్నది.

“ఇంటివద్దగ నూరుండేదానికీ నీ కేం తెలుస్తుంది? ఏ, డబ్బూ, డి. ఉద్యోగమంటే ఎంతవేసినా తరగదు పని” అన్నాడు.

“ఎల్వే, మీరే చేసేది మహా, ఈ ఉద్యోగం! నూ అన్నయ్యలూ వాళ్లూ ఇంతమాత్రము ప్రయోగాలు ఏమన్నా చేశారు గనకనా!”

“మీ అన్నయ్య దే ముందీ, కోర్టుకు వచ్చేస్తాల్సి దస్తీర మామూళ్లకు పల్లకింద చేయబాపడ ముకుకున్నావా ఇది? ఓ, డబ్బూ, డి. పో, ఏమిమకున్నాకో?”

“ఏహో, మీరు బల్లపైనే చెయ్యి వాస్తారేం? అదా భేదం? - అయితే ఇవ్వకో మిమ్ముకు ఆ ఆఫీసు బల్ల కుర్చీ ఎట్లా వదిలిపెట్టిన య్యోందీ అప్పుడే? ఏమన్నా ఒక్క రోజున్నా సరదాగా గడుపుదామంటే తొందరగా రారు!”

“హీనీ, ఇవ్వకో వచ్చాగా, ఏంచేదామి ఇవ్వకో?”

“కెప్పేదీ? సినిమాకు వెళదామండీ.”

నేను మాట్లాడలేదు.

“ఒక్క సరదా అన్నా లేదు; ఈ విపరీత మెక్కదా ఎరగము! కావరానికి వచ్చి బిజ్జేయింది.

ఏప్పుకూ కొత్త ముచ్చటగా సినిమా అన్నా, నాటక మన్నా మొహం ముడుచుకుంటారు...”

“మనఇంట్లోనే సినిమా, నాటకం చూస్తూంటే థియేటరుకుపోయి వేరే చూడడ మెందుకు?” అన్నాడు.

కమల ముక్కులోకి ముసలివాడు దిగటం ప్రారంభించాడు. నాకు ఈ తెలుసువాటకాలూ, టూకీలూ అంటే విసుగు. ఒకదానికీ తీరా నూచోలేదు. ఇవ్వకో సినిమాకు తీసుకునివెళ్ల వంటే, కంటకూడా చేసే చేసుకోవలసి వచ్చేట్టున్నది. వ్యవహారం ముదిరిపోయింది. సినిమాకు వెళదా మంటూనే ఒకనాటక చూడి అదే రానచేట్టు చేదామని నిశ్చయించాను.

“కమలా...”

మాటలేదు.

“వదిలిపెట్టే అట్లా ఏమిస్తావేం?”

మాటలేదు. ఏమిట ఎక్కడైపోయింది.

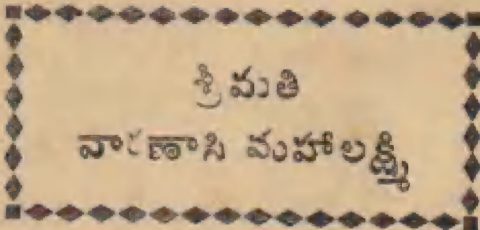
“మందిపిల్లలు కాదూ, చెప్పేది విను మరి!”

“ఎట్లా జబ్బుపెత్తాకో కాని, ఒకనాటకన్నా అచ్చటా ముచ్చటా అంటూ నేను.”

“పిచ్చిపిల్లా, అదికాదు. నే నివ్వకో ఎందుకు తొందరగా వచ్చాకో తెలుసా!”

“కనపడంలా?” వెక్కిరిచెక్కి ఏడవ సాగింది కమల.

“అసలు ఇవ్వకో నిన్ను సినిమాకు తీసుకువెళదామనే పనిఅంతా కట్టిపెట్టి తొందరగా ఇంటికివస్తే, అంతమాత్రము తెలుసుకోలేవేం?”

కమలవీరుడు కాస్త తగ్గింది. తలపై నావేపు చూచి,
“నిజంగా?” అన్నది.

“నిన్ను ఉడికించటానికి అన్నది నిజం పట్టం
చుకుని నీనీహతారవలె ఏడ్చావే!”

కమల వత్సలూ వచ్చి నా చెంపమీద దెబ్బ
చేసింది. “నా చెంపలుచేస్తే వేరేవు కాని కాస్త కాఫీ
ఇచ్చి త్వరగా వంట చేస్తావా?”

కమల పరిగెత్తుకుంటూ ఇంట్లోకి పోయి ప్లాస్టు
లోనుంచి కాఫీ కప్పులో పోసి ఇచ్చింది. కాఫీ తాగి
నీగల్గింది. చనిపోయి పేదరు చదువుకుంటూ పడకవచ్చి
లో ఆలోచనలు ప్రారంభించాను.

౨

కొంతవేళయింది. నీగల్గిపోగనోపాటు నా
మనస్సు ఆకాశంలో ఎక్కడికో పోయివంటున్న
ఎంతోదేవుణ్ణి తలచుకుంటున్నాను. పోయేపోయే రైలుబం
దికి ఆకాశంలా ప్రేమపల్లెట్టు ఇంట్లో కమలకేకలు
చిలి ఉలిగిపడ్డాయి.

“వంటయి గంటవేళయింది. ఎన్నికేకలు చేసినా
వలకలేం!—భోజనానికి లేవండి, నీనీహతు నిర్లక్ష్యం
ఎగవేయడానికి ఎప్పుడు ఆలోచిస్తున్నారా? త్వరగాలేచి
రండి.....”

ఆలోచనలు కట్టిపెట్టి భోజనానికి లేచాను.
భోంచేస్తూ “అబ్బాయి ఏడి? ఇవ్వక వాడి సందడి
లేదే!” అన్నాను.

“మీది మరి విచిత్రమండీ! ఇంచాకటినుంచీ
ఏడ్చి ఏడ్చి ఇప్పుడేగా నిద్రపోయినాడు! వాడిగోల
ఇంచాకటినుంచీ చివరకడయిందా?”

“ఎట్టే!—అట్లాగా—హాహా—అప్పుడే నిద్ర
పోయినాడా? మీ—” అన్నాను.

“మీ పోలికలు వచ్చాయంటే బతికట పెట్టా
మరి? రాత్రింటగట్టా నిద్రే ఉండవాలే! మాతమ్మల్ని
పోలిక కాస్త వచ్చింది కాబట్టే బతికే పోయినాను”
అన్నది కమల.

“కేవలమేమిట ఏమన్నాను? పేలుకున్నంత
సేపూ ఏమిట, నిద్రవస్తే కుంభకర్ణునిద్ర— మీవాళ్ల
పోలికే!”

కమలకు ముఖం ఎఱ్ఱపడ్డది. నా ముత్రము
పారుతున్న దని సంతోషించాను.

“అదుగో, మా తమ్ముళ్లు అన్నారంటే బాగుం
డును. మీ చెల్లెల్లల్లె అగడ్తంకారి పైలే తెలిసేదీ!”

“అదుగో, మా చెల్లెళ్ల సంగతి ఎందుకు ఎత్తాలి
నీవు? మాతమ్ముళ్లంటే చక్కని చుక్కలాయె!”

“మాతమ్ముళ్ల సంగతి ఎందుకంటా మీకు?
వాళ్లు ఆకిపోయక పోలే మీకు అన్నయ అరగమ
కాబోలు! కాస్త వాళ్లు నల్లరివాళ్లయితే, కుంభ
కర్ణుడైతే ఉన్నారవలెనా? మీ పెద్ద అన్నయ్య
హిరణ్యకుండలై ఉండమా? మీ రెండో
అన్నయ్య—”

“అదుగో, మావాళ్ల సంగతి ఎత్తితే మర్యాద
దక్కదు!”

“అయితే, మావాళ్లనా ఏమిటి, మీ కంట
లోకుతగా ఉన్నది! వాళ్ల దారిన వాళ్లు పొట్టి పోసు
కుంటూ ఉంటే! మీరేమన్నా వాళ్లకు పోకారా,
పెట్టారా? మాతమ్ముళ్ల వంటే నేడేమిటో!”

“మాతమ్ముళ్ల సంగతి ఇప్పుడే ఎత్తావు! అబ్బా
యికి మాతమ్ముళ్ల పోలికలే రానియ్య మన్నావు.
వాళ్ల తెలివితేలుట, పరిగలలో రెండేసి దండమాత్ర
లా, ఉద్యోగంలో వైవాహిక రోజు నీవట్లా—”

“ఏదో పోట్లాట పెట్టుకోవాలి ఉన్నట్లుండే!
నీనీహతు తీసుకుపోవడం అంత ఇష్టం లేకపోతే
ఆమాట చెప్పరాదూ, ఈ పోట్లాట పోట్లాడకపోతే!
కమలసంగీతం అరున్నాకొరగము ప్రారంభం
చింది.

“నీది ఏడ్చేవాళ్లలో బతికే పెట్టా చెప్ప
మన్నే” అన్నాను.

ఎట్లాగో భోజనం లయివది.

"చెప్పకురా!"

"ఏమీ లేదు. సిత్ర ఈచీర కట్టుకుంటే అప్పుం గా మీనాన్న ఆఫీసుకు పోతుంటే ద్రస్సువేసివట్టు గానే ఉన్నావు. పోలికలు తప్పవు!"

"ఇవ్వాళేదో మావాళ్లను పండు చిక్కి నప్పు డ్దా అని నాకు కోపము తెప్పించి నేను సినిమాకు రావనే టట్లు చేదా మని అలోచించివట్టున్నారే! ఎన్న న్నా అనండి. నాకు ఇక కోపము రాదు. బయలు జేరండి!"

"పిల్లవాడు ఏడుస్తున్నట్లున్నాడే!" అన్నాను.

"పిల్లవాడు చక్కగా నిద్రపోయినాడు." అన్నది కమల.

వాళ్లనంత ఒక్కసారి గున్నచుట్టింది. నా శ్రమ తోచలేదు. వాకిటి తలపు వెట్టివ చప్పు డయింది. మిశ్రుడు రానుమూర్తి ప్రత్యక్షమయినాడు. నాలుగుమాటలతో అతన్ని నేను పైమడిగితే పదిగంట లైందని చెప్పి నన్ను రక్షించమని ఇంగ్లీషులో అతనికి చెప్పాను.

"మీ నిద్రమా ఇవ్వాలి నీమాకు ప్రయత్నమై నట్లున్నారే" అన్నాడు రానుమూర్తి.

"అవునుకాని ఇప్పుడు పైమెం తయింది రాను మూర్తి?" అన్నాను.

"ఇప్పుడో ఎంత... పదిగంట లయింది" అన్నాడు.

"చూచావా కమలా, నేను ఎంత లొందర చేసివా చీరల పెత్తనలో పైమెంత అయిపోయింది; ఏంచేతాము?"

కమల నివ్వరపోయింది. "ఇప్పుడే కాదుడీ ఎనిమిది కొట్టింది! మీరు పొరపాటు చూడలేదుగదా! మళ్లీ ఒకసారి గడియారం చూడండి!" అన్నది కమల రానుమూర్తితో.

రానుమూర్తి చిరునవ్వునవ్వి "పొరపాటు లేదండీ! తాను పైమెం అడిగితే పదిగంట లయిందన మన్నాడు అతను. గతక పదయింది అన్నాను. మీ రడ గండి, ఎంతయిందని చెప్పకుంటే అంతని చెప్ప తాను" అన్నాడు.

"అయితే పైమెందా రెండో అటకు?" అని అడిగింది కమల.

"లేకం? ఇంకా గట్టిగా ముప్పాత్రగంట వ్యవధి ఉన్నది. ఇంట్లో మా ఆవిడ చీర కట్టడం ఇంకా కాలా. ఇంతలో మీరు ఉధయలూహాదా వస్తారేమో పిలుస్తా మని వచ్చాను" అన్నాడు.

నా ప్లాను గున్నచుట్టింది.

"ఏమిరా ఎప్పుడూ నీమాకు వెళ్లనివాడవు నీవుకూడా బయలుజేరినావే" ఇవ్వాలి? అని అడి గినాను.

"భలేవాడివే! ఇవ్వాలి నీమా ఏమిటో మాదా ఎరగవా ఏమిటి? మన తాత్రీ రాసిన కవిప్రియ!"

"నిజంగా! అచ్చా పాం నాయంగే! — అది తప్పక చూడవలసిందే!"

"పొరపాటుండీ! నాకు ఈసంగతి ముందుగా తెలుస్తే మన ఇంట్లో ఈ నాటకమంతా ఆడేవారు కాదు కాదోలు! చెప్పకపోవడం నాదే పొరపాటు!" అన్నది కమల.

"కుంభకర్ణుడేడీ? —"

"అట్లా అవనాకండీ, దిప్తి చేటు! — నేను కొత్త చీర కట్టుకున్నాగాని, మీరే కాస్త వాణ్ణి ఎత్తుకుం టారా?" అన్నది కమల.

"ఎవరి కోసము!" అంటూ పిల్లవాణ్ణి బుకాగ వేసుకొని బయలుజేరినాను.

విశ్వరూపపథ : ఇంద్రచర్య సమర్థన

శ్రీ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

గత సవంబరు భారతిలో “గంగా స్నానము” అను శీర్షికతో పులవర్తి శరభాచార్యులుగారు విశ్వరూపపథను గురించి కొన్ని పద్యములు వ్రాసియుండిరి. ఆపద్యములకు ముందు పరిచయవాక్యములు కొన్ని వ్రాయఁబడియున్నవి. “...త్రిభువనైశ్వర్య మదోన్మత్తుఁడగు నింద్రుఁడు బృహస్పతినిఁ దిరస్కరింప, నాతఁడు పోరోహిత్యమును వీడి, యంతర్ధానమందెను. తర్వాత నింద్రుఁడు లీ యజరాధఫలమును బ్రహ్మకెఱిగింప, విశ్వరూపాచార్యునిఁ బురోహితునిగా నీ్వకరింపు మని యాతఁ డానతిచ్చెను. తిరిగి యింద్రుఁడు తొంటియట్లు మదోద్ధతుఁడై, విశ్వరూపుఁ డొనర్చు నసురోపకారమును నహింపక, వారి చెలికారమున కియ్యకొనక, గురుఁ డగు విశ్వరూపుని గాంగతటమున నమానిమిగున్నఁ డైనవాని ఖండించి బ్రహ్మహత్యాపాపబుధుఁడ డయ్యెను.”

వారు వ్రాసిన పద్యములలో, విశ్వరూపుని అనుగ్రహమున సమస్తైశ్వర్యములుఁ గాంచి, పిమ్మట అవసరము తీతినది కదాయని అహంకారమువలన నిష్కారణముగ నింద్రుఁడు గురువద్యుని ఖండించినట్లు వ్రాసి నేరమంతయు నింద్రునివై మోపిరి. వారు చేయఁదలచిన అసురోపకారమును అనురులతోడి చెలికారము నంగీకరింపలే దనియు, నీవిషయము కృష్ణయజుర్వేదమునఁ గలదనియు వ్రాసిరి.

ఈవిషయమున నింద్రుఁడు గురుద్రోహి కాఁడనియు, విశ్వరూపుఁడే ప్రతిజ్ఞాభంగము, విశ్వానద్రోహముఁ జేసినట్లును కృష్ణయజుర్వేదభాగమును, సంస్కృతాంధ్రభాగవతములను బరిశీలించినఁ దెలియఁగలదు.

బృహస్పతిని గౌరవింపకుంటవలని ఫలితము నెఱిగియుండియు నకారణముగా గురుద్రోహమువంటి తెలివితక్కువ పని నింద్రుఁడు చేయఁజాలడు. బృహస్పతి వెడలిపోయినపుడే తత్క్షణము తన దోషమును గుర్తించి, పశ్చాత్తప్తుడై గురుని ప్రసన్నునిఁ జేసికొనవలెనని యాతఁడు పొందిన వేదపమిక్కుటము. తాఁ జేసినది రాక్షసకృత్యమని వాపోయినాఁడు. బృహస్పతిఁ బ్రార్థింపనేగి, యతఁ డంతర్ధానమంద, గత్యంతరము లేక బ్రహ్మోపదేశమున, భక్తిసముదై, విశ్వరూపు నాచార్యునిగా వరించినాఁడు.

ఇంద్రుని ప్రార్థన మంగీకరించి, విశ్వరూపుఁడు “గురువుల కామంబు...ప్రాణార్థ, వంచనమ్ములు లేక వడినొనర్చు” “భవతాం ప్రార్థితం సర్వం ప్రాప్తై ర్హైశ్చ సాధయే” (సం.భా.) అని ప్రతిజ్ఞ నొనర్చినాఁడు.

అట్టి విశ్వరూపుఁడు ప్రతిజ్ఞాత్మికమగు మెట్లొనరించెనో చూడుఁడు. “అమరవరులతో గూడి భుజియించి తూకొని వారితో యజ్ఞభాగమ్ముఁ బ్రత్యక్ష మొంది, కైకొనుచుండి దుష్కర్ముడై యాయజ్ఞభాగంబు రాక్షసప్ర

వరులకును దల్లి మీదఁ గల్గు తాత్పర్యమున, దివిజవరుల మొరగి వెచ్చియిచ్చు"..... (ఆంధ్రమహాభారతము). ఇది విశ్వరూపుని ద్రోహకృత్యము కాదా? ఇది యసుగుల తోడి చెలికారమునకు మార్గమా? అట్లను తెన్నటికిని సమంజసము గాదు. సంస్కృత భారతమందును, కృష్ణ యజుర్వేదమందును గల వాక్యములఁ జిత్తగింపుడు. "నవై బర్హి. పి దేవేభ్యో భాగం ప్రత్యక్షముచ్చక్షైః, అవద ద్యస్య పితరో దేవాస్సప్రశ్రయం సృహ, న ఏవ హి దదా భాగం హోతి మనురాస్సృతి. యజమానో వహద్యాగం." (సం. భా.) "సప్రత్యక్షం దేవేభ్యో భాగ మవ ద త్పరోక్ష మనురేభ్య స్సర్వస్తై వై ప్రత్యక్షం భాగం వదంతి యస్తా ఏవ హోతుం వదంతి తస్య భాగడితితః" (కృష్ణ యజుర్వేదము.)

దేవతలకు సర్వవిధముల శ్రేయస్సు గూర్చవలయు పురోహితుఁ డైయుండి, ప్రాణార్థ వంచనములు లేక మీకోరిక లీతేర్పు నని ప్రతిజ్ఞ చేసి, దేవతాపావిరూపములను దొంగతనముగా వారి పరమ శత్రువుల కిచ్చుటకంటె ఘోర మేముందును? అట్టి సందర్భమున నింద్రుని కర్తవ్య మేమో ఆలోచింపుడు.

"...తస్మాద్విద్రోఽభి భేదీ దృశ్యవై రాష్ట్రం విపర్యావర్తయతీతి" (కృ. య.) "అలక్ష్య తరసాభీతః తచ్చిహ్నాన్యచ్ఛిన్నద్రు

మా" (సం. భా.) "అది యెఱింగి యింద్రుఁ డతి భీతచిత్తుఁడై" (ఆం. భా.)

ఇంద్రుఁ డట్లు భయపడుట యసహజమా? తనరాష్ట్రమునకు విప్లవము దీసి కొని వచ్చినపుడు దుష్కర్ముఁడైన యాతనిఁ ద్రుంపక ఇంద్రునికి గత్యంతరము లేదు.

బ్రాహ్మణుఁడైనవాఁ డెట్టిదుష్కృత్యములఁ జేసినను వాని వధించినబ్రహ్మహత్యా దోషము రాక మానదు. ఈ విషయమును కృష్ణయజుర్వేద ద్వితీయకాండమునఁ జెలుపఁబడినది. కావుననే రావణాసురునిఁ జంపిన శ్రీరామునికిఁగూడ బ్రహ్మహత్యా దోషము తప్పినదికాదు.

మఱియు బ్రహ్మహత్యను దిరస్కరింప శక్తి గలిగియు లోకాపవాద పరిహారము కొఱకై దాని సంగీకరించినట్లును, దానిఁ జతుర్భాగములుగ విభజించి, భూజల వృక్షములకును స్త్రీలకును ఇచ్చి దానినుండి విముక్తుఁడైనట్లును గలదు. "బ్రహ్మహత్యామంజలి నాజగ్రాహయదపీశ్వరః" (సం. భా.) అను చోట సీవిషయము తేటపడఁగలదు.

కావున ఇంద్రుఁడు గావించినది మహా దోషముగా వర్ణించుట సమంజసము కాదనియు, కాళియఘట్టమువలె విశ్వరూపఘట్టమును దుష్కర్ముఁడైన విశ్వరూపుని సంహరించిన ప్రదేశ మగుటనే పుణ్యక్షేత్రమై యుండు ననియు నాయభిప్రాయము.

వేదాంతదర్శనము:

శుద్ధాద్వైతవాదము

[వల్లభమత సిద్ధాంతములు]

(శ్రీ పూర్ణానంద

ప్రేమాంజనచ్యుత భక్తిలోచనన
సంతః సదైవ హృదయేపి నిలోకయంతి
యం శ్యామసుందర మచింత్యగుణస్వరూపం
గోవింద మాదిపురుషం త మహం భజామి.

ప్రవేశిక:

రుద్రసంప్రదాయ మనబడు శుద్ధాద్వైత
వాదమునకు జేద భాష్యకారులలో నొకడగు విష్ణుస్వామి
మూలపురుషుడుగా తెప్పబడుచున్నాడు. ఈయన
సన్యాసాశ్రమపతులగు బ్రాహ్మణులనే శిష్యులుగా
గ్రహించుచుండెడివారు. జ్ఞానరేఖ, వాఖ్యరేఖ, త్రిలో
చనులు తెరువారినారు. కడపటివాడగు వల్లభాచార్యు
లే శుద్ధాద్వైతవాదమును, బాలగోపాలాచార్యు
నను వ్యాఖ్యిలోనికి తెచ్చెను. 'అక్షరప్రహరణే' గూడ
ఈయన విధించినదే. బ్రహ్మము, జీవుడునూడ రుద్రు

లని చెప్పబడుటకలన 'శుద్ధాద్వైత' మనియు
బ్రహ్మము జగత్తుగా మారినను అవికృతముగా నుండు
కనుటచే 'అవికృత పరీణామవాద' మనియు వల్లభ
మతము వ్యవహారము.

జీవితగ్రంథములు:

ఈయనజీవితమును కర్ణించు సంస్కృతగ్రంథము
లెవ్వియును గానరావు. ప్రాచీన హిందీపద్యములలో
నాభాజీ మహారాజుచే వ్రాయబడిన 'భక్తమాల'
అను గ్రంథమునను, వంగభాషయందు శ్రీ కృష్ణదాసు
కవిరాజు రావాజీ వారు రిఖించిన 'శ్రీ చైతన్యచరిత'

మృత మను గ్రంథమునను ఈ మహాపురుషుని జీవితము నందలి కొన్ని వృత్తాంతములు వర్ణింపబడియున్నవి. శ్రీ కొమరరాజువారి 'మహామృదీయ మహాయోగము'న గూడ వీరచారాచార్యుని ప్రసంగ మున్నది. వీరవృత్తాంత రీయనను అగ్ని జేవుని అవతారముగా రేలగుదు.

జీవితము :

వల్లభుడు జన్మించినది త్రిలింగ చేతమున. కాని జన్మస్థానమెట్టిదో తెలియవచ్చును. ఈయన పుట్టినచేలను వదిలి మధురను మెట్టి 'గోకులము'న నివసించ సాగెను. అచ్చట కొంతకాల ముండి శీర్షపర్యటన, స్వమత ప్రచారముల నొనర్చుచు విజయనగరమును చేరుకొనెను. అవటి సంస్థాన పండితులకు స్వార్థులను వాదమున భంగ పరచి, వైష్ణవులకు గురువయ్యెను.* విదప ఉజ్జయిని నగరమున కరిగి, శిష్యావదీతీరమున నొక ఆశ్వశృంగు తలమున కొంతకాలముండెను. ఈ స్థానము నేడుమాడ ఆచార్యుని స్థానముగా జెప్పబడుచున్నది. మధురయందు గూడ ఇట్టిచేయున స్థానమొకటి యున్నది. 'మావార్' అను ప్రదేశమునగూడ ఈయనమతము బీజియున్నది. ఆమక ప్రాంగణమున నున్న కూప 'మాచార్యకూప' మని చెప్పబడుచున్నది.

తరువాత ఈయన బృందావనమున కరుదించి శ్రీకృష్ణుని భజింపసాగెను. ఈయనరీపస్సనకు మెచ్చి దర్శనమిచ్చి, బాలగోపాల నేనను ప్రచారమునేయ మని భగవంతుడు ఆదేశించెను.

ఈయన భారీశ్రేయన శ్రీకృష్ణచైతన్య మహా ప్రభునితో సంభాషించినట్లు వంగభాషయందు రచింప బడిన 'చరితామృతాది మహాకావ్యములవలన తెలియ వచ్చుచున్నది. ఈయన రచించిన భాగవతటీక 'సుబోధిని'యనుదానిని ఆమోదింపజేసి ఆ మహాగ్రంథమున జెప్పబడినది. కారణము, అది శ్రీధరస్వామి రచించిన టీకకు విరుద్ధముగ నుండుటయే. "వింటిక స్వామి

గామినికాదు, అందువలన ద్వితీయార్థి" + యని మహా ప్రభువు పల్కెనట.

చైతన్యని శిష్యులును, గాడియవైష్ణవగోస్వాము లును నను శ్రీరూప, పరాత్సన, జీవగోస్వాములతో నీయనకు సాహృద్ధ మున్నట్లు 'వైష్ణవమత వివేకాది గ్రంథములవలన తెలియవచ్చుచున్నది. వీరు బృందావన భూమియందు 'ఆఖిల రసామృతమూర్తి' యను శ్రీకృష్ణ జేవుని లీలావిలాస ప్రసంగములయందును, పరస్పర విరదితగ్రంథ శ్రవణమునను మునుగురువులకు వివములను గడపియుండిరని మన మూహింపగలము. ఫలితముగ, వల్లభుని కుద్ధాద్వైతవాదము, గాడియగోస్వాముల అదినాథాభేదవాదమును ఒకటి మరొకదానివలన ప్రభా వితమైయి. వల్లభుని గోపాలసేవ, పుష్టిమార్గ లును, గోస్వాముల వాత్సల్యమధుర భాషములును విశేషములు.

వల్లభాచార్యుల తుదిజీవితము కాశీధామమున గడచినది. 'జీవ - జీవీ' అనుచోట ఈయనమత ముంకటజేసి అట నీయన నివసించెనని చెప్పు వచ్చును.

జీవితమునందలి తుదిరోజున ఈయన కాశీ యుండలి 'మానుమాన్ ఘాట్' నందు గంగాస్నాన మొనర్చి నీటియందు మునిగినతోడనే అగ్నిశిఖ మొకటి లేచి, ఈయన చాలమంది జనులు చూచుచుండ గనే స్వర్గారోహణ మొనర్చెనని వినికి. మానుమాన్ ఘాట్ నందు వల్లభాచార్యుని ఆలయ మొకటి, ఈయన స్మృతిని రక్షించుచు నేటికిని నిలదియున్నది. ఈయన గురు శతాబ్దపువాడని చెప్పగలనుకొని, అననమరణ ముల వర్షరములను తెలుపజాలము.

గ్రంథములు :

అణుభాష్యము, సుబోధిని, సిద్ధాంతరసాస్యము, భాగవత లీలారహస్యము, విష్ణుపదము అనునవి వల్లభాచార్యుని ముఖ్యగ్రంథములు.

* ఈనిడును మొత్తమునకు సరియైనదో చెప్పజాలము. అప్పటిరాజు శ్రీకృష్ణజేవరాయలు. పథియందు అప్పుడుదీక్షితుని తండ్రియగు రంగరాజాధ్యక్షియున్న నుచుండిరి. వారి నోడించుటయన్న సామాన్యముకాదు.

† స్వామి = శ్రీధరస్వామి, భర్త; ద్వితీయార్థి = ద్వితీయార్థి; అనయంజనము.

బ్రహ్మసూత్రముల కీయాచార్యుడు స్వయత
స్థాపనార్థము విరచించినభాష్యమే అణుభాష్యము.
దీనికి పురుషోత్తమశ్రీ మహారాజ్ రచించిన
'భాష్యప్రకాశ' మను టీక యొకటి యున్నది.

'సుబోధి' వల్ల భవతత్తులకు పరమ ప్రమాణ
మగు వ్యాఖ్య. దీనికి వల్ల భువి పుత్రు డగు విశ్రల
వాసుడు టిప్పణి సమకూర్చెను. ఈ రెండును ఇష్టము
ప్రమతితములై లభించుచున్నవి.

సిద్ధాంతరహస్య, భాగవత లీలా రహస్య,
ఏకాంత రహస్యము లను గ్రంథము లింతవఱకును ప్రచు
రితము లైనట్టి అగవడను.

విష్ణుపదము విష్ణుని గుణానుత్తరవ మొనరించు
పదములు, ఇది కాశీపురియందు ముద్రితమైనది. భాష
హించి.

ఇదిగాక వల్లభాచార్యునిరచితము లను కొన్ని
ప్రేరేఖించికలుగూడ కావచ్చుచున్నవి.

ఇక వల్ల భువి మతవాదము జాకింత పరామర్శిం
తును.

అధికారి:

అధికారికే పురుషార్థము చేపూరును. త్రైవిది
కుల కధికారము బ్రహ్మవిద్యవల్ల మన్నది. కర్మగాక
బ్రహ్మజ్ఞానమే పురుషార్థసాధక మనుటవలన, వేదాంత
వాక్యములవలన బ్రహ్మవిచార మొనర్పదలను. మూర్తు
లకు జ్ఞానాధికారము లేదు.

సంబంధము:

కాస్త్రువు ప్రతిపాదకము, బ్రహ్మ ప్రతిపాద్య
ము. బ్రహ్మ కాస్త్రైకగమ్యము; శబ్దవిషయము, అవి
షయము గాను. "ఈశుకే ర్నా శబ్దం" (నే. సూ.
౧-౧-౩) అను సూత్ర వ్యాఖ్యాన ప్రసంగమున
"నవిద్యతే శబ్దో యత్ర ఇతి అశబ్దం, సర్వ వేదాంతాద్య
ప్రతిపాద్యం బ్రహ్మ న భవతి. కుతః? ఈశుకే—
సదేవ సామేధ్య మగ్ర ఆసీ దిత్యాది" అనువాక్యము
లందు ఈయన ఈవిషయమును తెప్పియున్నాడు. అణు
భాష్యమున ఈ ప్రసంగ మున్నది. "వచనై రీక్షణీయ

త్వా ద్యాద్యమేవ" అని మధ్యాచార్యులు పట్కిన
వాక్యము లీ సందర్భమున కలవునకు రాగలవు.

ప్రయోజనము:

అవిద్యానివృత్తి పూర్వకమును, బ్రహ్మప్రాప్తి
యను వను పురుషార్థమే ప్రయోజనము. అవిద్యవలన
దుఃఖించు జీవుడు బ్రహ్మజ్ఞానమున దుఃఖమును బోగొ
ట్టుకొనగలడు. ఇదియే ప్రయోజనము.

విషయము:

బ్రహ్మము, బ్రహ్మసాయజ్య ప్రాప్తులు విష
యములు. శ్రేణి మనన నిదిధ్యాస లనబడు అంతరంగ
అంగములను, తమదమారు లను బహిరంగ అంగములను
జాత్రయించిన, అత్యంత శుద్ధది త్తమవ స్వయముగ
వాచిర్భవించు స్వప్రకాశనివో సాయజ్యమును బడ
యుటయే పరమపురుషార్థము. ఇదియే శాస్త్రప్రతిపా
దితమగు విషయము.

బ్రహ్మము:

బ్రహ్మము సాకారము, నిర్గుణము (అవగా
ప్రకృతిగుణముల కతీతము), సర్వశక్తిమంతము, నిర్వికే
షము, సర్వజ్ఞము, విశుద్ధము. మాయ బ్రహ్మమున లేదు.
ఇది గుణాతీతమైనను జగత్కారణము. నిమిత్త, ఉపా
దానములు రెండునుగూడ. నిర్గుణపర బ్రహ్మమే ఆత్మశబ్ద
వాద్యము; గుణాతీతమగు ఈ ఆత్మయే కర్త. బ్రహ్మము
యొక్క శక్తి అనింత్యము, ఆనంతము. ఇయ్యది సర్వ
మును గాగలను. విరుద్ధధర్మముల యొక్కయు, విరుద్ధ
వాక్యముల యొక్కయు సమానేక మియినయం
దున్నది. విరుద్ధధర్మాశ్రయత్వము బ్రహ్మమునకు ధువ
ణము. భోక్తగూడ బ్రహ్మమే. కర్త, భోక్త, కారయిత
అయ్యది నిర్వికారము; ఉపాదాన కారణమయ్యది
సంసారధర్మ విరహితము. విచిత్ర జగద్రచన శాక్తి
మగు కరీరాధ్యాపనంటిదిగాను, ఆశాక్తికము. బంగార
మున కంటి వికారమును లేదు; కామధేయపు, కల్పద్రు
మము, చింతామణులు అర్థులు గోరు విషయములను
ప్రసాదించుచున్నను వాటి కట్టి వికారమును లేదు.

అట్లే బ్రహ్మము జగత్ప్రసవించుయ్య నీర్వికారము. గోలోకాధిపతియగు శ్రీకృష్ణుడే ఈ బ్రహ్మము.*

జగత్తు:

బ్రహ్మకార్యము జగత్తు. కార్యకారణముల కభిన్నత్వమున్నది. అందువలన జగత్తు పర; మిశ్ర కాదు. బ్రహ్మముయొక్క ఇచ్చ ననుసరించియే జగత్తు లయోదయముల నందుచున్నది. స్వేచ్ఛగ, లీలకొలుకు బ్రహ్మము జగద్రూపమును చాల్చినది. జగత్తు బ్రహ్మ త్వకము - బ్రహ్మముయొక్క అవికృత పరిణామము; బ్రహ్మమునండి భిన్నముకాదు; లేక మాయకమును గాదు. జగత్తువకు వినాశములేదు; లయోదయము లున్నవి. లయకాలమున కారణరూపమునను, ఉదయ కాలమున కార్యరూపమునను చెలయించున్నది. జగత్తు జడముకాదు; చైతన్యమే. జగత్తు నిత్య మన విషయ మును (పూర్వ)విమానాంపరమగునాడ అంగీకరించి యుండిరి.

జీవుడు:

జీవుడు బ్రహ్మముయొక్క అంశము, అణువు. స్పృహయ మీతని స్థానము. ఇతడు శుద్ధుడు, చేతనడు. అణుచైతన్య శీతడు చైతన్యగుణమున సర్వదేహ వ్యాపి యైయున్నాడు. చందనలందు చొకచోట నన్నును శరీరమున కంతటికిని చల్లదన మిచ్చుట ఈ నిమాయన దృష్టాంతము.

"సజాన్యైలోకవత్" (నే. మా. ౨-౩-౨౪) అను మాత్ర భాష్య ప్రసంగమున జీవుని చైతన్యమును గుఱించియు, "అవిరోధ త్పంచవత్" (నే. మా. ౨-౩-౨౩) అను మాత్ర వ్యాఖ్యాన సందర్భమున ఈజీవుని సంప్రసారణ శీలతనుగుఱించియు ఆచార్యుడు లేన యభిప్రాయమును వేటపరచియున్నాడు. జీవుడు "యథాగ్నేః కుద్రా విస్ఫురింగా వ్యుచ్చరంతీతి" అను శ్రుతివాక్యబలమున బ్రహ్మముయొక్క అంశ. జీవుఁడు బ్రహ్మముతో చైతన్యములేదు. తత్త్వమస్యాది వాక్యములు అంశాంకితా చైతన్యమును, చైతన్యగుణ సామాన్యత్వమును

చెల్పుచున్నవి. మంత్రిని రాజుననట్లు, ఈ వాక్యము బ్రహ్మముయొక్క శ్రష్టా, గుణములు జీవగతము అగుటచే నూచించుచున్నది.

"తద్గుణ సారత్వాత్తు తద్వ్యవచేళః ప్రాజ్ఞవత్" (నే. మా. ౨-౩-౨౯) అనుమాత్రమును వివరించుపట్ల వల్లభు డీ దృష్టాంతము నొసగెను.

జీవులు శుద్ధులు, సంసారులు, ముక్తులు పని ముక్తైరనులుగ నుందురు. అవిద్యాబద్ధులు సంసారులు. అవిద్యావిదృష్టి యైనవారు శుద్ధులు. సదసద్వాసనా విశిష్టమగు చైతన్యమును బ్రహ్మమునుండి బడసినవారు ముక్తులు.

సాధన:

శమదమాదులు బహిరంగ సాధనములు. క్రోధ మనన నిదిధ్యాపనములు అంతరంగ సాధనములు. ఈ సాధనవలన, భగవంతు డవగ్రహించ, పుష్టిమాద్యము, లేక శ్రీతిమాద్యము (భక్తి) ఉదయించును. నిరుపాధిక స్నేహ మను భక్తియే సర్వాత్మభావము. భావమువగా రతి. ఈ రతి మర్యాద, పుష్టి అని ద్వివిధము. అంబ రీషాదులు మర్యాదన, క్రజగోపికలు పుష్టిని వాక్రయించియుండిరి. భగవద్విత్తపరతయే సేవ. ఈ సేవ శారీరకము, మానసికము పని రెండువిధములు. ద్రవ్యార్పణరూపక మను శారీరక సేవ సాధనరూపము; శ్రీ కృష్ణార్పిత చిత్తరూప మను మానసిక సేవ ఫల రూపము. రెండివదానియందు సర్వాత్మభావము, అనగా భగవద్విరహతోభవలవ సర్వత్ర తీర్మాపస్కరణ మగును. ఇయ్యదియే భగవదవగ్రహాలభ్యమను పుష్టి. మహాపుష్టి యనబడునది ప్రతిబంధకములను నీవర్తిల తేయును. పద్మపుష్టియందు భగవదవగ్రహముపై నిర్భర పడుటగాక, సాధనాంతర ముండదు. భగవంతుని పతి గా భావించి, ఆయనకుజ్జితై సర్వమును అర్పించి తన్ను గోపికగా భావించి సేవించుటయే వల్లభు డామో దించు రాగమాద్యము. జ్ఞానము, లేక విధివాదీయ భక్తి ఈయనప్రళంపను బడయలేదు.

* బ్రహ్మము సాకారము, నిర్గుణము అనుపట్ల బ్రహ్మసమాజమతస్థులతో గలుగు ఆత్మరక్షకమగు బాధిక భేదము గమనింపదగినది. వారి బ్రహ్మము నిరాకారము, సగుణము.

ఉపవాసము, తపస్సు మున్నగు కఠిననియమములతో బలిలేదు. చక్కగ భుజించి, మంచిబట్టలు గట్టుకొని భగవంతుని నేనింపనగును.

మఃక్తి :

గోలోకపతియగు శ్రీకృష్ణుని పాయుజ్యము నందుటయే ముక్తి. అటు సర్వాత్మభావము, కృష్ణుని పరిగా బొందుట యనునవి లభించును. అఖండమును, నిత్యమును నను రాసరసమహోత్సవ మటు లభించును. అంతయును బ్రహ్మము అనుబోధయే సర్వాత్మభావము. అంతటను నిండియున్న తనపతియగు కృష్ణుని నేనించుటయే రాసరసాస్వాదము. ముక్తులు ఈ భగవద్గోకమున కరిగి మరల రాదు.

“అనాన్యత్విః శబ్దా దనాన్యత్విః శబ్దాత్” (తే. మూ. ౧-౧-౨) అను సూత్రభాష్యమున త్రిప్రహర్ష, మర్యాదామార్గపథము ఈ మర్త్యమునకు మరల తిరిగి తారవి ఆచార్యుడు నిర్వచించియున్నాడు.

అనుశీలన :

అచార్య శంకర, రామానుజ, మధ్వలు “జన్మన్యస్యయతః” (తే. మూ. ౧-౧-౨), “కాస్త్రయోనిత్వాత్” (తే. మూ. ౧-౧-౩) అని రెండుసూత్రములుగా గ్రహించి బ్రహ్మము జగత్తుయొక్క స్థితిజన్మ భంగములకు కారణము, వేదాంత (ఉపనిషత్)వాక్యములకు బ్రహ్మ యోని అని వ్యాఖ్యానించిన వాటినివల్ల భాచార్యులు “జన్మాద్యస్యయతః కాస్త్రయోనిత్వాత్” (అ.భా. ౧-౧-౨) అను ఒకే సూత్రముగా గ్రహించి, బ్రహ్మము జగత్తుకు వివిధకారణ మని అర్థము జెప్పినాడు. పూర్వోక్త అచార్యుల మతమున ఈ రెండును వేర్వేరు అధికరణముల బడుచున్నవి. ఇట్లే “తత్త సమన్వయాత్” (తే. మూ. ౧-౧-౪) అనురొక గూడ అర్థభేదము ఘటిల్లుచున్నది. వేదాంత వాక్యములకు బహ్యమున సమన్వయ మని త్రిమతాచార్యులు అర్థము జెప్పియుండిరి. వల్లభమతమున ఈ సూత్రము బ్రహ్మము యొక్క సమవాయ ఉపాదాన కారణత్వమును నిరూపించుచున్నది.

“అథాత్ బ్రహ్మజ్ఞానా” (తే. మూ. ౧-౧-౧) అను సూత్రమునువదిలి ‘అథ’ శబ్దమునకు వ్యాఖ్యాన మొనర్చుచు శంకరరామానుజు లిర్వరును ‘అథ’ శబ్దార్థమును ఆనంతర్యాధికముగానే నిర్వచించియుండిరి. శంకరమతమున శమదమాదుల ఆనంతరము; రామానుజమతమున కర్మజ్ఞానానంతరము. కాని వల్లభున కీయర్థము ‘అనేకదోష దుష్టము’ అనిపించినది. అందువలన అధికారార్థమును గ్రహించినాడు. ‘బ్రహ్మజ్ఞాన’ అనుచోట శంకరుడు ‘కర్మణి మస్తి’ నిగ్రహించి, వల్లభుడు ‘శేషేమస్తి’ని గ్రహించెను.

అపకూద్రాధికరణమున శంకరుడు కూడ్రులపట్ల జూపిన దౌడార్యమును రామానుజ మధ్వలు చూపజాలక పోయినట్లే వల్లభుడుగూడ చూపజాలక “తస్మాన్ను కూడ్రస్య అధికారః” అనెను.

శంకరమతమున ‘తత్త్వమసి’ వాక్యము పామానాధికరణ్యులయన నిర్విశేష బ్రహ్మత్వైక్య పరమగుచున్నది. రామానుజుడు పమానాధికరణమును గ్రహించినను, పైవజెప్పిన పర్యయమును గ్రహింపక, పరిశేష బ్రహ్మముతో చిజ్జడాత్మక బ్రహ్మ శరీరము యొక్క పర్యయమును జెప్పినాడు. మధ్వుడు “ఆదిలోయూపః”, “అన్నిర్యాదవః” అను వాక్యములవలె సాదృశ్యపరమని అభిప్రాయపడెను. వల్లభుడు వీటిలో పెద్దానినిగాని గ్రహింపక, అంతాంకిభావముయొక్క అభేదత్వము నీవాక్యము సూచించుచున్నదని నడిపెను.

నమాప్తి :

రామానుజుని ‘పరిణామవాదము’నే గ్రహించి, నింబార్కుడు ‘అచింత్యశక్తి’వలన ఇట్లు జరుగుట సంభవమనినది. అదియే వల్లభుని గ్రంథములందు ‘అచింత్య పరిణామవాదము’గాను, బలదేవుని గ్రంథములందు ‘అచింత్య భేదాభేదము’లుగాను సూచినది. కనుక వల్లభుని శుద్ధాద్వైతము ‘నేతీరీర’ వంటిది. వాస్తవమున కీయ్యది ‘సద్ధద్వైతము.’

శీవుడు అణువు, నేకమడు, ప్రపంచము సత్యము అను రామానుజమత సిద్ధాంతములను మధ్వ, వల్లభ, నింబార్కు, బలదేవులు గ్రహించిరి.

రామానుజుని దాస్యభక్తిని పరండలును గ్రహించిరి. అట్టానిచే వల్లభుడు మర్యాదామార్గ మనెను. రామానుజు, మధ్య, చింతాత్మకులు దాస్యభావముతో వాసిపోవ, వల్లభుడు వాత్సల్య, మధుర(పుష్టి) భావములనుగూడ సంగీకరించెను. వీటి నన్నిటిని గలిపి గౌరీయ వైష్ణవ గోస్వాములు కాంత, దాస్య, పశ్యి, వాత్సల్య, మధురభావములుగా విభజించిరి.

రామానుజుడు లక్ష్మీనారాయణులను, మధువుడు

కృష్ణుని, వల్లభుడు గోలోకవాసి యగు కృష్ణుని, గౌరీయ గోస్వాములు జ్ఞానాదన కృష్ణుని ఉపాస్యములుగా గ్రహించిరి.

విరుద్ధముల సమాశ్రయత్వము భగవానునకు ధూమణము. పరమము 'వైతన్యాత్మకము' అనుపట్ల వల్లభుడు భావరాజ్యమున జూపిన చింతాశీలత ప్రశంస నీయమే గాని, ఈయన అద్వైతులపట్ల జూపిన అపహాసము అశ్రవణీయము.

అద్వైతసామ్రాజ్య సభాధిరూఢాస్త్రచీకృతాఖండల వైభవాశ్చ,
శతేన కేనాపి హతేన వయం దాసీకృతా గోపనభూమిలేన.

ఆ శా స్త్ర ము

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరి

తెలుఁగుమాగానికి తెలుఁగు తేగలిగిన సవ్యసాహితీకిఁ గాఢాచి వగుచు,
తెలుఁగునీమకు దీప్తి కలిగింప నేర్చిన కవికుమారుల కలంకార మగుచు,
తెలుఁగునేలకుఁ గీర్తి తేజాలు న్యక్తుల పేరుపెంపులు దాఁచు పేటికగుచు,
తెలుఁగుభూమికి నింపు పొలయించు లాలిత్య లక్ష్మికి నావాసరంగ మగుచు,
భారతి, ఆణిముత్యముభాతి సన్న - దాంధ్ర దేశాన సభ్యదయబుతోడ
వెలయుమా! కలకాలము పొలుపువలపు-కులుకు నొలికించు కొంగ్రాత్ర నిలువ కలిగి

తొలిసారి, కడసారి

[కథానిక]

(శి కొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తి

“అయితే వెళ్లనా?” అన్నది రాజమ్మ జడ చివరభాగం, నన్నాయి వాయించినంత త్వరగా పూలుతో అట్లుతూ.

“అయితే వెళ్లద్దు!” అన్నాడు సత్యం చూస్తున్న పేచీ చూస్తూ.

“ఏం?”

“అనలు ఎవరిది వివాహం?”

“మా నుబ్బులు తమ్ముడిది. మా మేనల్ల మనమడిదన్నమాట.”

“నువ్వు వెళ్లక పోతే అనుకునిపోయే వారెవరన్నా వున్నా గా?”

“మా మేనల్ల అనుకోదా, మరి మా మేనల్లకూ తు రను కోదా?”

“ఏమనుకుంటారు?”

“అయిన వార్లు రాలేదని!”

అనుకుంటే యిబ్బంది ఏమిటో నత్యా నికి అర్థం కాలేదు. ఎందు కర్థ మవుతుంది? అతన్ని చిన్నప్ప డెవరూ చేసికీ పిలిచిన వాళ్లు కారు. అతని ఇంట్లో ఏకార్యాలూ ఇంతవరకూ జరగలేదు. ఇప్పట్లో జరిగే అవ కాళంకూడా లేదు! అందుకని అతని ఇంటి

“అయితే, నువ్వు వెళ్లక లేవుదా” అని సత్యం రాజమ్మపై పుచూకాడు.

కెవ్వరూ రానక్కరలేదు! అందువల్లనే ఏ దన్నా శుభానికి ఎవ్వరూ రాకపోతే ఎలా వుంటుందో అతను పూహించలేని స్థితిలో వున్నాడు. పోనీ, అతను రాకపోతే పోయినా డనుకుంటే, తన భార్యనుకూడా ఎక్కడికీ వెళ్లద్దంటాడు. తన చుట్టాలింటికి ఆమెను పంపకపోతే పోయినా డనుకుంటే, ఆమెచుట్టాలింటికికూడా ఆమెను పంపటానికి అతనికి అభ్యంతరం వున్నట్టు తేలింది. ఒకసారి తన భార్యను చిన్నప్పటినుంచి పెంచి తనకిచ్చి వివాహంచేసిన తన భార్యపెత్తండ్రీ కుమారుడి వివాహానికి ఆమెను పంపకపోతే జరిగిన గోల అతనికి క్షాపకం లేదు! తన భార్య ఆ పెళ్లి అయిదు రోజులూ తిన్నగా అన్నమైనా తినని సంగతి అతనికి తెలియదు! అతని మనస్సు ఎవ్వరికీ అర్థంకాదని అతనికి విసుగు! అతనుగాని, అతని భార్యగాని ఎక్కడికైనా వెళ్లటానికి అతని కేమీ అభ్యంతరం లేదనీ, కాని వెళ్లకపోతే అందరూ ఎందుకింత అనుకోవాలనీ అతనికి ఆశ్చర్యం!

“అయితే నువ్వు వెళ్లకతప్పదా?” అని ఆమెవైపు చూశాడు.

“మీయిష్టం! మీరు వెళ్లమంటే వెళ్తాను.”

“మళ్లీ ఎవ్వరొస్తారు?”

“రేపు పొద్దున్నే!”

“వెళ్లు! నాకెందుకు మధ్య!”

“అయితే మీరు రారా?”

“ఊహు!”

“ఏం?”

“మీవాల్లింటికి నిన్ను పంపటానికి నాకు అభ్యంతరం వుండటానికి ఎట్లా పీలు లేదో అట్లాగే మీవాల్లింటికి నేను ఎందుకు రానని అవగటానికి నీకుగాని, నీవారికిగాని అధికారం లేదు.”

అందరుచుట్టాలూ కలిసినప్పుడు తన భర్త అందరితోనూ కలియకపోవటం రాజమృతు కొత్తగాదు. తమ కుటుంబమంతా కలిసి గ్రూపుఫోటో తీయించుకున్నప్పుడు— ఎవ్వడో వెనక—తనభర్త అందరూ ఎంత బతిమాలినా వుండకపోవటం ఆమె మరిచి పోలేదు. ఆఫోటో చూచినప్పుడల్లా “ఒక్క సత్యంకూడా ఇందులో వుంటే ఎంతఅసందం గా వుండేది-వుండాలిసవారంతా వున్నారు” అని తనచుట్టాలు మరిమరి అనుకున్న సంగతి తన చెవులలో ఇంకా మారుమోగుతూనే వున్నది. అదీగాక అందరితోపాటు అందరి లోకీ వెళ్లితే, అందరూ “సత్యం రాలేదే?” అని ఆదుర్దాగా ఒకరిని ఒకరు ప్రశ్నించుకోవటానికి అవకాశం లేదని తన భర్త గట్టి నమ్మక మని ఆమెకు ఇదివరకు అనుమానమే వుండేది. ఇప్పుడది స్థిరపడింది. ఎక్కడికైనా వెళ్లటానికి తనకు ఏమీ అభ్యంతరం లేదని తనభర్త ఎంత చెప్పినా, వెళ్లకపోతే వున్న మజా, మర్యాదా వెళ్లితే వుండవని ఆయన నమ్మకమని ఆమెకు ఈసారితో తేలిపోయింది. అటువంటి విషయం ప్రతిదినం ఆయనతోపాటు సంసారాన్ని యీదుతూన్న భార్యకే తెలుస్తుంది. పరాయివాళ్లకు ఎట్లా తెలుస్తుంది? మొత్తం మీద రాజ్యం “అమ్మా!” అనుకుంది.

“ఒక్కపూటగా? మీరుకూడా రండి!” అన్నది రాజమ్మ చీరలు పెట్టెలో నద్దు కుంటూ.

“ఒక్కపూటపెళ్లి! న్ని చీర లెందుకూ?”

భర్తప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పటం రాజమ్మకు చేత కాకపోయినా ఆమె కెందుకో ఆప్రశ్న అసహ్యం కలిగించింది!

“మీరుకూడా రండి!” అన్నది అన్ని టికి సమాధానంగా.

“నాదేమిటిలే! నువ్వు వెళ్లుదూ!”

“మీరు ఎప్పుడూ ఎక్కడికీ రాలేదు కదా! ఈసారన్నా రండి, మావాళ్లు సంతోషిస్తారు!”

“నేను రాను లే!”

* * *

ఆ సాయంత్రం మూడింటికే తనభార్య చుట్టం ఎవరో వచ్చి రాజమ్మను బండి ఎక్కించి తీసుకెళ్లాడు. వచ్చినాయన సత్యాన్నికూడా రావలసిందని కోరాడు. సత్యం సజీగాడు. రాత్రి ఎనిమిదిన్నరకు లగ్నమనీ, సత్యానికి ఈలోపలే పని అయిపోతే సాయంత్రంబండికి వచ్చినా లగ్నానికి అందుకుంటాడనీ జ్ఞాపకంచేసి, పోతూపోతూ స్టేషనుకు వెళ్లివారిల్లు ఎక్కువదూరం కాదని కూడా చెప్పి వెళ్లాడు.

2

ఆ సాయంత్రం కాఫీ తాగి కారాకిల్లికి ఆర్డరిచ్చి, కట్టెలోపల అతను కూనిరాగంతీస్తుండగా ఎవరిదో ఆడవాళ్ల పూరేగింపు అతని ముందరగా వెళ్లటం జరిగింది. ముందు బాంబు,

వెనక దాదాపు ఒక పాతికమంది స్త్రీలు రకరకాల చీరలు కట్టుకుని పోతున్నారు. ప్రతిస్త్రీ నబ్బుతో ముఖం బాగా కడుక్కుని ఫేసుపొడదు కొట్టుకుని వుంది. వీళ్లమధ్య అక్కడక్కడ చెరువులో తామరాకులల్లే మాసిన బట్టలు కట్టుకుని దాసీలు పెద్దపెద్ద పల్లాలలో లడ్డూలు, పూస మొదలయిన తినుబండారాలు నాజాకుగా పేర్చి నడుస్తున్నారు. సత్యానికి ఏదో ఆలోచన కలిగింది. వెంటనే కిల్లిలవాడు పిలిచి కారాకిల్లి చేతిలో పెట్టాడు. అది కొంచెము నమలి ప్రమోసిన తరువాతగాని అతనికి తట్టిన ఆలోచన “తను వెళ్లికివెళ్లితే ఎట్టా వుంటుంది” అని జ్ఞాపకం రాలేదు. ఆడవాళ్ల పూరేగింపు మలుపు తిరిగింతరువాత “వెళ్లాలిసందే” అని నిశ్చయించుకున్నాడు. ఎప్పుడూ వెళ్లకపోయినా మజాలేదు మరి! ఎప్పుడైనా ఒకసారి వెళ్లితే గాని మళ్లీ రాలేదని అనుకుంటూ వుండలేమా! అదికాక ఇటువంటి దూరపు (తనకు ఏమీ సంబంధంలేని) చుట్టాలింటికి వెళ్లితేనే కడంవాళ్లు “అవును, మీరు వారింటి కెళ్లుతారుగాని మాయింటికి వస్తారుటలెండి!” అని కుమలటానికి అనకాశం వుంటుంది. మరో ముఖ్యమైన విషయం - “సత్యంగారు ఎంత మంచివారు! ఎక్కడికీ వెళ్లరు, మాయింటికి వచ్చారు” అని చెప్పకుంటారు. వైవెచ్చు ఏ దగుల్బాడేలన్నా “ఎక్కడికీ ఆయన రాడే” అని కూస్తే తను ఫలానివోటికి వేంచేసి నట్టు రిజిస్టర్లుడాక్యుమెంటు ప్రొడ్యూసు చెయ్యచ్చు. వెళ్లకవెళ్లక దూరపువారింటికి వెళ్లితే జరిగే మర్యాదలో వున్న మజాలోని మైనదడిలయిల్స అతనికి ఒక్కొక్కటే జ్ఞాపకానికి వస్తూన్న మొహం పెట్టి

“ఏమయితే ఏం, ఇంకా గంట ఆలస్యముంది” అని తేల్చుకున్నాడు.

ఎందుచేతనో అతనికి వెళ్లాలని నిశ్చయించుకున్నప్పటినించీ ఆదుర్దా ఎక్కువైంది! ఆమరుక్షణం అతను తన భార్య మేనత్తమనమడికి కాబాడ్యే అత్తగారితో పూట ఎంతబాగుండేది! ఎట్లాదైనా అందరూ తనని మర్యాదచేయటానికిగాని, తాను చేయించుకోటానికిగాని ఒక్కపూట ఏంసరిపోతుంది? పైగా రాత్రిపూట! అంతా అయి భోజనాలయేటప్పటికే ఒంటిగంట అవుతుందే? ఆ తర్వాత ఎవరికి వారు నిద్రపోవటమో, లేక ఇల్లకు ప్రమాణమయ్యే ప్రయత్నంలో పుండటమో జరుగుతుంది గాని అందరూ చుట్టూ చేరి, “వచ్చారా!” అన్న భావంతో చిరునవ్వు వచ్చే అవకాశం ఏదీ? పెళ్లి అయిదురోజులూ అయితే చాలాబాగుండేదని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. అయినా అయిదురోజుల మర్యాదలో మజా లేదు. రెండురోజులయేటప్పటికి స్టల్ అయిపోతుంది. కాని అయిదురోజులయితే మధ్య మూడోనాడో నాలుగోనాడో అందరూ ఎంత బతిమాలినా వినక వచ్చేసి వాళ్లదంపతెంపటానికి అవకాశం వుంటుంది మరి! ఇప్పుడు ఒక్కపూట పెళ్లి ఆయె! యిహా వాళ్ల దంప తెంపటంలే భోజనాలు కాక పూర్వం “వెళ్లుతున్నా” అని బయలుదేరాలి. అట్లా చేస్తే వాళ్లు దంపతెంచుకోకపోగా వెళ్లేవాడి నోట్లో వుమ్మేయటానికికూడా అవకాశం వుంది! పోనీ, భోజనాలయిన తర్వాత బయల్దేరితే, ఎవ్వరూ వుండమని బతిమాలే ఛాన్సు కాదాయె. మహా కోరితే, తర్వాత ఎప్పుడన్నా ఒకసారి రమ్మంటారు. మొత్తంమీద డెలిట్ క్రెడిట్

సమానమన్నా కాలేదు. సత్యానికి దిగులు పుట్టింది. కర్తవ్యం? టైము చూశాడు. రైలుకు అరగంట పూచి. వెళ్లటమో, వెళ్లకపోవటమో? స్నానం చేస్తూ ఆలోచిస్తామనుకున్నాడు. మొదటిబాక్సీన స్టేజీ శరీరానికి తగలగానే ఏమయితే అయింది, వెళ్లి తీరాలని సంకల్పం కలిగింది. పూజా పురస్కారాలు లేక బూజెక్కి ఉన్న అతని ప్రాణి, పాశం, వాటికోసం ఎంతతపిస్తున్నదో!

స్నానం పూర్తి చేసి చలవచేసిన బట్టలు కట్టుకుని గుర్రంబండి ఎక్కి స్టేషను చేరి, గుంటూరికి టిక్కెట్టు తీసుకొని రైలు పెట్టలో కూలబడేటప్పటికీ రైలూ కదిలింది, సూర్యుడు మరో ప్రారంభం చేశుకున్నాడు. రైలు రప్పేడే! పైస భగవంతుడు లేదూ!

3

ఒక గంటలో రైలు గుంటూరు చేరింది. అందరితోపాటు సత్యం టిక్కెట్టు ఇచ్చేసి బయటికి వచ్చాడు.

“బండి కావాలా మహారాజ్!”

అని సాయిబు అడిగేటప్పటికీ సత్యానికి ఎక్కడికి వెళ్లాలిందో తెలియదని తెలిసింది! అనిమనస్సు ఎందుచేతనో ఎక్కడికి వెళ్లాలో తెలియకపోతే ఎంత ఇబ్బందో గ్రహించ లేదు వెంటనే. బండివాడు మల్లీ అడిగేటప్పటికి అతనికి తన భవిష్యత్తు అర్థమయింది. బండి కావాలి! కాని ఎక్కడికి? పెళ్లి వారింటికి! పెళ్లి వారిల్లు ఎక్కడ? స్టేషనుకు యెక్కువ దూరం లేదు! ఎన్నడూ ఎక్కడికి వెళ్లనికారణంచేత తన చుట్టూ ఇట్లుకూడా తెలియపు సత్యానికి. పెళ్లి వారింటికి అని చెప్పి బండి ఎక్కేటంత మూఢుడైనా బాగుండేది సత్యం.

వాడు తిప్పితిప్పి గూబలుమెలేసి వాడికి కావలి
సివ డబ్బు వసూలుచేసేవాడు బండివాడు!

“ఏమండీ చెప్పను, మారావ్!”

కావల్సనిగాని, అక్కర్లేదనిగాని త్వర
గా చెప్పాలని సత్యానికి అసహ్యంగా అర్థ
మయింది. ఏమయితే ఏం, “అక్కర్లేదు”
అన్నాడు. వంతులుగారు ఏకోఆలోచిస్తున్నా
రనుకుని బండివాడు కొంచెము ప్రపంచం
చూసినవాడు కావటంచేత అయిదునిమి
షాలు అక్కడినిలుచుని సత్యానికి ఆలో
చించుకోటానికి అవకాశం యిచ్చి మళ్ళీ
అడిగాడు.

“బండి కావాలి కాని —” వెంటనే
ఆవాడు సత్యం, ఎక్కడికి వెళ్లాలో తనకు
తెలియదని చెప్పటం ఇష్టంలేక.

“మంచి గుర్రం మారావ్! బాగా
పోతేనే డబ్బులు ఇయ్యండి” అన్నాడు బండి
వాడు.

“నాకు అక్కర్లేదోయి!” అన్నాడు
చివరకు సత్యం.

బండివాడు ఒక్కక్షణం సత్యంవంక
చూసి లుంగీవిప్పి మళ్ళీ కట్టుకుని వెళ్లిపోయి
బండికాస్తా రైలుకాంపౌండుచివరనిలబెట్టాడు.
వాడికి ఆశవదలకపోగా ఆశ ఎక్కువయింది.
ఏపిల్లదానింటికో వెళ్లే చెయ్యి అసీ, తనకు
అధమం అర్థహావాయి అయినా ముట్టు
తుందనీ వాడికి గట్టినమ్మకం కలిగింది. అటు
వంటి మనుష్యుల్ని తొందరపెట్టకూడదని
వాడికి తెలుసు!

సత్యంఅవస్థ సత్యంది! రాత్రి ఎనిమిది
గంటలు కావస్తున్నది. తనస్థితి వర్ధించటం

ఏకవిడి చాతవుతుంది? పెళ్లివారిల్లు ఎక్కువ
దూరంలో లేదని అతనికి తెలుసు. కాని
ఎక్కడో తెలియదు. పోనీ, యింటివారి వేర
యినా తెలుసునా అంటే, అదీ తెలియదు!
గుంటూరు తనకు పాతదైనప్పటికీ పెళ్లి
వారిల్లు అతనికి అందరాని వయింది.
రైలుస్టేషనుకు ఎక్కువదూరంలో లేని
యిల్లు ఎన్నని వెతుకుతాడు? వైగా వ్వై
చని? సత్యానికి ఏవో అవేదన కలిగింది.
తన ఎదుట తను లేకుండా అరగంటలో
తనచుట్టూలఇంట్లో పెళ్లి జరగబోతున్నది.
తను ఎన్నడూ వెళ్లకవెళ్లక వెళ్లట
మేమిటి, చివరకు నిజంగానే వెళ్లలేక పోవట
మేమిటి? తను గుంటూరువచ్చినట్టు ఎవరికీ
తెలియకపోయినప్పటికీ, ఒకవేళ తెలిసినా
పెళ్లికివెళ్లినట్టూ, ఇల్లుతెలియక వెళ్లకపోయి
నట్టూ ఎవరికీ తెలియకపోయినా అతనికి
ఈస్థితి రుచించలేదు. అతనికి చెప్పలేని వ్యక్తు
లందరిమీదా ఏకాగ్రణించేతనో మండింది.
తన కింత పరాధనం! ఏమైతే అయింది,
పెళ్లివారిల్లు కనుక్కోవా లనుకున్నాడు.
కాని అతని తరమా?

ఇల్లు తెలిసితరువాత ఈయిల్లు కను
క్కోలేకపోయినా మేమి టని అందరికీ
అశ్చర్యం వెల్లయ్యుచుకాని తెలియకముందు
అది తెలుసుకోవటం ఎంతకష్టమో సత్యాని
కర్థమయింది. ఎవరో మీకోసం వచ్చారని
చెప్పినప్పుడు ఎవరో తెలియక ఎట్లా వున్నా
డనీ, అవీ ఇవీ అడిగి, తర్వాత వచ్చిం
దెవరో తెలిసితరువాత “ఓరినువ్వా?” అని
అంటాము. వున్నానంగలి అది!

పెళ్లివారిల్లు బ్రాడిపేటలోనో, లేక
అరండలుపేటలోనో, లేకున్న ఈరెంటిమధ్య

నో వ్రుంటుందని సత్యం విధిలేక అనుకోవలసి వచ్చింది! వెంటనే బయల్దేరాడు.

“ఎక్కండి, మహారాజ్!” అని, అంత వరకూ బండిలో వదుకుని సత్యాన్ని చూస్తున్న బండివాడు, సత్యం బండిదగ్గరికి రాగానే అన్నాడు.

“నా కక్కల్లేడు!” అని సత్యం నడచి పెళ్లిపోయాడు. సత్యం అరండలుపేట పొయ్యేదారి తొక్కటంవల్ల వదిలిపెట్టాడు గాని పూరివేపు తొక్కితే వెంటబడేవాడే బండివాడు!

సత్యం ఎక్కడికి వెళ్లాలో తెలియకపోవటంవల్ల నెమ్మదిగా నడుస్తూ థియోసాఫికల్ లాడ్జిదగ్గరకు చేరుకున్నాడు. అక్కడికి, రైలు కేటకూ మధ్య పుండటానికి అవకాశం లేక పోలేదు పెళ్లివారిల్లు! కొంచెం మళ్ళీ వెనక్కు వచ్చి అరండలుపేటలో ప్రవేశించాడు. రెండు అడ్డురోడ్లు దాటటప్పటికి ఒక ఇంట్లో గాన్ లైట్లూ అవీ వెలుగుగా వున్నాయి. ఎవరో ఒకాయన బయటికి వచ్చాడు. వాటిలి కెదురుగ్గా సత్యాన్ని చూచి “వడరేం? లగ్నం జరుగుతుంటే!” అన్నాడు. సత్యం కొంచెము అనుమానంతోనే లోన ప్రవేశించాడు. హడావిడిగా వుంది. చుట్టూ జనం, మధ్య గుడ్డ అడ్డంగా పట్టుకుని పెళ్లికొడుకూ, పెళ్లి కూతురూ కూచున్నారు. మొహాలన్నీ పరికించి చూచాడు. తన భార్యవైపు చుట్టాలు ఒక్కరూ కనపడలేదు. పెళ్లి చేయించే ఆయన సత్యంవంక చూచాడు. ఆయనకు తెలియని వ్యక్తి గావటంవల్ల ఆయన ధోరణిలో ఆయన వున్నాడు. సత్యానికి చొక్కా పుత్తెరియాలు లేకుండా ఏగావంబో వుంటే కూబోమనే వాడే, అధమం సంభావనకోసం మన్నా!

పెళ్లి వారిల్లు కావటంచేత ఎవ్వరూ అతన్ని ఎరగకపోవటంవల్ల ఏమీ అనలేదు. చప్పడు కాకుండా బయటికి వెళ్లాడు!

ఏమయితే అయింది, నడవటం మొదలు పెట్టాడు. కొంతనేపటికి మళ్ళీ పెళ్లివారింటి లాంటిది కనిపించింది. ఈతడవ వీధివాకిట్లో నించే చూచాడు లోపలికి. పెళ్లికొమారుడు భార్యకు తాళి కట్టుతున్నాడు. అయిదు నిమిషాలు జాగ్రత్తగా పరకాయించాడు శ్రీపురుష విచక్షణ లేకుండా! ఎక్కడా ఎవ్వరూ కనిపించలేదు. అసలు పోలికే లేండే!

మళ్ళీ నడవటం ప్రారంభించాడు. ఆ రోడ్డుచివరదాకా వెళ్లాడు. ఏమీ అంతు చిక్కలేదు. ఇక్కరోడ్డు పట్టాడు. కొంత దూరం నడవగానే ఇంకో పెళ్లియిల్లు కనపడ్డది. సత్యం అదృష్టంకొద్దీ పెళ్లిల్లు అన్నీ ఆరోజునే జరుగుతున్నాయి! తొంగి చూచాడు బయటినించి. ఇక్కడకూడా సత్యాన్ని ఆదరించేవారు అగవడనేలేదు. తరువార ఎన్ని బజారులు తిరిగినా అసలు లైటువున్న కొంచెం కనపడలేదు. ఎవరికివారు భోంచేసి పడుకునే సమయం. పెళ్లి పోతే పోయింది, భోజనాలకైనా అందుకుంటామా అని అనిపించింది.

ఇవా బ్రాడీపేట! మధ్యరోడ్డు దాటుతుండగా కనిపించింది మరొక పెళ్లివారిల్లు. లోపల హడావిడిగావుంది. లోపలికి తొంగి చూచాడు. తగినవారికి యథాశక్తి సంభావన యిస్తున్నారు. లైటు యిద్దరు నిలబడి వున్నారు. “లోపలికి దయచేయండి” అన్నారు. సత్యం కొంచెం దూరంలోచన చేసి అక్కడినించే చూశాడు. ఎవ్వరూ

ఎరిగున్న ముఖంతో లేరు. “పెళ్లిచారి దేవు”రని ప్రశ్నించాడు. వాళ్లు “విశాఖ పట్టణం” అని చెప్పారు. వెంటనే బయలుదేరాడు. రోడ్డు దాటి బ్రాడీపేటలో ప్రవేశించాడు. ఎంతదూరం పోయినా పెళ్లికొంపే కనపడలేదు. అరండలుపేటే నయం!

కొంతదూరం నడిచింతరువాత సత్యానికి విసుగూ, విచారం కలిగింది. తనదే పొరపాటు! చలికాలం కావటంచేతనూ, రాత్రి వేళ కావటంచేతనూ సత్యానికి చలి కూడా బాధించటం మొదలుపెట్టింది. మూడు గంటలనించీ నడుస్తూవుండటంవల్ల కాళ్లు నొప్పలుగా వున్నాయి. గుంటూరు దుమ్ము అతిక్రేస్తమైనది కావటంవల్ల పాదాలు ఆ పదార్థాన్ని చేతనైనంతా స్వీకరించివై. ఈశ్వరుణ్ణి తలుచుకుంటూ ముఖం తుడుచుకున్నాడు ప్రత్యేకతతో. ప్రత్యేకతగానికీ ముఖం ఎదురుతిరిగింది. గట్టిగా తుడిచాడు. ముఖాన అంటిన దుమ్ముతా ప్రత్యేకతగానికీ అంటుకుంది.

అతనికి అకలికూడా ధరింపరానిదయింది. మొత్తంమీద బ్రాడీపేటచివరదాకా నడిచాడు. పన్నెండుగంటలయివుంటుందనుకున్నాడు. ఇహ చాలు ననుకుని స్టేషనుకు చేరుకుందా మనుకున్నాడు. అయినా నచ్చినదారినే వెళ్లటం మొదలకిన పక్కరోడ్డు పట్టాడు. బ్రాడీపేటమొదటికి వచ్చేటప్పటికి ఒకయింట్లోనించి గాన్లరైలువెలుతురు ద్వారంగుండా వచ్చి వీధిమీదుగా ఎదుటింటి గోడమీదకి ఎక్కింది. అదీ పెళ్లివారిల్లే.

అంతా నిశ్శబ్దం. వాకిలిఎదురుగా ఆదీవపు వెలుగులో యానాడివాళ్లు ఇద్దరు బట్టలు పట్టుకు నిల్చున్నారు. ఎవరో బ్రాహ్మణులలోవల్లించి వచ్చి ఎంగిలాకుల విస్తృతస్థి వాళ్లబట్టలో పడేశాడు. చుట్టూ చీకటి! పెళ్లివారింట్లోనించి గాన్లరైలుచప్పుడు తప్ప ఏకబ్రహ్మ రావటంలేదు. అది నిజంగా తనచుట్టూతాలూకు పెళ్లివారిల్లయినప్పటికీ సత్యానికి లోన ప్రవేశించటం ఇష్టంలేదు! కాళ్ళిడ్చుకుంటూ స్టేషను చేరాడు.

స్టేషనులో గడియారంలో ఒంటిగంట కావస్తున్నది. ఇంకా నాలుగుగంటలు గడిచితే రైలు వస్తుంది. ఇంతలో అతనికి ఇంకో ఆలోచన వచ్చింది. పెళ్లివారుకూడా తెల్లారకట్ల రైలుకే బయలుదేరివస్తారు! తనను చూస్తే వాళ్లు ఏమనుకుంటారు! ఏమయినా, సత్యానికి ఎక్కడికీ వెళ్లే వోచికలేదు. తెలిస్తే తెలిసింది అనుకున్నాడు.

ఆచలిలో చల్లగావున్న బెంచీమీద ఏమినిద్ర పడుతుంది అతఃస్థితిలో వున్నవాడికి? మైము యెలా గడిచిందో తెలియదు. నిద్రపోయినాడో లేదో అతనికి తెలియదు. అతను లేచేటప్పటికి స్టేషను స్వల్పంగా హడావిడిగా వుంది. పెళ్లి ప్లాటుఫారంమీద నిల్చుని చూశాడు. వెధవమొహం వేసుకుని రైలు గుంటూర్ని యెక్కుతున్నది! మొంచేతనో పెళ్లివా రెవ్వరూ అతనికి తగలలేదు. అసలు రైల్లో యెక్కించే పదిహేనుమంది.

ముఖం కడుక్కుని, పూర్ణో కాఫీహోటలులో తిని, పేపరు కొని కాఫీహోటలులోనే

చదివి, యెట్లాగైతేనేం చేరవైనంత ఫ్రెష్ గా
యెనిమిది గంటలకు ఇంటికి చేరుకున్నాడు.
ఇల్లంతా హడావిడిగా వున్నది! పెల్లివారే!
కొత్తమొహాలూ పాతమొహాలూ కలిసి
వున్నాయి. మరుక్షణం రాజమ్య కనిపించింది.

“మీరు యెప్పుడు వచ్చారు?” అన్నా
డు సత్యం.

“తెల్లారకట్ట బస్సులో వచ్చాం! మేం
వచ్చేటప్పటికి మీరు లేకే, యెక్కడికీవె
ళ్లారు?” అన్నది రాజమ్య.

అలకానగర మార్గనిర్దేశము

[గత సంచిక తరువాయి]

శ్రీ మహామహాపాద్యాయ హరప్రసాదశాస్త్రి

మార్గనిర్దేశమున కాలికా సాకింత చాతుర్యమును బ్రదర్శించెను. మేఘమహాశయిని పశ్చిమాభిముఖముగ బోవలయునని మడిచెను. ఏల యన, మేఘము సరాసరి రామగిరిమండలము త్రైరాభిముఖమున బోయినయెడల గంగాయమునాసంగమము వర్తికమింది యయోధ్యమీదుగా వరుగవలయును. రఘువంశము త్రయోదశపర్వమును పుష్పకరథము నిర్గమించిన మార్గముననే ఈ మేఘముగూడ బోవలసియుండును. తన కత్తింక శ్రీయ మని భూమిని చూపించుటకు కవి కనకాశయించెను. అందువలన కవి మకాశమున మేఘుని ఉన్నతభూములమీదుగా ఒకింత పశ్చిమాభిముఖముగ వరుగవలయునని మడిచెను. ఇందువలన పథ మొకింత వక్రమాయెను. కాని మాతవభూములను జూపించుటకు కవికి మిక్కిలి యశకుల మేర్పడెను. అటుపిమ్మట ఉజ్జయినిని చూపించుటకు పథమును మరింత వక్రముగ నొనర్చెను.

అనుకూట పర్వతమునందలి

అందచందములు

కొలది సమతలభూమియందు రామగిరి పెరిగి యున్నది. ఆ సమతలభూమికి ఉత్తరపూర్వమందున, పశ్చిమమునను ఆగ్రమున భేదించుచుండు పర్వత మాలిఖ భూరాకారముగ నుండును. రామగిరిని ఆలింగన మొనర్చుకొని యుత్తరముఖమున బ్రయాణము పొందినచో ఆకసమును చుంబించుచుండు పర్వత పంక్తులు మేఘమహాశయిని వర్ణించును. అందువలన కాలికాను మేఘుని ఉత్తరదిశ నెగిరి యొకింత చెను

- దారిలోని స్థలవిశేషములు ●
- ఆయాస్థలముల గుణగణములు ●
- అక్కడక్కడ మేఘుని కర్తవ్యతలు ●

కకు మరలి, తిరిగి యుత్తరముఖమున బొమ్మని మడిచెను. కాని యవ్వడుగూడ ఆకసమును చుంబించు పర్వత మాలలే. దక్షిణవాయువు మేఘము నుత్తరదిక్కునకు నెట్టినయెడల కొండ లడ్లువచ్చును. అందువలన మేఘము పశ్చిమముఖమున నిర్గమించుక. ఈ విధముగ నుత్తరముఖమున బోవుచు, మాలభూములపైనుండి మాశవక్షమును తేరి నిర్గమించుచుండిన ఆనుకూట పర్వతమును చేరును. దాని నిష్పడు 'అమరకంటక'మని పిలుచుచుండురు. ఈవిస్తృతపర్వతమున కున్నతశిఖర మొక్కటిమాత్రమే కలదు. ఈ మహాపర్వతము చాల దూరముదరకు వ్యాపించి యున్నది. దీని కొకదిక్కున నర్మదానదియు, మరియొక దిక్కున మహానదియు, నేరొకదిక్కున శోణానదియు బ్రవహించుచుండును. ఆనుకూటపర్వతపు ఉచ్చశృంగము చాలదూరముదరకు తెరిగి, కదలితప్పగ్రయాపమును చాల్చియున్నది. మేఘమహాశయ, ఆపర్వతము నీకు మిక్కిలి ఋగ్రుపడి యున్నదినుమా! దాని వనములు దవానలమువలన దగ్ధ మగునప్పుడు నీవు పంకతథారగా కర్ణించి యాకార్పిచ్చు చాచ్చుచుండువు. అందువలన నీలివజ్రము మహానదు దట్టినంతనే యానుకూటము మిక్కిలముగ సంకఠించును; నిన్ను కిరమున చాల్చును. నీ నాశశక్తి మహాపరకార మెవర్చియుంటివి. కావున పశ్చిమమున వాత్రయమును గోరు నిన్ను చులకనగ జూడకు. ఆతనిని

అప్పుదిగ చలపతివగుమా! ఆతని మధ్యకము మహా
న్నతము. అత డెప్పుడును తలవంచు కార్యమును
జేయును. అందువలన నాత డాకళ్యముగ నిన్ను తల
చాల్చును. అరటిపూవుమొలకలె నందు ఆ యుక్తుంగ
పర్యత మాదాగ్రమందు నీవు గూర్చుందుము. అప్పుడు
నీయొకొదము నూనెరానిన జాట్టుముడివలె నుండును.
ఆముడి శిరమువలన వసుక కాదు, ముందుకొడు,
ప్రక్క కాదు; నదిశిరస్సున నుండును. కృష్ణవర్ణమున
నిగ్గనలాడుచుండు నీక్రింద కదలి తుప్పుగ్రమును
బోలి విస్తారముగ తెలి ప్రకాండమును పర్యత
రాజము చాలభూమి వాక్రమించి యుండును.
చేర్వతము నిండును అడవి మామిడి పండ్లు
పండిపోవును. వాని రంగు పర్యతపు చెలవలిభాగ
మున గ్రమ్ముకొనియుండును. వానిగ పండిన మామిడి
పండ్ల రంగునవకును, రమణీమణుల మిదమిసలాను శరీర
చ్ఛాయలకును భేద మేమైననుండునా? మామిడిపండ్ల
రంగున విలక్షిణులు, ప్రకాండకదలితుప్పుగ్రహపమున
మాన్మ పర్యతాగ్రముమీద కాలమేఘుడ వగు నీవు
జాట్టుముడిలి బోలి విక్రమించినప్పుడు జేవమిశ్రమములే
గుంపులు గుంపులుగ వచ్చి నిన్ను గాయచుందురన
ఇత మావపుటనూర్చి చెప్పవది దోమి?

ఆపర్యత మంతయు వృక్షములలో నిండి
యుండును. అందు వంజ వనములు మిక్కుటము. అవి
వనవాగుల కావంధస్థానము లనుటయందు పంజేహ
ముండునా? అచట నీ వొకింతకాలము విశ్రమింపుము.
పూర్తిగ వర్షింపును. నీబరువు తగ్గును. వెంటనే బయలు
దేరి శ్రీఘ్నగమనమున కొంతదూర మరుగువప్పటికి
వర్షదానది గాన్పించును. అది మానడిక - ఉత్కట-
ఆనెగోగమువలన వింశ్యపర్యతపాదములయందు బడి
యన్నది. ఆహ! అది యెట్టి దారుణ ఉత్కటావస్థ!
వింశ్యపాదములు సామాన్యపాదములా? కొండలు
నట్టలు-లోయలు- రాక్షసవృలు- మొదలగువానితో
గండరగోళముగను, కర్కశముగను నుండును. అట్టి
మాధుని పాదములు పట్టుకొని పెరిచానిదిబోలి
పడియున్నది. నిన్ను భాగమందు వ్యవృజలయుక్తమగు
వర్షదానది విస్తీర్ణమై ప్రవహించుచుండును. పర్యత

పృథ్వునునుండి తెలదేటిధారలు వర్షదానదియందు
బడుచుండును. దూరమునుండి చూచువారల కాపర్య
తము అలంకరించిన మహావాగమనుబోలి దర్శనీయమై
యుండును. ఏనుగులకు పట్టెలపట్టెలుగ రంగులను
బూయుచుండురు. అట్టి యేమగులను బాచినవారు
మాత్రమే యాయుపమును గ్రహింపగలుగుదురు.

నీ వచట పూర్తిగ వర్షించి తిరిగి వర్షదా నదీ నది
లములను పశ్చుక్తిగ గైకొని ప్రస్థాన మొనర్చుము.
అచ్చటి వనములు నేరేగుచెట్లతో నిండి విరిడికృత
మైయుండును. ప్రవాహాదీతలను నేరేకువృక్షసయానా
మడ్లసిందుచుండును. అందువలన కొకవృక్షమునుండి
మరియొక వృక్షముమీదను లంఘించుచు శరీరములమును
బోగట్టుకొని కేలిక యగును. వింశ్యపర్యతము బృహ
త్తర మత్త మారంగమును బోలి యత్యంత గాంధీర్య
మున నలరారుచుండును. అనగా నచట అడవియేమగు
తండములు మిక్కుటము. అది అచ్చటచ్చట వర్షదా
నదియందు జలకమాడుచుండును. అందువలన వాని మద
ధారల మిశ్రమగు వర్షదా ప్రవాహము ముగంధయుకమై
యలరారుచుండును. ఆజలమును కడుపునిండ గ్రోలుము.
అటులయినతో వాయువు నిన్ను చూచిపించును బోలి
యెగురగొట్ట జాలను.

పంస్కృత సాహిత్య మంతయు శ్వనిప్రధా
నము. అందువలన కబ్జిశాలము కూర్చుండి మరి
యొక యగ్ధము బహిర్గత మగుచుండును. బోగికి
వసుకమున కొవగము నిచ్చి వసునమైనపిమ్మట కేలిక
యగు తిక్తకపాదమును ద్రావించుటగలవ కళ మద
గును. అతడు గ్రమక్రమముగ బలవాను డగును.
నాతకోగము వానిదరి చేరజాలను.

మహాశయా, నీ వెచట క తి గి వ వ ట ట
క దం బ పు ష్ప ము లు వి క ణిం చు ను .
కొకాకారముగ నుండు నాచెట్టు గాత్రమునుండి
యపంఖ్యాకముగ మొగ్గలు వికసించి కేసరములు బహి
ర్గత మగుచుండును. మరికొన్ని వెలువడుటకు బ్రయ
త్నించుచుండును. అత్రేరి వాని చిత్రవిదితవర్ణ విన్యా
సము నేత్రపర్య మొనర్చుచుండు ననుట యతికయోక్తి
కాదు.

భూమినుండి అత్యంతసుగంధయుతమగు ఫలము
కము నలుదిక్కుల వ్యాపించి మనస్సువలన ఉల్లాసమును
గలిగించుచుండును. సారీణవృంధములు పుష్పముల
తో కలరాదుచుండు కదంబవృక్షముల సౌఖ్యనకు
తన్మయత్వమొందుచు, కేలయరటిపిలకలను దినుచు,
భూగంధము వాహనములనుబడలన వన్మత్తమై పరుగిడు
చుండుటను గాంచగలవు. ఆదృశ్యమును గాంచి మాన
వులు మేఘు డీపార్దనువలన యరిగవని గ్రహించు
చుండురు మామా!

మిత్రమా, నీవు వాప్రేయికి సందేశ మొస
గుట కరుగుచున్నావు. వాప్రాణము తల్లడిల్లుదున్నది.
ఆలస్యమునకు హింపకాలము. కాని యేమిచేయుము?
ప్రతియొక పర్యవేషమును నీ వొకరి ఆలసింపక
తిప్పుదు. కొంచెమల్లెపూలు నీ కత్యంతస్రియములు
గదా! పర్యవేషములన్నియు మారినముగ తుప్పించిన కొండ
మల్లెపూవుల సుగంధముతో గ్రమ్ముకొనియుండును.
అందువలన నీ కచట వాలింపదవు. అంతే కాదు.
మయూరములు నేత్రములయందలి శ్వేతప్రదేశమును
గిరిగిర ద్రవ్యము, సజలవయనముల ని వ్వాహ్వనించు
చుండును. మరియు నీపమ్మఖయనం దిపూర్వవృత్తి
మొనర్చును. ఆదృశ్యమును గాంచక యగుట కేరి
త్వము సాధ్యమునా?

దశార్ణ దేశ వర్ణన

మహాశయా, నీ కచటనుండి దశార్ణ దేశమున
కరుగును. దానిచే పూర్వమాశ్రయ మందును. దాని
సౌందర్య మపార మనవిషయమును నీవెరుగుదువుగదా!
దాని ప్రాంత్యదేశ మంతయు నేరేడు కృష్ణములతో
నిండికృత మైయుండును. నీ యాగమనముకలన
నేరేడుపండ్లు చక్కగ మ్రుగును. గాఢమున పచ్చని
కాయ లీనుచుండు ఆ పత్రములు, దట్టమున కృష్ణ
వర్ణము నీనుచుండు కొమ్మలు, తెమ్మలు, ఆకుల
తోడిమెలు, ఈమెలు, వానివైని నిరుపమాననిగళగ
ద్యుతుల నలరాదు నీలకాయల నీనుచుండు ఫలములు
- ఆప్రదేశమంతయు అత్యంతరమణీయమై యలరాదు
చుండునని వేరుగ నుడువవలయునా? భారతవర్ష మందు

అగణిత ప్రకాండ ఉద్యానవనములు మాశ్రయదేశ
మందు గలవు. అందు మొగిలెట్లు మిక్కుటము. నీ
వరుగువప్పటి కవి మొగ్గల నీనుచుండును. కాని పూర్తిగ
వికసించుటకు కొలదికాలము పట్టునుమా! ఆ యదిక
ంతేకేతకేపుష్పనమామాము కేవలము భవకకాయల
నీనుచుండును. అవి యొకింత వికసించినను భవక మేను.
అందువలన వాచనములు భవకకాయల వాచ్ఛాదితమై
నిన్ను ముగ్ధునిగ నొనర్చుచుండును. కాని నీ కేనవప్ప
టికి తరుకాఖలయందు కాకములు గూర్చుండి కలకల
రవమొనర్చుచుండును. అందువలన వాచ్ఛాములు కల
కలరవమయము లగునని వేరుగ చెప్ప వసపరము లేదు.
నీ వెంట మావససరోవరమునకు జయలుదేరిపోవు
పాంపలు దశార్ణ దేశమందు కొన్ని దినములుండి మరి
ప్రయాణ మువక్రమించును.

నేత్రవతి

దశార్ణ దేశమునకు రాజధాని విదిశానగరము.
దాని కీర్తి ద్విగంతవ్యాప్తము. నీవు మిక్కిలి విరామ
దవు. అట కేగినచో నీ విలాసవాసక సంకల్పప్రి యగును.
నీ మనోవాంఛిత విరాజేరును. ఏల యన, నీవు నేత్రవతి
పదీజలమును ప్రయరపరిమాణమున పానము చేయును.
నీకు ముఖ్యమున రసభరంజిణీ నేత్రవతియే కదా! అది
విదిశ నంది ప్రవహించుచుండును. అందలి తరంగము
లొకదాని నొకటి యతిక్రమింప ప్రవర్తించు
చుండును. ఆ దృశ్యము విన్నోక ప్రాశస్త్రీ ధ్రూ
ధంగిమ మొనర్చుచు ఆహ్వానించుచున్నటుల లోచును.
జలపానమువలన ముఖయంబవఫలము కలుగును. వదీ
గర్భమునుండి జలము గభీరనివాహముల ఉపకూలముల
వాక్రమించువప్పడు మారమున కా ప్రతిష్ఠని విన
వచ్చుచుండును. అందువలన విలాసిని యగు యువతి
గూచేగభరమున నశ్వత్త మధురధ్వమ లొనర్చుచు
“ఆశ పూర్తికాలేదు-ఆశ పూర్తికాలేదు” అని స్వీయ
మనోభావమును వ్యక్తీకరించుచుండునటు లుండును.
ధ్రూధంగిమమునకును, పర్యవే నదీతరంగములకును
పౌలిక యంతటి మధురము! ఎంత మనోహరము!

రాజధానినుండి జయలుదేరి ‘నీనైగిరి’యందు
విశ్రమింపుము. ఆపర్యవేయ ‘నీనై’వామమున బరగు

పట్టణము నానుకొనియుండును. నీ స్వర్గులన నాపర్వ
తుని కరీరము పులకాంకురిత మగును. ఆత్మలకు కడింబ
పుష్పములనుతోలి వికసించును. అది కూర్మపృష్ఠమునకు
మాడునాటుగుండల అడుగుల యెత్తునమాత్ర ముం
డును. అచట శాద్ధస్తాపములు, శాద్ధవిహారములు,
శాద్ధసంసారానుయాయులు మొదలగునవి యుండెను.
వాని సంబంధమున కిలాగృహములు కేటికిని గలవు.
అవి నిర్మాణమయములు, నగరసమీపముం దిట్టి నిర్గన
గృహములను గాంచ దలచుతో హిమవత్సగమునకు
బొమ్మ. కాని యా గృహములయం దేముండును?
ఏమియు నుండదు. కాని అవిరహాగృహములు నుమా!
రహస్యమేమన, ప్రభమదశయందు యావనోద్రేకమున
దనుల్కానియుండు నగరవాసులు ధర్మబంధనములను,
ఉపదేశ నాగపాతములను తెగఁద్రెంచుకొని యచట
స్వేచ్ఛగ విహరించుచుండురు.

కావున, స్నేహితుడా, నీ వానీపైర్చిరియం దొకంత
విక్రమించి బయలుదేరుము. నీకు మాగ్ధమందు చిన్న
చిన్నవదులును, పెరియేళ్లును గాన్పించును. వాని కిరు
లైపుల పుచ్చాద్యానవనము లుండును. అంగు కేవలము
అడవిమల్లెపూవులు పుష్పించియుండును సుమా! నీవు
తోలిమేఘుడ వగుటవలన వానిని సన్నని నీటివిందువుల
దహపుము. పుష్పములను గోయుచుండు పుష్పలాచిలు
ఆలసియుండురు. వారిమోములనుండి చెమట కారు
చుండును, కట్టువస్త్రములు పుష్పములతో నిండియుం
డుటచే చెమటను రుడుచుకొను పెట్టు? నేలాడు
చుండు కట్టాధరణములను కలువలనుండి చెమటఁబెందు
వులు క్రిందబడుచుండును. అందువలన కలువలు వాడు
నని నేరుగ తెప్పవలయువా? ఆయవృద్ధయందు వారి
కొకింక చాయాదాన మింపగనో వా రానందవిహారి
శేత్రముల మోములను పై కెత్తి కృతజ్ఞతాహృదయమున
నిన్న గాంచుచుండురు. ఆ నిమ్మకంకములలో
నీ దొకింతవడి సల్లాపము లానర్పి మరి యరుగును.

ఉజ్జయిని సుందరులు

నీవు ఉత్తరదిక్కున బోవుచున్నావు. ఉజ్జయిని
విజ్ఞానగరమునకు దక్షిణపశ్చిమ దిక్కులయం

దున్నది. ఉజ్జయినిని కేరవలయు ననిన విక్రమాగ్ధ మన
నిర్గమింపవలయును. అయినను నాయమతోధము- నా
పనిమీద నీ వరుగుచున్నావు. ఉజ్జయినిని మాత్రము
దూడకుండ బోవుదునుమా! ఆ మహానగరమందలి
సౌధశిఖరముల నొకంత విక్రమించి బయలుదేరుము.
నీవు ప్రేమండి నిర్గమించునప్పుడు అట్టారికలపై నుండు
వికాలస్థులములు, గోవులములు, శిఖరములు, శిఖరాగ్ర
ములు విన్నహృదయించుచుండును. వాని మనోరథమును
సిద్ధింపజేసి మరి నిర్గమించుము. ఉజ్జయినీపురవాసిమల
నయనములు మిక్కిలి మనోహరములు. అత్యంతచంచ
లములగు వారి యహంగమిశ్రితములు శీతకోణముల
యందు నృత్య మివర్చుచుండును. ఆ నృత్యచాంచల్య
మహారము నుమా! వాని యెకట విద్యుత్ ఫలవ
మత్యంతసామాన్య ముట సామాన్యము కాదు. ఆవిద్యు
ద్విలాసనయనములతో కేరి సల్పనియెడల నీవు వంచి
గుడి వగుదువు. అత్యంతచంచకు లోకైతిహా, నీ నవ్యయే
విధల మగును.

నిర్వింధ్యానది

వివిధకు దొకింత పచ్చమయన నిర్వింధ్య యున్నది.
అది వింధ్యయొక్క కూర్మపృష్ఠమునుండి యుత్ప
న్నయై యుత్తరముభిముగ బోవుచుండును. అది దక్షిణ
మున వన్నెతప్రదేశమున ప్రవహించుచు ఉత్తరమున
కరిగినకొలదిని క్రిందికి దిగుచుండును. అందు పెద్దపెద్ద
రాక్షసుండ్లున, బుడలగు మిక్కిలముగ నుండును.
జలప్రాతము వానిచే వడ్డింపబడి ననక కొకింత
మరలి, తిరిగి వక్రగతుల వానిని దప్పించుకొని, వాని
విడుగ చూచి పారుచుండును. రాళ్లు బండలు మొదలగు
నవి లేనితోల ప్రవాహము మిక్కిలి గంభీరముగను,
నిశ్చలముగను నడచుచుండును. దానిమధ్య నుండు గుడి
గుండములు మిక్కిలి మనోహరములునుమా! అది
విలాసినులు నాభిని చూపించుచుండునటు లుండును.
నాభిని చూపించుట స్వృతి కృత్రములయందు నిశే
ధము. అయిన నేమి? నిర్వింధ్య లజ్జావిహీనురాలు,
అందువలననే నాభిని చూపుచున్నది. నిన్ను మిక్కిల
ముగ వలచియున్నది. మొలములు విభం రూ మృగి
ధ్వనించుచుండ నృత్యమచేయుచున్నది. మొలనూ

అచ్చట లభించే వండువా? హంసశ్రేణులు దానిని వరుసగ సరిక్రమించుచుండును. ప్రవాహవేగమున కడ్లు తరిలి కట్టించినకొలదిని హంసలు 'ఫాత్, ఫాత్' అని యరచుచుండును. చంద్రహారశబ్ద మానిషముగనేగదా యుండును? నిర్వింధ్య నీకొర కింత వీచ్చుచైయున్నప్పుడు నీ వామెన వంచిండు పొడిగాదు. నీ స్నేల విలుచు నని నీ వడుగవచ్చును. అది యత్యంతరంగభంగి ముల నిన్ను గాక మరెవ్వరిని ఆహ్వానించును?

విరహాని సింధునది

సంస్కృతసాహిత్యమందు 'పథస్' యను శబ్దమును స్త్రీలచే ప్రేమింపవడు పురుషుల సంబంధముననే వాడుదురు. మిత్రమా, నీవు సుధనువవు. సమస్త వదులు నిన్ను గోరుచుండును. అటు చూడుము. సింధునది వింధ్యపారశ్రవ్యమయమిద సుత్యన్నమై సరిగ సుందరముఖమున బ్రవహించుచున్నది. పాపము! నీ విరహమునకు తాళబాలక రోగగ్రస్త యైయున్నది. అందు పన్నని జలధారమాత్రము పారుచుండును. అది దివసుల వరుసను కృశించిపోవుచున్నది. విరహము వలన, రక్తవిహీనమై పారిపోవుచున్నది. తీరమందలి తీరుసమదాయమునండి రాలిన పండుటాకులతో నిండుచున్నది. ఇట్లు విరహవిహ్వలయై యుండుట సాక్షాగ్య విషయముగదా! ఎవని విరహము వలన రమణీ మణి కారతర నొందుచుండునో, వానికంటె సుధను డనునా దెవ్వడు వారిమణి? ఆహ! ఆమె యెట్టి పతి ప్రాణయోగమనింపుము. పాపము! ఇప్పుడామె ఊరత్నమును తోగొట్టుటకు బ్రయత్నింపుము. అల నింపకుము. అది నీ సౌంద్రమందే యున్నది.

సింధునదిని చాటి యవంతిని తేరుము. ఆచేశ వాసులు బృహత్కృష్ణ చరువుచుండురు; ఇతరులకు కెప్పుచుండురు. తాము వినుచుండురు. అవంతిదేశము నకు రాజధాని విశాల, లేక ఉజ్జయిని. అది సమస్త సాంపదలతో నద్వితీయముగ బ్రకాశించుచుండును. అది పార్థివనగరము కాదు. స్వర్ణఖండ మని యెరు గుము. అత్యంతశోభాన్వితమానమగు నది భూతలమున కట్లు వచ్చె నని శంకింపవలదు. దాని పుణ్యమింకను

పూర్తిగ క్షయము కాలేదు. ఆపుణ్యఖండము తీరవేగ మున స్వర్ణమునండి భూతలమున బడియున్నది. అచ్చటి స్త్రీలు కేళివిలాసముల క్లాంత లై నప్పుడు, కీతలస్వర్గ లోగూడిన శివానదీవాయువు వారి క్లాంతిని మార మొనర్చుచుండును. మరీయు నది వికసితకమలముల సారథమును శరీరమునకు బట్టించుకొని, మరణిముముగ నొనర్చుచుండును. సారథములు సరోవర ములయం దవ్యక్త మృదుమధుర గ్రవను లొనర్చు చుండును. అది యాధ్వనిని చాలదూరమువరకు వోడ్కొని యడగుచు విశాల మొనర్చుచుండును. శివానది చేయు కార్యమును చేయగలవా దెవ్వడు? ప్రియతముడు మాత్రమే. కాని యాత డెట్లు క్లాంతిని దూర మొనర్చగలడు? వినుము. ప్రథమమున అం గానుమాలకార్యము లొనర్చును. అనగా శరీరమున, పొద్దపొడములను నొక్కి దళితపుష్పముల సుమధుర పరిమళమును కుష్మిఃపతేయము, అనేకవిధములగు పల్కులవలన మానసోల్లాసమును కలిగించుచుండును. ఉత్కృష్ట మధుర సుగంధయంతములను, సుదీర్ఘము లును నగు నాపల్కులు సారథసహజములకు తుల్య మని నుడువ పోననువా?

ఉజ్జయిని కరుగులవలన నీకు మహాపకార ములు గలుగును. అచ్చట స్త్రీలు సుగంధభూషణు లను తలపెండ్రుకలకు పట్టించుకొనుచుండురు. ఆ సుగంధము సాధముల కిడికిలనుండి వెలుపలికి వెల్లి విరియును. అది విన్నావరించును. అప్పుడు నీవు శరీర మును బరిష్క మొనర్చుకొనుము. దీనివలన నీ జీవితము లేలికయైనటుల మరి దేనివలనను కారు. అచ్చట ప్రతి గృహమునందును నీకు పరమమిత్రు లున్నారు. నీరాక కాంక్షోన్మత్తులై నిన్ను సహృదించుటకు వృత్త్యము పల్పించుదురు. గొప్పవార లనిదించినప్పుడు గౌరవార్థము వేక్యావృత్త్యము జరుగుచుండదా? అటులనే మయూ రముల వృత్త్యము జరుగును. ఆ సాధరాజముల శోభను గాంచుము. పుష్పగంధము వాహూణించుము. గృహము లన్నిటియందును లక్ష్మీపూజాదివయన స్త్రీరెల్లరును పొడములకు లక్ష్మిక పూనుకొనువిధమున నందలి స్త్రీల పాదము లలరాదుచుండుటకు గాంచుము.

మహాకాల మందిరము

గంధవతికిది యజ్ఞయిని నానుకొని పారుచుండును. దాని తీరమందే మహాకాలమందిర మున్నది. నీ వచ్చట కడుగునప్పుడు ప్రమోదము విన్నతచేక దృష్టిని కిలకించుచుండురు. ఏల యన, సుమధుర శోభలు వెల్లిగక్కుచుండు నీ సునీలచ్ఛాయయందు మహాదేవుని కంఠశోభను గాంచి తేనెయ్యి లగుచుండురు. ఆ మందిరసంలగ్నమైయన్న పుష్పద్వాన వనము సర్వవిధముల ప్రకాండము. గంధవతినుండి బయల్దేవలు సునీలల సుగంధవాయువులు పద్మగంధ మున మిళితమై శరీరమందంతటను పద్మరజము నలరుకొని, యువతీమణు లుపయోగించు తైలము మొదలగు వాని సుగంధము వపహరించుకొని యుద్వానవనమందలి ప్రతియొక భలవృక్షమును, పుష్పతరువును, లతాగుచ్ఛమును కదలించుచుండుట మనోహరము గాదా?

మహాకళూ, నీ చెప్పకు మందిరమున కరిగినను మార్కాప్రమయమువరకు చేదియుండును. ఏల యన, చండిత్రావానంతరముగదా ఆరతియొసలుట? కావున అప్పటివరకును కాదుకొనియుండి గర్జించిన యొడల నీగర్జనములు ధక్కానేడ యగును. అందువలన నీగర్జనము పార్థక మగును. నీవు ధన్యుడ వగుదువు.

ఆరతిసమయమున తేళ్ళలు చామరములు వీచుచుండురు. లాళమునకు సరిగ వారి పదములు పడుచుండును. వారిచంద్రహారములు యువ్-యువ్ అని కల్పించుచుండును. మణిమాణికళ్యాణితమగు అభరణముల సుదీప్తి యంతమగు శకతశక్తాంతులు వింజామరలమీద బడుచుండును. మణికాలము వింజామరలను బూనుటవలన నామకమారస్త్రిలు మిక్కిలి యలసిపోవుదురు. గత రాత్రు నఖమీతము లందిన ఆహస్తములు వివళమగును. ఆమధమయమున - ఆమహేంద్రయోగమున నీ వామతములమీద ముత్యములనుబోలిన నీటిలిందువులను రాల్చినచో వారికి సుఖముగ నుండును. రసికశిఖామణి వని తలచి వారు నిన్నత్యంతవిలాసయుక్తమగు క్రింది మాపుల జూచుచుండురు. కజ్జలముల గ్రయ్యుకొని యుండు శ్రేణికోణములయందు తిరుగుచుండు రారలు

రెండును పడిపోవును. ప్రతియొక దృక్కునుండియు ఆ నల్లని భ్రమరములు బహిర్గతమై కరుసగ బడుచుండుటవలన భ్రమరహారములు సేత్రములనుండి బహిర్గత మగుచున్నవా యని నీకు జోచుచుండును.

మహాదేవుని తాండవ వృత్తము

పాయసమయమున మహాదేవుడొనర్చు తాండవ వృత్తము మహానంద్యపదము. ఆత డెప్పుడు గజ వర్జమును ధరించియుండును. రక్తము న్రనించు చిక్కు క్రింది వైపునను, మిగిలినభాగము పైభాగమునను ఉంచును. ఆయన నాల్గుపాదములను - నాల్గుపాదము లేవి, ఆర్య భాస్కరుడు తలచినచో ఆహస్తములను జంటజంటలాగ వెంతవరకైనను వెంచగలడు - సుప్రసార మొనరించి నృత్యమొనర్చుచుండ గజచర్యాలంబర మిటినటు గొట్టుకొనుచుండును. ఆనృత్యము పార్వతికి చక్షు క్షూలము. ఎంతైనను ఆమె స్త్రీయేగదా! రక్తాలంబరమతోగూడిన ఆనృత్యవ్యాపార మామె కట్టువచ్చును? ఆది ఆమెకణు మాత్రమైనను యదాదహము కాదు. నీవు పార్వతీదేవి! భక్తివిప్రముడవు గాదలచినను, నీ వాభావమున సునీరదృక్కుల ఆమె నిన్నాకీర్వదించవలయునని తలచినను నీవు గర్జన మొనర్చక మానమును చాల్చును. గండర గోళపడక క్లిరయగ నుండును. జపాకుసుమకాంతులను ధిక్కరించుచుండు సంధ్యారాగమును నీశరీరము నకు క్రిందిభాగమున నలరుకొని, మందిరసమీపమున చేదియుండును. ఆంత మహాదేవుడు హస్తచర్యమును వీడి నిన్ను నైకొని నృత్యము చేయును. నిండురున మున పార్వతి నిన్నాకీర్వదించును. నీవు ధన్యుడ వగుదువు.

ఉజ్జయినిలోని అభిసారికలు

గభిరనిశితం దభిసారికలు స్వగృహములను వీడి కాలవలతో మోములు గవ్వకొని మదనమోహన విలాసమున ప్రాణప్రియులకొర కరుగుచుండురు. రాజ పథము గాధాంధకార బంధురము. అప్పుడు నీ వొక కార్యమును తప్పక చేయవలయునునుమా. నీ సౌదామినిని ఒకింత ప్రకాశింపజేయుము. కాని దానిని చంచలమును, చపలమును గానీయకుము. ఒరపడిరాతి

మీద నుండు స్వర్ణరేఖలు బోలి పొదామిని యొకింత వడి నిశ్చలముగ నుండవలయు ననుమాట మరచవలయు. అందువలన నభిసారికలకు మాన్గ యొకింత స్పష్టముగ గవ్వడును. మిశ్రమా, మరియొక మాట. అప్పుడు వర్షింప వలయు. ఉరుముచు నీ వెవ్వరిని విలువవలయు. బా రులు లుగగా! రమ్యవర్ణన మాత్రు రమ భయమువలన కంపి తలై, పాతబుద్ధులై, దిగ్భ్రమితులై ప్రమాదమునకు లోనగుదురునుమా !

ఈవిధముగ సాదామిని దీర్ఘ కాలము ప్రకాశిం చుటవలన మిక్కిలి దర్శిపోవును. ఆమె నీవు ప్రియ సంగిని. కాబట్టి యామె కొకింత విశ్రాంతియొసగుట యుచితము. నాపల్కు లాలించి యారాత్రి యేదియో యొక యున్నతగృహమున విశ్రమింపుము. అప్పటికి పొవుకములు మైమరచి నిద్రించుచుండును. కావున మీకు నిద్రాభంగకరముగ శబ్దములు వివబధవు. మూర్ఖో దయ మోవలెనే యటనుండి బయలుదేరుము. మిశ్ర కార్యనిర్వహణకు బయల్పడవలసిన వివాహితి యుత్త మోత్తములు కార్యనిలంబన మొనర్పరపట నిశ్చయమా.

మహాశయా, గమనింపుము. మూర్ఖుడేవుడు మిక్కిలి యనుచితకార్య మొనర్చియున్నాడు. ప్రియ రమణీయగు ననిని నీడి రాత్రియంతయు వెచ్చటబో గుంపెను. పాపము ! వలని యారాత్రియంతయు దుఃఖించి శిశురలించువుల ని. డియున్నది. స్త్రీలంపలుడు ఉదయముననే గృహమునకు వచ్చి రిక్తహస్తముల భర్త పట్ని శేత్రజలములను దుడుచుచు ఓదార్చుచుండువిధ యుననే మూర్ఖుడేవుడు ననిని శేత్రజలముల దుడుచుటకు సహజకరముల నుపయోగించును. ఆతడు దేవత. కావున నీవు మిక్కిలి బాధ్యురగ మెలగవలయును. లేకున్న ని న్నాత జీమితేననో చేయగలడు. నీవు మధ్య చేరి యాయనకరముల నడ్డగింపవలయు. అట్లుల చేసినచో మూర్ఖునితో నీకు గల కైరము మిక్కిట మునును, నీవు నాశనమగుదువు.

గభీరానది

ఉజ్జయినిని చాటగనే నీవుగభీరానదిని గాంతువు. అందలి జలము మధ్యవ్యయ. అది రోకరక లాగుచు,

అట్టుకునుగూడ చక్కగ గాన్పించుచుండును. యోవనప్రారంభమందు భావుకులు - కవులు - రచించు ప్రేమరచనలనుగాని, ప్రేమయొక్క ప్రభు మోక్ష్యమన విలసిల్లిన శకుంతలపూజయనుమానూడ నీ జలములతో బోల్చబడును. నీవు దుర్భినుడవు. అంగ నలచేత కామింపబడువాడవు. కావున నీవు భాయా రూపమున నొక్కచూరు గభీరానదిస్వదయమందు ప్రవేశింపుము. ఆమె నిన్ను గాంచినంతనే గునిర్మల పూదయమున నాకర్షించును. ఇంకొక సంగతి. ఆత్యంతచవలవిత్తలకు వేడినచేపలు గంతులువేయుచు తలక్రిందులగుచు చంచలకటాక్షములకు నీవై ప్రసరింప జేయుచుండును. ఆకటాక్షములయందు నలుపుదీరయైన నుండగు. ఉంచునది కుచువత్సప్యములతోలి తెలుపు- సంతూర్ణముగ తెలుపు. కాని యాచూపుల యర్థమును గమనింపుము. ఈపమయమున జీవేంద్రియోదృష్ట మూర్ఖుండవలయు. ఆమె యుజ్జ్వలశేత్రములనుండి బయల్ పడెనుచున్న స్వచ్ఛవృక్షమును తలదన్నుచుండు చూపులను దృఢ మొనర్పకుమా !

దేవగిరి

కాని నేను దురదృష్టవంతుడన - ఆలస్య మగుచున్నది. ఏమిచేయును ? ఉజ్జయినినుండి నుంచాకోరుకు బోవు మాన్గమందు 'చంచల' నది నతిక్రమించి కొలదిమూర మరిగినచో నొక ఉన్నత పర్వతము గాన్పించును. దాని పేరు దేవగిరి. గభీరా నది మనోరథమును దీర్చి నీవు దేవగిరికి జనువచ్చుడు మహాదాగులుగ నుండు వేడిగాలికి బడలు చల్లని గాలి వీచుచుండును. ప్రభుమత్త మున భూమి తడిసి ముగంధము వెల్లివిరియుచుండును గదా ! ఆ ముగంధమున చల్ల గాలి ముత్తిల్లియుండు నని వేరుగ నుధువవలయునా ? మదగజములు వేడికి తలక్రిందు లగుచుండును. అందువలన నది తొండముల నెత్తి యొకవిధముగ శబ్ద మొనర్చుచు చల్లగాలిని పీల్చు చుండును. ఆగాలివలన నదవిమేడికాయలు పండును. మృదుమధురశీతలతరంగములు దేశమంతయు వ్యాపిం చును.

కార్తికేయునకు చిరనివాసస్థలము చేవగిరి. ఆయనను సామాన్య చేవునిగ దలవజుడు. అతడు మహా చేవుని పుత్రుడు. నీవు చేవగిరి కరిగి పుష్ప మేళువపు గమ్మ. ఆ పుష్పములను మంచాకినీ జలములయందు దడుపుము. పుష్పధారావృష్టిని కార్తికేయుని స్నానము చేయించుము.

కార్తికేయన కొక మయూర మున్నది. దానితో తుల్యమును భాగ్యవంతుడు జగత్తునం దెవ నున్నాడు? దాని యొక క్రింద బడినయెడల, పలు వత్సల పలుకొంతు నీమచుండు ఆయొకను చేత భరించి పార్వతీదేవి యది కార్తికేయుని మయూర పుచ్చమందలి యొక యని సంశేించుచు, పద్మముల తో గలిపి నెవులకు భరించుచుండును. అహ! దాని భాగ్య మేమి! అట్టిభాగ్యము లభించినవారలు జగత్తు నందు మరియెవ్వ రున్నారు? అంతేకాదు. మహా చేవు దా మయూరమును స్వీయదృష్టులయం దుంచు కొనును. ఆయనకిరమందలి వివిధభవకాంతులవలన నెమలికేత్రము లత్వీర తో భాయమానము లగుచుం డును. కార్తికేయనకు క్రియము, శీవునకు ప్రియము, పార్వతికి ప్రియతమ మగు దాని కొకింత వ్యవధి కొసగుము. గర్జన మొనర్చుము. ఆ గర్జనము ప్రతి పర్యతేకందరమచుండియు ప్రతిస్వనింపవలయును. వెంటనే యామయూరము వృత్తిమునకు గడగి శేత్ర పర్య మొనర్చును.

చర్యణ్యతి

కార్తికేయుని పూజించి నీ వశ్రేయసపత్నీ గమ్మ. నిద్రమగ్ననయగళము ఆకాశహర్షణవ పిదాగాన మొనర్చుచు స్వచ్ఛందముగ విహరించుచుండును. నిన్ను గాంచినంతనే చివకులు పడుటవలన పిదానినాద ముప స్వర ము నను తలపున వాడు నీమార్గమును వీడి పలా యను లగుచుండును. అనంతరము నీవు చర్యణ్యతీవదిని నమిపించెదవు. దాని మర్యాదను గాపాడుట కచట నీవు కమ్మదికమ్మదిగ ప్రోహుచు క్రిందికి దిగుము. చర్యణ్యతీవది సామాన్యమును నది కాదు. రంతిశేవుడు గోపేంద్రుడునులం చెప్పియో గోవులకు వధించి

యంచెను. వాని చర్యపునుట్టలనుండి పొదిన రక్తము ప్రవాహరూపమును వాల్చెను. అదియే యిపుడు చర్య ణ్యతీవర బరగుచున్నది.

చర్యణ్యతీవదీప్రవాహము మిక్కిలి విస్తృతము. గట్టుపైనుండి చూచినయెడల నది గీగించియుండును. మరియు పెద్దపెద్ద రాగిగుండ్లు మొదలగునవి ప్రవాహము వడ్డించుచుండును. అందువలన ప్రవాహము కొల దిగ వెనుకకు మరలి వానిని దప్పించుకొని పొరుగుం దును. కొంతమూర చేవిగమను అడ్డంకులు లేక ప్రవా హము స్థిరముగ నడచుచుండును. పైనుండి చూచువార లకు నదియందలి శీనభమజాయము ఆశీమత్వపు రాకులను ధిక్కరించు బృహత్తరముత్రాసచ్చ హారమును బోలియుండును. దాని మధ్యభాగమందలి దట్టమగు నల్లరంగును విడిచిసి జలములు గ్రోలునప్పుడు గగనవరులగు చేతలలు నిన్ను గాంచి మత్స్యముల చూల యం దొక యుల్లలనీలమణి యున్నదని కలకును.

దశపురము

చర్యణ్యతి పతిక్రమించి దశపురమున కరుగును. ఇప్పుడు దాని నానుగేయము 'మందాశోరము'. అంతటి స్త్రీలు సాధిలానముగ నిన్ను గాంచుచుండును. వారి భూమిలెలు నిరంతరము కంపించుచుండును. అందువలన వారి హావభావములు ముప్పైయైదుగ బ్రకటిర మును. వా రుపరిదిక్కును గాంచునప్పుడు ప్రభుమమున శేత్ర ముల శ్వేతచ్ఛాయయు, వెంటనే దట్టమగు సునీలచ్ఛా యయు గాన్పించుచుండును. అహ! ఆదృశ్య మెంత మనోహరము! పై కెగరకొట్టబడిన మల్లెపూవుల వెంట నుమ్మెదలు దిరుగుచుండునటుల దోచును.

బ్రహ్మచర్యము

అటనుండి బయలుదేరుము. చాలమూర మరగిగతో బ్రహ్మచర్యమును జేరుదువు. అది చేవగిరికి చేకము. పర స్వతీ, దృఢదృతీవదుల మధ్యమం దున్నది. దాని వార్గభూమి యని యెరుగుము. చాతుర్వర్ణ్యముతో నూదిన ఆర్యసంఘపు ఉత్పత్తిస్థాన మదియే. నీ వచట భాయనమాత్రము ప్రసవించకేసి యటనుండి నిర్గమిం

పును, పురుషేశ్వర
మును చేరుదువు. ఇప్పు
టిని అచట ఘోర
తర పురుషేశ్వరము
ద్వీపములు గన్ప
ట్టును. కమలపము
దాయమువీడ నీవు
వర్ణించు విధముననే
మహాభయగర్భుడగు ఆ
స్థమడు తీవ్రతయగు
మువీడ కరవర్ణము
ను గురిపించెను.

నరస్యతీ నది

మహావరాక్రమ
కాలియగు బలరా
ముడు పురుషాంజన
యుద్ధము జేపక్ష
మును చేరక సరస్వతీ
తీరమందు యోగిని
మన్నుచై యుండె
ననుచిదుమును నీ జరి
గియేయుండువు. ఆత
డప్పుడు పురను బరి
త్యజించెను. సరస్వ
తీనదీపలిలముల విహ
సము దీర్చుకొనుచుం

డెను. మిత్రమా, నీవుగూడ నాజలమును పానము
చేయుము. అందువలన హృదయశుద్ధి యగును. కాని
నీవర్ణముమాత్రము మారదునుమా!

అటనుండి కనకఖలమున కరుగుము. దక్షు డ్దానర్చన
యజ్ఞకుండమును గాంచుము. చేతియందు పైపాపడి
నదో పండా లిప్పడుగూడ అచట హోమముచేయు
చుండుదు. కనకఖలమునకు సమీపముననే— రెండు
యూడు మైళ్ల దూరమందు గంగానదీ హిమాలయమును
వీడి సమతలమును ప్రవేశించును. అటనుండి పైకి చూచిన
యెడల గంగనిర్గమనము సగరతపయులు స్వర్గమున
కరుగుటకు నిర్మించిన పోపాన పంక్తులుగ విరాజిల్లు
చుండును. పరిచార్యుడు సముద్రమట్టమునకు అయి
కాదుకంటర యడుగుల యెక్కువమాత్ర ముండును,

పూర్వమేఘమందలి సమస్త జడపదార్థములును చైతన్యమయ
ములు. మేఘము, రామగిరి, అమ్రకూటము, నర్మద, వేత్రవతి,
నిర్వింధ్య మొదలగున వన్నియు చేతనములు. అందు ముఖ్యముగా
నదులు చైతన్యమయములు; ప్రేమాస్పృతములు. కాళిదాసు ప్రతి
యొకవాక్యమందును వాని చైతన్యమును, బుద్ధిని, హృదయమును
వెలువరించియున్నాడు. అవియన్నియు హృదయమందలి ప్రేమచే
నాకులములు. ప్రేమాకులుడగు మానవు డొనర్చు కార్యములనే
అవియన్నియు నొనర్చినవి. అందువలన వానిని జడములుగ
గ్రహింప వీలులేదు. కాళిదాసు రామగిరినుండి అలకానగరపర్యం
తము సమస్తమును చైతన్యమున నింపివైచెను. ఆ మార్గమందలి
నదీనదములు, పర్వతములు, కందరములు, భూచరభేదరములు,
జలచరములు, చివరకు బేడినచేపలవరకును యెటుని దుఃఖము
నకు దుఃఖింప దొడగెను. యెటుని విరహమును గాంచి సరితపింప
జొచ్చెను. ఆ యెటునకు దూతరూపమున అలకాపురమున కరుగు
చున్న మేఘునకు జడజగత్తంతయు నేకాత్మభావమున సర్వవిధ
ముల సహాయ మొనర్చెను. జడజగత్తంతయు యెటునితో సమ
వేదన ననుభవించెను.

అచటనుండినీవు ఉన్నతమార్గమున పైకిబోయి చూచిన
యెడల గంగ మెట్లునతిక్రమించుచు ౨౨౦౦౦ అడుగుల
వరకు పైకి బోవును. ఆపోపానశ్రేణి నతిక్రమించియే
గదా సగరతపయులు స్వర్గమును ప్రవేశించినది!

గంగామతల్లి

అచటనుండి గంగాప్రవాహ మత్యంతవేగమున
క్రిందికి దిగునప్పుడు ప్రతియొక పోపానమందును
రాశీకృతమును ఫేవరాను లుండును. నీవు పైనుండి
కొంచునప్పుడు, ద్విపార్శ్వములయందలి మహోన్నత
పర్వతముల మధ్యనుండి ఫేవరానులతో తగతకలాదుచు
ప్రవహించునప్పుడు, గంగామతల్లి నగవును—౨౨౦౦౦
అడుగులయెక్కువనుండి క్రింద ౫౦౦ అడుగులవరకు వ్యా

హిందీయుండు వగవును - గాంగ యందువు. గంగలోకి దివరి భాగమును గంగ యందును. గంగాధవాని విష్ణు పాదములనుండి బ్రహ్మకమండలమునకును, అటనుండి శివుని జటాజూటమునకును బ్రవేశించి, యచ్చటనుండి హిమాలయముండు పడుచున్నది. మరియు తరంగ హస్తముల విస్తారమొనర్చి గంగ మహాదేవుని జటాజూటమును బట్టుకొని యుండును. తరంగములు కపాల ముందరి చంద్రకళను ఆఘాత మొనర్చుచుండును. సవ తిని చూచి గొరి కుర్మలో గూడిన కషాయితపేత్ర ముల గాంచుచు ప్రభుటి నొనర్చుచుండ, గంగ తల వంచుకొని కౌతలకంఠమున నవ్వుచుండినటుల గాంచ గలవు.

గంగాజలము సునిర్మలము. స్పటికమును బోలి స్వచ్ఛకాంతుల నీనుచుండును. నీరును సురగజమున కును మిక్కిలి పోలిక గలదు. నీవు వలుపు. తొండ మును బోలిన ఆకృతి వహించి నీరమును గ్రోలుము. నీవు గంగాజలమును గ్రోలుటకు దీనివచోట నీయుజ్జ్వలనీల కాంతులు సుస్వచ్ఛస్పటికమును ధిక్కరించుచుండు గంగాజలముమీద తేలియాడుచుండును. ఆప్పుడు గంగా యముషాదంగమును ప్రయాగయందేగాక మరి యొకచోట గలిగినటుల దోచును.

హిమవన్నగము

క్రమక్రమముగ పైకి బోవుచు హిమాలయ మును జేరుము. ఆతడేసుమా గంగకు తండ్రి. ఆత డెప్పు డును మంచుచే ఆవరింపబడి యుండును. నీ వా మహా పర్వతముమీది కెగసి మంచుకలిగియుండువాడ విశ్రమించి నప్పుడు నీవు మహాదేవుని వాహనముగ వృషభరా జును భూమిని కోరాడి కొమ్ములకు బురద పట్టించు కొరినటుల దోచుచుండువు.

అచ్చటచ్చట జేరదానతరువు లొకదాని కొకటి రాచుకొనుటవలన అగ్ని యత్కన్నమై దవా నలరూపమున వ్యాపించుటను గాంచగలవు. అది వ్యా పించుచు చెలరేగి చమరీమృగముల లోకలను గాల్చు చుండుటను గాంచినయెడల నిమేషకాలమైనను విశంఖ మొనర్చక మిక్కిటముగ వర్షించి యా ధవానలమును

చల్లార్చును. మిత్రహా, ఉత్తముల సుందరము నిద్రముల ఆపదలను నివారించుటకొరకేగదా!

మరియు అచట నెనిమిది పాదముల జంతువు లను గాంచెదవు. వాని పేరు శరభములు. అవి నిన్ను మ్రొంగవలయు నను తలపున నీవొదకు లంఘించును. అప్పుడు అంధకార మొనర్చును. శీతముగను, దట్టము గను వర్షించుచు వడగండ్లతో వానిని గొట్టుము. నిత్యుల కార్యములకు బ్రయత్నించువారికి అవమానము తప్ప దనుట నిశ్చయమేగదా!

అచ్చటల మహాదేవుని పదవిహ్నుములు తాతి వొడ సుస్పష్టముగ గన్పించును. సిద్ధు లాపాదములను నిరంతరము పూజించుచుండురు. స్నేహితుడా, నీవు మెల్ల మెల్లగా క్రిందికి దిగి పాదముల చుట్టు ప్రదక్షిణ మొనర్చి మిక్కిలి భక్తిక్రద్ధులతోడ వాదికృతపదముల గాడుచును. వానిని పూజింపుము. నీవు దేహాంతమందు అవినశ్వరమగు గణధదమును బొందుచువు.

అచ్చటనుండు చెరుదుచెట్ల కచ్చటచ్చట రంధ్రము లుండును. వానినుండి గాలి బహిర్గత మగునప్పుడు మనోహరమగు వాదము బయ్యెడలను. కిష్కర స్త్రీలు త్రిపురవిజయమును బాచుచు మహాదేవుని మహిమను శరణుఖముల కీర్తించుచుండురు. నీవు గర్జిం పుము. అప్పుని కందర కందరములనుండి కల్పించి మృదంగకౌర్య మొనర్చుచుండును. అందువలన మహా దేవుని నృత్యము వివిధోపకరణములతో సుసుందరముగ నుండును.

క్రాంచరంధ్రము

మహాశయా, హిమాలయముండు చూడదగిన విశేషము లనేకము లున్నవి. వానిని గాంచుచు క్రమ ముగ క్రాంచరంధ్రము (చీల్ పాస్)ను జేరుము. అది ౧౬౦౦౦ అడుగులయెత్తున నుండు బొక కనుమ. ద్విపార్శ్వ ముందరి మహోన్నతపర్వతముల మధ్యమంధి వక్రగతుల బోవుచుండు వాత్రోవనుండియే భారత వర్షమునుండి తీరెట్లు జేకమునకు పథికులు వచ్చుచు బోవుచుండురు. పూర్వ మది యొక మహాపర్వతమై యుండెను. తాని పర్వతరాముడు బాణప్రయోగమున

వాపర్యకమును చిత్తును. అందువలన నది కనుమగ కేర్పడినది.

తైలాసము

ఇంతవరకును నీవు ప్రకృత్యమును మార్గమున, శేషమును అడ్డంకులను లేక ముఖముగ ప్రయోగమొనర్చుచుంటివి. కాని యిక నీవు నిర్ణయింపవలసిన మార్గము మిక్కిలి దుర్గమము. ఆ కనుమనుండి పోవుకప్పుడు ముకుళించుకొనిపోయింది. కాని రెక్కలల్లాన్చుచు వాకనమున విహరించు పక్షులనబోలి స్వేచ్ఛగా బోజాలవు. కావున ముకుళించుకొని—మిక్కిలముగ ముకుళించుకొని, ఆ కనుమ నతిక్రమించినచో తైలాసమును జేరుచువు. అది రెలుపు - ఎటుచూచినను తెలుపు! నిర్ణయించుకొని కచట ముకురములతో బని లేదు. ముస్వచ్ఛమును మంచువలన వాక్రమింపబడియుండు తైలాసమే వానికి దర్పణముగ నుపయోగపడును. అచ్చట శిఖరములు మహోన్నతములు. అవి యెన్నియు ఘనీభవించిన మంచువలన వాకరింపబడి యుండును. మహాదేవుని యట్టచోనము దినముల వరుసను ఘనీభవించి శ్వేతఖండిరూపమును వాల్చిన దని తోచుచుండును.

కజ్జలకొండవలన కేత్రములు మహాపాదముగ నుండును. కాని దట్ట మగు దానిని దొలగించినయెడల లోపలనుండు రంగు మిక్కిలి మహామోహనకారి గదా! అటులనే నీ వుండువు. కాని తైలాసమే? అనిన విషయదంతములోపలి భాగమందలి భావశక్తియు నతిక్రమించి తళితళి మెరయుచుండును. అహో! ఆరంగు శీతానంద మొనర్చుటయే కాక, హృదయ మోహన కారిగ నుండును. మిర్రమా, నీ వాభూషణముమీద విక్రమించినప్పుడు మానవులు నిన్ను తడేకదృక్కుల గాంచును, ప్రకాండజహు డగు బలరామునిమీద నుండు నీలాంబరమా యని తలచుచుండురు.

అచట నీవు చూచునప్పుడు, మహాదేవుడు పార్వతి భయపడు వను తలంపున పర్వచోరమును దీసివైచి యామెచేరిని ధరించి, కాలినడకను క్రీడా తైల మెక్కించుచును. అప్పుడు నీ కరీతమందలి జలమును ప్రసంగ మొనర్చును. మహాదేవ

దంపతు లరుగు మార్గమునం దంతటను పర్వతము నంటు కొని యుండుము. అప్పుడు సోపానప్రాయముగ నుండు నీమీద పాదము లిడుచు పార్వతి ముఖముగ నిర్ణయించును. నీజన్మ పార్థకమనును.

కాలిదాసు మేఘమును వికాలమును నీటి తోలు తిత్తితో బోల్పియున్నాడు. వేదమతముగూడ సంతోష.

కాని అచట వేదవికాలముందు క్రీడలాసము సురాంగవలచే చక్కినంతనే వారు చేతికంఠములనుంచి దలి క్రమముల యంచులతో నిన్ను గోగి చిద్ర మొనర్చురు. అప్పుడు నీకుండి వేలకొలది తెలయేళ్ల ప్రవాహములనబోలి జలము బహిర్గత మగును. కావున నీ వాటెరిలకార్థము లానర్చినవారిమీద జలమును స్రవము రించుము. అదియును వర్షమైనచో, తీవ్రముగ గర్జించుచు ఆడలగొట్టుము. తప్పు లేదు. అటలాడుకొను చుండువారల కంత చాపల్య మెందుకు?

నీవు మానస పరోవరమందలి జలమును ప్రార్థిగ ద్రావుము. ఆ జలముం దగణిత మగర్లపద్మములు వికసించియుండును. విరావతమునకు క్షణకాలము ముఖపటముగా నుండును. అందువలన నది మిక్కిలముగ వానందించును. గాలికి వస్త్రములు కడలుచుండు విధమున కల్పద్రుమపుత్రుల వాడించును. నేమిటాదా, నీవీ విధముగ వాపర్యకరాజము నుపభోగింపుము.

అలకానగరము

ఆ పర్వతాంకముం దొకనగర ముండును. పర్వత గాత్రమందలి యెచ్చుతగ్గుల ననుసరించి గృహములు నిర్మింపబడినవి. అనగరము రసికురాలగు ప్రణయిని పర్వతక్రోధమందు మైమరచి నిద్రించుచున్నటు లుండును. ప్రక్కనుండి గంగానదవంతి పోతుచుండును, నీ వొకింత దక్షిణమున కరుగుము. ఉన్నతప్రదేశము నుండి చూడుము. అప్పు డొక కామిని యొకింత వస్త్రమును గప్పకొని కయనించినటు లుండును. అక్కలమున వానగరమందలి గొప్పగృహముల యందు మేఘము లుండును. అందువలన గృహముల

మీదనుండి వర్ష నీరుతులు జోటజోట రాలుచుండును. అదృశ్యము కృష్ణవర్ణమున నలరాదు స్త్రీల కేశముల యందు ముత్యముల సరము ప్రకాశించినటుల దోచును. నీవు, విరవరితుడ మగుటవలన, దానిని గాంచగనే యలకావగర మని గ్రహించువు, పండియము లేదు.

పూర్వ మేఘమందలి సమ ప్రజాపదార్థములును వైశిష్ట్యములును. మేఘము, రామగిరి, ఆమ్రుకూటము, నర్మద, కేత్రవతి, నిర్వింధ్య, గభీర, గంధకతి మొదలగున వన్నియు చేతనములు. ఇందు ముఖ్యముగ నదులు వైశిష్ట్యములు; ప్రేమమయములు; ప్రేమాన్వితములు. కాళిదాసు ప్రతియొక వాక్యముందును దాని వైశిష్ట్యమును, బుద్ధిని, స్పృహయమును వెలువరించియున్నాడు. అని యెన్నియు స్పృహయముందలి ప్రేమచే నాకులములు. ప్రేమాకులండును మానవుడొనర్చు కార్యములనే ఆపన్నీయు నొనర్చియుండెను. అందువలన దానిని జనములంగ గ్రహింప నీలు లేదు. కాళిదాసు రామగిరినుండి ఆలకావగర పర్యంతము సమ ప్రయము వైశిష్ట్యమున నింపి వైచాను. ఈమార్గముందలి నదీనదములు, పర్వతములు, కందరములు, భూచర భేదరములు, జలదరములు, నివరకు జేడిన చేపలవరకును యెక్కుని యుభయవకు దూళింప దొడగెను. యెక్కుని విరహమును గాంచి పరితపింప జొచ్చెను. యెక్కువకు దూరయాత్రమున మేఘ మలకాపురమునకు జనుచున్నది. మార్గముందున్న వన్నియు సాధ్యమైవంతరకు మేఘుని సంతోషపరచవలయునని ప్రయత్నించుచుండెను. కొన్ని మేఘునికి కరమున స్థానమొసగుచున్నవి. మరికొన్ని సాధోపరిభాగమును విక్రాంతి కొసగుచున్నవి. చేరొకకొన్ని బలవర్ధనమునకు జలముల నిచ్చుచున్నవి. కొన్ని మేఘునినుండి జలమును బహిర్గతమొవర్చి యాలినికి తీవ్రగతిని గలిగించుచున్నవి. జవజగ త్తంతయు సీతారాముల యెక్కువకు పర్వవిధముల సహాయ మొనర్చుచుండెను. మేఘము యెక్కుని ప్రాణము. కాని యది యరుగుచుండునప్పుడు యెక్కుని ప్రాణమే యరుగుచున్నదనియు, కనుపడినదానివంతన తన కుపయోగించుకొనుచు, సొంతముగ జేసికొనుచు, స్వీయప్రాణముతోడ ప్రేమమయమును, ఆవేళయ

మును అగు భావముతోడ చుట్టినీహితముండిట్లును గాన్పించును. కావుననే జడమం దిట్టి సాందర్యవికాసము ప్రకృటమైనది.

రఘువంశమున క్రయోదక పద్ధయందు సముద్ర పదీ నదములు, పర్వతకావనములు మొదలగువానితో గూడిన జగ త్తంతయు సీతారాముల పునర్విశేషమువలన ఆనందమయమైనవిధముననే మేఘుసంజేకమందు సమ ప్రజగత్తు యేకమని విరహము, యెక్కునిభోగలాలస, యెక్కుని యసంతృప్తాకాంక్షలయందు మునిగి లేలజొచ్చెను.

రఘువంశమున క్రయోదక పద్ధయందు రాముడు క్షత్రునాశన మొనర్చి, సీత నుద్ధరించి, జగ త్తంతయు వీర కీర్తిని బ్రసరింపజేసి, కులకంఠమును దొంగించితివను ఆపందముతో సీతను మానవమండలికి చూపించుచుండెను. ఆ దివ్య దృశ్యమువలన జగత్తు మహానంద నిమగ్న మాయెను. పాపము! యెక్కుడో! మనమువకు నచ్చిన మానిని లభించుటవలన కుభుసాఖ్యముల మన్మత్తుడై యుండ ఆకస్మికముగ భూరదండనము విధింపబడెను. అందువలన దాని స్పృహయము దగ్ధ మాయెను. కాని యేమి చేయుగలదు? దేవతలైనను కులేరుని దండింపగలరా? అట్టిరో యెక్కుడు భూరభిక్ష ననుభవించక తప్పదు. కాని యిప్పు డొక సంజేకమును బంపించి భార్యను బ్రదుకునటుల చేసినతో నదియే మహాక్షేమము. ఆకలికి భార్య చింతనము నపు మరియొకటి లేదు. అందువలన నా చింతనము జగద్యాధిప్తమైనది.

రఘువంశమందు సీతారాములు పక్షిరీరముల సేసెనుండిరి. వారు లక్ష్మీనారాయణావతారము, జవజగత్తుకు వార కీర్తులు. అందువలన వారు గగన నుందు మేఘములకు క్రిందుగను, మేఘములకు పైగను, మేఘములమండియ నరుగుచుండిరి. మరియు దేవతలకుగూడ దేవతలగువా రెట్టివస్తువులతో నిర్లమించుచుండురో, సీతారాము లట్టి వస్తువులతోనే పోవుచుండిరి. జవజగత్తునకు వారు చాల ఎత్తుగ నుందురు. మరియు కుదురముం దుందురు. వారు వైశిష్ట్యమునకు వైశిష్ట్యస్వరూపులు. వారి యెదుట జవజగత్తు అశ్వంతసామాన్యము, చాలకదీ. మేఘ

నూతనమును యుక్తుడు దుఃఖవిరహముల గూడిన ప్రాణమును బ్రసరింపజేసెను. వాని జడదేహముమాత్ర మెచ్చటజో పడియుండెను. వాడు ప్రాణముతో పరు గెత్తజూచును. కాని యొకింత ముందున కరిగి ఇంటనే యంతకుమారురెట్లు క్రింద బడుచుండును. దుర్గర దుఃఖమువలన కన్నీరు కార్చుచు యుక్తుడు జగత్తును తాపతోగించుచున్నాడు. మరియు, సమస్త జడజగత్తు

సమృద్ధిమందును సమనేదవాభిక్తు నొసగుడని తరుగు చున్నాడు. కవులకు కవియు, కవిలగుదువు నగు కారిదాసు వాని పొత్తములందు సమనేదనను స్రుష్టు రించుచున్నాడు. మరియు జగత్తంతయు వ్యాపించి యుండిన సమనేదవాప్రవాహమును బహిర్గత మొనర్చి వాడు.

[అనువాదకుడు : ఆర్. రంగనాథశాస్త్రి]

ఆర్థరసాయనశాల
ముక్త్యాల, కృష్ణా

మార్చి ౧౯౨౫

ప్రశస్తే యుక్తౌదౌషధముల
కునెలయము. ఏమందకా
లసిననుమాకువ్రాయుడు.
నమ్మకమైనవిలభింపగలవ.

ఆయుర్వేదభూషా
వేదూరి శంకరశాస్త్రి
CONSULTING PHYSICIAN

ఇప్పుడు భీమా చేనుకొనుట

విచారము కాదా ?

అనిశ్చయమైన భవిష్యత్తునకు ముందుగానే సాధన
ములను కాపాడుకొనుటకు లేక గట్టిపర్చుకొనుటకు
ప్రతి మానవుడు ఆసక్తితో ప్రయత్నించుట విధి.
మీరు జీవితము ఇదివరకే భీమా చేసికొనిన, దానిని
విడిచిపెట్టవద్దు. దానిని తప్పిపోకుడు. మీరు భీమా
చేసుకొనకపోయిన ఇవ్వుడు దానికొరకు ప్రయ
త్నింపుడు. భీమా పాలివే మీకు ఘనమైన రక్షణ
నిచ్చును. మరియొక ఇవ్వుడు చేసికొన్నచో తరు
వాతకంటె తక్కువ ఖర్చునను. ముందు హెచ్చు
లేకగలిగియుండుట అవగా కనచమునుధరించుట-
యగుననుకూల మార్టిక నూరుపార్సు నిజము.

నేపనల్ ఇన్నూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్
(హెడ్ క్వార్టర్స్:- కలకత్తా :: స్థాపితము 1906)

శేషవల్ ఇప్పు రెప్పు భవవదు,
863, చిరాబజారులోడ్డు, ఎన్.పి.వీడు, మద్రాసు.

సబ్ ఆఫీసులు : సబ్ ఆఫీసులు :

171, నాల్గవీటిట, 5, కంపెనాదా కోట్టు,
మధుర. తెంగుకూరుసిటి.

దేవుడు

ఉద్భుత్తమైన క్రొత్తకాస్త పరిశోధన

చెవులలో నీరు
కొదుట, పోటు, మం
ట, ధ్వని, మరద,
చెమటకాయలు, చె
వులలో నుండుముసు
ధ్వనివినిబడుట, చె
విలోని ధ్వనిపాఠ
లు సకలమయుగా లేక

పూట చరిగా వివరపరచుటకు, జ్యోతిషములవలనగాని, శ్రీమద్భక్త చరిగావాడకపోవుటచేతగాని, కలిగిన కొంచెముగాని లేక పూర్తిగాని తెలుపుదు మున్న నునవి మా బధిరతా హారక తెలుసువలన పూర్తిగా తెచ్చుకొంచి, శబ్దము బాగుగా వివరమిచ్చుచున్నది. గులాబు కన్పించనిచో పాము వాపము చేయవలెను. ఖరీదు రు. 2-0-0.

AROGYA SADAN.

ఆరోగ్య, సదా, చుర్రా జేదివీధి, బొంబాయి 4

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రీకృష్ణమయిన సువాసన గల
తలనూసె. మెదడుకు చల్ల
దనమును కలిగించి పెంట్రిక్
లను ఆధిపత్యి చేయుటలో
అత్యుత్తమ మయినది.

రిలపోటు, కూడు పోటు,
 ఎందు మొదలగువాటిని పోనాటి
 వోసంగి పెంట్లకలను మృదువు
 పెంచుటలో ఆర్యులైనను

క్రైస్తవ ఆనందమును కలుగజేయును.

నీసా 1-8 రు. 0-12-0 6 నీసాలు రు. 4-4-0

ప్రశ్న : పర్యవేక్షకుడు.

పి. శి. ఏ. అందు కంపెనీ,

ఆయుర్వేదసమాజం,

పెరి దేవి, నల్లూరుజిల్లా.

కొన్ని ఋక్కులు

[గతపంచికతరువాయి]

(శ్రీ పోతుకూచి
సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి)

"తిస్రో ద్యావః పవిత్రం ద్వా ఉపస్థాః
ఏకా యదుష్య భువనే విరాహతో
అసేం స రక్త్య మమృతాధిత్యం
రిహ బ్రహ్మ య ఉ తద్విశేతక"

—గ. 30.2

(ఉన్న మూడులోకములలో రెండు మాత్రము సవితదగ్గర ఉన్నవి. మూడవది యోధులను స్వీకరించెడి అగ్ని(యమ) భువన ముండున్నది. చక్రమునందలి పలకలు ఇరుసుపై నాధారపడినటుల మరణరహితములైన వస్తువులన్నియు సవితయండున్నవి (అగ్ని భూలోకసవిత). ఆ సవితృరూపము తెలిసిన మానవుడు ఈ విషయమును విశదీకరించెడుగాక !)

ఋగ్వేదకవులు మూడు లోకాలను అంగీకరించారు — ద్యులోకము, అంతరిక్ష లోకము, భూలోకము. ద్యురంతరిక్షశబ్దాలను ఋగ్వేదంలో మొత్తంమీద ప్రపంచమనే అర్థంలో కూడా ఉపయోగించారు. యథా క్రమముగా ద్యులోకము మూడవది. కాబట్టి 'తిస్రో ద్యావః' అనేపదానికి మూడవదైన ద్యులోకమని, మూడులోకాలనీ రెండధాలు చెప్పవచ్చును. సాయణుడు మూడులోకాలనే అంటాడు. కాని సాయణుల ప్రకారము అంతరిక్షలోకము రెండవపాదములో సూచింపబడ్డది. మిగిలిన రెండులోకాలూ సూర్యుని దగ్గర ఉన్నవి. అందొకటి 'తిస్రో ద్యావః' అని సూచించిన ప్రకారము ద్యులోకము; రెండ

వది పారిశ్రేష్ఠ్య భూలోకము. కాని సవితృ దేవత నుద్దేశించి చెప్పతున్న ఋక్కులో 'ద్యావః' అని ప్రయోగమున్నా ఆ దేవత నివసించే లోకమైన ద్యులోకమును గురించి చెప్పలేదంటే చాలా హాస్యాస్పదంగా ఉంటుంది. అందుకనే ఆ పదానికి రెండధాలు చెప్పకోవాలి. సవిత తనలోకంలో ఉండి తనలోకాన్ని ప్రకాశింపజేసుకొంటూ భూలోకాన్ని కూడా ప్రకాశింపజేస్తున్నాడు. అందుకని ఆయన కీ రెండులోకాలూ సమీపంలో ఉన్నై. మూడవదియగు అంతరిక్షలోకము యముని దగ్గర నున్నది.

కాని స్కందస్వామివ్యాఖ్య పరిశీలిస్తే ఇంతకంటే ఎక్కువ న్యాయసమ్మతమయిన వివరణం పొరుకుతుంది. "అగ్నిం యమం మాతరిక్వాస మాహుః", "యమో హ జాతో యమోజనిత్వం" అనే ఋక్కులనుంచి యముడంటే అగ్ని అని తేలుతుంది. దానికి బలంగా 'భువనే' అనే శబ్దముంది. భూమికి భూః, భువన అని పేర్లున్నాయి. అలాంటి సమయంలో ద్వితీయపాదంలో భూలోకం సంగతి వస్తుంది. ఈ మూడులోకాలూ ద్యులోకము, అంతరిక్షలోకము, భూలోకము అన్న క్రమంలో ఉన్నవి. అలాంటప్పుడు ద్యులోక దేవతయైన సవితకు ద్యులోక, అంతరిక్షలోకాలే సమీపంగా ఉన్నవనటం చాలా సమాజసము. అంతేకాని భూలోకం గాదు. భూలోకమంటే, మధ్య అంతరిక్షలోకముంటే

భూలోక మెట్లా దగ్గిరాతుంది? ఒకవేళ ఐనా మూడులోకాలూ సవితదగ్గి రున్నా యని అనవలసి ఉంటుంది. కాని రెండే నని చెప్పి నార. అందుచేత ప్రథమపాదంలో ద్యురంత రిక్షలోకాలూ, ద్వితీయపాదంలో భూలోకమూ పేర్కొనబడ్డ వని చెప్పక తప్పదు. ఈ సందర్భములో సాయణుల వ్యాఖ్యి అంత సమంజసముగా లేదు.

రెండవ పాదంలోని 'విరాషాట్' అనే పదం చాలాచిక్కులు గలిగిస్తుంది. "పూర్వం తే ఇతి విరా, విరాఙ్ గంత్యం సహతే. ప్రేతాః పురుషాః అంతరిక్షమార్గేణ యమ లోకే గచ్ఛంతి త్యర్థః" అని సాయణులు వ్యాఖ్యి చేసినారు. అంటే చనిపోయిన తర్వాత యమలోకాన్ని కోరుతూ పోయేవారిని సహిస్తుందిగనక ఆ అంతరిక్షలోకము 'విరా షాట్' అయిందంటారు.

కాని ఈపాదము అంతరిక్షలోకానికి చెందినదని సాయణులతో ఒకవేళ అంగీకరించినా ఈరూపనిష్పత్తి అసమంజసము. అసలు శబ్దము 'వీర + సహ' అని. వీరులను సహించేది. ఆకాలంలో ప్రతికవీ వీరులైన పుత్రుల నివ్యమనే ప్రార్థించేవాడు. ప్రతిమనుష్యుడూ వీరుడే. అంటే ఒకమోస్తరు నిర్బంధపైనికళిక్షణ (Compulsory Military Training) వారి కుండే దన్నమాట. కొండల్లోనూ, కొనల్లోనూ అనాగరకంగా తిరిగే అనార్యజాతిని అణగగొట్టి రూపుమాపినేయటానికి ప్రతివాడూ యోధుడుగా తయారయేవాడు. ఆ అంతరిక్షలోకము వీరులనూ, విజికిపందలనూ ఒకేరకంగా స్వీకరింపదు. వీరుడంటే గౌరవ మిస్తుంది. అందుకనే అది వీరులను సహించేది. అట్లా కాకపోతే విజికిపందలైన అనార్యులనుకూడా ఆ అంత

రిక్షలోకముస్వీకరించాలి. అలాంటిసందర్భము ఋగ్వేదంలో ఎక్కడా కనబడదు. అంతే కాని 'వృక్షోవరణే' అన్నభాతువునుంచి నిష్పన్నమైనదేమీ కాదు. వీరశబ్దమునుంచే ఈ రూపము వచ్చింది. కాని సంగీతముపై నాధారపడిన ఛందస్సుకొరకై 'వీ'ని ప్రాస్వముగాచేసి, రేఫను దీర్ఘంగా చేశారు. అందుకనే 'విరా' అని వచ్చింది. ఇల్లాంటిఛందస్యి త్రాలు చాలాకనపడతై ఋగ్వేదంలో. ఉదాహరణకు — 'అభివృతం' అనటానికి బదులు 'అభివృతం కృతనైర్విశ్వరూపం' అనీ, 'ఋతవరీ' అనటానికి బదులు 'ఋతావరీ' అనీ అన్నారు. కాని ఇక్కడ రెండక్షరాలు మార్పుచెందటంచేత పదపాతంలో అని విడదీయబడలేదు. 'విరాషాట్' అనే ఉంచబడ్డది.

స్కందస్వామి వ్యాఖ్యిప్రకారము ఈ పాదము భూలోకమును గురించి చెప్పేటైతే దీన్ని చాలా బాగా అర్థము చేయవచ్చును. స్కందస్వామి ప్రకారము భూలోకము వివిధములైన వీరులవలని ప్రజీవులతో వెలుగుచున్నదని అర్థము. కాని శబ్దము సరిగా నిష్పన్నము కానందున అది అసంభవమని తర్వాత చెప్పెదను. 'విరాషాట్' అనేపదానికి వీరులను సహించేది అని అర్థమును నిశ్చయించితిమి కదా. ఈ భూలోకము వీరులను సహించేది. ఆర్యులు వీరత్వానికి, శూరత్వానికి ప్రసిద్ధి గాంచినవారు. వీటిల్లో వీరిని మించినవారు లేరు. వీరులు కాని ద్రావిడులను తమ వీరత్వము చూపి పశువరుచుకొన్నారు. అట్టి సందర్భములో వీరులు కానివారికి ఈభూలోకమున స్థానమే లేదు. అందుకని తమ ప్రతాపమును స్పష్టీకరిస్తూ "ఈ భూలోకము వీరులైన ఆర్యులనే

సహిస్తుంది. అందుకనే ఇది సూక్ష్మకళలతో ప్రజ్వరిల్లుతున్నది." అనే ధ్వని వచ్చేలాగా చాటినారు. మన పూర్వలైన ఆర్యుల జ్ఞానసంపత్తి ఇక్కడ తెలియక మానదు.

‘అమృతాధిరస్థుః’ అనే పదంలో అమృతశబ్దమును నిర్వచిస్తూ “జ్యోతింషి, జలాని వా” అని వ్యాఖ్యచేసేకన్నా మర్త్య భిన్నములైన వన్నీ అంటే చాలా బాగుంటుంది.

ఇంతగందరగోళంతో కూడుకొన్న ఈ ఋక్కును సాయంబలవ్యాఖ్య సనుసరించామన్న పాశ్చాత్యులు కొందరు సరిగా అర్థం చేసుకోలేకపోయినారు. వారిలో ఒకరు “The interpretation of this stanza is some what difficult; for it is meant, as the last pada indicates, as an enigma” అని అన్నారు. “ఆ సవిత్వరూపం తెలిసిన మానవుడు దీనిని వివరించుగాక” అన్న నాల్గవ పాదాన్ని పట్టుకొని నిజంగా ఈ ఋక్కుకు అర్థంలేదని, అర్థం తెలిసినవాళ్లు వివరించెదరుగాక అనీ ఆనాటికపులు ఒక విడదీయలేని విషయాన్ని వదలినా రసటం చాలా శోచనీయం.

కవి భూలోకమండలివాడు; సవిత ద్యులోక దేవత. భూలోకము మర్త్యము; మిగిలినవి అమర్త్యాలు. అమర్త్యస్థానాల కాశ్రయమై మర్త్యమర్త్యలోకాలను ప్రకాశింపజేసే సవిత్వమహిమను మర్త్యుడు వర్ణింపలేడనే ధ్వని వచ్చునట్లు వ్రాసినారుగాని, “మాకు తెలియదు, ఏమో వ్రాశాము, తెలిసిన వాళ్లు చెప్పండి” అని ఆనాటికపులు ఏమీ తలచలేదు. వారెప్పుడూ ప్రకృతిలో ఆటపాటల నాడుకొంటూ, వర్తమానకాలము సరి

గా ఉందా లేదా అనుకొంటూ తమదీని తాన్ని అతిమనోహరంగా వెళ్లబుచ్చారే గాని, అర్థరహితాలైన వ్రాత లేమీ వ్రాయలేదు. ఒకవేళ వ్రాసినా అవి మనకు లభ్యములు కావు. అవి ఎప్పుడో నశించి ఉంటై. ఇప్పుడు మనకున్న ఋక్కులలో ఒక్కసంక్లిగూడా అలా వ్యర్థముగా ఉన్నది లేనేలేదని నొక్కి చెప్పవచ్చును.

సాయంబలకన్న ఏదెనిమిది శతాబ్దముల పూర్వపువాడైన స్కందస్వామి వ్యాఖ్య పరిశీలనార్హము. ‘విరాషాట్’ అనేపదానికి ‘వి’ పూర్వమైన ‘రాజ్యదీప్తా’ అని ధాతువు చెప్పినాడు. వివిధమైన దీప్తులు గల లోకమన్నమాట. కాని ‘రాజ’ధాతువుకు పకారటకారాలు ఎక్కడనుంచి వస్తయ్యాయి? సూర్యునికి ఏమీపంపలో ఉన్న రెండులోకాలూ ద్యురంతరిక్షలోకా లంటాడు. యమధవనమం దున్నది భూలోక మంటూ, అగ్నికి యముడనేపేరుందని చూపటానికి

“యమో హ వానో యమో జనిత్యం”

—గి.ఎల్.గి.

అన్న ఋక్కును ఉదాహరించినాడు.

తర్వాత ‘అమృత’ శబ్దానికి జలమనే అర్థం చెప్పి, సూర్యకిరణాలు హరించే ఉదకానికి సవిత స్థానమనిగాని, లేకపోలే దేవతలకు ఆశ్రయమనిగాని చెప్పవచ్చునన్నాడు.

ఈ వ్యాఖ్యప్రకారం కొన్ని కొత్తసంగతులు లభించినై. కొద్దిమార్పులతో ఈ ఋక్కునకుగూడ ఈతని వ్యాఖ్యనే అనుసరిస్తే ఆ విడదీయలేని సమస్య తేలికగా విడిపోతుంది.

3

“ప్రయోగంబులే జవయోగ సప్తయః
యోమప్రద్రవ్య మూనకః కుదంససః
కోదసి హి మరుక క్షుక్రికే వృధే
మదంతి వీరా విదగ్ధేషు ఘృష్టయః.”

—౧౮౫౧.

(సుందరరూపులును, శీఘ్రగతులును గల్గి, గమనవేగల స్త్రీలవలె అలంకరించు కొన్న రుద్రుని పుత్రులగు మరుత్తులు ద్వా వాప్యధివీలోకములను సౌందర్యవంతముగా చేసినారు. ఘర్షణశీలులైన ఆవీరులు పండిత పరిషత్తులలో ఆనందము నొందుచున్నారు.)

‘సుదంససః’ అనే పదాన్ని పాశ్చాత్యులు ‘ఆశ్చర్యకరమైన’ అనీ, సాయణులు ‘శోభన కర్మాణః’ అనీ వ్యాఖ్య చేశారు. ‘దసి దర్శనదంసనయోః’ అని ఒక ఛాతువుంది. ఆ ఛాతువు ప్రకారము ‘దంస’ శబ్దానికి దర్శనము అను అర్థమే చెప్పవలెను. అందుచేత సుందరమైన రూపము గలవారని అర్థము వస్తుంది. కాని సాయణులు ఆ ఛాతువును తోసివేసి “దంస ఇతి కర్మనామ” అన్నారు. వారి కేమాధార ముందో?

మరుత్తులు రుద్రునికిని (౨-33) పృశ్ని కిని జన్మించినవారట. “పితర్మరుతా” మనీ, “పృశ్ని మాతరః” అనీ కనవస్తున్నది. పృశ్ని అనేది వర్షాకాల మేఘమండలంతో కూడు కొన్న ఆకాశం.

‘వృధే’ అనుశబ్దానికి వృద్ధిపొందటమనే అర్థం తీశారు పాశ్చాత్యులు. మరుత్తు లీ లోకాలను యేవిధంగా వృద్ధిపొందిస్తున్నారో వారికే తెలియాలి.

సాయణులు “వృధే వృష్టిప్రదానాది నా వర్ధనాయ” అని వ్యాఖ్య చేశారు. కాని వస్తుతః సుందరరూపులైన మరుత్తులు చక్కగా అలంకరించుకొని వచ్చా రంటే ఈ రెండులోకాలకూ అది ఒకవిధమైన సౌందర్యము వచ్చిందన్నమాట. సుందరంగానే ఉన్న యీలోకాలు మరి సుందరాలైన వన్నమాట. అందుచేత ‘వృధే’ అనుపదానికి వర్ధనాదులచేత, తమరూపాలచేత సుందరంగా చేస్తున్నారనటమే యుక్తము.

‘మదంతి’ అంటే తృప్తిపెంచు తున్నారన్నమాట. సోమపానము మదమును, అంటే తృప్తి, ఆనందాన్నీ కలుగజేస్తుంది. సురాపానం దుర్మదాన్ని తెస్తుంది, అంటే మత్తుగా ఉండటం మొదలైనగుణాలు. ఋగ్వేదంలో ఈవిధంగా సోమం, సుర అనే రెండు రకాల పానాలనూ కన్పరచినారు. ‘షూప్రే రణే’ అన్న ఛాతువునుంచి వచ్చింది సోమం. అందువలన అది ఒక మంచి ఉల్లాసకారి.

‘విదగ్ధేషు’ అనే శబ్దానికి ‘విధ విధానే’ అనే ఛాతువును తీసుకొని పూజావిధులనే అర్థం పాశ్చాత్యులు చెప్పినారు. సాయణులు “విదంతి యేషు యష్టవ్యతయా దేవా నితి విదథా యజ్ఞాః” అని యజ్ఞపరంగా అర్థం చెప్పినారు. కాని ఛాతువు నిస్తూ ‘విదథానే’ అని ఇచ్చినారు. ‘విద’ ఛాతువైనప్పుడు జ్ఞానమునకు సంబంధించిన కలాపమే ఉండాలి కాని కర్మకాండకు సంబంధించే అర్థం చెప్పటం పొరబాటు.

కాని ౧౮౫౧లో “ద్విపా చృతు ష్పూత్ చరథాయ జీవమ్” అనే పాదంపై వ్యాఖ్యచేస్తూ “చరథాయ చరణాయ,

గమనాదివ్యవహారాయ" అని వ్రాశారు. అవిధంగానే ఇక్కడకూడా "విదధేషు జ్ఞానస్థ లేషు పరివత్సు" అంటే పరిపోయేది. అట్లా కాకుండా యజ్ఞయాగాదుల పరిసరాలలో పెరుగుటచేత యాజ్ఞకార్యమే ఇచ్చారు.

అందుచేత Intellectual activity జరుగు తున్న పరివత్తులనే విదధ లనటం యుక్తం. ఆకాలంలో కర్మజ్ఞానకాండలు విరోధం లేకుండా ఒకదాని కొకటి తోడుగా పోతుం డేవి. ఒక ప్రక్క యజ్ఞం జరుగుతున్నా మరొక ప్రక్క జ్ఞానకాండకు చేరిన పరివత్తులుకూడా జరుగుతూ ఉండేవి.

'ఘృచ్ఛయః' అనే శబ్దాన్ని చాలా వింతగా వ్యాఖ్యచేశారు పాశ్చాత్యులు. అది కేవలం విరుద్ధం. 'ఘృష్ ఘృణే' అన్న ధాతువునుంచి నిష్పన్నమైన దీరూపము. సాయణులప్రకారం మహీరుహ శిలోచ్ఛ యాదుల భంజకు అని అర్థము. కాని తమ పరాక్రమముచేత మేఘములలో సంఘర్ష ములను కలుగజేసి, తత్ఫలితాలైన మేఘ గర్జనలకు కారకు అంటే బాగుంటుంది.

౪

"పరితా.....శేతిహర్యం"

—౧. ౩౫౯

(సవిత సూర్యునికి మార్గము చూపు చున్నాడు.) సవిత, సూర్యుడు ఒకేదేవతయి నప్పటికినీ మూర్తిభేదంచేత గంత్యగంతవ్య భావం చెప్పకొమ్మన్నారు సాయణులు. కాని ప్రథమార్థంలో ద్వితీయ చెప్పకొమ్మన్నారు స్కందస్వామివారు. అప్పుడు సూర్యుడు అస్త పర్యంతమును గురించి పోతున్నాడనే అర్థము వస్తుంది. అలా కాకపోతే 'సూర్యం' అనేపదా

నికి సూర్యసంబంధమైన అస్తపర్యంతమని అను కోమన్నారు. అప్పుడు సవితృసూర్యపదాలు భిన్నార్థబోధకా లౌతాయి. ఇబ్బంది ఏమీ ఉండదు.

స్కందస్వామివారి రెండవ సమా ధానము చక్కగా పరిపోతుంది. దానికి ఒప్పు కోనివారికి నాదో చిన్న సమాధాన ముంది. సవిత లోపలనున్న ఆత్మ, సూర్యుడు దేహము. అంటే సూర్యసవితలకున్న సంబంధము శరీర శరీరిసంబంధమువంటిది. అప్పుడు చేతనుడై శరీరిమైన సవిత ఆచేతనమై శరీరమైన సూర్యునికి మార్గం చూపుతున్నా డంటే తప్పకుండా ఒక పెద్ద తాత్వికసమస్య (Philosophic problem) ఇక్కడ దొరకక మానదు. లేకపోతే సూర్యుడు బింబాని కున్న చక్రంగానూ, సవిత చక్రాని కధిష్ఠానదేవత గానూ చిత్రింపబడిఉండవచ్చు. అప్పుడు 'వేతి' అనే ధాతువుకు ఆవరించుకొంటుంది (Encompasses) అనే అర్థం వస్తుంది.

౫

"కోష వస్త్యధియ వయం."

—౧. ౧. ౩.

ఇక్కడ దోషాశబ్దానికి సాయంకాల మని అర్థం చెప్పి, వన్ To shine అనే ధాతు వ్రతో Illuminer of gloom అని అర్థం దిద్ది నారు పాశ్చాత్యులండితులు. 'సాయం ప్రాత' రనే సమాసంలో ద్వితీయాక్షర ముదాత్త మగుటచేత సాయంకాలమునా ప్రాద్దునా అని చెప్పవచ్చును గాని, ఇక్కడ ప్రథమాక్షర ముదాత్త మగుటచేతనూ, వస్తరనునది విడిగా Adverb గా ప్రయోగింపబడక పోవుటచేతనూ సాయణుడు చెప్పినట్లు రాత్రింబగళ్లనరా

దన్నారు. ఏది ఎలా ఉన్నా 'దోష' అనేపదం సామంకాలవాచిత్రమ కాదు. 'రాత్రి' అనే దాని అర్థము.

స్కందస్వామి దోషశబ్దము రాత్రివచన మనియు, 'వన ఆచ్ఛాదనే' అనుభాతువు నుంచి వస్తరను శబ్దము వచ్చినదనియు చెప్పి "రాత్రియందు స్వీయజ్యోతిస్సుతో తమస్సు నాచ్ఛాదించుచున్నావు" అని వ్యాఖ్య చేసినాడు. ఈ వ్యాఖ్యయే సాయణుల వ్యాఖ్యకన్న బాగుగా ఉన్నది. సాయణులు స్వరభేదములను చెప్పక తప్పించుకొనిపోయి నారు. పాశ్చాత్యులు దోషకు సాయంకాలమని తప్పువర్ణము చెప్పినారు. వన్ To shine అను భాతు వేమియు కనబడదు. 'వశ కాంతో' అనే భాతువుంది కాని 'వన కాంతో' అని వేరే లేదు. అందుచేత "రాత్రివేళ స్వీయ జ్యోతిస్సుతో తమస్సు నాచ్ఛాదించుచున్న అగ్ని చేవుడా నీకివే మా నమస్కారము" అని చెప్పటమే యుక్తము.

ఈవిధంగానే ౧.౩౫.౧౦ లో "ప్రతి దోషం గృహానః" అనేదాన్ని కూడా Towards eventide అని పాశ్చాత్యులు భాషాంతరీకరించారు. అది చాలా అన్యాయము. "ప్రతిరాత్రి మాచేత ప్రాత్రము చేయబడేటటువంటి" అని తర్జుమా చేస్తే బాగుంటుంది. "అత్రచ సాహచర్యా దహని వర్తతే" అని పగటినికూడా స్కందస్వామి తీసుకొనివచ్చినాడు.

మొత్తంమీద 'దోష' అనుపదం వచ్చినప్పుడల్లా సాయణులు "దోష ఇతి రాత్రినామ" అనే ఊహకొన్నారు.

౬

"శేఽవర్ణంత స్వరవసో మహిత్యనా
నాకం తథా దురు చక్రిరే నదః
విష్ణు రర్థిధావ ద్వైవణం మదయ్యతం
వహా వ సీద స్మధిబ్యస్సి ప్రియే"

— ౧.౨౫.౩.

(స్వాశ్రయమైన బలముగలవారై మరు త్తులు వృద్ధిపొందుచున్నారు. తమమహిత్యము చేత అంతరిక్ష లోకమును పొందగలిగి, విశాల మైన నదనము నేర్పాటు చేసుకొనగల్గు చున్నారు. సోమపానముచే గర్వియై అశక్తు డైన ఇంద్రునికి విష్ణువు నహాయ మొసగి యజ్ఞశాలకు తీసుకురాగా, విహంగములరీతి ఏరు తమ ప్రియతమములైన బర్హిస్సదనము లందు నాసీనులైరి.)

ఈముక్కులో ప్రథమపాదాన్ని ఒకపూర్ణ వాక్యంగా పాశ్చాత్యులు తీసుకొన్నారు. అలా తీసుకొనేటట్లు తే "తమ మహిత్యము చేత స్వాశ్రయమైన బలము గలవారై మరు త్తులు వృద్ధిపొందుచున్నారు" అని చెప్పవలసి వస్తుంది. అది కేవలం సత్యానికి దూరము. స్వాశ్రయమైన బలమంటే మహిత్యం గోచ రిస్తుంది. అందుచేత 'మహిత్యనా' అనే పదాన్ని రెండోపాదంలోకి లాగి "తమమహిత్యంచేత అంతరిక్ష లోకంలో ఒక విశాల వేదిక నేర్పరచుకొన్నా" రని వ్యాఖ్యచేస్తే చాలా నబబుగా ఉంటుంది. సాయణులు ఈ విధమైన ఆకాంక్షను తీసుకొన్నా "నభోష లక్షితమైన స్థానాన్ని స్వకీయనివాసానికి విస్తీర్ణం చేసుకున్నా" రని వ్రాశారు. కాని "మహిత్యనా స్వీయమహిమ్నా, నాకం అంతరిక్ష లోకం, తస్యః ఆస్థితవంతః" అనేది ఒకవాక్యం గానూ, "తత్ర ఉరు విస్తీర్ణం నదః యజ్ఞాథం

వేదిం చక్రీకే కృతవంతః" అనేది రెండో వాక్యంగానూ తీసుకుంటే బాగుంటుంది. అంతరిక్షలోక దేవతల్లో ఇంద్రుడు, మాతరిశ్వరుడు, అపానపాత్, రుద్రుడు, మరుత్తులు మొదలైనవారున్నారు. వారినందరినీ తోసివేసి తమకొరకై అంతరిక్షాన్ని విస్తీర్ణం చేశారనేకన్నా అంతరిక్షంలో ఒక విశాలమైన వేదిక కల్పించారంటే చాలా బాగుంటుంది.

మూడవ పాద వ్యాఖ్యలలో ఒకదానికి రెండోదానికి పాత్రు కలియనే కలియటం లేదు. పాశ్చాత్యులలో ఒకరు "మదంతోనూ, మత్తుతోనూ తూలిపోతూ ఉన్న వృషభానికి విష్ణువు సహాయం చేస్తున్నాడు" అని వ్రాశారు.

"మరుత్తులకొరకు కామాభివర్జకము, హర్షోత్పాదకము నైన యజ్ఞాన్ని విష్ణువే వచ్చి రక్షించినప్పుడు" అని సాయణులు వ్యాఖ్య చేశారు.

"విష్ణు వనేశ్వరం యజ్ఞనామం. సప్తమ్యర్థంలో ప్రథమ ప్రయోగింపబడ్డది. యజ్ఞమందు యజమానుడు సోమమనే మదాన్ని గురించినవచ్చిన మరుత్తులను తృప్తిపొందించుచున్నప్పుడు" అని శ్రీ నృసింహస్వామివారు వ్రాశారు.

'వృషణం' అనే శబ్దానికి ఒకరు వృషభమనీ, మిగిలిన ఇద్దరూ యజ్ఞమనీ అర్థం చెప్పినారు. కాని సాయణులే

"అహోమ అవసా సరత్సం పిప్లాద హ విభ్యశే సయత్సం క్షౌర్యద్యుహా."

—3.1.30

దీన్ని వ్యాఖ్య చేస్తూ వృషా శబ్దాన్ని "వృషా కామానాం వర్షితా ఇంద్రః" అని

నిర్వచించారు. విష్ణువు నుద్దేశించిన సూక్తాలలో కొన్నిచోట్ల ఇంద్రునొక్కణ్ణే అతని ముఖ్యస్నేహితునిగా చేర్చినారు. వృత్రహననంలో ఇంద్రునికి విష్ణువు బాగా తోడ్పడ్డాడట. 3.13 లో ఇంద్రవిష్ణువుల నిద్దానీ కలిపి స్తోత్రంచేశారు. వృత్రగాధ ద్వారా ఇంద్రునికి మిత్రులైన మరుత్తులు విష్ణువుకుకూడా మిత్రులే అయినారు అందువలననే 3.12లో విష్ణువు మరుత్తులు ఇద్దరూ ఒకచోట కొనియాడబడ్డారు. అదేగాకుండా మరుత్తులు ఇంద్రుని మిత్రమండలిలోని వారు. అందుకనే అతనికి మరుత్స్వంతుడనేపేరు వచ్చింది. ఇంద్రుడు చేసిన ఘనకార్యాలన్నీ మరుత్తుల సహాయంతోనే సరిచేరినై. వృత్రవధలో మరుత్తులకుగూడా పెద్దభాగమే ఉంది. ఈవిషయాలన్నీ దగ్గర పెట్టుకొని చూస్తే మరుత్తుల కుద్దేశించిన సూక్తాలలో ఇంద్రుడుచూపించబడలే దనటం సాహసమార్గం. అంతేకాకుండా 'మదచ్యుతం' అనే విశేషణం సోమ ఇంద్రులకే ఉపయోగింపబడ్డది. కాబట్టి 'వృషణం' అనేశబ్దానికి ఇంద్రుడని అర్థం చెప్పకోవలమే ఉచితము. 'మదచ్యుత' మనే పదానికి "పార్శ్వస్య అనేక్తం"మనే అర్థం కుదరదు. వృషణశబ్దానికి యజ్ఞమనే అర్థంకుదరదనీ, ఇంద్రుడనే చెప్పకోవాలనీ నిర్ణయించాము కాబట్టి, ఈ శబ్దాన్ని ఇంద్ర విశేషణంగా ఇతరస్థలాలలో ప్రయోగించారు గనక ఆవిధంగానే సమన్వయించాలి. 'చ్యుత్ గతే' అనే ధాతువు ఇక్కడ ప్రయోగింపబడ్డది. సోమపానమంటే ఇంద్రుని కత్యంత ప్రీతి అనీ, వృత్రవధ అయిన తర్వాత మూడు సరస్సుల సోమం త్రాగినా డని కథ లున్నాయి.

దంలో. అందుచేత మదమంటే సోమపానం చేత కలిగిన ఉత్సాహమాంద్య శక్తులచేత చ్యుతం—దారితప్పి, లేక యేదో పరధ్యానం గానో, లేకపోతే అసలు తూగిపోతూనో పోతున్నట్టి ఇంద్రునికి విష్ణువు సహాయ మొసర్చి యజ్ఞశాలయందలి వేదికకు తీసుకొనివచ్చినప్పుడు అని అర్థం చెప్పాలి.

ఈ సంగతులను మనస్సులో పెట్టుకొని స్కందుని వ్యాఖ్యను చూస్తే అది కాస్త దారితప్పిపోయి, అన్వయానికి కొంచెం అడ్డంగా పోయేలాగా కన్పించకమానదు.

2

“కూరా ఇవేద్యు యుద్ధమో న జగ్మయః
శ్రవస్యవో న పృతనామ యేరితే
భయంలే విశ్వా భువనా మరుతో ధీరి
రాజాన ఇవ త్వేష సంధ్యో వరః”

—౧.౮.౧౦

(కూరులరీతిగా, మోఘులమాదిరిగా వేగంగా పోతూ, కీర్తికాములవలె యుద్ధభూములలో యత్నములు చేస్తున్నారు. భయంకరంగా ఉండే రాజులనుచూచి నరులు భయపడేమాదిరిగా అన్ని భువనాలూ మరుత్తులంటే భయపడుచున్నవి.)

ప్రథమోపమానమును కూరులైన పురుషులు శత్రువుల నెట్లా జయిస్తారో అదే మాదిరిగా మరుత్తుల కూడా ఎదురులేకుండా పోతున్నారని వివరించాలి. యుద్ధశీలులైన మనుష్యులు శత్రుదేశాలను ఎంత శీఘ్రకాలంలో ఆక్రమించుకొంటారో, అంత వేగంగా మరుత్తులు వ్యాపించుతున్నవని రెండవ ఉపమానము. అన్నధన కీర్తికాములైన మానవులు యుద్ధాలంటే ఎలా వెను

దీయరో అలాగే మరుత్తులుకూడాను అని తృతీయోపమానము.

‘శ్రవస్యవః’ అనేశబ్దాన్ని సాయణులు ‘అన్నం’ అని వ్యాఖ్యచేశారు. శ్రవశబ్దానికి అన్నధనకీర్తులని మూషధాలున్నా, మనుష్యుల Psychological instinct కీర్తినే కోరుతూ ఉంటుంది. కీర్తికోసమే యుద్ధంలోకి దిగుతుంది. పైపెచ్చు ఆకాలంలో వాళ్లంతా వీరులే కాబట్టి కీర్తి వారికి ప్రధానం. అన్నధనాలకోసం మాకాలంలో యుద్ధాలు జరగనేలేదు. దేశం పుష్కలంగా ఉన్నరోజుల్లో అన్నానికి యుద్ధంచేయాలనిన కారణం లేమీ లేవు. అందుచేత ‘కీర్తి’ అనే శ్రవశబ్దార్థము.

‘త్వేషసంధ్యుః’ అనేశబ్దానికి ఉగ్రరూపం చేత దీప్తదర్శనులైన రాజులని సాయణుల వ్యాఖ్య. నిత్యాలంకృత శరీరులైన రాజుల రీతిగా మరుత్తులుకూడా దీప్తదర్శనులని స్కందస్వామివారు. ‘త్విషదీప్తా’ అని ధాతువు. కాని ఉగ్రత్వంచేత దీప్తులనటమే సమంజసం. కాకపోతే అలంకృతులను చూస్తే భయానికి కారణం లేదు. కాబట్టి సాయణుల వ్యాఖ్య ఇక్కడబాగుంది. భయంకరరూప (Terrible aspect) మని అంగ్లేయులు చేసిన వ్యాఖ్య చింత్యము.

౮

“త్వష్టా యద్యజం సుకృతం హిరణ్యయం
సహస్రభృష్టిం స్వపా అవర్తయత్
ధత్త ఇంద్రో నర్యపాంసీ కర్తవేఽ
వా స్వృత్రం నిరపా మాభా దగ్ధవన్”

—౧.౮.౧౧

(స్వర్ణమయమును, అనేక ధారలతో కూడుకొన్నదియు వైన వజ్రమును నేర్పరి

మైన త్వష్ట చేయగా, వీరపురుషోచితమైన శత్రుహాసనాది కృత్యములు చేయుటకై ఇంద్రుడు దానిని తిసుకొని వృత్రుని చంపెను. వృత్రుని చంపుటచే ఉదకములను స్వేచ్ఛగా తిరుగనిచ్చెను.)

‘అవర్తయత్’ అనేపదాన్ని “ఇంద్రం ప్రత్యగమయత్ దత్తవా ఇత్యర్థః” అని సాయణాచార్యులు వ్రాశారు. త్వష్ట ఇంద్రున కర్పించినాడని వారియూహ. కాని ఇతరస్థలాలను పరిశీలిస్తే ఇత డింద్రునికై వజ్రాన్ని చేసినట్లే కనబడుతుంది గాని ఇచ్చినట్లు లేదు. ౧.3.౨లో

“అహిం హిం అవ్యత తతర్థ
త్వష్టే వై వజ్రం ప్యర్థం తతః.”

(అత డానర్పమును చంపి, ఉదకములను నిర్బంధమునుంచి విడచిపెట్టెను. ప్రకాశించెడి వజ్రమును అతనికి త్వష్ట తయారుచేసెను.) అని ఉంది. ఇలాంటివాటి నన్నింటినీ పరిశీలిస్తే ఇక్కడ త్వష్ట వజ్రాన్ని చేసినాడని అర్థము చెప్పటమే యుక్తం. దీనికి తోడు స్కందస్వామివారి వ్యాఖ్య “శుద్ధమైనప్పటి కిన్నీ అవర్తయత్ అనే ధాతువును పోషనర్థార్థంలోనే తిసుకొనవలెను. అప్పుడు నిరవర్తయత్ ధాతువౌతుంది. దీనిఅర్థం చేసినాడు అని.”

ఆవజ్రానికి విశేషణము ‘హిరణ్యయం’ అని. సాయణులు ‘సువర్ణమయమైన’ అని చెప్పకొంటారు. ‘యం’ ప్రత్యయం ‘చేయబడ్డ’ అనే అర్థంలో వస్తుంది—హిరణ్యంలో చేయబడ్డ దని. కాని హిరణ్యంలో వజ్రాన్ని చేస్తే వధానుకూలం కావటం దుర్లభం. అయినా దానిని పట్టుకోవటం చాలాకష్టం.

అందుచేత ఆవజ్రానికి చేసిన విడిని సువర్ణంతో చేశారంటే బాగుంటుంది.

‘నర్యపాంసి’ అనే శబ్దం చాలా చిత్రమైంది. పదపాఠం “నరి అపాంసి” అని ఇస్తుంది. సాయణులు “నృనంబంధం ఉండటంచేత నృశబ్దం సంగ్రామవాది బొతుంది. అపాంశిశబ్దం కర్మవాచి. అందుచేత సంగ్రామంలో శత్రుహాసనాది లక్షణ కర్మలను చేయటానికి” అని వ్రాశారు.

“నరశబ్దం గణపేఽమైన ఏకవచనం. అందుచేత నరి అంటే నరాకారమైన మరుద్గణము. మనుష్యాకారమైన మరుద్గణానికి ఇంద్రుడు వజ్రాన్ని వృత్రవధాది కర్మలను చేయటానికి అర్పించినాడు. ఆవజ్రము అర్పింపబడగా మరుద్గణము షేఘాకారమైన వృత్రుని చంపెను” అని స్కందస్వామివ్యాఖ్య.

మరుత్తుల నుద్దేశించిన సూక్తంలోని ఋక్కును మరుత్తులవరంగానే చెప్పటానికి స్కందస్వామి ప్రయత్నించినాడు. కాని ఇంద్ర సూక్తాలలో మరుత్తులనుగురించీ, మరుత్తులసూక్తాలలో ఇంద్రుని గురించీ సంగతులు చెప్పటం ఋగ్వేదకవులకు మామూలు. ఈ సూక్తంలోని ఏడవఋక్కులో చివరరెండు పంక్తులలోనూ ఇంద్రుని గురించే చెప్పబడ్డ దని ఈవరకే చెప్పియున్నాను. ఆకథే మల్లా ఇక్కడ చెప్పబడ్డది. చెప్పినదాన్నే చెప్పతూ పునరుక్తుల (Digressions) లోకి పోవటం వాళ్లకు మామూలు. అంతేకాకుండా వృత్రుని చంపింది ఇంద్రుడు కాని మరుత్తులు కాదు. కొన్ని ఋక్కులలో వృత్రుణ్ణి కీల్లకు కీల్లా, ఎముకకు ఎముకా ఉడబీకి, వాడుదాచిన ఆవులను బయటకు లాక్కా

చ్చారనే ఉంది. కాని వాడు చంపబడలేదు. అలాంటి సమయంలో స్కందస్వామివ్యాఖ్య సరిపోదు. వైచిత్త్య 'ధత్తే' అను ధాతువుకు అర్పణార్థము చెప్పినారు. అది చింత్యం.

'సర్వపాంసి' అనే శబ్దం ఈ ఋక్కులోనూ, ౮.౧౬.౧౯ లోనూ తిప్ప ఇంకెక్కడా కానరాదు. ఈ రెండుచోట్లా పదపాఠంలో మార్పేమీ లేదు. 'సర్వాణి' అనేశబ్దం ౭.౨౧.౪ లో ఒకసారి వస్తుంది. 'సర్వా' అనేది ౪.౧౯.౧౦ లోనూ, ౮.౧౬.౨౧ లోనూ రెండుసార్లు వస్తుంది. ఈ 'సర్వా' 'సర్వాణి' శబ్దాలు రెండు 'అపాంసి' శబ్దానికి విశేషణాలుగానే వాడబడ్డవి. ౮.౧౩.౧ లో 'సర్వావసం' అనేశబ్దం "పురుషోచిత మైన కృత్యాలను చేస్తూ" అనే అర్థంలో ఇందునికి విశేషణంగా ప్రయోగించారు. ఇక్కడ పదపాఠం "సర్వ, అవసం" అని విడదీసింది. ఈవిధంగా ఋగ్వేదం మొత్తంమీద సర్వశబ్దంతో అపశబ్దం ప్రయోగింపబడ్డది కాని 'సరి' శబ్దం ఎక్కడా కనపడదు. అందుచేత ఈ ఋక్కులోకూడా 'సర్వాపాంసి' అని దిద్దుకుంటే సరిపోతుంది. 'సర్వపాంసి' అని అనుశ్రుతంగా వచ్చినరూపం అధ్యాపక అధ్యైత్యపరంపరలో వచ్చిన అపశబ్దం. పదపాఠంలోకూడా "సర్వా, అపాంసి" అని విద్ధిదం న్యాయసమ్మతం. అప్పుడు "శత్రువుకు వీరపురుషోచిత కృత్యాలు చూపి వాటి ననుభవించేలాగా చేయటానికి" అని తాత్పర్యార్థం తెలుతుంది. అప్పుడు సర్వాశబ్దానికి మూలం "సర్ - సరి - సరి" అనేలాంటి దేమన్నా అయి ఉంటుంది. 'సర్వ' లో 'య' కారము మనుష్యోచిత మైన అనే అర్థాన్నిస్తుంది. అందుచేత 'సర్వాపాంసి' అ

ర్థం లీసుకోవటమే యుక్తము.

ఋగ్వేదంలోని వ్యత్రవధకూ, పురాణాలలో చెప్పే వ్యత్రవధకూ చాలా భేదముంది. వేదకాలపు వ్యత్రుడు రాక్షసుడు కాదు. 'వృశవరణే' అనేధాతువునుంచి నిష్పన్నమైన రూప మిది. 'ఆవరించిన' అని అర్థము. వ్యత్రుని చంపి నీటిని వదలినా ఉంటే వ్యత్ర శబ్దానికి ఆవరించిన మేఘ మనే అర్థం చెప్పాలి. ఇతే ఈ సంగ్రామకథలను ఎల్లా సమన్వయించాలి అనే ప్రశ్నకు క్రీస్తు పూర్వము ౧౦౦౦ శతాబ్దాలనాటి యాసుడు "అపాంచ జ్యోతిషాంచ మిశ్రీభావకర్మణో వర్షకర్మ జాయతే, త త్రోషమాథేన యుద్ధ వర్ణా భవంతి" అని నిర్వచించినాడు. ఈ సమాధానము సహృదయులను సమాధాన పరచి ఆకాలపు ఋషులు కేవలము ఋషులే కాకుండా గొప్ప కావ్యాత్మ (poetic soul) కల్గిన కవిసార్వభౌము అనే భావాన్ని అంకురింపజేయగల దని నావిశ్వాసం.

వర్ణాకాల మేఘము వర్షాత్పూర్వావస్థలో నీటిని వదలకుండా ఆకాశాన్నంతా ఆవరించుకొని (వృణోతి) ఉంటుంది. దాన్ని మరుత్తుల సహాయంతో ఇంద్రుడు తన వజ్రాయుధంతో (ఇంద్రధనుస్సే కావచ్చును) చెదరగొట్టి, వాటిని నాశనంచేసి వర్షం కురిపిస్తాడు. అందుకనే వ్యత్రశబ్దానికి వ్యవ్యుదకానికి ఆవరకమైన మేఘ మని సాయణులు నిర్వచనం చెప్పినారు.

'అర్హవం' అంటే ఉదకమున్న స్థానము. మేఘంలో ఉండే ఉదకాన్ని ఇంద్రుడు (నిరౌ బ్ధత్) స్వేచ్ఛగా వదలివేశాడు.

ఈ ఋక్కును సరిగా గమనిస్తే మన పౌరాణికుల మేధాశక్తి స్పష్టము కాగలదు. పాపము, వేదకాలపునాటి మేఘుడైన వృత్రుడు వారిచేతులలో బడి రాక్షసుడైనాడు! ఇలాగే చాలా వేదగాథలను తర్వాత మార్చి వేశారు. కవిత్వసంపదతో తులతూగిపోయే ఈ వేదకథలు యజ్ఞయాగాదుల సంబంధమై కవిత్వ శూన్యమైన Matter-of-fact కథలు గా పరిణమించినవి.

ఇంద్రుని వజ్రాయుధము మెరిపును గాని, ఇంద్రధనుస్సు (Rainbow) ను గాని చెప్పేదైకంబాలి. ఇది ఏపదార్థంతో చేయబడ్డదో తెలుసుకోవడం కష్టం. ఇనుముతోనని కొన్ని ఋక్కులూ, స్వర్ణంతోనని కొన్ని చెప్పతవి. కొన్నిచోట్ల ఏదో ఒక పెద్ద రాతితో, గుట్టతో వజ్రాయుధంగా చెప్పినారు.

త్వష్ట చాలా అందమైనవాడనీ, అందమైన ఆయుధాలు కలవాడనీ ౬-౨౯ లో వర్ణింపబడ్డాడు. ఇతడు తేవరానికి ఒక రూప మిచ్చినవాడట. మానవజాతికి ఆది పురుషుడని పొగడినారు కవులు. కాని చివరకు ఇంద్రునిచేత ఇతడు చంపబడ్డాడని కొన్ని ఋక్కులలో చెప్పబడింది. ఈ విషయంకూడా పౌరాణికగాథకు చాలా బాగా తోడ్పడిఉంటుంది. ఈ ఋగ్వేదగాథదగ్గర పురాణగాథను చూస్తే కథకు కాల్లు లేవనే సామెత చక్కగా బోధపడకమానదు.

విన్నపము

శ్రీ వెదురుమూడి
వెంకటకృష్ణారావు

అలుకంజెందిన కోకిలట్లు చెలి, నీ వత్స్యగ్రచిత్తంబుతో;
బలుకం జెరితిలఁగాని, తావకపహ్లాద్వంద్యమున్ దాకి, చే
తులు జోడించి వదెందు - నేత్రములు జ్యోతులరీతిఁ గానింపకే!
విలసన్నిరజ మంచు మోమున నకున్ బీభత్సముం జేయునే!

న హ జ సౌం ద ర్య ము

“కామినియా నూనె”
ప్రతిరోజూ వాడుట
వల్ల చేల కొలది
ప్రీతిలు రమ కేశసం
దర్శాన్ని పెంపొం
దించుటంటున్నారు.
ఆ మానె చెండ్రుకలు
రాగా పెరుగునట్లు

చేసి మెదడుకు చలన చేయును.

కామినియా నూనె

(రిజిస్టర్డ్)

రీసా 1-2 రూ 1/- మాడు సీసాలకు రూ 2/10-
వి. పి. ఛార్జీలు వేరే. ఉచితమైన మోతదరు
సీసాకు మాడుకొన్న రిజిల్లు పంపండి.

ఓటో దిల్ బహార్

(రిజిస్టర్డ్)

ప్రాగ్ధ విశిష్టతగల చక్కని శువాసనద్ర
వ్యయం. చాల ప్రయోజనము. ఎంతకాలమైనా
వాసనపోకుండా నుండును.

క్రొత్త రూ 1/4- ఒక్కద్రాము అణాలం 12/-
వి. పి. ఛార్జీలు వేరే.

శువాసనగల కార్డు 1 అణా. ఉచితమైన
మోతదరునకు 2 అణాల రిజిల్లు పంపండి.

పోర్టు రేకు పెట్టు:

ANGLO-INDIAN DRUG &
CHEMICAL CO., BOMBAY. 2.

మూలవ్యాధి

“ఒక యోగిపుంగవునిచే ప్రసాదించబడిన
అద్భుతమగు ఔషధరాజము.”

రక్తము కాదుచు
న్నను కారకపోయి
నను, మారనము, చిర
కాలమునుండి తిన్న
లైనను, ప్రైభాగము
న లోపలిభాగమున
మన్నను, ఎట్టిస్థితిలో
నున్నను ఆర్త-మూర

ఒకసారి పూనినతో బాధ, దురద, మంట, చిము,
నెత్తుడుకాయలు, వెంటనే ఆగిపోవును. శి దినముల
లో మొండిలైన మూలకంబు, భగంబరము శ్రీశ్రీ
విశిష్టచేకయే పూర్తిగాకుదురును. వేలకొలది
మంది ఉపశమనముబడసి, శ్రద్ధికిరులగు శిశువు
చేయుచున్నారు. కుదురకపోయినసౌమ్యవాదకు.

చెల రు. 2/- AROGYA SADAN.
ఆరోగ్య, నర్త, దురా చేవివీధి, బొంబాయి, 4

విశిష్టాద్వైత-పరామర్శ

శ్రీ పూర్ణా నంద

అమలకమలనంస్థా లేఖనపుస్తకోద్యోత్ కరయుగళనకోజా కుండమందారగౌరా
ధృతశతధగఖండోల్లాసి కోటిరమాడా భవతు భవభయానాం భంగినీ భారతి వః.

‘విశిష్టాద్వైతవాదము’ అను నా వ్యాసములోని రెండుమాడు వాక్యములను పరామర్శించుచు శ్రీ భావ్యుండు ఒకవ్యాసమును గత డిసెంబరునెల భారతిలో ప్రకటించియున్నారు. దానిని చదువగా, సంతోషము, విచారముకూడ నొక్కట గలిగినవి. సంతోషము: మాద్యులనువారి వ్యాసము అచార్యులవారినితోలు పరమపండితుల దృష్టి నొక్కరించిసందులకు. విచారము: సాంప్రదాయకమైన ఆలోచన కాస్కారము కలుగటచే.

ఆంధ్రవాద్యయమున దార్శనికరచనలు మృగ్యమగుటవలన ఇట్టిరచనల అవసర మెంతేని యున్నది. పక్షపాతమునకు దానియక, శేవలము విమర్శదృష్టితో ఇట్టివాదముల నొనర్చుట సంఘక్రేయమునకు కారణము కాగలదు. సంస్కృతసాహిత్యముమాట విడిచినను, ఇతరభారతవర్షీయభావలలోన, ఆంగ్లమునను ఈన్నదానిలో శతాంశమైనను ఆంధ్రమున లేకుండుట కోచనీయము.

శ్రీ శంకరరామానుజులలో నా కెవరియందును విశేషమును పక్షపాతములేదు. వారి మహాపురుషత్వ సాధుజీవనములు నాకు ఆదర్శప్రాయములు. కాని, నిరపేక్షులగు తిక్కనియములు భావితృప్తిధాటికి నిలబడు విషయములే నాకు గ్రహణీయములు—శంకరుడే యనుగాక, రామానుజుడే యనుగాక, లేక మఱియొక అచార్యుడే యనుదురుగాక! నా లలాటమున శంకరులయొక్కగాని, తదితరులయొక్కగాని ముద్రలేదు. ఏక జ్యేష్ఠపరహితమున సత్యాశ్వేషణమే నా జీవిత వ్రతము. అది జగత్తువందలి ఏకోణమునుండి ఆరుచెందినను గ్రహించుటకు నేను బంకను.

నేను శ్రీ భావ్యుని పఠించితినా, పఠించినా అద్వైతవాదనాప్రాబల్యమువలన అవబోధితుడ నైతి నా యను అవాంతరశంకలను విడచి ‘ప్రకృత మనుపరామర్శ’.

2

జీవుని కార్యత్వనిర్వృత్త్యములనుగీతించి శ్రీ భావ్యుని ఆలోచింపబడియుండుట నిబంధన. ఇది విశిష్టాద్వైతదృష్టి సమంజసమున, అదిరోగమునుగూడ నై యున్నది.

కాని: రిదితరులు ఈ విషయమును ఒప్పుకొనుదురా యననజే ముఖ్యప్రశ్న.

స్వయాప-అవ్యభాభావలక్షణమున ఉత్పత్తికంటె అనన్యమై, జ్ఞానసంకోచవికాసలక్షణమున కార్యత్వము జీవునియందు ఉన్నదనుటకు శ్రుతి మాత్రమే! ప్రతిపాద్యవిషయము శ్రుతిసమర్థితమై ఉండవలెననికదా సర్వవాది సమ్మతమైన నియమము? శ్రుతివలనను, రిదితరయుక్తులవలనను సమర్థితము కానంతవఱకు ఈ విషయము అస్వీకృత మనును.

‘అవస్థాంతరాపత్రిలేని కార్యము’ అనుమాటయే ‘జేడిమంచు’ అను పదమువలె పరస్పరవిరుద్ధమై ప్రసాదించుచున్నది. నవ్యవ్యాసానుసూచితమున భావలో నడచినా, ఏతత్త్వవిరహితముగనే ‘కార్యత్వ’మును నిర్వచించుకొనినను ‘వికారము’ అనుబోధము తొలగబారు. వికారరహితమున కార్యమునకు దృష్టాంతమేమి? సర్వవాది సమ్మతమున దృష్టాంతమును చూపగలరా? చూపకున్న అనిత్యత్వబోధము తొలగదు.

3

శరీర-శరీరభావమును గురించి: శరీరగతములగు బాల్య యువత్య స్థిరత్యాదులు ఆత్మను స్పృశింపనిమాట యథార్థము. కారణము? ఆత్మ శరీరమునుండి వేరు. శరీరఅభిమానమున్నచాకిర్య తత్వములగు గుణగుణముల అనుభూతి; వేరని గ్రహించినచాకిర్య కాదు.

తథాచానుమానమ: అయితే, ఈశ్వరుని —విశిష్టాద్వైతుల వరప్రహృము—విషయమున గూడ ఇట్లే తలంపవలసియుండునా? లేక జగదుత్పత్తినే శరీర అభిమానము, అస్మదాదుల శరీరఅభిమానమువలె, భ్రాంతి: 'పారనూరికముగ' ఈ శరీరము ఆయనకు లేదు. కనుక ఏతత్ శరీరగతము లగు దోషము బాధనను స్పృశింపవు. ఇట్లు సరిపుచ్చుకొనవచ్చు తాదోషము తొలగదు; ఒప్పుకొనిన విశిష్టాద్వైతమే నిలవదు. అట్టి శరీర మున్నదని ఒప్పుకొనినను, 'నిత్యమును బడవకార్థము' ఉన్న దనుమాట లోకచేద విరుద్ధము. ఉన్నను, 'అధూతసంప్లవ' కాలమును వాటి స్థిరముగ వండిబాలదు. కనుక అదియు విగరితమే యగును.

మఱి: నిత్యమును బడవప్రవృత్తును దృష్టాంత మేమి? దృష్టాంతాభావమునలన శరీరకల్పన నుండదు.

౪

ఇక ౩ అనంతాన్యో స్యామివాచి 'న్యాయభాస్కర' మును గురించి: ఆగ్రంభము అప్రతిష్ఠము. దాని వేదన పాతనము లున్నట్లు నాకు తెలియదు. కాంతర త్రిభావ్యములకున్న ప్రతితి దానికి లేదు. ఇది ఆతేరు హిమాచలము ప్రచారమున నున్నది. న్యాయామృత, అద్వైతసిద్ధులకున్న ప్రతితి (Popularity) దాని కున్న పట్ల, అచార్యుల వా ర గ్రంథము వరకు ఉపదేశించిన బాగుండెడిది.

కనుక: అచార్యులవారు అందరి విషయములను వివచింపి ఒక న్యాయమును వ్రాసే, మాద్యమ లగు అల్ప జ్ఞానులకును విస్తర మగు మేలు చేపాకల దని మనవి.

కాకున్న: ఆ గ్రంథము నాకు కొరకునంతరతమను శేష దానిపై ఎట్టి ఆభిప్రాయమును ఒనగబాలను. అందరి యుక్తులు యథార్థముగ న్యాయకాస్త్ర నియమముల ననుసరించి అద్వైత సిద్ధికారుని పంచమభాగ్యవీరు క్షిరి శుంకింపగలిగియున్న — ఒప్పుకొనుటకు నా కర్ణ్యంతరము లేదు. శేష Patent (పేటెంటు) అద్వైత వాదిరి కాదు.

౫

అచార్యులవారు ప్రాచీన-ఆర్యాచీన విశిష్టాద్వైతగ్రంథములను జూచి నా కిందిజ్ఞత్యమును పోగొట్టు కొనమని చెప్పినట్లు శేషమాడ వారిని ప్రాచీన-ఆర్యాచీన అద్వైతగ్రంథములను నివృత్తపాఠబుద్ధితో—విశిష్టాద్వైతవాసనను విడచి—చదివినయెడల త్రిరామానుజుని ఏయుక్తులు శేలవములైనది సుగుప్తగ-ఉచారముగ లేరి బోవునని ప్రార్థించిన బాగుండదా?

బాగున్నను బాగుండకపోయినను నాన్యాయము సాంప్రదాయక వివాదమునకు ఆకరమైనందుకు మిక్కిలి విచారించుచున్నాను. నా ఉద్దేశ్యము ఏయుక అచార్యుని సమర్థించుట గాదు. పామాన్యసిద్ధాంత ప్రచర్యనమొనర్చి, నిగమనభారమును పాఠకులకు వదలుటయే.

ఈ న్యాయమునందలి ఆక్షేపణలకు అచార్యులవారు మరల విశిష్టాద్వైత దృష్ట్యా సమాధానమిచ్చిన మూలీభావమే నాకు శరణ్యమగును. నిరశేషములగు యుక్తుల వనసరించినశే, ఒప్పుదలతో, లేక తప్పులతో యాపగలనని మనవి.

పండే వేదాంత కర్నూర చామీకర కరంజకమ్

రామానుజాచార్యసూర్యారాం మాదామణి మహర్షిశమ.

భారతీయవైద్యపు పుట్టుక

క్రమ పరిణామవికాసములు

(శ్రీ చక్రవర్తి రామానుజాచార్యులు

హిందూ చారిత్రక వైద్యముయొక్క పుట్టుక చాల పురాతనమైనది. ఈ వైద్యముయొక్క కాలనిర్ణయము దూశిగా నిర్ధారణగాని సమయమున గూడ ఈ వైద్యము, దీని విభాగములతో (అనగా శల్యశస్త్రము, పిండోత్పత్తి, వృద్ధి—వీటిశాస్త్రము, ఆరోగ్యశాస్త్రము, వివరణము, రోగనివారణ శాస్త్రము) సిద్ధాంతములరూపముగాను, ఆచరణ రూపముగాను (Both in Theory and Practice) వృద్ధి కెంది పరిపూర్ణతను పొందియుండెను.

హిందూచారిత్రక వైద్యములోనుండు నివానభాగమును (Pathology) రూపము వ్యాధిభాగములుగా విభజింపవచ్చును: (1)వేదకాలము, (2) సంహితకాలము, (3) సంగ్రహకాలము (Period of compilations) (4) వైద్యహీనకాలము (The Period of degeneration).

వేదకాలము:—ఇదియే ఆయుర్వేద మనెడి సూర్యునియొక్క అరుణోదయకాలము. ఇది చరక సంహిత (1-30-13) ప్రకారము మానవప్రపంచము పుట్టినప్పటినుండి యున్నట్లు తెలియుచున్నది.

“అత్రోచ్యతే - తంత్రమర్థం కాస్తస్మిన్ యథా మ్నాయ ముచ్యమానం వాక్యభోధనక్షుక్తిం”

ఆయుర్వేదము వ్యాధివేదమగు అభిర్యవేదముయొక్క కాళి యనియు, మరికొందరు (బ్రహ్మవైవర్త పురాణములో) మంజునాథుల ఆయువన వేదమే యనియు పరిగణింపుచున్నారు. ఈ కాలనిర్ణయము ఇంకను దిక్కుప్రశ్నగానే యున్నది. ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య

వేదములందరి మహామేధావుల బుద్ధిని కలవరపరచినదే గాని క్రిందటి శతాబ్దమువరకును ఏమియు నిర్ధారణ గాలేదు. ఎట్లులైనను ఇది చరిత్రకు అంటులేని కాలమున ఉండవలసియు, వేదములే ప్రపంచమున కంతటికిని పురాతన సాహిత్యమనియు నొప్పించువలెనది. ఇట్టి పురాతనకాలమున నివానముయొక్క ప్రాచుర్యత మునునరించి చర్చించుట వృథాశ్రమ మేగాని వేరుగాదు.

ఇట్టి కాలమునందుగూడ ఆయుర్వేదమునందు ఎనిమిది ముఖ్యమైన విషయములనుగూర్చి విశ్రుతముగా చర్చించబడినది. (1) బృహత్ శస్త్రచికిత్స (Major Surgery), (2) లఘుశస్త్రచికిత్స (Minor Surgery), (3) అంతర్గత వైద్యము (Internal Medicine), (4) మనశ్శాస్త్రము (Psychiatry), (5) బాలర వ్యాధులు, తద్విచిత్తులు (Diseases of children), (6) ఆరోగ్యశాస్త్రము (Hygiene), (7) రాసాయన చికిత్స (Elixir), (8) కామశాస్త్రము (Sexual Science), శల్యశాస్త్రముయొక్క జ్ఞానము శివములను గోపి పరీక్షించుటమొదలై ఆధారపడియుండెను. హోయర్న్ (Hoernle) శల్యపద్ధతులను గురించి వ్రాసిన దానిలో ఋగ్వేద ఆభిర్య వేదములనుండి సంగ్రహించబడిన పద్ధతులు వ్యవస్థశల్యములకు సంబంధించినవని నిరూపింపబడినది.

రెండవకాలము సంహితకాలము, లేక మూల గ్రంథముల కాలము. ఇదిగూడ చాల పురాతన జన్మగలదియే. ఈ కాలమున మనము రెండు పెద్దరిభాగములను చూడవచ్చును. ఓషధులచేతి చికిత్స, శస్త్రచికిత్స అను రెండు మహాకాళిలు గలవు. మహోద్ధింభములను అగ్నివేళసంహిత, సురభసంహిత అనునవి

యాకాలమునకు సంబంధించినవే. ఇది యిప్పటికిని ప్రచారములో నున్నది. అగ్నిచేశసంహిత యనునది చరక మహర్షి చేత దిద్దుబాటు చేయబడినది. అదియే యిప్పటి చరకసంహితగా బరచుచున్నది.

లాటిన్ భాషలోనికి తర్జుమాచేయబడిన సుశ్రుత సంహితయందు ఆ గ్రంథముయొక్క పరిచయము హిందూచేశపుచరిత్రలో విక్కిరి పురాతన మైన దనియు, దానియొక్క ప్రారంభ కాలవిగ్లయమును ఋణాపుచేయుటకు అలవికా దనియు, దానియొక్క అంత్యకాలము నుమారు శ్రీ. పూ. ౧౦౦౦ వత్సరము లనియు హెస్లర్ (Hessler) చెప్పియున్నాడు (Mukhopadhyaya's History of Indian Medicine Vol. iii. Page 578). హోర్న్లను (Hoernle), తదితరులును ఇతే అభిప్రాయమును వెలిబుద్దిరి. (Studies in the Medicine of Ancient India, Part 1 : Osteology and Introduction, P. 9).

బృహస్పతి మహర్షిడను భరవ్యాజ మహా ఋషియు, అత్రిమహర్షి మహర్షిడను ఆశ్రేయమునీ క్షరమను అంతర్గతచికిత్సకు (Internal Medicine) గూర్చి విశ్రులముగా వ్రాసినవారిలో మొట్టమొదటివారు. ఆశ్రేయమహర్షి! జగ్గరు ముఖ్యశిష్యు లుండిరి. వారి శిష్యులు—అగ్నిచేశుడు, వేలుడు, బామశిష్యుడు, పరాశరుడు, హితేషుడు, కాశరపాణి. వీరు ప్రత్యేకప్రత్యేకముగా వారివారి అభిప్రాయములను వ్రాసిరి. వాటిలో ముఖ్యమైనది అగ్నిచేశసంహిత యనునది. ఈ గ్రంథముగూడ తతరగ్రంథమువలె భిన్నా భిన్నమైయుండెను. అట్టి పుస్తకరాజమును చరకాచార్యుడు తన కాలమున (శ్రీ. క. ౨-వ శతాబ్దము) సవరించెను. అదియే యిప్పటి కిని ప్రచారములో నుండి, ఆయుర్వేదమునకు ఆయువు పట్టుగా నిలచారు చరకసంహిత. చరకమహర్షి ఆగ్రంథములో రెండుభాగములను మాత్రము సవరణచేసెను. అతని మరణమువల్లనే, లేక తదితర కారణములవలననే ఆగ్రంథము పరిపూర్ణముగా సవరింపబడలేదు. చరకునిచేత సవరింపబడిన భాగమును, చరకునిచే సవరణ గావించబడని భాగములను కనిలబాలుని మహారు డను దృఢబాలునిచేత (Dridhabala) సవరణ చేయ

బడెను. ఇతడు కాక్కిర దేశియుడు. ఇట్టిచరణ చేయబడినది శ్రీ. క. ౪-వ శతాబ్దమున. ఈ విధముగా సవరింపబడిన గ్రంథమే చరకసంహిత యని తెలిపి గన్నది. ఇందుచేతనే చరకసంహిత యందలి ప్రతిఅధ్యాయ ప్రారంభమునను “ఇతిహ స్మాహ భగవాన్ శాత్రేయః” అనియు, అధ్యాయంతమునందు “ఇతి అగ్నిచేశకృతే తంత్రే చరకప్రతిసంస్కృతే.....” అనియు కావననును.

విశ్వామిత్రమహాఋషియొక్క పుత్రుడగు సుశ్రుతాచార్యులు బృహత్ శస్త్రుతంత్రమును భన్యంతరికద్యనుండి కేర్చుకొని కృష్టముగా సుశ్రుతసంహిత యను ఉద్దగ్రంథమును లిఖించెను. ఇది ముఖ్యముగా శస్త్రుచికిత్సనే వివరించును.

భన్యంతరియొక్క శిష్యులగు భోజాడు, వాలుకుడు, కరవీర్యుడు, చైతరణుడు, అనుపధనువు అను వాగునూడ శస్త్రుతంత్రకారులై కలయుచుండిరి.

సుశ్రుతసంహితగూడ మిగిలిన గ్రంథములవలె తారుమా రై యుండెను. అందుచేత ఆగ్రంథమునగూడ సరించవలసియు, కొన్ని విషయములను చేర్చవలసియు నుండెను. అట్టికాలమున బాద్దమతానుచరులలో ముఖ్యుడగు నాగార్జునుడు దానిని సవరణచేసెను (శ్రీ. పూ. ౪-వ శతాబ్దము). దానిలో నుండు విషయములు కొన్ని అప్పడప్పుడు ఎటులనో శిథిలమైపోవుచుండినందుననే శ్రీ. క. ౧౧-వ శతాబ్దారంభమున చక్రపాణి మాల గ్రంథమునుండి వివరించిన కొన్ని విషయములు ఇప్పుటి సుశ్రుతసంహితయందు కనబడుటలేదు.

ఓమగులచే కిత్సితేయు పద్ధతియే మొదట ప్రచారమునకు వచ్చెనా, లేక శస్త్రుచికిత్స మొట్టమొదటప్రచారమునకు వచ్చెనా అనువిషయము ఇంకను సందేహాద్వందముగానే యున్నది. కొందఱు అంతర్గత చైద్యమే ముందుగా వచ్చెననియు, మరికొందరు అకాలమున యాధ్యములు తిరచుగా సంభవించుచున్నందున శస్త్రుచికిత్సయే ప్రారంభమునుండి యుండినదనియు, అటులేరువాతనే అంతర్గతచైద్యము వచ్చినదనియు వివిధాభిప్రాయములను వెలువరించిరి. ప్రాగ్రంథకర్తల

పుస్తకములేగాక ఇంకను మరికొందరు మహానుభావులు వ్రాసిన పుస్తకములలో గూడ కొన్ని కొన్ని భాగములు ఇప్పటికిని కవలకుచున్నవి. విశ్వామిత్ర, భారంద, గార్గ, గాలవ, చతుష్పద్య, సాత్యకి, శౌనక, కరాల, కృష్ణాశ్రమ మున్నగువారియొక్కయు, మరికొందరియొక్కయు రచన లింకను సేవముగానే యున్నవి. ఈ విషయములను గురించి ౧౦-వ శతాబ్దమున నున్న సాహిత్యమునందు విరివిగా వివరింపబడి యున్నది.

ఇట్టి మిక్కిలి పురాతనకాలమునందు గూడ నిదానమును గురించి యెక్కువ క్రద్ధ వహించినట్లు తోచుచున్నది. చరకమశ్రుత సంహితలయందు నిదానమును గురించి వ్రాయబడె ప్రత్యేకముగా కొన్ని యధ్యాయములు వదలివేయబడియున్నవి.

నిదానస్థానములో చరకమహర్షి ౮ అధ్యాయములను వినియోగించినాడు. మశ్రుత సంహిత ఆరు భాగములుగా నున్నది. అందు రెండవభాగము ౧౬ అధ్యాయములు. ఆ అధ్యాయములయందు ప్రాముఖ్యముగా రోగనిదాన లక్షణములను గురించి వ్రాయబడి యున్నది.

ఈ రెండు గొప్పగ్రంథములను తానుగా పఠించి, వివరించి, పరామర్శించినచో రెండుభాగములుగా నెట్లు వివరింపబడియున్నవో తెలియును: ౧. (ఓషధుల) వైద్యము (అగ్నివేపుని చికిత్సాక్రమము, లేక అతిని నురువను ఆశ్రయించు మతము), ౨. శస్త్రచికిత్స (నుశ్రుకుని చికిత్సామూలములు, లేక అతిని నురువను భవ్యం తరి : ధారణములు).

మీ కాలనిర్ణయమునందును, వీరువ్రాసిన గ్రంథముల వేదనిర్ణయమునందును గూడ అభిప్రాయభేదములు గలవు. ఇది ముఖ్యముగా ఆయుర్గ్రంథకర్తల అవస్థతను నిరూపించు గందరగోళముచేతను, ఆయుర్గ్రంథములయొక్క పరిపూర్ణజ్ఞానము లేకుండుచేతను ఏర్పడియుండును. కాష్టలేనీ (Castellani) అను వాడును, గారిసన్ (Garrison) అనువాడును ఆశ్రేయము తమకీలలో శ్రీ. పూ. ౬-వ శతాబ్దమున వైద్య

శాస్త్రమును బోధించుచున్నట్లు చూచిందిరి. మరియు చరకమశ్రుతాచార్యులు క్రమముగా శ్రీ. క. ౨-వ శతాబ్దమునందును, ౫-వ శతాబ్దమునందును నున్నట్లు తెలిసిరి. ఈ కాలపరిమితిని గణించుటలో చరకమహర్షి కాలముకన్న మిగిలినవారి కాలము చాలతక్కువగా అంచనా వేయబడినది. నిజముగా చరకుడు అగ్నివేపు వికసి, మశ్రుకునికని వేయవత్సరముల పిమ్మట నుండెను.

చరక సంహితను చూచినచో ప్రతిఅధ్యాయమునందును ఆశ్రేయమును బోధించినట్లును, అతని శిష్యుడైన అగ్నివేపుడు రచించినట్లును చెప్పబడియున్నది. “అత్రితే వావోవా భూతానాం హిత మిచ్చతా” —చరకచికిత్స, స్వర. ౩౪౩

యథార్థముగా చరకసంహిత యనునది అగ్నివేక సంహితయేగాని వేమగాదు. మరియు దానిని చరకుడు సవరణచేసెట్లు ప్రతిఅధ్యాయముయొక్క కడ పలుకు గలదు.

“ఇ తస్మిన్వేళురే త శ్రే చరః ప్రతిసంస్కృతే చికిత్సితస్థాపే...” —చరకచికిత్స, రసాయన. ౬౩

ఇప్పటికిని మనము వాగ్మట, బృంద (Vrinda), చక్రపాణి, దాళన, విజయరత్న, క్రీకంక మున్నగు వారు వ్రాసిన సంగ్రహగ్రంథములను చూచుచున్నాము. ఇవి శ్రీ. క. ౬, ౧౩ శతాబ్దములమధ్య ప్రాక్తిగాంచి నట్లు తెలియుచున్నది. ఆగ్రంథములయందు అగ్నివేక సంహితనుండి కొన్ని విషయములను స్వీకరించినట్లు గవ్వకుచున్నది. కాని ప్రస్తుతపు చరకసంహిత యందు అవి కానరావు. చరకుని కాలమున ఈ అగ్నివేకసంహిత ధిస్తాభిన్నమైపోయియుండె ననియు, అందుచేత అది సవరణ గావించబడవలసి యుండె ననియు శ్రీ సేనాకారు చెప్పిరి. అట్లు సవరింపబడిన అగ్నివేక సంహితయే యిప్పటి మన వాడుకలో నున్న చరకసంహిత. ఈ విషయము ఆశ్రేయని శిష్యుడగు వేలుడు రచించిన వేలసంహితయందు తానుగా నిరూపింపబడెను. ఈగ్రంథము రెంబావుారు గ్రంథాలయము నందు గలదు. అందు చాల భాగము నశించిపోయినది. మాటికి ౩౦ భాగములు పోయిన విషయములు సరి

జేయవలసియున్నది. ఈ వ్రాతప్రతి కలకత్తా విశ్వ విద్యాలయమువారిచేత సంస్కృతలిపియందు ఇటీవలనే ముద్రింపబడినది.

దురదృష్టవశాత్తు బుద్ధసాహిత్యమందు తక్షశిలలో ఆశ్రేయము శ్రీ. పూ. ౬ వ శతాబ్దమున చైద్యమును బోధించినట్లు కానబడుచున్నది. అందుచేతనే పాశ్చాత్యుల మనస్సు కలకరపడెను. ఇతడు వేరే పురుషుడు. ఇతని పేరు విక్టోరియా. ఇతడు బుద్ధ సాహిత్యమునకు తెలిసినవాడు. ఇతడు బుద్ధుని చైద్యమును, బాధ్యమతచక్రవర్తులలో నొకడగు వివిధసార చక్రవర్తిచైద్యమును అను బి ఐ మ ని గురువు. ఇచ్చట ఒకవిషయమును జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనవలయును. అప్పటికాలమున తక్షశిలనగరము ప్రపంచమున కంతటికిని సాహిత్యమును ప్రథమ తాంబూలమును పొంది యుండినను, సాహిత్యమునకు స్పృహయై బోధించుచుండినను, విక్టోరియాడు ప్రాముఖ్యమునహించి ప్రధానగురువుగా నుండినను చరకసంహితయందు ప్రతిభాధ్యాయపు అధియందును అగ్నివేళ, ఆశ్రేయయుఖుల పేర్లుమాత్రమే కనబడుచున్నవిగాని, తక్షశిలనుగురించిగాని, విక్టోరియానిగురించిగాని ఒక్కపదమైనను గానరాదు.

బుద్ధుని సమకాలికుడును, శతపత్రపాశ్చాత్యులను అను వేదభాగమును రిభించినవాడును అగు యాజ్ఞవల్క్యుడు వ్రాసిన ప్రకారము అగ్నివేళుడు బుద్ధయుగమునకు పూర్వపువాడని తెలియుచున్నది. ఇతడు ఆశ్రేయనియొక్కయు, సుప్రతునియొక్కయు సిద్ధాంతములను విశదీకరించెను. మహాభాగుడు (శ్రీ. పూ. ౪-వ శతాబ్దమున) త్రిదోషములనుగురించి అప్పటికి విపులముగా తెలుసుకొనియుండెను.

చరకుని కాలనిర్ణయమునుగురించికూడ కొంత అభిప్రాయ భేద మున్నది. పాణిని (శ్రీ. పూ. ౬-వ శతాబ్దము-గోల్డువర్క్) రచించిన వ్యాకరణశాస్త్రముందు గల ప్రకరణములనుబట్టిమాడ చరకుడు పాణినికి ముందువాడని చెప్పవలసియున్నది. ఈ విషయము యథార్థమేకాని, ఈచరకుడు అగ్నివేళ సంహితయొక్క

సవరణకర్త కాదు. ఈచరకుడు మాడవనేదమును యజుర్వేదములోని కొన్ని ఋక్కులను వ్రాసెను. దీనివేళ ఈ చరకుడు అగ్నివేళునిదిని, అతని నరువగు ఆశ్రేయని దిని చాల పూర్వకాలపువాడని గ్రహించవలయును.

చరకకుమ్రుత సంహితలు ప్రాచ్యదేశములలోని కంబోడియానుంచును, పాశ్చాత్యదేశములలోని అరేబియానుంచును ౯, ౧౦-వ శతాబ్దములందు ప్రచారములో నున్నట్లు కనబడుచున్నది.

చరకుడు కనిఘ్నుని ఆస్థాన చైద్యుడుగా నుండెననియు, శ్రీ. క. ౧-వ శతాబ్దమున జీవించియుండెననియు చైవాదేశకర్థుల గ్రంథములకల్ల తెలియనగును.

బవర్ (Bower) అనువారకు ౧౮౯౦-వ సంవత్సరములో చైద్యమునకు సంబంధించిన కొన్ని వ్రాతప్రతులను చైవాకు సంబంధించిన గురువృష్టానములో నుండు కష్టరపట్టణములో కనుగొనెను. ఈ ప్రతుల యొక్క రచనాకాలము ౪-వ శతాబ్దమునకు చెందినది యాధిగా నిర్ధారణ గావించబడినది. వాటిలో కనబడు భాగవ, తాతగర, బుద్ధ మొదలగు నామముల న్న ఇవి బుద్ధసాహిత్యకాలమునకు చెందిన వని తెలుసుకొనవచ్చును. విడిచియుండు పునర్వకు, ఆశ్రేయ, అగ్నివేళ, వ్యాసానీ, బాతుకర్ణ, పరాశర, వేల, వారిక, ముక్తుత మున్ననవారి పేర్లు చూడవచ్చును.

మాడవ ఆయాశ్రేయకాలమునందు సుగ్రతసంహిత నాగాజ్ఞుమనిచే (శ్రీ. పూ. ౪-వ శతాబ్దమున) భేదరణ చేయబడినది. అగ్నివేళ సంహిత చరకునిచే సవరింపబడెను (శ్రీ. క. ౪-వ శతాబ్దము). దృగ్బాలుడు (శ్రీ. క. ౪-వ శతాబ్దమునకు చెందినవాడు. వాగ్మటా నాద్యుడు బాధ్యమతావలంబకుడు. ఇతడు బహుశ ౫-వ శతాబ్దమునో, లేక ౬-వ శతాబ్దముననో జీవంగుడాయెను. ఇతడు హిందూదేశపు గాలెకొ అను పేర్ల నక్కాకెక్కెను. ఇతడు అష్టాంగ సంగ్రహము అనుగ్రంథమును మనకు అందజేసెను. బాలవాగ్మటుడు అష్టాంగ స్పృహయసంహిత అను ఉత్తమగ్రంథమును ౮-వ శతాబ్దముననో, లేక ౯-వ శతాబ్దముననో రచించెను. ఈగ్రంథమే ఆయాశ్రేయ గ్రంథములలో అత్యున్నతమనెను

గాంచి యిప్పటికిని ముఖ్యకవర ఆచరణీయ పుస్తక రాజముగా లోనుచున్నది. ఇదియే ఆయుర్వేద సాహిత్యమునందు సర్వవిద్యా సంగ్రహగ్రంథ (Encyclopaedia) మనుపేరును బడసినది. వృద్ధవాగ్ధులును తన కాలమునందు పూర్వపు ఆయుర్వేదకాస్త్రమునకు సంబంధించిన సాహిత్యము త్వరత్వరగా శిథిలమైపోవుటను గ్రహించి, అప్పటిలో సజీవమైయున్న ఆయుర్వేద సిద్ధాంతముల నన్నిటిని ప్రోడికరించి సరియైన మార్గమున తెల్పుటకు ప్రయత్నించెను.

ఆయుర్వేదము ౪-వ కాలము. ఈకాలమునే ఆయుర్వేద నిదానకాల మని వ్యవహరించెను. ఈ కాలము మాధవకరునితో ప్రారంభమాయెను. అతని గ్రంథమును బట్టియే ఆతడు ఇందుకరుని కుమారుడని యాహించవచ్చును. ఆతడు బెంగాలు దేశస్థుడు. ఓషధిద్రవ్యముల సుగుణములను గురించి రత్నమాల యను వేర్కొగ్రంథమునుగూడ ఆతడు రచించెను. ఇతడే పూర్వకాలపు ఆయుర్వేదకాస్త్రములో నుండు నిదానమును ప్రోడికరించి, సవరణచేసి వైద్యులకు అనుకూలముగా నుండునట్లు లిఖించినవారిలో అగ్రగణ్యుడు. ఇతడు వ్రాసిన నిదాన గ్రంథమును, చరకసంహితయు, సుశ్రుత సంహితయు, హరుల్ - ఆల్ - రషీదులొక్క ఆజ్ఞాను సారముగా అరబ్బీ భాషలోనికి తర్జుమా గావించబడినది (క్రీ. శ. ౭౮౬-౮౦౨). దీనిచే అతడు క్రీ. శ. ౭-వ శతాబ్దము వాటివాడని దూఢిగా నెప్పవచ్చును. విల్సన్ అనువాదకు ఈతర్జుమా చేయబడిన అరబ్బీ గ్రంథములు మూలగ్రంథములనుండి యైనను సంగ్రహించబడి యుండవలయును, లేదా ఇదివరకే పర్షియా భాషలోనికి భాషాంతరీకరింపబడియున్న గ్రంథములనుండి యైనను తర్జుమా చేయబడి యుండవలయునని మడిచెను. దీనివల్ల మాధవకరుడు ఇంకను పూర్వకాలపువాడని తెలియుచున్నది.

భారతదేశముయొక్క చరిత్రాత్మకమైన విషయములనుబట్టి మాధవకరుని కాలమును సులభముగా నిర్ణయించవచ్చును. మాధవ నిదానము వృంధునిచేత ఉదాహరింపబడియున్నది. మాధవకరుని గురించియు, వృంధునిగురించియు 'చక్రవర్తి' కర్తయగు చక్రపాణి

చేత శేర్కొనబడియున్నది. చక్రపాణి నాయు పాలునను చక్రవర్తియొక్క ఆస్థానమున నున్నట్లు తెలియుచున్నది. నాయుపాలుడు బెంగాలుదేశములో నుండు గోర్ అను పట్టణమును సుమారు క్రీ. శ. ౧౦౬౦-వ సంవత్సరమున పరిపాలించుచుండెను. ఈతేదీలనుబట్టి వృంధుడు క్రీ. శ. ౯-వ శతాబ్దమున నున్నట్లు అనుకొనవచ్చును. సుశ్రుత సంహితయొక్క వ్యాఖ్యానకర్తయగు శ్రీమాధపుడును, వేదములకు వ్యాఖ్యానము వ్రాసిన మాధవాచార్యుడును, మాధవనిదానగ్రంథకర్తయగు మాధవకరుడును ఒకడేయని కలవరపడకుండురుగాక, వారు వేరువేరు పురుషు లని జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలయును.

ఆయుర్వేదచరిత్రముయొక్క నాల్గవకాలము ౯౦౦ సంవత్సరములవరకు నుండినట్లు తెలియుచున్నది (౭-వ శతాబ్దమునుండి ౧౬-వ శతాబ్దమువరకు). మాధవకరుడు (౭-వ శతాబ్దము), సోర్సల (౮-వశతాబ్దము), వృంధుడు (౯-వ శతాబ్దము), చక్రపాణి (౧౦౬౦), వంగవేనుడు (౧౧ లేక ౧౨-వ శతాబ్దమున), గయ దాస్ (౧౧-వ శతాబ్దము), దాశేన (౧౨-వ శతాబ్దము), అరుణదత్తుడు (౧౨౨౦), విల్సనుడు (౧౨౨౪), హేమద్రీ నాచస్పతులు (౧౨౬౦), పారంగధరుడు, విజయరక్షితుడు (౧౨౪౦), లోనదేన (౧౩౦౦) శ్రీకంధుడు (?), శబ్దామకు (?), నిష్ఠ (౧౪-వ శతాబ్దము)—వీరి కాలము మొదలుకొని భావమిరుది కాలమువరకు (౧౬-వ శతాబ్దము). ఈభావమిరుది వ్రాసిన గ్రంథమే భావప్రకాశిక అనుకీర ప్రసిద్ధిగాంచినది. వీరిమధ్య ఇంకను పెళ్ళి మందియుండిరి. ఈమెవారి రచనలు ఇప్పటికిని సజీవముగానుండి, ప్రచారము గలిగి ఆయుర్వేద వైద్యులకు పునాదిగా రాణించుచున్నది.

శ్లేచ్ఛకాకుల (మహమ్మదీయుల)దండయాత్రల వల్ల హిందూదేశపు వైద్యము ఎట్లు అడుగంటినదియు తెలియదు. నా ముఖ్యాశయము గాదు. క్రీ. శ. ౧౧-వ శతాబ్దమున పిరికితనముగా దోచిన గజనీమహమ్మదువల్ల కళలు ఎట్లు నశించినదియు, అటుతరువాత మహ్మదుఘోరి (౧౧౯౧), అల్లాఉద్దీన్,

చెంగిఫ్టా (౧౩-వ శతాబ్దము), తామస్లేక్ (౧౪-వ శతాబ్దము) అనునారీ అల్లదులవల్ల ఎట్లు నశించినదియు, పతామ నవాబులకల్లను, సింహాసనము వాక్రమించుటకు వారములు జేసిన పోరులవల్లను, అంతఃకలహముల వల్లను, మొఘలాయాల కుట్రలవల్లను, అక్బరు కాలమున తప్ప తదితర మొగలాయాల కాలమున బుద్ధిబలమును ఉపయోగించుటకు వీలులేని పరిస్థరములు ఏర్పడుటవల్లను హిందూవైద్యము ఎట్లు తీరించినదనూ తర్కించుటగూడ నా అభిప్రాయము గాదు. వైచేరువులవల్లన, జ్ఞేయ్యల కాలమున యానానానీ వైద్యమునకును, చూబులకాలమున పాశ్చాత్య వైద్యమునకును రాజాదరణ యుండుట వల్లను ఆయుర్వేదము స్థిరముగా నశించిపోయెను. ఆయుర్వేదము, హిందూ మతము అను కృషియులు ఎన్ని శుపాపాలు పీచినను, ఎన్ని గాలివాపలు వచ్చినను, ఎన్ని వేరుపురుగులు తొలిచినను, ఎన్ని భూకంపములు వచ్చినను నశించిపోక ఇంకను సజీవముగానే యున్న పరాచారమును బట్టి నాటి మహిమ తిశయమును పోకకులే గ్రహించుదుగాక.

ఈశిప్తు దేశ వైద్యమహాదేశ

ఇంబోటెప్ (Imbhotep క్రీ. పూ. ౩౨౦౦)

మొట్టమొదటి ఈశిప్తుదేశపు వైద్యుడు. కాహూ, ప్రియ్, ఈబర్న, హోస్ట, లండన్, రెస్నెక్ మున్నున తాళపత్రములను (Papyrus) పరిశీలించినయెడల త్రికోమసిద్ధాంతమున, నిదానస్థానమును అప్పదున్నట్లు సాక్షిభూతముగా కనుగొనవచ్చును. మనము లోపలికి పీల్చునట్టి వాయునే ప్రాణాధారమని పరిగణింపబడెను. పరిపూర్ణముగా వృద్ధిచెంది కొరతలేని దుగ్వినిశ్చయపు పద్ధతులలోను, ఓషధులచికిత్సలోను (Drug Therapy) అనుచరణీయశస్త్రచికిత్సలోను (Practical Surgery) పూర్వపు ఈశిప్తులు పరిపూర్ణ జ్ఞానమును కలిగియుండిరి.

చైనాదేశపు వైద్యము

ఈ వైద్యము క్రీ. పూ. ౧౫౦౦ సంవత్సరము నాటికి మంచిదశలో నున్నట్లు గన్పట్టుచున్నది.

హిప్పోక్రేట్సు వైద్యము

హోమర్ యొక్క పితౄబాటకముగా మున్ను ఆశాశ్రీయమైన జనసామాన్య వైద్యము (Empirical folk Medicine), ఎస్క్లెపియస్ (Eskulapius) యొక్క మత్సిద్ధాంతములను, ప్రొమీథియస్ తాను సారించిన యొక ఋషియొక్క (Pythagoras) వేదాంతమును, ఎంపొడిక్లిస్ (Empodokles) యొక్క నాల్గంధూతముల (లేజన్, అవ్, పృథివి, వాయు) యొక్క సిద్ధాంతమును ముఖ్యాంశములుగా గల జ్ఞానముతోటి హిప్పోక్రేట్సుయొక్క వైద్యము ఏర్పడెను. హిప్పోక్రేట్సు వైద్యము శారీరకదోషములయొక్కయు, నిదానముయొక్కయు సిద్ధాంతములను పునాదిగా మన్నుచి మరియు ఈ వైద్యము కొన్ని ఓషధుల నిచ్చినతరువాత కలుగు ఫలితాంశములపై ఆధారపడియుండెను.

అలెగ్జాండర్ వైద్యము

ఈ వైద్యము గ్రీకు, హిందూ, ఈశిప్తువైద్య శాస్త్రములయొక్క గట్టి సంపుటికరణమే. ఈ వైద్యకాలముననే మానక శీబరములపై శిల్పతంత్రము నేర్చుకొనుటయు, వ్యాధిగ్రస్తమై చనిపోయినతరువాత కనుపడు శిల్పపరిణామములను నేర్చుకొనుటయు ప్రథమమున నేర్పడెను.

గ్రాంజ్ వైద్యభాగము

గ్రీకురోమనుల వైద్యమూలము

గ్రాంజ్ యొక్క రచనలే యిప్పటి గ్రీకువైద్యములో పగభాగము అక్రమించినవి. ఈ శాస్త్రమున చికిత్స (Medicine), శిల్పతంత్రము, పదార్థశాస్త్రవేచక శాస్త్రము, నిదానము, (రోగ) వైద్యసిద్ధాంతము, ఓషధుల సులకర్మల తంత్రము, శస్త్ర చికిత్స, రోగియొక్క శయ్యదగ్గర వైద్యుడు తనశిష్యులను ఆరోగ్యమును గురించి చేయు ప్రసంగసంబంధ వైద్యము మున్నగువని కలవు.

ప్రాచీన వైద్యశాస్త్రముయొక్క అంతర్యకాలము

ఇది మహమ్మదుపుట్టుకతోను, హరుల్-అల్-రషీదుయొక్క ఘనమైన పరిపాలనతోను ఆలంకరింప

బడినది. ఈ కాలముననే అశ్వవిద్యవైద్యము ఉత్ప
స్థితికి వచ్చెను. ఆరాజాజ్ఞ చేత ఆకాలమున హిందూ,
ఈజిప్టు, గ్రీకు వేదములలో ప్రచారముననున్న వైద్య
విషయములు అరబ్బీ భాషలోనికి తర్జుమా చేయబడెను.
ఈ యుగమున సవరణార్థమున అది సెన్నా, అల్బు
కాపీక్ అనువారు ముఖ్యులు.

సవినవైద్యము

సవినవైద్యము వాసలియస్ (Vasalius),
పారాసెల్సుస్ (Paracelsus), మార్పిగ్గీ (Malpi-
ghi), హార్వీ (Harvey)లు ఏర్పరచిన సిద్ధాంత
ములనుండియు, బెప్పిర్, బీచర్ హాట్, బిచాట్
(Bichat) ట్రైట్ మున్నగువారును మరికొందఱును
జేసిన కొన్ని సిద్ధాంతములనుండియు జననమునుబడెనది.

చలికాలము చేతులుపగిలి చిర్మము మోటుగా నుండుటవలన కలుగు బాధను

తొగించుటకు

గులాబిపువ్వులతో తయారైన

కోల్డు క్రీమును

ప్రతిదినము వాడుడు

COLD CREAM OF ROSES.

ముఖవర్చస్సుకు, అందమునకు

అనుకూలించు సాధనము.

అందమైన జాడీలలోను, ట్యూబుల
లోను లభించును.

**BENGAL CHEMICAL
CALCUTTA :: BOMBAY**

మదరాసు ఏజెంట్లు:—యన్. దేశాయిగొండరు అండ్ కంపెనీ, 41, బందరు వీధి.

ఆత్మసాంతం

(శిరుక్మిణీనాథశాస్త్రి)

లలాటాన కుంకుమాగ్ని
బుజమ్మీద మబ్బుదుబ్బు
కాళ్ళకింద కీర్తనచెప్ప
అంగోత్త్రం పొడంకాయ
వ్యవధిలేని అవధానం
పెరిపోయింది పెరిపోయింది!

చెళ్ళ పిళ్ళ పద్యావళి,
చిలకమర్రి గయ్యడి కథా,
వడ్డాదీ, పానుగంటి,
బావిలీలు బ్రహ్మసమాజ్
తాటికాయ నీటికాడ,
పుల్లుమూను టాటాటా,
'ప్రచారిణి' చింతామణి
పెరిపోయా య్యెరిపోయాయి!

గిరజాలూ లాల్పీలూ
వల్లెవాటు కళ్ళజోళ్లు
టాగోరూ పొడుగురెవిక
రిస్తువాచి రోషనార
బైరన్ ప్రానింగ్ వోల్టేర్
ఇల్వెన్ పా పెలి కీటు
ఎంకిపాట హాసద్యూలు
కాంతంకథ జలవైద్యం
టాలూడ్డి గృహాలక్ష్మి
లారెన్ను లాంగ్ ఫెలో
సాయబాబా ఫెనర్లుబా
పెరిపోయా య్యెరిపోయాయి!

రాచప్ప రాత్రిట్టి
స్విన్ బర్నూ రెన్ బెనెట్
స్టార్ గోపాల్ దాడ్డిబన్ను

వికల్ క్రాపు సభాపత్రిక
చీరాలా పేరాలా
హోంరూలూ మాస్టోనాల్లు
ముద్దుకృష్ణ బ్యాలగోల
ఐపోయింది డైపోయింది!
మాకళ్ళ ముందు కాళ్ళ ముందు
పెరిపోయా య్యెరిపోయాయి!

కపిలవాయి గంధర్వా
స్థానంపటి చలంవ్యథా
రాయప్రోలు దేశభక్తి
విశ్వనాథ విసురుల్లా
డాడాంబం ఇమేటికం
పెరిపోయా య్యెరిపోయాయి!

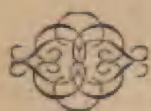
వైబాగులో కొత్త గడ్డ
ఎముకముక్క చేదుపాట
జరుగొడ్డు సొడ్డులడ్లు
ఘనాటా జనార్దం
శరత్ బాబు రష్యన్ కథ
ఐపోయింది డైపోయింది!

లేతవాళ్ళ దారులకే
కృష్ణశాస్త్రి దిగివచ్చిన
అకలి కాకలి కేకలు
చాంబర్లనే మంత్రిపెల్లి
ఐపోయింది డైపోయింది!
ప్రజలెరుగని మన సెరుగని
సంచారం రూపించే
పరిమళాలు పలికించే
రాజ్యాన్ని రగిలించే

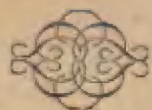
యూ బోటూ, టార్పెడో
బాంబుదెబ్బ టార్పెడో
దాలీబామ్మా మాకే బామ్మా
వాచ్చేశా యొచ్చేశాయి!

ఎడిత్ సిల్వర్, ఎజ్రాపాంక్,
జేమ్సుజాయిన్, జీన్ కాట్టో
పతాభికవి ఫిడెల్ దజన్
పితాపురం యువరాజా
శ్రీ నారాయణ బాబూ
అశాంతిలో ఇంద్రకాంతి
పూరీలో పురిపండా
బెంగళూరు హరీష్ చటో
పరిమళాల సినీమాలు
మూడుకాళ్ళ మొగలిపూలు
పిల్లికళ్లుపాము చెవులు
వంగీతపు గడియారం
కమెరాల పంపుషూలు
అతివిస్మృత అతిరాజిత
అతిపూజిత అతికామిత
అతివాస్తవికాకారం
అహారం ఆచారం
వాచ్చేశా యొచ్చేశాయి.

సిచ్చేస్తే అచ్చోస్తాము!
మాకళ్ళ ముందు ఐపోయి
ఐవియేలే రాజ్యాన్ని
పగలగొట్టి, పాలించే
కొత్తకాంతి కొత్తబతుకు
వినబడుతూ కనబడుతోంది
కనబడుతూ వినబడుతోంది!

బాలానందం

చిట్టి గడుసుతనం

చిట్టి మా అక్కకూతురు. దానికి ఆరోయేడు మొన్ననే వచ్చింది. అయినా, దాని కెంత తెలివి! నే నేమిచెప్పినా అది యెంతో శ్రద్ధగా వింటుంది. నే నే కథలు చెప్పుమన్నా సరదాగా చెప్పుతుంది. ఏ పాటలు పాడుమన్నా ముచ్చటగా పాడు తుంది. నా దగ్గర దాని కెంతో చనువు. మొన్న దీపావళిపండుగనాటికి మా అక్క వస్తే, చిట్టికూడా మాయింటికి వచ్చింది. అప్పుడది యెంత అల్లరి చేసింది! దీపావళి పండుగలు అయిపోయిన తరువాత వాళ్ల పూరు నేనే స్వయంగా వాళ్లని తీసుకుని వెళ్లి అప్పగించివచ్చాను. మధ్య త్రోవలో రైలులో చిట్టి ఒక్కటిగామైనా నన్ను వదిలి ఉండలేదు. దారిపొడుగునా, “మా:వయ్యా! అడేమిటి, యిడేమిటి” అని నన్ను అడుగు తూ వుండటమూ, నేను విసువ్రకోకుండా చెప్పడిమున్నూ జరిగింది.

రైలుబండి కిటికీదగ్గరగా నేను కూర్చున్నాను. మా అక్కయ్య, “చిట్టి, అలా తొంగిచూడకే! భడవా, పడతావు!” అని కేకలు వేస్తోంది. అయినా చిట్టి లెక్క పెట్టకుండా నా బడిలో కూర్చుంది. అవీ యివీ చూచి అడుగుతూ వుంది.

“చిట్టి! చిట్టి! తమాషా చూపించనా” అన్నాను నేను.

“ఆ ఆ, ఎంచక్క? ఏది?” అని చిట్టి చేరింది.

“చిట్టి, అలా చూడు: కొండమీద ఏమి కనిపిస్తున్నాయి?”

“మబ్బులు, మేఘాలు”

“అయితే పొద్దు ఎక్కడ ఉంది?”

“కనిపించటం లేండే?”

“చూడు, నేను తెప్పిస్తాను”

“ఏదీ తెప్పించు”

“పుఫ్—మహంకాళీ, ఒకటి రెండు మూడు, నన్, టూ, త్రీ...” వెంటనే మబ్బుల్లోంచి పొద్దు బయటికి వచ్చింది.

“అదుగో! పొద్దు” అని చిట్టి చూచి ఎంతో ఆశ్చర్యపడినట్టు కళ్లుపెట్టింది. మళ్లీ నేను—

“ఇదిగో, యీ రైలుబండిలో ఎండ వుందా?”

“లేదు, మా:వయ్యా”

“చిట్టి, ఎండ తెప్పించనా?”

“తెప్పించమ్మా?”

“పుఫ్ మహంకాళీ,...” అంటే ఎండ రైలులోకి వచ్చింది.

“అమ్మా, మా:వయ్య నయమేనే! ఎండ తెప్పించాడు” అని చిట్టి వాళ్లమ్మ దగ్గరికి పరుగెత్తింది. అంతా నవ్వుకున్నాము.

వాల్లింటికిచేరిన రెండురోజుల తర్వాత: పొద్దున్న కొంచెం చలిగా ఉంటే వాళ్లతోటలో ఎండ వచ్చేచోట పడకకుర్చీలో పడుకుండి ఏదో చదువుకొంటున్నాను. ఆ చదువుతో కొంచెం మత్తుగా వుండి కన్నుమూశాను. ఇంతట్లో, వంటినిండా వర్షంపడినట్టయింది. ఉలిక్కిపడి లేచి చూచాను. కిలకిలా నవ్వుతూ, చిట్టి చేతిలో మొక్కలకి నీళ్లువేసే ఆ 'స్నే' డబ్బా పట్టుకుని తయారయింది.

“దొంగముండా!” అన్నాను.

“మావయ్యా, నువ్వు ఎండ లెప్పించావు కాని నేను వాన కురిపించాను చూచుకో” అని గంతుతూ పారిపోయింది.

చూడండి దాని గడుసుతనం!

— శ్రీ వాత్సవ

విజ్ఞానతరంగిణి:

పుష్పములకు పరిమళముతో

ప్రయోజన మేమి?

మొక్కలు స్వీయసాధనము తమలో తాము తయారుచేసుకొని ఒకవిధమైన సుగంధతైలములను పుష్పములకు పరిమళము కలుగుచున్నది. మొక్కలు ఈ తైలములను సృష్టించుకొనుట ఆత్మకేసనోపయోగాధ్యమే కాని నిజముగా మనకోసము గాదు. ఈ పరిమళము సాధారణముగా మొక్కలందు ఒక్క పూవులలోనేయుండును. వేరులలోగాని, కొండములందుగాని, ఆకులందుగాని ఉండదు. ఈ ప్రత్యేకలక్షణము ఒక్క పూవులకే యున్నది. పువ్వు లెరుగు పుట్టచున్నచో గ్రహించినయెడల ఈ ప్రత్యేకధర్మము పువ్వులలోనే ఎందు కుండవలెనో తెలియగలదు. పువ్వులలోనుండి గింజలు పుట్టి, పరిపక్వమై, నేలమీద బడి మరల పని మొక్కలను గనుకనే మొక్కలు సృష్టించుచున్నవి.

సాధారణముగా తుమ్మెదలు మొదలైన ఒకబాతి పురుగులు పువ్వులపై వ్రాలుటవలననే, భూమిలోపడి మరల మొక్కలుగా మొలకగల నీజములు తయారగుచున్నవి. పబాతీయమైన ఇంకొక మొక్కయొక్క పూవుపై మొదట వ్రాలి, ఆక్కడనుండి నీజోత్పత్తి గావించగల ఒక నొక పదార్థమును సంగ్రహించి తెచ్చి తుమ్మెదలు ఒక మొక్కపూవులో బడవేయుచుండును. కనుక ఈపనికై తుమ్మెదలు మొదలైన పురుగులు పువ్వులనడ్డకు ఆకర్షించబడవలెనుకదా! అందుకోసము మొక్కలు తమ పుష్పములను ఆపురుగులకు సులభముగా కనబడునట్లును, వాని కన్నులకు అతిసుందరముగా ముందుట్టును చేసుకొనును. ఇది మొక్కలచేయు మొదటిపని. ఇంతే కాదు, పురుగుల ప్రోక్షేంద్రియము మిక్కిలి సూక్ష్మముగా నుండును. అవగా దూరముననున్న పరిమళమును పైతము అని సువాసనముగా పరిచిట్టగల వస్తువులు. అందుచేత మొక్కలు తమపూవులలో తరచుగా పరిమళద్రవ్యములను కల్పించుకొని, తద్వారా పురుగులను తమ దగ్గరకు ఆకర్షించుకొనును. ఇది మొక్కలచేయు రెండవపని. వ్యాధికారకములైన కొన్ని మామూలకీవులచేత పురుగు మున్నగునవి - చుట్టును ఉండి అమాల్గములైన ఈ పుష్పములకు తరచుగా పోని కలుగజేయుచుండును. పుష్పములలో పుట్టు సుగంధతైలములు అటువంటి మామూలకీవులను చంపి, పూవులను వానిచారి నుండి రక్షించును. అందుకై మొక్కలు పరిమళద్రవ్యములను సృష్టించుకొనును. ఇది మొక్కలచేయు మూడవ పని. అయితే, అన్ని పువ్వులను మంచివాసన కొట్టినే అందుచేత అవి సంతోషము కలుగవచ్చును. నీజోత్పత్తికి అన్ని పట్లను ఒక్క పురుగులే కారకములు కావు. ఒకపూవునుండి ఇంకొక పూవువరకు పుష్పపరాగమును తీసుకొనిపోవు ఆపనిని పెక్కుపట్ల గాలియే చేయుచుండును. ఈబాతి మొక్కల పూవులు సాధారణముగా చిన్నదిగాన, నిరాదంబరముగాను ఉండును. వానికి పరిమళమే ఉండదు. ఉన్నను మిక్కిలి స్వల్పముగా నుండును. ఎందుచేతనో తెలియువా? పురుగులను ఆకర్షించుకొనవలసిన ఆద్యక్షకత వానికి ఏమాత్రమును లేదు గనుకనే. పురుగులతో అక్కరలేని మొక్కలపూవులే సామాన్యముగా పరిమళములేని పూవు

లైయుండును. ఇతరజాతి పువ్వులలోనూడ మిక్కిలి చిన్నదిగాను, కంటికి కనబడకుండ నిగూఢముగాను ఉండునది కొన్నిఉన్నది. కాని అది అతిమనోహరమైన తమ గాఢపరిమళముచేత మమ్మెదలు మొదలైన పురుగుల నాకర్షించి తమ అల్పపరిమాణలోపమును కప్పిపుచ్చుకొనుచున్నది.

తానే తన కాహరిమై నిర్వ్యజీవనము

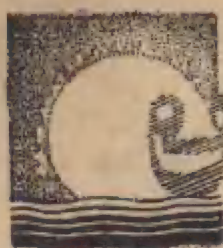
చేయు నిష్ఠ

ఈ యద్భుతపదార్థముయొక్కనేరే రేడియము. కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందటివరకును దీనినిగూర్చి ఎవరికిని ఏమియు తెలియదు. బంగారు, వెండి మొదలైన లోహపదార్థములవలెనే ఇదికూడ భూమిలోపలనే దొరకును. కొంచెమో గొప్పీ ఈ పదార్థము భూమిలోపల అంతటను ఉన్నది. భూగోళమును చల్లబడకుండ చెచ్చగానుంచు వస్తువులలో ఈ రేడియము ఒకటి. గాలినుండి మొక్కలు తమకుకావలసిన ఆహారమును కల్పించుకొనునట్లే ఈ రేడియము తనలోనుండి తాను వేడిని సృష్టి చేసుకొనును. ఆయర్థము ఎవరికిని తెలియదు. ఇంతవరకును ప్రపంచము మొత్తముమీద మనుష్యులు కనిపెట్టిన రేడియము అంతయు ఒకేదన్న మాత్రంబి దీ నిందుటకైదు చాలదు. మానవుల దృష్టి గోచరమైన ఆ రేడియమునంతటిని ఒక చిన్ననాడెము మీద చేర్చిపెట్టచ్చును. కాని ఇది కొంచెముకొంచెముగానై వసు భూమిలోపల అంతటను నిండియుండుట వలననే భూమి చెచ్చగా నుండుట తటస్థించుచున్నది. ఈ రేడియమును సర్వవ్యాప్తమైన అన్నికణముగా

నువము తలపడచ్చును. ఇది ఎప్పుటికిని ఆరిపోని నిష్ఠ. భూమండలమును యుగయుగకొలది ఉష్ణముగా నుండ జాలిన నిష్ఠ. ఈ రేడియము చేయు అద్భుతకృత్యముల నన్నిటిని చెప్పబూనుకొన్నచో వానికి అంతేయుండదు. ఇది తనలోపలనుండి వేడిమిని పదా సర్వకాలములందును సృష్టి చేసుకొనుచుండును. నీసము, వెండి మొదలైనవి అట్లు చేయలేవు. అవి చెచ్చబడుటకు వాటికి రావ్యా పదార్థములతో సంయోగము కావలెను. ఇనుపగరిటె కాడ నిష్ఠలో పెట్టినవేకాని వేడి కాదు. వైకుండి చెచ్చదన మేమియు రాకుండ దానిని ఒంటరిగా పెట్టి వసు ఈ రేడియము వేడిమిని స్వయముగానే సృష్టి చేసుకొనును. ఎక్కడనున్నను సరే రేడియము తన చుట్టును ఉండు ద్రవ్యములకంటె కొంచెము వేడిగా నుండకమావదు. నిష్ఠతప్ప ప్రపంచములో ఇట్టి వస్తువు మరొకటి లేదు. ఇతరవస్తువుల ఆపేక్ష లేకుండ, ఏకో కొంత ప్రయత్నమైనను లేకుండ ఆవిప్రయివను పుట్ట జాలదు. కాని రేడియమును చెచ్చచేయుటకు దానిని కల్పవలసిన పనిలేదు. ఉండుటకేమో ఇది స్వల్పముగా నుండివను ఇది కల్పించు ఉష్ణతమాత్రము ఉద్బంధమైవది. ఆ ఉష్ణతయొక్క పరిమాణమునుకొలిచి చెప్పట చుస్సా శ్యము. అనుదినమును ఈ భూమండలము అంతరిక్షము లోనికి గోల్పోవుచున్న వేడిమిని ఈ అల్పమాత్రపు రేడియమే పూరించుచున్నదన్నచో ఈ రేడియము సృష్టించు ఉష్ణత యెట్టితో సులభముగా దీసిండు కొనవచ్చును.

—కూ. న.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

డి. రామకృష్ణయ్యగారు, యం. ఏ.

టి. వి. రత్నావళిగారు

మైసూరునుండి రావావారి కళాశాలలో ప్రాథమికంగా నన్ను డా. యం. వి. గోపాలస్వామిగారివద్ద చాలుగోండ్లపాటు మనస్తత్వశాస్త్రపరిశోధనలు గావించి, తత్ఫలితముగా వీరు తయారుచేసి పంపిన 'హేతువాదములో తప్పులవిచారణ' అను వ్యాసమును ఉత్తమమైనదానినిగా పరిగణించి ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారు ఈ ఆంధ్రప్రభుత్వముకి మొదటి పట్టప్రదానసభలో దాక్టరు (సి. హెచ్.డి) పట్టము నిచ్చి సత్కరించిరి.

దక్షిణ భారత హిందీప్రచారసభవారు ఈ డిసెంబరునెల మధ్యలో జరిగిన పట్టప్రదానసభలో ఈ ఆంధ్రయువతి 'విశారద'పట్టమును బడసెను. ఆంధ్రప్రభుత్వంలో ప్రప్రథమముగా 'విశారద'పట్టమును బడసిన భాగ్యము ఈమె దక్కించుకొన్నది.

తిమ్మరుసు - కృష్ణదేవరాయలు

శ్రీ దోమా వేంకటస్వామిగుప్త

అలసాస్యస్యయ పెద్దనార్య ముకుతిమ్మన్నార్య సూరన్నము
ఘ్యుల సూరింద్రులఁ గృష్ణరాయఁడు కరం బోమఁ దెలుంగమ్మ సా
మ్ముల కై నేతమ తెదె, రాజ్యము నొగిం బ్రోచెఁ మహామంత్రి ని
స్తులుఁడో తిమ్మరుసుఁడు గానియెడఁ గృష్ణుం డింతవాఁ డానాకో?

క్రొంబూఁడేనెల సోనలం దవగు తక్కుండీపులం గూర్చి భృం
గంబుల్ లెక్కిడ కడ్డి తెచ్చి యిడు వన్యాకాంత నగ్గించు చం
దంబే కాదాకొ, రాజ్యభార మొకయింతం దోఁపఁగానీక చం
దంబా శక్తివి దాఁ గనం గవులఁ గృష్ణహృదయం డేలె, దె
ల్లంబున్నెంబిటుఁ బండెఁ గృష్ణనృపు నే కొండాడ నిం దొప్పనే?

పిన్నటనాఁడు పంపుటకుఁ, బెత్తన మించుక గన్నయప్పడుం
గన్నుఁ డీయఁజేయుటకుఁగాని జనంబులు పన్నినట్టి బల్
పన్నుగడల్ మతిం దెలిసి ప్రాణము గాఁచియు నెల్ల వేళలఁ
మిన్నగు శ్రద్ధఁ గృష్ణనృపునిఁ మనిచెఁ గద తిమ్మమంత్రియుఁ.

మాధుర్యంబుల తేట మాట, మనమా మంత్రాలకుఁ మూట, సు
శ్రీధుర్యంబగు తీవి, పోక యెటనేన్ కీర్త్యద్భుతప్రక్రియా
ప్రభావ్యంబగు రాజనీతికిని దార్పణంబుగా నొప్పె రా
జ్యాభారంబుగఁ దిమ్మమంత్రి మన కృష్ణాధీశు ప్రాణంబుగఁ.

“అప్పాతీ!”యని గొప్ప బత్తిమెయిఁ దిమ్మామాత్యునిం బిల్చు కృ
ష్ణప్పా! యాతని వార్ధకంబునఁ దనీయాశీర్వాద్యుం డుల్ప నె
ట్లాప్పె నీ మతి? చేయుఁ గాత సిలు కేదో? నీ కతం దిడ్డ బల్
మెప్ప మేలునకుఁ మువించుటకు నెమ్మిఁ బూన లేవైలిదే?

“రాజన్యం దెలమానించువలెఁ బైరంగు ల్విసాళింపుచుఁ
లోఁ జూడం గడు వక్రిమం దనరు”నక లోకోక్తి నీయందు నే

నే బాడో వృథ గాక పోయెగదా? పూర్ణేందుస్వరూపంబుతో
నోజోవ్యోమమునందు నీ వెనఁగఁగా నోరాజ! నీయీకళం
కాతైవాత్మకగర్భమందుఁ గనఁగా నాఁగాదె వీరం గడుఁ.

“రాజా మంత్రియు రాజ్యపుఁ శకటముఁ రక్షింపఁ జక్రంబు లై
గాజిల్లం దగు, వార లెవ్విషమతఁ వర్తించినం గల్లు చి
క్లేబాడం బరిమార్చు వారిదగు రాజ్యేధత్వ”మఁ మర్మముఁ
లోఁ జర్పించి యి దల్ల తిమ్మరుసు చెన్నోపైఁ గ్రియాసిద్ధి నా
నేఁ జక్రీచ్ఛ తదంత్యకాలమున వక్రించెఁ బరీయంబుగన్.

బానెడు లేనెయందు రవపాలు విసంబును జేర్చినంత న
త్రేనియ ప్రాణహాని నిడు లేకుప జీవిత మెల్ల సూరిన
న్మానముతోఁ జెలంగిన వదాన్యశిఖామణి నేడో చేరి కృ
ష్ణానుప మావసంద్రుఁ దుది నందఁగఁజేసెను వింద నిమ్మెయిఁ.

“తెలుఁగుంగైత తెలుంగునేలలను నెంతే దివ్యమారందఘా
రలువోలెఁ బ్రవహింపఁ గారణము నత్పాక్షింతు సూరీంద్రవ
త్సలుఁ డా కృష్ణనరేంద్రుఁ” డన్న నుడి కంతర్యామిహేతుత్వని
స్తులతం దిమ్మరుసయ్య రాజ్యభరణాస్తోకప్రభల్ వెల్లెడిఁ.

లోకుల్ కాకుల్ గదప్ప! శ్రుతిచయభణితశ్లోకసుశ్లోకుఁ గృష్ణుఁ
లోకశ్లాఘాసమర్థున్ గ్రుథమెయి సుధ నేలో రవం తుప్పు నిడ్డ
ట్లీకాకా మచ్చనిడ్డ ట్లెదఁ దలఁచెడివా రిందు నందున్నవారల్
ధీకిం బ్రాఁ కొ నుసీతిధీరుఁడు నలుపునే ధీరుఁ డాతండు చెట్టన్ ?

వాఁకిటి కావలివానికి - జాఁకలి వానికిని మేలు నల్పిన భూపుం
డా కే దప్పజీ కిడు-నే కొంకక ? తగునె వార్త యిది నమ్మంగన్ ?

“అప్పజీ”యగుఁ దిమ్మరు-“నప్పజీ”కిఁ దగినపట్టియగుఁ గృష్ణవిభుం
డప్పప మెఱుంగునొక్కో? - గొప్పాళ్వారు కతఁ దీర్చు కోవిదుఁడు గదా !

తంజావూరు ఆంధ్రనాయకరాజ చరిత్ర

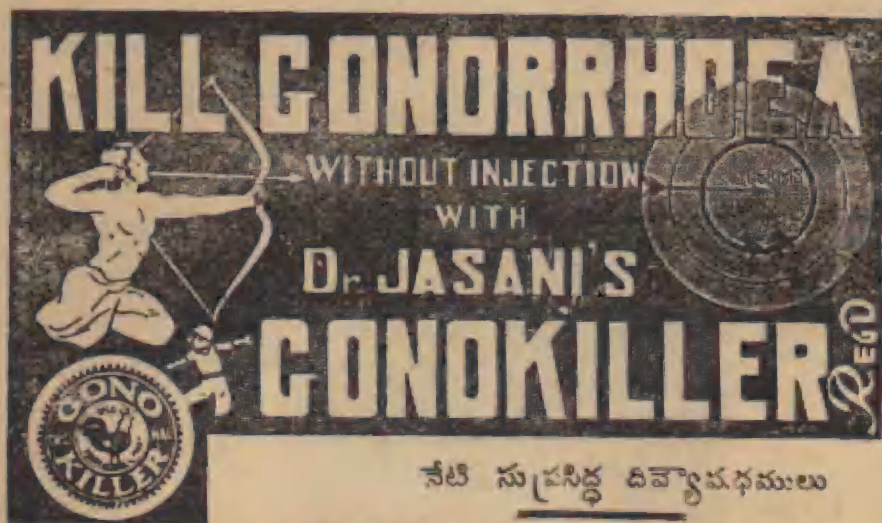
(గ్రంథకర్త : కురుగంటి సీతారామయ్య)

తంజావూరును పరిపాలించిన ఆంధ్రనాయకరాజుల చరిత్రోదంతములు యుక్తియుక్తములైన ఆధారములతో నవిస్తరముగా వివరింపబడి యున్నవి. అనేక చిత్రపటములు గలవు. వెల 1—0—0.

విలాసము:—ఆంధ్ర గ్రంథ మాల,

7, తంజు శెట్టివీధి, (తపాలవెట్టె 212) మద్రాసు.

గ నో రి యా కు ఆ ధు ని క చి కి తు

KILL GONORRHOEA
WITHOUT INJECTION
WITH
DR. JASANI'S
GONOKILLER

నేటి సుప్రసిద్ధ చివ్వెవధములు

ఇంగ్లీషు మరియు యితర నాటువైద్యములకు మీ వర్మవ్యాధి నివారణము కాక పుచ్చుకొన్న యింతెక్కులు నివృత్తిచేసినమై యుండినందుల మేము తగూరుచేసిన శ్రేణి "గోనోక్లిల్"ను వాడిచూడుడు. ఈ సుప్రసిద్ధమందు అన్ని విధముల వర్మభాదలను శిఘ్రకాలములో తొలగించి మీకు సౌఖ్యమనిచ్చును. యిది, స్త్రీ పురుషులయొక్క, మూత్రజ్వలములకును చిరుతగూడిన వివిధ రకముల గనేరియా-మేహరోగము, తెలుపుపోవుట, వాపు, పీర్లముపోవుట, పొక్కులు యీ మొదలయినవి దీనివలన నివారణయగును. వేలకొలది జవాలు మా మందును వాడి సౌఖ్యము పొందినారు. దీర్ఘ వ్యాధి గ్రస్తులు యానందించినారు. కాలము పోగొట్టక మీరు యీమందును చకసారి పువయ్యగించి యానందము పొందండి. 50 మాత్రల బుడ్డి యొకటికి రూ. 3/-మాత్రమే. వి. పి. పి. ప్రత్యేకము అదాలు 8.

Sole manufacturer:—**Dr. D. N. JASANI,**
Dpt. B. H. M) Vithalbhai Patel Road Bombay No. 4.

Madras Agent
APPAH & CO.,
Chaina Bazar.

కలగూరగంప

డా. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి
పట్టిపూర్తి మహాత్మ్యము

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు ఉపాధ్యక్షు
లైన శ్రీ డా. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి
గారికి మొన్న డిసెంబరు
9-వ తేదీతో ఆరవై
యేండ్లు పూర్తియైనవి.
10-వ తేదీనాడు వారి
పట్టిపూర్తి మహాత్మ్యము
ము జయప్రదముగా జరు
పబడెను.

రామలింగారెడ్డిగారు
విద్యావ్యాసము కొర
కును, ముఖ్యముగా ఆం
ధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు కొర
కును చేసిన అఖండసేవ
కు ఉచితముగా వారిని
గౌరవించుటకై పెద్దలచే
ఆమధ్య ఏర్పరుపబడిన
కమిటీ ఆంధ్రవిశ్వకళాపరి
షత్తుఆవరణలో రెడ్డిగారి

విగ్రహమును ప్రతిష్ఠించుటకును, వారిపట్ల
గౌరవచిహ్నముగా రెండు గ్రంథములను
ఒకటి ఇంగ్లీషులోను, మరొకటి తెలుగు
లోను ప్రచురించుటకును, నడరువిశ్వకళాపరి
షత్తులోని విద్యాబోధనకు సహాయకారిగా

ఒక గొప్ప ప్రయోజనమును నెలకొల్పుట
కును ఏర్పాట్లు చేసినారు. ఈ యేర్పాట్లు
త్వరలోనే కార్యరూపమును దాల్చు నున్నవి.
రెడ్డిగారి పట్టిపూర్తి జ్ఞాపకార్థముగా ప్రచు

గవర్నరుగారు బహిరంగపరచిన రెడ్డిగారి
లోహప్రతిమకు ఛాయ

రించబడనున్న గ్రంథము
లు ఈనెలలో ముద్రణ
కెక్కునున్నవి. రెడ్డిగారి
సహచరు లగు పండిత
ప్రముఖులు రచించిన ఉ
త్తమ రచనలు ఆగ్రంథ
ములందు చేర్చబడనున్న
వి. రెడ్డిగారి సూపర్వైజర్
ములను మూడింటిని శ్రీ
కాతా రామమోహన
శాస్త్రిగారు రచించినా
రు. ఆ పెన్సిలు డ్రాయింగు
లుగూడ నడరు సంపు
టములలో చేర్చబడును.

ఇది కాక రెడ్డిగారి
ఆకారము సరిగామూర్తి
భవించినట్లుగా ఒకలోహ

ప్రతిమకూడ తయారుచేయబడినది. దేవీప్రసా
దరాయి చౌదరిగారు ఆ ప్రతిమను తయారు
చేసిరి. దానిని పై మహాత్మ్యమునాడు విశ్వ
కళాపరిషత్తు ఆవరణలో గవర్నరుగారు బహి
రంగపరచిరి.

శ్రీ రెడ్డిగారి ప్రతిభను గురించి శ్రీ ఆచార్య రాయప్రోలు సుబ్బరావుగారు రచించిన లేఖను ఈ దిగువ ఉల్లేఖించుచున్నాము:

జగద్వికాసమునకు కార్యకారణ సంబంధము అన్వేషించుట తగినదయితే, మానవజీవితమునకుమాడ ఆత్మారము నవ్యయించుట అసమంజసము కాబాలదు. రెడ్డిగారు ఆంధ్రదేశములో పుట్టి పెరిగి దిగంతార్థకమైన సుగంధపువ్వును, వీరి వంశమువారు ఆంధ్రులు. అందును రెడ్డు. వైస్సగముగా ఈ దేశానికి చెల్లెలి కట్ట పంటుకొని పప్పుదు దున్నాడు. నిర్మల జీవన ప్రపాదమును పంచిపెట్టుచు నదీమతల్లు లున్నాడు. మహామధీగర్భములగు పర్యతములు కలవు. నానా దారుపంతానములగు కొంతారములు, పకలపస్య సంపన్నములగు భూములు, నారికేళోష్ణప్రపన్నములగు ఋశువృక్షములు ఈ దేశమునందు ప్రకృతీసిద్ధములుగా లోకయాత్ర కనుసూలించుచున్నవి. సుఖోపచార సమృద్ధిమయిన ఈ ఆవరణమహత్తు వైజనంపర్కమునందు విప్పలనునా?

ఆంధ్రులు ఉపనిషత్కాలమునుండియు అగ్రచ్ఛిష్ణులుగా వర్ణింపబడిరి. వారు సామ్రాజ్యములు నిర్వహించిరి. వాద్యయపాదకులై స్థానిక ప్రతిపాదకముగు కౌవ్యరచనమును సంపూర్ణభాషామూలముగా వినిచిరి. ఆనందలక్ష్మయులగు శిల్పకళాదులకు పెంపు సొంతలు పడుకూర్చిరి. సౌందర్యపక్షముగా సంస్కృత సాహిత్యమును వ్యాఖ్యానించిరి. సంగీతవియ్యలై కర్ణాటక సంప్రదాయమును పారము నందించిరి. దిక్షానపారంగతులై గీర్వాణభాష నిష్ణాతులైనను స్వస్థానవేషభాషలను ప్రేమించి, అన్యముల నపాకరించిరి. రసప్రబంధ ఋద్ధుల కిదియే ఉపాస్యమనిగూడ చాటిరి. ఈవిషయాలలో నవములన ఆంధ్రుల స్వయాపస్యభావములు కొన్ని పాదకట్టకపోవు.

జాతీయములయిన చైతన్యరేఖలు సామాజిక ప్రవృత్తియందును, సాహిత్యానికి శిల్పములయందును కరగజట్టి ప్రతిఫలించును. ఆంధ్రదేశమునందు సామాజిక

జీవితమును తీర్చి దిద్దినవారిలో రెడ్డిగారి కాఖ్య ప్రముఖమైనది. మొట్టమొదట హరిసమయము వాచరించిరి. పాడి పంటల గుడిసౌఖ్యముల ననుభవించిరి. దేశవిష్ణవసమయములలో కాడి వడలి కత్తి బట్టిరి. నాయకులై చతురంగబలములు నడిపిరి. రాజ్యము చేరిరి. సంధివిగ్రహములలో నీతిచాతుర్యములు నూపిరి. సుగంధద్రవ్యములకు భౌందారములు కట్టిరి. సౌందర్యప్రపన్నములగు ఉద్యానవనములు పోషించిరి. రాజభోగముల ముచ్చట తీతును; కాని జీవితమునకు చారితార్థ్య మేది అను మీమాంసమాత్రము తీయినదికాదు. ఈ మీమాంసయందే సంస్కృత పాఠస్వతమధనము ఇరిగి యుండును. అపుడే తురీయపురుషార్థమును వివరించు గ్రంథాలమేగాక, త్రివర్ణనితానప్రధానములగు కామమూర్తాదులును బయట పడియుండును. ఈ సందర్భమునందు ఒక్కవిషయము మన మూహించవచ్చును. ఇరుతెగల గ్రంథనిర్మాణమునకును ఋషులే కారకులు. కొందఱు బ్రహ్మర్షులు, కొందఱు మహర్షులు. కావున వారిదర్శనములలో పాఠిత్యపాదనములు బుద్ధిపూర్వముగా ప్రతిపాదించుట నవల పాపము.

మానవజీవితమునందు నాగరకవ్రతమును ప్రతిపాదించిన మహర్షి వాత్సేయమహానుభావు. ఆవ్రతమునకు లక్ష్మ్యలక్షణము లందు గలవు. వానిని అధికలముగా నవలోకించినయెడల ఒక్క పేరహస్యము గుర్తించును. వీరిధనుగా పాదించినను జీవితమునకు 'ఆనందమే' పరమావధి యనుటయే ఆరహస్యము. వీరిత్పిర్ణికొరకు వ్యక్తులవలంబించు పాదనలు రెండువిధములుగా నున్నవి; నివృత్తిపరములు కొన్ని; ప్రవృత్తిపరములు కొన్ని. ఈ విభాగమువలన పూర్వపక్షము పవిత్రమనియు, ఉత్తరపక్షము అపవిత్రమనియు భావము రాదు. రెడ్డిరాజు లీ ఉత్తరపక్షము ననుసేసిననునకు తెచ్చి, మతవైవిధ్యదృగ్మయిన జీవితక్షేత్రమును అభిమతివై దృగ్మయమతో తడిపి మధుర మొనర్చిరి. బ్రహ్మసూత్రములకు భావ్యములు వ్రాసినట్లే అమరుకాది శృంగారసంహితలకు వ్యాఖ్యలు రచించిరి. నాగరక ప్రవృత్తిని నిత్యానుసేసమునకు తెచ్చిరి. ఆనందవ్రతమునకు సాంగకలాపము సంఘటించిరి. చరితార్థ లయిరి. ఏల కాదు? మహాకవి రవీంద్రుడుగూడ

“ఈచిన్నిమరణితో ఎల్లపొద్దులు నిదల
 కన్నెవ్వల గీరి వాయంపగల్గితే
 వలదు మోక్షము నాకు వలదు ముక్తియునాకు”
 అని పాసిన పాట కిదే భావమేమో?

“ఆనందమార్గమునుబట్టిన జీవధారులకు జన్మాం
 తరబాతమువలన భయమేమి?” అని మాధుర్యోపాసన
 సలిపిన బౌద్ధాచార్యులకుగూడ నిద్రలే పరమ లక్ష్య
 మేమో?

రెడ్డికులమునకు ఉపసంక్రమించిన వాసన
 రిట్టి కని చరిత్ర చెప్పుచున్నది. ఉపవనములలోని
 పూలుమగ్గకును, ఉమ్మెత్తలవంటి రిక్తకుసుమములకును
 సజాతీయంబున రేచు. అందు సగంధముమమలే
 సోపవత్తికములుగా శోభిల్లును.

రామలింగారెడ్డిగారిని కన్న మాతాపితరులు
 గమ్యులైనట్లే ఆత్మదండ్రుల కవతరించిన పుత్రుడును
 కృతార్థుడనవచ్చును. పాడిపంటల చది యెఱిగినది
 తల్లి; పాటపద్యముల రుచులు తెలిసినవాడు తండ్రి.
 ఇక వారు రెడ్డిదిడ్డకు పోసిన ఉగ్గరాలలో భోగ
 మాధుర్యమేల యుండదు? నేర్పిన నుడికారములో తీరు
 తీయము లేల వెలకొనవు? ఈ పూర్వరంగమును
 గుర్తింపనిది రెడ్డిగారి జీవితయాపకమును రక్షి
 కట్టించిన ప్రధానమూత్రము గోచరింపదు. ఏల యన,
 మానవజీవితమునకు ప్రతిభా పుష్కలములు రెండును
 రెండుచక్రములు. ప్రతిభ చాలవఱకు వాసనావాప్తయ;
 పుష్కల విశేషముగా ప్రయత్నోపబ్ధము. ఈరె.టి
 పరిణామ వికాసములను రెడ్డిగారి జీవితమందు అద్ద
 మందు బలె అాడనగును. పశ్చిమఖండమువందు నవ
 నాగరకులలో అభినవ నాగరకుడై మెలిగినను ఆయన
 నాల్కనుండి తెనుగు నుడికారము జాతినది కాదు.
 షేక్సుపీయరు సాహిత్యము సుత్యంతముగా అధ్యయ
 నము చేసినను సూరసార్యుని కవిత్వా నుధాస్వాదనముపై
 దగ్గులు పుట్టినదికాదు. ఇంతేకాదు. సంస్కృత వికసిత
 మైన ప్రజ్ఞాకోవిద్యతో ఆంధ్రవాద్యమును వనలో
 కింపగలిగిరి. మఱుగుపడిన మధురకుంజములను చూచి
 చూపించిరి. విసబడిని గృహికలాపమును విని వినిపించిరి.

పాదకట్టని సాందర్యరేఖలను పోల్చి పోల్చుకొనజేసిరి.
 ఇందే వీరి ప్రతిభాసన మయియున్న సృజనశక్తి ఉప
 లక్షింపదగును. ఇందే నవ్యసాహిత్యమునకు దృశ్య
 దృశ్య చోదనమును గుర్తింపవగును.

ఆంధ్రవాద్యము చూచి కాది అరి ఫలభార
 మున వంగిన రసాలవనమునంటిది. కాని కాపు ఉడిగిన
 వృద్ధవృక్షములు, పూలపూలులు మానన ముదురు
 తీగలుమాత్రమే సమస్తాలవాలమును ఆక్రమించుకొని
 నిలబడినవి. అట్లు కట్టలేదు. క్రొత్తబాతులను నాట
 లేదు. పొలుదుకాల్పలైనను చక్కపెట్టలేదు. ఇట్టి
 సిరిలో ధ్వనిరమైపోయిన తోటలకు దోపాదపరామర్శ
 లక్కఱలేదా? కావలెను. ఈ అవసరమును రెడ్డిగారు
 నిర్వహించిరి. పండ్లలో మామిడిపండు మేల్తరమైనదే.
 కాని మామిడిపండ్లలోగూడ క్రొత్తరకములు కలవు.
 స్వాదిమయందును అపూర్వగురు లున్నవి. అనియును
 ఉపాదేయములే. వికాలమైన నవ మున్నప్పడు, వివిధ
 మైన పరికరసమృద్ధి యున్నప్పుడు, అనకులమైన
 ఋతుసహకార మొప్పినప్పుడు నవీనబాధితసాలముల
 నేల నాటి పోషించి తెల్లలసాధాగ్యము ననభవంప
 గూడదు? వివిధసాహిత్యఫలరసముల వాస్వాదించి,
 ఆయాభోగరుచుల నెఱిగిన రెడ్డిగారు ఈ నవ్యకర్మ
 సాయమునకు దారిదీయులు కర్తవ్యులును నిర్వివాదము.

రెడ్డిగారి పరామర్శకాండయు ఇంత ముఖ్య
 మైనదే. ఏల యన, క్రొత్తపని క్రొత్త కొఱుము ట్టిన
 రము. పాదులను పెకలించుటయు అవశ్యమే. పాలము
 తిరుగదోలినప్పుడే పంట బాగుగా నెరుగును. అట్లే
 కాలముల మార్పులనినచో మార్పునలెను. క్రొత్తవి
 త్రవ్వవలసినచో త్రవ్వవలెను. ఈ పరామర్శయందు
 రెడ్డిగారి కలము కలకుగా నడిచినది. కలుపుతీయు
 నవ్వడు కనికర మొందుకు? అది అస్థావ్యోరము.

“వయసు వంకరతీర్చు”నని సామెత. అందుచే
 కావోలు వంకరయెఱుంగని వయసులోనున్న కవికుమా
 రులు రెడ్డిగారి అభిమానాదరములకు పాత్రమైరి.

రెడ్డిగారు గొప్పవక్త. అయితే వీరి నాక్కు
 గంగానేగవరి కాదు. విహంగినిదిభంబనిర్వరణి. తరంగ

వతిమైనను ప్రసన్నశయ్యలు కలది. గతివిధములు
లున్నను గమనభంగిమలు వదలవు. పాశుధాతువుల
దుశ్శయి బడినదినినను సాజమైన శీతనమధురిమను కోలు
పోరు. చెల్లివోయినను తోగకరు. సంకర తిరిగినను
భంగము కాదు. చెలరేగినను చీలిపోరు. తన తలుముల
యందున్న తరుణతరులతాదుల సేమరదు. తాను తా
తడువలసిన కమ్యోపాంతములను మరువదు. కన్నె
వలె జంకినను, గడుసుకలెవలె చెలరేగినను నిస్వ
మయిన మనోపారత్వమును మఱివేయలేదు. ప్రాచ్య
పాశ్చాత్య విజ్ఞానదరులవధును ఇరువదువడక, ఇంకి
పోక, సంకరముగాక స్వచ్ఛందముగా, సుందరముగా,
హృదయంగమముగా ప్రవహించు 'రెడ్డివాణి' ప్రాధ
యమును నిస్సంశయము.

ప్రతిభకు జాతకము లేదు. కావున రెడ్డిగారికి
వప్తిపూర్తి యయినను వారిప్రతిభ నిత్యపుష్టితో ఆంధ్ర
భాషాంబరమున నిత్యాభివరభంతో కోర్కెలుమకత.

ఘంటసాల గొప్పదనము

కృష్ణాజిల్లా దివికాలూకాలో ప్రస్తుత
మొక పెద్దపల్లెటూరుగానున్న ఘంటసాలను
గురించిన మహిష్ట ప్రాచీనేతిహాసము 'ఉదయ
భారతి'— త్రైమాసికపత్రికలో ఈరీతిగా
వెల్లడింపబడినది:

ఇది చాల పురాతనపట్టణము. ఇచ్చటనున్న కాల
భైరవ, సరస్వతీవిగ్రహముల శిల్పము మొహంజోదారో
శిల్పమును బోలియున్నది. మొహంజోదారో ఇప్పటికి
ఆరువేల సంవత్సరములకు బూర్యపుది. దీనినిబట్టి ఈ
గ్రామము క్రీ. పూ. 4000 వాటికే మిక్కిలి యుచ్చ
దశలో నున్నట్లు తెలియగలదు.

ఇది ప్రాచీనాంధ్రరేవుపట్టణములలో నొకటి.
ఇచ్చటనుండి రోము, ఈజిప్టు మొదలగు దేశములకు
వజ్రములు, నూలుబట్టలు ఎగుమతి యగుచుండెడివి.
ఇచ్చటి వౌధిమూలములో ప్రాచీన రోమకవాలెములు
కొరికినవి. అప్పుడు కృష్ణానది గూహునవద్ద సముద్ర

ములో కలిసెడిదని చరిత్రలో నున్నది. అప్పుడు కృష్ణ
సంతతి బహుళః శ్రీకాకుళమునద్ద కొద్దిగా నుత్తర
మునకు ప్రవహించి అచ్చటినుండి ఆగ్నేయముగా
ప్రవహించి గూహునవద్ద సముద్రములో గలిసియుం
డును. ఇది రేవుపట్టణమై యుండినందుననే ఇక్కడ
జలధీశ్వరాలయమును గట్టియుండుదు.

ఈఘంటసాలగ్రామమునకు గంటకల్లెలము,
కటకశాల యను వామాంతరములు గలవు. స్థానికు లీ
పేరునుగురించి ఒక కథ చెప్పుదురు. పూర్వ మనపత్మ్య
డైన ఒకరాజు ఈప్రాంతపు అడవులకు వేటకై రాగా
ఆయన కిచ్చట ఒక బాలుడు వొడిగెనట. ఆరాజు ఆ
బాలుని వెంటచెట్టుకొని చెల్లి పెంచి పెద్దచేసెనట. ఆ
బాలుడు మహాబలపరాక్రమ సంపన్నుడై రాజాసంత
రము సింహాసనము నధిష్టించి దిగ్విజయముచేసి చక్రవర్తి
యాయెనట. ఆయన తా నెక్కడ దొరకుటవలన తన
కట్టి మహాదళకపటైవో ఆస్థలమునందు తనకృతజ్ఞతను
చెలుపుట కొక అన్నసత్రమును గట్టించి, అందులో
నొకగంటను కట్టించి, ఆగంట మ్రోగించినవా రందరిని
లే దనక భోజన మిడుదు నని సాటిం చెనట. తదాదిగా
అచ్చట ఆగంట అహారాక్రమమును మ్రోగుచుండెడి
దట. ఈవైకారణమువలన అచ్చట నిర్మింపబడిన ఈ
గ్రామమునకు గంటసాల యనువామము వచ్చినదట.
క్రమేణ ఆ గంటసాల ఘంటసాలగా మారినది.

ఇప్పు డిచ్చట గంజికాలన, ఘోటకము, కాల
భైరవసరస్వతీవిగ్రహములు, జలధీశ్వరాలయము, లంజ
దిబ్బలు అనునవి ఈ గ్రామముయొక్క పూర్వచైత్రవ
మును దర్శింపవలయుటకై మిగిలియున్నవి.

గంజికాలన ఊరికి దక్షిణముగా నున్నది. నిర
తాన్నచారణుగు ఆరాజు బాససమునుండి పారిన గంజి
కాల్యగమైనట.

ఘోటక మనునది ఊరికుత్తరముగా నున్నది.
దీని నీ యూరియం దుండిన వేళ్ళ రాజానుగ్రహమున
సంపాదించి పశుగ్రాసమునకై వదలిపెట్టెనట.

జలధీశ్వరాలయము ఈయూరిలో నున్న పెద్ద
దేవాలయము. కాని దీనికి పెద్దఆస్తిమాత్రము లేదు.
కాలభైరవ సరస్వతీవిగ్రహములలో వెండెడిది జలధీ

శ్వరాలయమునం దున్నది. సరస్వతీవిగ్రహము చెరువు గట్టుననున్న గంగానమ్మగుడిలో నున్నది. ఇది నగ్న విగ్రహములు; రెండున్నర, లేక మూడు అడుగుల యెత్తుండును.

లంజదిబ్బలమగురించి ఒకకథ గలదు. పూర్వము ఘంటసాలలోను, గుడివాడలోను, భట్టిచోలలోను మొగ్గురుజేశ్వరి లుండెడివారు. వీరు ముగ్గురును అక్కడై యుండు. వీరు ముగ్గురును మాడుగ్రామములలో నీర్తయిన దిబ్బలను పోషకొని వాటిపైన ఇండ్లు కట్టుకొని, రాత్రులందు ఒకరింటి దీపము నింజొకరు చూచుకొని తేమములు తెలుసుకొనుచుండెడువారు.

ఇక్కడ దొరకిన బౌద్ధస్తూపము అమరావతి స్తూపమున కన్న ముందు కట్టబడియుండును. ఇది ధాను స్తూపము. ఈ గ్రామమునకు అయిదుమైళ్ల దూరములో నున్న శ్రీకామేశ్వరు ఆంధ్రచక్రవర్తులకు రెండుమాడు శతాబ్దములు రాజధానిగా నుండెను. ప్రథమమున శాతవాహనుల కిదియే రాజధాని. బౌద్ధులు ప్రథమమున స్తూపములను రాజధానులలోనే కట్టిరి. కనుక ఆదంతముపెట్టి ఇచ్చటనే స్తూపము కట్టియుండురు. తరువాతి శతాబ్దములో నృసింహాంధి పేరెన్నికగన్న అమరావతిస్తూపమునకు ఈకథను జోడించియుండురు.

బౌద్ధస్తూపములకు లంజదిబ్బలను నామము వచ్చుటకు కారణ మాలించింపగా నిట్లు వోచుచున్నది. ఆంధ్రదేశమున కిది శతాబ్దములలో బౌద్ధమతము వీరింప మొదలిడెను. ఇందులకు ముఖ్యకారణము బ్రాహ్మణ మతవిజృంభణ. బౌద్ధసన్యాసులను భిక్కులనియూ, సన్యాసిమలను భిక్కునిలనియు నందురు. వారు స్త్రీ పురుష భేదము లేక కలిసియుండెడివారు. స్త్రీ పురుషులు కలిసియుండుట కొవ్వకొనని మనవారు దిబ్బలనున్న వీరి సంఘారామములను లంజదిబ్బలని వాడి యుండురు. రామానుజ కంకరమతములు ప్రబలిత తరు

వాత వాక్తికమతమున కారములైన సంఘారామములను పూడ్చియుండురు. తరువాత వీరి దిబ్బలకు లంజదిబ్బలను నామము స్థిరపడియుండును.

ఈ గ్రామపు పేరునకు జోడించిన కథ శాతవాహనుని కథను పోలియున్నది. దీపకర్ణి కృష్ణానదీతీరసరావణ్యములకు నల్లవచ్చడి పదిత్రకృష్ణవేణీపురినదీమల బాలుడు దొరికెను. తరువాత వాబాలుడు (శాతవాహనుడు) మహాపరాక్రమవంతుడై రిపుల జోడించి చక్రవర్తి యగుటయేకాక వంశీరక్షకుడై ఆయెను. ఈయనరాజధాని శ్రీకామేశ్వరు. పైకథయే నిజమై నచో అరాజు తా నెచ్చట దొరకుటవలన తన కట్టి మహాభాగ్యము వచ్చెనో యెచ్చట నొక పట్టణము గట్టించి దానికి తాను దొరకుటను తెలియజేయునట్టి పేరు పెట్టియుండును. కనుక దీని కాపేరు అట్లు వచ్చియుండనని వోచుచున్నది.

ఇటువంటి అనేకకారణములవలన ఘంటసాల శ్రీకామేశ్వరు లొక్కగ్రామమే యని వోచుచున్నది. ఘంటసాల శ్రీకామేశ్వరునకు తొలిదిక్కున తొలి పావారమై యుండవచ్చును. శాతవాహనులు తమరాజధానిని ధాన్యకటకమునకు మార్చిన తరువాత నిది రెండును విడివడి, ధాన్యకటకము విడివడి ధరణికోట అమరావతియై నట్లు శ్రీకామేశ్వరు ఘంటసాల అను పేరు వేరు గ్రామములై యుండవచ్చును.

ఈ ఘంటసాల 18.వ శతాబ్దమువరకును ఉచ్చ దళయం దున్నట్లు కావనములలో నున్నది.

క్రీ. పూ. 4000 నుండి క్రీ. క. 1800 వరకును సకల సాభాగ్యములతో విరాజిల్లి ఆంధ్రమాత కంకహారమున కొలికిపూసయైన ఘంటసాల యిప్పుడొక పెద్ద పల్లెటూరుగా నున్నది.

శ్రీ స్వామీ నారాయణమహారాజు

ఇహసౌఖ్యములే పరమావధిగా, దానిసర్వతో
యభాభివృద్ధికి మావత్తులు కత్తి నంతయు ధారవోయు
చున్న యీ శతాబ్దములో ఆధ్యాత్మికచింతయొక్క
యావత్కౌతూహలప్రాణముగ లోకమునకు లోధింప
గల మహాత్ము లిప్పటికి నక్కడక్కడ పొడనూపి
దీసుల నుద్ధరించుచున్నారు. క్రిందటి శతాబ్దములో
శ్రీ రామకృష్ణపరమహంస లెంగాలంజీయున నవత
రించి సర్వమతసామరస్యమును శ్రీ విశేషానందునిచే
ఖండఖండంతరములలోను చాటించిచినాడు. శ్రీ
స్వామీ రామతీర్థ యీ మహాసత్యమునే ప్రచారము
చేసినాడు. నేడు తిరువణ్ణామలైయందు భగవాన్

శ్రీరమణమహర్షి అదైవతప్రాకృత్యమును జగమునకు
బిల్లపించుచున్నాడు. సుమారు దేబ్బదిసంవత్సరముల
క్రిందట జీవనమాధికిందిన భగవాన్ మాణిక్యప్రభువు
దత్తత్రేయని అవతార మని మహారాష్ట్రదేశమం
దంతయు ప్రతీతి. ఆమహాత్ముని సింహాసనమున మూడం
తరపు మహాపురుషుడు ఇప్పుడు భక్తుల ననుగ్రహించు
చున్నాడు. బొంబాయిరాజధానిలో అహమ్మదునగరు
జిల్లాలోని సాకోరీలో మహాత్మా కాయకాబాశిష్ట్య
దైన శ్రీయంపాసనీమహారాజు నేడు లోకసంగ్రహ

ముగా మరుటధారియై నిజవివ్యమాహాత్మ్యమును ప్రద
ర్శించుచున్నాడు.

ప్రకృతము శ్రీమదనంతకోటిబ్రహ్మాండనాయకు
డగు శ్రీ దత్తత్రేయని అవతారమై మహారాష్ట్ర
దేశములో పూనాజిల్లాకు చెందిన శేట్లామచేటునందు
సంస్థానాధీశ్వరుడైయున్న సద్గురునాథ్ శ్రీనారాయణ
మహారాజువారి చరిత్రము మన కిప్పుడు ప్రస్తుతము.
ఈ మహాపురుషుడు గుల్బర్గాప్రాంతమున పార్థివాధిక
శ్రేష్ఠ కుక్ష పక్షమున గ్రహమాలికాయోగకలితుడై
జన్మించినాడు. తండ్రి భీమారావు; తల్లి లక్ష్మీబాయి.
పంచభరద్వయస్కుడగునాటికి మాతాపితృవియోగము
తటస్థించినది. నరగుండయనుగ్రామమున తొమ్మిదేండ్లు
వచ్చువఱకు ముత్తవ్యపెంచినది. బాల్యమునుండియు శ్రీ
దత్తత్రేయదేవునియందు భక్తి కుదిరెను. తొమ్మిదవ
యేట నుపనయనము జరిగినది. ఒకవాడు శ్రీనారా
యణుడు ఘృతము మిక్కిలిగా చేయుమని కోరగా
అవ్య విరాకరించినది. అది యొకసెపముగా ఇతడా
లేబ్రాయముననే గహనముల బట్టెను. అడవులలో
ఘోరతప మాచరించెను. పరునాఅవయేట నితడు
సౌందర్యియనుగ్రామమున కనతినూరమునందున్న
ఎల్లమ్మకొండవీటికి చేరెను. ఆప్రదేశము జనుదన్న
మహర్షి తపమాచరించిన స్థల మని ప్రతీతి. అక్కడ
కొంతకాలముండి పిమ్మట ఈగరగోళయనుపల్లె చేరెను.
అక్కడ నొకవాడు ఒకవిప్రుని నన్నము ప్రార్థింపగా
ఆ మూఢబ్రాహ్మణుడు నిరాకరించెను. గర్భంతరము
గానక ఇతడు అక్కడి విశాఖ ఆలయములో వికల
వాఘుని కుచ్చాధ నివారింపుమని వేడెను. మందహాస
పదవారించియగు సుందరి యొకతె బంగారువడ్లెర
ములో పంచభిక్ష్యపరమాన్నములు దెచ్చి పుండరీక
వరధుని ప్రసాదమని భుజింపజెట్టెను. పిమ్మట అరణ్య
ముల స్రుమ్మరుచు నొకచోట విశ్వేశ్వరాలయమును
గాంచి, అందు శివుని ప్రార్థించి, యా దేవాలయావరణ
మందున్న ఫలవృక్షములను జూచి కొన్ని పండ్లు కోసి
రిసహావునమయములో నొక ప్రూరవాగ్ధ్రుము
భయంకరముగా నార్చుచు శ్రీమహారాజును సమీపించి
సాధుదర్శనముచే తానుగూడ సాధుపై యాతని
పాదపద్మముల మూర్ఖుని వెడలిపోయెను. ఇట్లు

కొంతారవాసశ్లేశములన్నియు అవధించుచు నొకనా
డియన తానుటకు నీరు లేక శ్రీ దత్తత్రేయుని
ధ్యానించుననుయమున నొక సుజ్ఞపురాకు పాతాళుగా
వచ్చి చెంతగల పెలయేటిలో దాహము తీర్చుకొమ్మని
పెచ్చుకొనెను. పిమ్మట నితడు త్రిమూర్తిరూపుని
భజించుచు కుండకోళ అను గ్రామముందు కొన్నా
ళ్లండెను. అక్కడ ఒక యపుత్రకుడైన ధనికుడు
పెంపుడుకొడుకవు కమ్మరి కోరగా తాను మున్నే
శ్రీ అగ్నిపుత్రునకు దత్తపుత్రు డని చెప్పి పునః
జన్మను. రిక్తుడైన తనయొద్ద విత్తమేమియు లేకుండు
టచే అక్కడ నుత్తరీయ మమ్మి యాగిరమును కొడుకు
కాలోచించు నీతని నొక వణిక్సరి చూచి జాలిగాని
దినచెచ్చు మిచ్చెను. ఒకనాడు స్నానసంగ్యలనెరవేర్చు
కొని యొకమిత్రునితో మాధుకరమునకై పునఃవీధుల
యందు తిరుగుచు నొక విప్రునింటికి బోవ వాగ్మహానుభు
మహారాజునఱుని చూపించి కొట్టెను. ఇట్లుండ
నొకనాడొక ధనికునకు శ్రీనారాయణునకు ద్రవ్య
మివ్వవలసినదిగా స్వప్నమందు శ్రీదత్తత్రేయు డాజ్ఞా
పించుటచే నాతడు ధనముకొని మహారాజువద్దకు వచ్చి
సమర్పించెను. ఆ ద్రవ్యముతో శ్రీ నారాయణుడు
గాంగాపురి చేరెను. అక్కడ నొకయతీంద్రుడు శ్రీ
వారికి మంత్రోపదేశ మొనర్చి ప్రతిగేహముముంగిట
నామంత్ర మైదుమా య్యచ్చరించి భిక్షులు పడయకున్న
దద్దపామును త్యజింపవలసినదిగా బోధించెను. శ్రీనారా
యణు డొకనాడు మాధుకరమెత్తుటకై గాంగాపురి
వీధుల బోవుచు దనకు మంత్రము బోధించిన యతీం
ద్రుని మతమునం దొక నూత్న పురుషుని జూచెను.
అనూతనపురుషుడు శ్రీనారాయణుని మాధుకరాన్నము
కొని తెమ్మని యడుగగా నితడొక కేస్తుయిల్లు సొచ్చి,
యందు తనగురుని చూచి “స్వామీ, మీ మతమునం
దన్న మహాపురుషుడు నన్ను మాధుకరాన్నము
తెమ్మనె” నని పల్కుగా నాగురు వాయన యెవరై
యుండెనో యని వచ్చి తలపుతాళము తీసి చూచునప్ప
టికి నేనీన తాళము చేసినట్లుండెను. కాని తలపు చెడి
లోనప్రవేశించిచూచి యెవరో దత్తత్రేయుని విగ్రహ
మును చూడకొపచారవిధుల సర్పించినట్లుమాత్రము శ్రీ
నారాయణు డెఱిగి యిది దత్తత్రేయుని మహిమగా
చెలిసికొని దత్తుడు భుజించిన నేను భుజింతునని మూడు

నాళ్లుపవసించెను. అంతట దత్తత్రేయుడు స్వప్న
ములో నివేదనపదార్థము నందుకొని శ్రీనారాయణుని
తృప్తునిజేసెను. ఒకనాడు దత్తత్రేయుడు శ్రీనారా
యణుని నివాసమైన నింజవృక్షమాలమున భంగారము
కలదనియు, దానిని త్రవ్వి తీసి విక్రయించి వార్వ
పల్లెకు బొమ్మనియు పెలవిచ్చెను. తదనుసారముగా
వృక్షమాలమునందు ప్రత్యేక మైన హేమమునుతీసుకొని,
పరగన మేమో అనెడి పాపభీతిచే మహారాజు “ఇది
మిడిమూ, ఇది మిడిమూ” అని ప్రజల నడిగెను.
అంత పెద్దమ్మచుట్టమైన మనుజు డొకడు ఆ స్వర్గము
నాది యని నైకొని కడుపుకొప్పిచే బాధితుడై,
దానిని శ్రీనారాయణునకే తిరిగి యిచ్చెను.
దానిని గొని శ్రీనారాయణమహారాజు ధూమశకట
మెక్కి భోండుదాకవెల్లి కాలినడకను నార్చికివెల్లెను.
ఆర్చికొలనులో పద్మాసనస్థుడగుచు, మతీయు జనులకు
రాలను కలకండగా ప్రసాదమిడుచు, తనయంగుత్తము
నుండి స్రవం దివ్యజలములను తీర్చుముగా నిచ్చుచు
అనేకరీతి లావర్యపాగెను. ఒకవీకాదశి నొకయతీశ్వ
రుడు వచ్చి శ్రీనారాయణుని దర్శించి ద్వాదశినాడు
“ప్రభూ! పండరి కేగద. ధన మి”మ్మనగా పలుకుటి
రమునందున్న శ్రీమహారాజు నిజదక్షిణాస్త్రమును
జూచెను. వెంటనే తెరచెనుకనుండి శ్రీదత్తత్రేయుడు
శ్రీవారికరమునిండ యాపికల నుంచెను.
శ్రీనారాయణుడు సంస్థానము నిర్మిం
చుటకై శ్రీదత్తుని బ్రతిష్ఠింపగా నా మహాత్మ్యవమును
దిలకించుటకు లక్షలకొలదిభక్తులు ప్రోగయిరి. జనము
తండోపతండములుగా ద్రోక్కుటచే మెరు చేలు పా
డాడెను. రైతులు శ్రీ నారాయణమహారాజుతో
మొలపెట్టుకొనగా శ్రీవారు నష్టము కట్టియిచ్చెదమని
చెప్పిరి. చివరకు చూడగా మెరుచెడినను పంట నాల్గురై
ట్లధికమై హోలికులకు ముదమిచ్చెను. సంస్థానము కట్టు
నాటికి శ్రీవారికి ఇరువదై దేండ్లుకూడ సరిగా నిండ
లేదు. శ్రీవారి యాతీలలు స్థారీపులాకన్యాయముగా
చెప్పినవి. ఈ మహాపురుషుడు ఇప్పటికి ఏబదివత్సర
ములకు మించిన వయస్సు కలవాడయ్యెను చాలుని
వలె నిరంతరము నుత్సాహపూరితుడై నిత్యోపదయను
పెలిలుచ్చుమోముదమ్మితో నేటికిని కరుణారససము
ద్రుడై భక్తుల ననుగ్రహించుచున్నాడు.

—తాడేవల్లి శ్రీరాములు

విమర్శనము

పల్నాటి వీరచరిత్ర

కర్త: శ్రీనాథుడు. పరిష్కర్త: శ్రీ ఉమాకాంత విద్యాశేఖరులవారు. ఖరీదు: ౨-౦-౦. ప్రకాశకులు: వాఙ్మయసమితి, సుత్తికొండ, పిడుగురాళ్ల పోస్టు, నంటూరుజిల్లా.

అనేకవిధాల ఈ పల్నాటివీరచరిత్ర భారతం లాంటిది. తైలవైష్ణవమతాల జోడింపుకూడా దీనిలోని ప్రత్యేకత.

ఈ పల్నాటివీరచరిత్ర జనక, దేవాభిమానోదేశపు లోకాలకు మంచూ, నేనూ సరి అయినతరుణానికే అచ్చయి ప్రజోపకారం చేస్తోంది.

ప్రభావృద్ధయాన్ని ఉద్రూత లాపే పట్టు లెక్కకు మిక్కిలికాగా, గ్రంథం ఎడటిచారిని ఆకట్టుకునేది వి, తరతరాలుగా తెలుగుల రక్తాన్ని వేడక్కిస్తున్నది.

నిఘోరములైనా నిజములైన వాక్యదీధితులతోటి పరిష్కరణ మేలుగా చేసేది గ్రంథాధికృతమగుటించుచున్నది. ఉమాకాంతవిద్యాశేఖరులవారి వాణి ధర్మాయంపుగలదైనా నిజము అయినది.

—శాస్త్రి

భక్తియోగము

శ్రీ వివేకానందప్రచరణము. మద్రాసు, మైలాపూరు నందలి శ్రీ రామకృష్ణ మఠమువారిచే ప్రకటితము. వెల రు ౦-౨-౦ లు.

శ్రీ స్వామి వివేకానందులవారిచే ఆంగ్లమున వ్రాయబడిన భక్తియోగమున కిది శ్రీ మాధవ చైతన్య

బ్రహ్మచారిగారిచే గావించబడిన ఆంధ్రానువాదము. ఇందులో పంచమిది అధ్యాయములు గలవు. భగవద్గీతలో పన్నెండవదియగు భక్తియోగాధ్యాయమునందు ఎటువంటి లక్షణములు గలవాడు భక్తుడో, భగవద్ప్రియుడో వివరింపబడియున్నది. అట్టి లక్షణములు ఒక్కపర్యాయముగ దేహభారుల కందరకు లభింపవు. అందులకు కాలము, సాధనా ఇత్యాదు లావశ్యకములు. అట్టి యావశ్యకమార్గములనే శ్రీ వివేకానందుల వారు ఈ భక్తియోగమునందు పేర్కొనియున్నారు.

భగవంతునియొడలగులగు పరమప్రేమయే భక్తి. అది లభించినచో ఐహిక వస్తువులమీదగల ప్రేమ తుచ్చ మనీషించును. కాని ఒకరియొడలగుల ప్రేమ అన్యులయొడల ద్వేషభావముగ పరిణమించగూడదు. అట్టి సమాన భ్రాతృభావము కలుగకపోవుటచేతనే సపంచములో అనేక మరణనానములు, కొట్లాటలు, తుదకు రక్తపాతములుగూడ సంభవించుచున్నవి. ఇట్టి దుష్పరిణామము కలుగకుండులాగున మానవునకు గలుగవలసిన అపలైన భక్తి యొట్టుండవలెనో, ఎట్టిది సహజమో మొదలునే నిర్వచింపబడినది. తరువాత ఈశ్వరతత్వమును గురించియు, దానిని సాకల్యముగ అవగాహనముచేసుకొని అమభవించుటయే భక్తియోగా శయమనియు అందులకుగాను సద్గురువులయవసరమును విశదీకరింపబడినది. అనంతరము గురుశిష్యుల లక్షణములూ, జపాపస్తానములకు గావలసిన ఓంకారసహిత మంత్రాదుల స్వభావములూ, ప్రతీక, ప్రతిమా ఉపాసనావిధానములూ, ఇష్టదైవనిర్వచనమూ, తత్త్వాప్తి ముఖ్యమైన సాధనకమములు వైరాగ్యాదులూ, అవి లభించుటకుగల పాఠవులూ, సకలభూతప్రేమ,

ప్రేమయొక్క ఆనలైన స్వయాపము మొదలగువిషయములు పరశేమగురీతి నుపదేశింపబడినవి. వర్తమాన కాలపు నాగరికతలో కొట్టుకొనిపోవువారికిని ఇందు సకారణములగు సమాధానములు గలవు.

ఈ గ్రంథము అనువాదమునలేగాక స్వయముగ వ్రాసినదానివలె బ్రహ్మచారిగారి రచనానైపుణ్యమును విశదీకరించుచున్నది. అనువాదములో స్వాములవారి భావములు స్పష్టమగుటకుగాను వైతన్యము త్రిమత భావ్యకర్తలగ్రంథములనుండి సమానముగ ప్రమాణములనుగ్రహించియున్నారు. ఇవిగాక అవసరమైన స్థలములందు ఉపవిమర్శలు, భగవద్గీత, పురాణములు, భాగవతము లోనగు గ్రంథములనుసహితము ప్రమాణములుగ నైకొని అనువాదములు స్వామివారి ఆశయములను చక్కగ దెలియపరచియున్నారు. ఆ సైకబుద్ధికలవారి కిది గురపారిబాతమువంటి గ్రంథము.

గ్రంథ స్వీకారము

యువజనోద్దమము

రచయిత : శ్రీ కె. వి. రామకృష్ణగారు, అడ్వకేటు, బార్లి పేట, ఆనంతపురము. వెల రు. ౦-౩-౦.

మతములు : మందిరములు

రచయిత : శ్రీ చిదిరెమకం పీఠభద్రరత్నగారు. శివభక్త్యగ్రంథమాలలోని ఒక పుష్పము. ౪౩౬౮, సజకలాల్ ప్రిస్, సికింద్రాబాదు (దక్కను) అని పుస్తకములనిమిత్తం వ్రాయవలెను, వెల రు. ౦-౨-౦.

వన్యైలవాళ

రచయిత : శ్రీ తాపోమగధ కృష్ణమూర్తిగారు, పల్నాకిమిడి, గంజాంజిల్లా. గ్రంథకర్తకు వ్రాసిన పుస్తకములు నారమగ.

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారి జీవితము

కీర్తికేషులైన శ్రీ కామ్యులవారి భామినేపలోని ప్రధాన ఘట్టములను నిరూపించుచున్న లఘు గ్రంథము. వారి పాత్రలు వేంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్ (క, మల్లికేశ్వర నడిసండు, లింగి పెట్టిపిడి, జి. టి. మదరాసు)వారు దీనిని ప్రచురించెడి.

సూర్యసాముద్రికము

గ్రంథకర్త : శ్రీ జ్యోతుల సూర్యవారాయణమూర్తిగారు. ప్రకాశకులు: సూర్యసాముద్రికాలయము, జ్యోతులవారిపిడి, కాకినాడ. వెల రు ౩-౦-౦.

రెండో ప్రపంచయుద్ధమా?

(రెండవభాగము)

ఆంగ్లకేసరిగ్రంథమాలవారి మాడప్రచురణము. విలాసము: గిరిరా, సుబ్బాకొలవారు, హైదరాబాదు, దక్కను. వెల రు ౦-౬-౦ లు.

గాంధీనమోక్షము

మొదటి రెండుభాగములు: గ్రంథకర్త: "విప్లు చక్రం", ప్రకాశకులు: దేశ్‌బ్ధారక గ్రంథమాల, సికింద్రాబాదు, దక్కన్. ప్రతి గకి వెల రు ౦-౬-౦.

మైలాపూరు సముద్రతీరము
[చిత్రకారుడు : శ్రీ యస్. శ్రీనివాసరావు]